

Printed by
V. VENKATESWARA SASTRULU
of V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS
AT THE 'VAVILLA' PRESS
Madras.
2nd Edition.—1952

మొదటి కూర్పు

వీ రి క

అనంతామాత్యుఁడు

ఈమహాకవి కవిత్వము తర్వాతనున్న ప్రాధికపులలో నొక్కడని చెప్పఁదగినవాఁడు. ఈయన తిక్కనకవి బ్రహ్మవలన భవ్యభారతియను బిరుదమును సంపాదించిన బయ్యన్నకు మునిమనుమఁడు. ముమ్మడన్న మనుమఁడు. తిక్కన్నకుఁ బుత్రుఁడు. ఈయనతల్లి మల్లమాంబిక. ఆక్కన చిట్టన రామచంద్రుఁడు లక్ష్మణుఁడు ఈకవి యనుజులు. ముమ్మడన్న యీయనకు జ్యేష్ఠసోదరుఁడు. ఈవిషయము.

ఉ. భానుతేజోర్తి ముమ్మడివిభుండు మదగ్రజుఁడేరు వైష్ణవ
 ధ్యానసమాహితాత్ముఁడ ననంతసమాఖ్యుఁడ నాదుతమ్ము ల
 జ్ఞానవిదూరు లక్కనయు సత్కవి చిట్టనయున్ వివేకవి
 ద్యానిధిరామచంద్రుఁడు నుదారుఁడు లక్ష్మణామధేయుఁడున్.

అనుపద్యమువలనఁ దెలియవచ్చెడి. దీనినుండి మఱొకవిశేషము కనుగొనవచ్చును. అన్నయగు ముమ్మడన్న గ్రామాధికారియనియు, అనుజులలో మొదటివాఁడయిన యక్కన యగస్త్యభారతయనఁదగిన వాఁడనియు, చిట్టన సత్కవియనియు, రామచంద్రుఁడు వేదాంతశాస్త్రపండితుఁడనియు, లక్ష్మణుఁడు దాతయనియుఁ దెలిసికొనఁదగిన విషయములు. పద్యమున యతిప్రాసములకై యట్టివిశేషణము లుపయోగింపఁబడినవనియు, నిట్లు చెప్పుట కవులకు సహజధర్మమనియుఁ గొందఱనవచ్చును. అది యజ్ఞానసంపద్విశేషఫలమనిచెప్పుటకన్న మఱియేమనవచ్చును? తనసోదరుల నిట్టి ఘట్టమునఁ జేరుకొన్న మహాకవి పద్యము కుదురక యిట్లు చెప్పెననుట పరిహాసాస్పదము కాదా! ఏ గీతముననో వచనముననో యట్టిపూరైనఁ జెప్పియుండరాదా.

ఈయన యాఱువేల నియోగిబ్రాహ్మణుఁడు. ఈయాఱువేల నియోగిశాఖయే కవిబ్రహ్మయగు తిక్కనకాలమునందుఁ బాఁకనాఱు నియోగిశాఖయను కీర్తినొందియుండెను. ఈరెండుశాఖలకు భేదమింఛు

కంతయుఁ గానరాదు. ఈయనది కౌండిన్యగోత్రము. ఈయన శ్రీ నాథునకుఁ బూర్వమున్న వాఁడని కొందఱును, తరువాతివాఁడని కొందఱును స్వేచ్ఛఁగా సిద్ధాంతము చేసియున్నారు. మొదటిదానికిఁ గారణము పూర్వకవిస్తుతిలో నెఱ్ఱవఱకునున్న కవులనే స్తుతించినందున వారికిఁ దర్వాతివాఁడై శ్రీనాథునకుఁ బూర్వుడై యుండవలయుననునదియే. రెండవవారు నేదోయొక హేతువును జెప్పక మానరు కదా. వితే “ఎఱ్ఱయమంత్రి నాదిగాఁ జన్నకవీంద్రులకా.” అన్నమాట మొదటివారివాదమును మెడఁబట్టి యవ్వలికి నెట్లునేమో? కవిస్తుతిలో నందఱి నెవ్వరును జేర్కొనఁజాలరు. అట్టి యాచారము లేదు.

ఈయనరచించిన గ్రంథములు భోజరాజీయము, *రసాభరణము, ఛందోదర్పణము అనునవి ప్రసిద్ధి నొందియున్నవి. భోజరాజీయము అహోబలనరసింహమూర్తికంఠము చేయఁబడినది. తక్కినవి కూడ నరాంకితములు చేయఁబడక విష్ణునామాంకితములై యొప్పురుచున్నవి. భోజరాజీయము విచిత్రకథారత్నాకరమని చెప్పఁదగినది. ఇందుఁ జక్కని స్వభావోక్తు లలరారుచుండును. పద్యములు కడుంగడుహృద్యములు, అలంకారభూయిష్టములు. చచ్చుశృంగారమిందు వర్ణితము కాదు. ధారాశుద్ధి యనర్గళముగఁ బ్రవహించుచుండును. రసాభరణము పేరుచేతనే తదంతర్గతవిషయమును దెలుపుచున్నది. ఈగ్రంథ రత్నత్రిలోయమున భోజరాజీయము తొలుత రచింపఁబడినట్లు ఛందోదర్పణములోని “అనంతధీమణి లసన్నణిభోజచరిత్ర చెప్పిలక్ష్మీనరసింహుఁ గూర్చి” అనుపద్యమునుబట్టి కనుగొనవచ్చును.

ఈయననివాసము కృష్ణామండలములోని శ్రీకాకుళమని చెప్పవచ్చును. అని యొకరియూహ.

సీ. విలసింతంబగు *కృష్ణవేణామలాపహారిణి భీమరథినాథరిత్రియందుఁ దనరునదీత్రయాంతర్వేదియగు పావనక్షేత్రమునశోభనములకెల్లఁ ధరనివాసంబగు పెగమఁగూరిపురంబునందు విద్యజ్ఞనానందమైన జీవనస్థితిచేతఁ జెన్నొందు వంశకర్తృత్వసంపత్తిఁ బ్రభుత్వమొంది

* రసార్ణవమని విజ్ఞానచంద్రికవారు వ్రాసిరి.

* కృష్ణవేణిమలాపహారిణి-అని ముద్రణమునం దగవడియెడిది.

తే. నెవ్వి బ్రత్యక్షపరమపదమనంగ
నొప్పు శ్రీకాకుళంబున కొడయడైన
యంధ్రవల్లభహరిసేవ నలరుచుండుఁ
బెక్కుభంగుల ముమ్మడి తిక్కవిభుడు.

ఈపద్యముంబట్టి నైజామురాజ్య మీయననివాసమని యిం
కొకరి యూహ. ఈరెండవయూహ యెట్లున్నదో స్థూణనిఖననన్యా
యముననుసరించి యూహించెదను.

కృష్ణమలాపహరిణియు బొంబాయిరాజధానిలోఁ గలిసినది.
ఇదిపుడు కన్నడదేశము. కృష్ణయుభీమరథియు నైజామురాష్ట్రమునందు
రాయచూర్ పట్టణమునకుఁ బశ్చిమమునఁ బదారుమైళ్లమీఁదఁ గలి
సినవి. ఇది తెలుఁగుదేశమని చెప్పవచ్చును. అని రెండవయూహ
సిద్ధాంతము.

నదీత్రయాంతర్వేదియనఁగా మూడునదుల మధ్యభాగమని
యర్థముచేసికొని పై యూహ తనభావమును వెల్లడింపఁజాల్చినది.
మూడునదుల మధ్యభాగమున నొకపవిత్రక్షేత్రముండుట సంభవిం
చునా యనునది యొకప్రశ్నము. రెండునదులకు నడుమ యొకగడ్డ
యుండవచ్చు. ఆమూఁడింటిసమాగమమునకు సమీపస్థలమనియర్థము
చెప్పఁబూనునేమో? ఇట్లర్థము చెప్పట రసవంతముగ లేదు. అంతర్వేది
యనఁగా మధ్యభాగమని యెట్లర్థమగునో యానదులు కలిసినతావునకుఁ
జీవరనున్న భాగమనియు నర్థమగును. కాన ఈనదులు కలిసి ప్రవ
హించుచుండఁగాఁ దత్సమీపముననున్న తావనియు నర్థముకావచ్చును.
కాబట్టి నైజామురాజ్యమనుటకన్నఁ గృష్ణామండలాంతర్గత శ్రీకాకుళ
మనుటయే సర్వవిధముల రసము. జగప్రమాదమిషధతినే యున్నది.
కాన విపరీతార్థములను జెప్పఁబూనక యాయర్థము నిప్పటికిఁ జెప్పట
మంచిది.

ఈకృతి యహోబలనరసింహమూర్తి కంఠముచేయఁబడినది.
దీనింబట్టి యాయన కిలువేలుపు నరసింహమూర్తియని స్పష్టమగును.
అహోబిలము దత్తమండలములని పిలువఁబడుచున్న పశ్చిమాంధ్రమండ
లములలో నొకటిగఁ బరిగణింపఁబడుచున్న కర్నూలుమండలము

లోనిది. దత్తమండలములలోఁ బోతనామాత్యునికాలమునఁ బుణ్య
క్షేత్రములుగాని కవులనాదరించుచునులుగాని లేరని ప్రల్లదము లాడు
చు గంతులువేయువా రీయహోబిలము మఱెక్కడనున్నదందురో యీ
హింపఁజాలకున్నాను.

ఇక్కవి తనకృతిని బరమేశ్వరార్పణమొనర్చి సుకృతియయ్యెను.
ఈమహాకవికవిత్వము రసికమహాజనులకుం గడుంగడు హృద్యము. శైలి
సలక్షణమైనది. కొతుకులు పడక సందర్భశుద్ధి తప్పక యతిప్రాసములకై
వ్యర్థపదముల వెదకి పడరానిపాట్లు పడక సహజగాంభీర్యమున నలరా
రుచుఁ దనపావనతచేనొప్పుచున్నది. అసందర్భములగు వర్ణనాదులందు
లేవు. ఏపద్యమును చదివినను శ్రవణముల కత్యంతానందము నిచ్చు
చుండును.

గ్రంథమునంతయు నేతన్నద్రణమున నేఁ బరిశీలించనందునఁ బ్రమా
దములివియని వ్రాయఁజాలను. శైలి యిట్టిదని కనఁబడుటకై యొక్క
పద్యమునే యుదాహరించి విరమించెదను.

శా. అంభోరాశిగభీరుఁ డూర్జిత యశోహరుండు ధర్మక్రియా
రంభస్వాంతుఁడు నీతిమంతుఁ డసిథారాతీర్థనిర్మత్తసం
రంభారాతిబలుండు భూరిబలుండై రాజ్యంబు చేసెన్ మహిన్
గాంభోజక్షీతినాథుఁ డున్నతబహుత్వనాథుఁ డత్యున్నతిన్.

ప్రతిపద్యము ఒక్కొక్కవిధమున మెచ్చఁదగినది. వానిం బఠిం
చినఁ గాని యాశ నీవర్తింపదు. నీతిసారమగు నీప్రబంధమెల్లరకుం బఠ
నార్హమయి వేదమువలెఁ బవిత్రతను గల్పించునదియని చెప్పి కృత
కృత్యుఁడనగుటకన్న హెచ్చుగ నిపుడు వ్రాయఁదగినవిషయమేమియు
లేదు. అభిప్రాయభేదములను బండితులు మన్నింపఁగలరు.

ఇట్లు పండితపాదసేవకుఁడు,
జనమంచి కేషాద్రిశర్మ.

రెండవకూర్పు

పీఠిక

భో జ రా జీ య భూ మి క

శ్రీమదాంధ్రసారస్వతమునఁ గవిత్రయముతరువాతఁ జేరెన్నికఁ గన్నవారిలో అనంతామాత్యుఁ డొకఁడు. ప్రతిభావృత్తస్త్రుల ననుసరించి షడ్విధశ్రేణులకుఁ జెందినట్లు పరిగణింపఁబడిన యావదాంధ్రమహాకవులలో అనంతామాత్యుఁడు తృతీయశ్రేణికిఁ జెందినట్లు శబ్దరత్నాకరమున నిర్ణయింపఁబడియున్నది. అనఁగా నీతఁడు ప్రథమశ్రేణికిఁ జెందిన కవిత్రయమునకును నాచనసోమునకును, ద్వితీయశ్రేణికిఁ జెందిన శ్రీనాథపోతన సూరనార్యదులకును దక్కువవాఁడనియు, ధూర్జటి, పినవీరభద్రుఁడు, ముక్కుతిమ్మన, రామరాజభూషణుఁడు, భాస్కరుఁడు కేతనమున్నగు వారితో సమానప్రతిభాయుతుఁడనియు నుద్దేశ్యము.

ఈతనికాలమున కాంధ్రమున భారతాంధ్రీకరణము పూర్తియగుటయు ననేకము లగునొత్తమకావ్యములు బయలు వెడలుటయు జరిగినది. రంగనాథభాస్కరరామాయణములు విరచింపఁబడినవి. నన్నిచోడునీ కుమారసంభవము, కేతన దశకుమారచరిత్రము, మంచన కేయూరబాహుచరిత్రము, నాచనసోముని యుత్తరహరివంశము, జక్కన విక్రమార్కుచరిత్రము మున్నగునవి బహువిఖ్యాతి నార్జించినవి. అందనంతామాత్యునకు సమకాలికుడైన జక్కన రచించిన విక్రమార్కుచరిత్ర మద్భుతకథావిధానమై పలుపురతోటాటు మేన యనంతామాత్యుని నాకర్షించినది. విక్రమార్కుఁడు లోకోత్తరపురుషుఁ డగుటయు జక్కన కవిత్యము మృదుమధురమగుటయు నొకదాని కొకటితోడై బంగారమునకుఁ దావి యబ్బినట్లయి రసీకహృదయములను విక్రమార్కుచరిత్రము చూఱుకొన్నది. విద్యాభిమానులగు పాఠకులును నద్భుతకథాశ్రవణలోలురై యింక నట్టి యపూర్వకథాసంవిధానము కలగ్రంథముఁ జెదురుచూడఁ దోడఁగిరి. ఈసమయముననే యనంతామాత్యుఁడు

బయలుదేటి ప్రజాహృదయమునెఱిగి మఱియొక లోకోత్తరపురుషుని చరిత్రము వ్రాయసంకల్పించెను. ఆతని దృష్టికి భోజమహారాజు పాడ సూపెను. విక్రమార్కునివంటి సుప్రసిద్ధమహాపురుషుడే యాతఁడును.

“చర్చింప రెండవచంద్రుఁడు మూడవ
యశ్వని నాలవ యగ్ని దేవుఁ
డైదవ లోక పాలాఖ్యుఁడాఱవ పాండు
సంతాన మేడవ చక్రవర్తి
యొనిమిదవ మహర్షి జనన త్తముఁడు తొమ్మి
దవ భోగిపతి పదియవ విరించి
పదునొకండవ చక్రపాణి పండ్రెండవ
శూలి పద్మాఁడవ సూర్యుఁడనంగఁ
దనరుఁగాంతి రూపమునఁ బ్రతాపమున స
త్యమున ధర్మచరిత నాజ్ఞ శుభిని
భూరి సత్త్వమునఁ బ్రబుద్ధతఁ గలిమిని
భూతిఁ దేజమునను భోజవిభుఁడు.”

ఆట్టి లోకోత్తరపురుషుడగు భోజభూపతి సూత్రకథఁ దీసికొని తన యవూర్వమేధాసంపద్విలసితమధురకథానికరముఁ గూర్చి యనంతా మాత్యుఁడు రచించినదే యీభోజరాజీయము.

—● కవివంశము-కాలము —●

అనంతమాత్యుఁడు కొండినయ్యసగోత్రుఁడైన నీయోగిబ్రాహ్మణుఁడు. కవిబ్రహ్మ యగుతిక్కనకు సమకాలికుఁడై యాతనిచే భవ్య భారతి యను బిరుదందిన శ్లైరవామాత్యుఁడీతనిముత్రాత. పరమభాగవత విభాసితఁ డగు ముమ్మడి ప్రెగ్గడ యీతనితాత. శ్రీకాకుళాంధ్రవల్లభుని సేవచేసి స్థిరకీర్తి నార్జించిన తిక్కన్న యీతని తండ్రి. గుణగౌరవ శోభిని యగుమల్లమాంబ యీతని తల్లి. తిరుమల గోవిందచక్రవర్తి యీతని గురువు. ఈతఁడు సుప్రసిద్ధ వంశమునకుఁ జెందినవాడగుట నీక్రింది వంశవృక్షము దెలుపుచున్నది.

కౌండిన్యగోత్రము

నందన్న × లక్కమ్మ

సత్యసమంతి × తాకమ్మ

త్రిపురాంతకుడు × మారమ్మ

బయ్యన్న × ప్రోలమ్మ. నందన్న లిక్కన్న
(భైరవామాత్య)

గంగన్న × కామమ్మ. ముమ్మడన్న × ఎఱ్ఱమ్మ

పెద్దన్న అప్పలన్న. లిక్కన్న × మల్లమ్మ† సింగన్న × బొభళాంబ *

శ్రీవత్సగోత్రము

అక్కయ్య × అక్కమ్మ

†మల్లమ్మ అయ్యలన్న చిట్టన్న తమ్మన్న

భారద్వాజగోత్రము

సింగన్న × అన్నమ్మ

* బొభళాంబ సారన్న మారన్న సింగన్న పల్లభన్న

సింగన్న చిట్టన్న ముమ్మడన్న సింగన్నకొరి తిరువేంగళ సింగరన్న

అసంతామాత్యుడు తనవంశజుల గుణగణముల నధికముగా
శ్లాఘించి తనవంశగౌరవము నినుమడింపఁ జేసికొనినాడు.అసంతామాత్యుడు తన్ను గుఱించి “యేను వైష్ణవభ్యాన
సమాహితాత్ముడ” “బుధచకోరచిత్తప్రియుడ, పితకళంకుడ, కళో
పేతుడ, నీర్ధూతదురితపృథుతిమిరుడ” ననియు,

“నరహరి చరణసరోజ

స్తరణా మృతపాన సతత సంతుష్టాంతః

కరణుడ సంతత వాణీ

వరప్రసాదానులబ్ధ వాగ్విభవృండన్.”

అని యాత్మనివేదనముతోఁ బాటు తాను నృసింహభక్తుడని తెలుపుకొనినాడు. అగుటచేతనే తనకావ్యరమను శ్రీనృసింహ దేవునకే యంకితమిచ్చి తన భక్తి విశ్వాసములఁ బ్రకటించి యున్నాడు.

అనంతామాత్యుడు తనకాలమును గుఱించి తాను రచించిన రసాభరణమున నిట్లు పేర్కొనియున్నాడు.

“జానొందన్ శకవర్షముల్ ఋతుశరజ్జ్వలెందులై యొప్పు న
య్యానందాబ్ధమునందు మాఘమునఁ గృష్ణై కాదశీభామ యు

క్తా నామామృతవేళ నీకృతి యనంతాఖ్యుండు సమ్యగ్రస
శ్రీనిండక ధ్రువపట్టణాధిపున కిచ్చెక భక్తి పూర్వంబుగన్.”

అనఁగా శాలివాహనశకము ౧౩౫౬ వ సంవత్సరమున నానంద సంవత్సర మాఘ బహుళై కాదశీ భామివారమునఁ గృతి నిచ్చినట్లు స్పష్టము. దీనికి సరియైన క్రీస్తు వత్సరము ౨౫-౧-౧౮౩౫ ఛందోదర్పణమునకుఁ బూర్వమే భోజరాజీయమును దాను రచియించినట్లు తన ఛందోదర్పణమున నిట్లు చెప్పకొనియున్నాడు.

“శ్రీనిధి చక్రవర్తి గురుశేఖర పుణ్యకటాక్షలబ్ధ సు
జ్ఞానుఁ డనంతేధీమణి లసన్నటి భోజచరిత్ర చెప్పి ల
క్ష్మీనరసింహుఁ గూర్చిన ప్రసిద్ధుఁడు వేడుకుతో నొనర్చె ఛం
దోనుతి యోగిహృద్విమలతోయజవర్తి కనంతమూర్తికిన్.”

వీనినిబట్టి యనంతామాత్యుడు భోజరాజీయము క్రీ. శ. ౧౮౩౦ ప్రాంతమున విరచించి యుండవచ్చును. కావున, ననంతామాత్యుడు పదమూడవశతాబ్దారంభము వాఁడగుట నిర్వివాదాంశము.

— భోజరాజీయము : విషయము —

భోజరాజీయమునందలి ప్రధానకథాభాగ మిది. తొల్లి మహాను
డను కాంభోజరాజు కుష్మరోగపీడితుడై విసిగివేసారి గౌతమీనదిలోఁ

దన శరీరము విడిచివేయ సంకల్పించి బయలుదేటి పోవుచుండెను. గౌతమి యీ విషయము నెఱిగి స్త్రీరూపమును ధరించి వాని కెదురై వాని కార్య మడుగును. అతఁడు దనమరణోద్యోగము చెప్పును. హేయ మగు నాతనిశరీరమును దాను సహింపనోపక దత్తాత్రేయుఁడను మహర్షిని నేవించుచో నాతనిరోగము హరించునని చెప్పి మహాని తదన్వేషణమునకు మరల్చి యామె వెడలిపోవును. మహాఁడును దత్తాత్రేయుఁ గనుఁగొని యాతని నేవించి యాతనికటాక్షమున రోగవిముక్తుఁ డగును. పిమ్మట మహాఁడు దత్తాత్రేయుని నివాసస్థానములగు శ్రీరంగము, హేమ కూటము, ప్రయాగక్షేత్రముల మాహాత్మ్యమును దెలుపుచుని కోరును. దత్తాత్రేయుఁడును శ్రీరంగమహాత్మ్య ముగ్ధుడై పాపాద్రి ప్రాశస్త్యమును వక్కాణించి ప్రయాగమాహాత్మ్యము దెలుపు సందర్భమున భోజని పూర్వజన్త వృత్తాంతముఁ జెప్పును. భోజుఁడు పూర్వజన్తమున ద్విజుఁడై పుట్టి దారిద్ర్యదుఃఖపీడితుఁడై తీర్థయాత్రలు చేసికొనుచుఁ బ్రయాగతీర్థమున నిష్ఠకామ్యసిద్ధికై మరణించి పునర్భవమున భోజరాజయి జన్మించును. అతఁడు రాజ్యముచేయు చోకనాఁడు వేటకై యరణ్యమున కేగినపు డందు సర్పతీయను సిద్ధునిఁగాంచి వానిని బ్రార్థించి తనగృహమునకుఁ దీసికొని పోవును. అతఁడొకనాఁటి యర్ధరాత్రమునఁ దన ధూమవేధి విద్యకతమున భోజుని కొలువుచవికె స్వర్ణమయముచేసి యెంచేనిఁ జనుటవిని మఱునాఁ డావిషయము నెఱిగి భోజుఁ డొక కృతకమతమున నాతనిరావించును. తనకడ శబ్దభేది యను విద్య గలదని దానిని సర్పటికి బోధింతునని యసత్యమాడి యాతని విద్య నపహరించును. సర్పటి యలిగి భోజుని ప్రార్థనమున నాశాస మాతఁడు తుదకుఁ గ్రమ్మరించును. అంత భోజుఁ డాతనిఁ దనయింట విందునకుఁ బిల్వ నాతఁ డంగీకరింపఁడు.

—అగస్త్య వసిష్ఠుల కథ—

భోజుఁ డంత నరుంధతీ వసిష్ఠు లగస్త్యునిఁ బూజించి యాతిథ్య మిచ్చుట యనుకథ చెప్పి నిరాహారి సదాబ్రహ్మచారి యగునగస్త్య వసిష్ఠుల మాహాత్మ్యము నుగ్ధించును. ఐనను సర్పటి వినక పంచభిక్ష మహాత్మ్యమును దెలుపుకథ చెప్పును.

—● దుష్టనతి, సత్పతుల చరిత్రము ●—

దుష్టనతి గలయొక సత్పతి రహస్యముగాఁ బంచభిక్షుగొను యోగికి వేడి పాయసము చెప్పుగూడలోఁ బెట్టి యాతిభ్యమిచ్చిన కారణమున నాతఁడు మరణించిన పిదప స్వర్లోకమునందయు వేడి పాయసము తోలు తిత్తిలోని దనుభవింపవలసినవచ్చెను. అతఁడు మొఱవెట్టఁగా నింద్రుఁడు కర్తృఫలమనుభవింపకతీరదని యొకకథ చెప్పును.

—● మంటిముద్ద యోగికిఁ బెట్టినస్త్రీ కథ ●—

ఒకస్త్రీ భిక్షుకువచ్చిన యోగి గామించి యెడలు తెలియక యొక మంటిముద్ద నతనికి దానముచేయును. దాని ఫలితముగా నామె మరణించిన పిదప స్వర్గమునకేగి యొకమంటికొండఁ దినవలసినవచ్చును. ఆమె యార్తయై యింద్రుని బ్రార్థింపఁగా నాతఁడు గరుణించి యొకజన్మము నిచ్చును. అజన్మమున నామె స్త్రీయైపుట్టి యొకయోగిచేఁ దరణోపాయ మెఱిగి వారవనితరీతిమెలఁగుచుః బలివ్రతయైయుండి తన్నుదూషించు వారికిఁ దనపాపము పంచియిచ్చుచుండును.

—● చండాల దంపతుల చరిత్రము ●—

ఇట్లుండ నొకనాఁ డొకచండాలాంగనభర్త యామెను దూషింపఁ బోవ నాచండాలాంగన యాతని ధిక్కరించును. అదివిని యాస్త్రీ చండా లాంగనకు మ్రొక్కి యామె చరిత్రముఁ దెలుపుమని ప్రార్థించును. అంతఁ జండాలాంగన యిట్లు చెప్పును. తామిరువురుఁబూర్వజన్మమున బ్రాహ్మణులైయుండి యొకనాఁడు భిక్షుకువచ్చిన యోగికి భుక్తశేషాన్నము భర్తృ నానతిఁ బెట్టఁ బోవ నాతఁడు వారు చండాలురై జన్మింపుడని శపించుటచే నట్లు పుట్టితిమనియు నాయోగిచెప్పిన శాపవిముక్తకాల మదియే యగుటఁ దరించితి మని చెప్పి యాదంపతులు వెడలిపోయిరి. విప్రకాంతయుఁ బాపవిముక్తయై పోయెను.

ఈకథచెప్పిన నాబ్రాహ్మణుఁడు తృప్తినందక జన్మాంతర మిచ్చుని యింద్రుని బ్రార్థింప నాతఁడు గరుణించును.

—ॐ అతిథిపూజా ప్రభావము ॐ—

ఆ బ్రాహ్మణుడు పునర్జన్మమున ననేకవిధముల నన్నమహాదానము చేసి యతిథిపూజా ప్రభావముచే బాపవిముక్తుడై స్వర్గతుల నందఁ గనెను పిమ్మట సర్పటిభోజన కథితిపూజావిధి వివరించుట కొకకథ చెప్పుచు.

—ॐ పుష్పగంధి చరిత్రము ॐ—

తోల్లి కళింగదేశమున పుండరీక పురాధిపతియగు సంపాతికి దుష్టగ్రహకూటమునఁ బుష్పగంధి యనుకూఁతు రుదయించును. ఆమె బరిణయమైన యాతఁడు బ్రహ్మరాక్షసుని వాతఁబడునని బ్రాహ్మణులు చెప్పిరి. ఇట్లుండఁ బుష్పగంధి పెరిగి పెద్దదై పూఁదోట వివరించుతరి మాళవదేశాధిపుని కుమారుడు రత్నమండనుఁ డామెచు వలచి యే యిక్కటులకైన సహింతునని వివాహమాడును. బ్రాహ్మణులు దీవనబిచ్చి, తమమాట వ్యర్థము కాదందురు. వివాహమైనతరువాత నొకనాడు రత్నమండనుఁడు పరిసరకాంతారమున నుండఁగా నొక బ్రహ్మరాక్షసుఁ డాతని మ్రింగఁబోవును. రత్నమండనుఁ డొకపరి గృహమున కేగిరాని ప్పని ప్రార్థించుచు నాతనికి గోవ్యాఘ్రిముల కథఁ జెప్పెను.

—ॐ గోవ్యాఘ్రిసంవాదకథ ॐ—

ఒకవిప్రుని గో వాకనాడడవిలో మేయుచుండఁగా నొక వ్యాఘ్రి మాగోవును మ్రింగఁగోరును. ఆగోవును దనబాలు నొకసారి చూచి వచ్చుటకుఁ బంపుమని ప్రార్థించును. వ్యాఘ్రి మెట్లునమ్ముట యని యొకకథఁ జెప్పెను.

—ॐ చాకితచేఁ జెఱువఁబడిన మునికథ ॐ—

ఒకముని యొకచోఁ దపస్సు చేయుచుండఁగా నొకచాకిత బలవంతముచేసి వానితో రమించును. అముని పశ్చాత్తాపపడియుఁ దత్కారణమునఁ బునర్జన్మమున నొకపందియై జన్మించును. ఐనను దనభక్తి భావము విడువనికారణమున నీచజన్మముపై రోతఁగలిగి పందిజన్మము కలుగకపూర్వమే తన శిష్యుఁబిలిచి తా నొకపందికి జన్మింపఁగనే గుర్తుఁ దెలిసివెంటనే చంపివేయుమని చెప్పియుంచెను. అట్లాతని శిష్యుఁడు చేయఁ

జూడ దేహవాసన కలిగిన యాపందిరూపియగు ముని ప్రాణములపైఁ గల తీపిచే జంపవలదని కోరి యట్లే యుండెను. తుదకు విష్ణుమూర్తి యాతనికిఁ బ్రత్యక్షమై యుత్తమలోక మొసఁగెను. అట్టి మునీశ్వరుడే పండియైపుట్టికూడ చావ నిచ్చుగింపలేదు. నీవు తిరిగివత్తువా యనఁగా గో వాకకథ చెప్పును.

—● సత్యవాక్యమహాత్మ్యము (మదనరేఖ కథ) ●—

పూర్వము మగధదేశాధీశుఁడగు శంబరునకు మదనరేఖ యను కూతురును బావకలోముఁడను కొడుకును గలరు. వారిరువు రొక గురువుకొద్ద విద్యాభ్యాసప్రతు లయియుండఁగా నొకనాఁ డాగురు పుత్రుఁ డొంటరిగనున్నపుడు మదనరేఖను గలియచుంకించును. ఆమె యెన్ని చెప్పినను వినక యాతఁడు మూర్ఖపోఁగా మదనరేఖ బ్రహ్మ హత్యాదోషము కలుగునని భయపడి తనవివాహమైనపిదప భర్త నొప్పించి యాతనికోర్కి దీర్తనని యూరడించెను. కొంతకాలమున కామె తంత్రియను రాకుమారుని వివాహమై ప్రథమసంగమము నాటిరాత్రి తనగురుపుత్రున కిచ్చిన వాద్దానముచెప్పి యట్లు చేసి వచ్చెదననఁగాఁ దుదకాతఁ డంగీకరించును. గురుపుత్రునికడ కేగుచుండ దారిలో నొక రాక్షసుఁ డామెను మ్రింగఁబూనును. ఆమె యచంచలయై గురుపుత్రుని కోర్కి దీర్చివచ్చెదనని యాతని నొడంబఱచి పోవును. గురుపుత్రుఁడు మరులువీడి యామె సత్యవాక్యపాలనమున కాశీర్వదించి పంపును. ఈసంగతివిని యారాక్షసుఁడును బ్రహ్మతత్వమై యామె పాదములఁ బడ వారి సత్యనిష్ఠకు విష్ణువుప్రత్యక్షమై వరము లొసంగును. మదనరేఖ చిరకాలము భర్తతో సుఖించి పరమపదము చేరును.

—● పావకలోముని చరిత్రము ●—

పులి యామదనరేఖ సోదరునికథఁ జెప్పమన గోవు చెప్పును. పావ కలోముఁడు కుంభియను కంసాలివానితో నజనక్షునగరంబున కరిగి మత్స్య యంత్రమునేసి యనుమతి యనునాతని కూతునందియుండఁగా వనమున మాయోపాయమున వారిని విడఁదీసి తానా యనుమతిఁ గొనిపోవుచుండ నొక బ్రహ్మరాక్షసుఁడు కుంభిఁ దఱిమి యనుమతి నెత్తుకొనిపోవును.

పావకలోముఁడు తుద కా రాక్షసునిజంపి యనుమతిఁ దెచ్చుచుండఁగాఁ గుంభి మరల మాయోపాయమున నామె దీసికొని యజవత్సుని కడకేఁగి తానే మత్స్యయంత్రము నేసితినని చెప్పును. అనుమతి యంగీకరింపక పోవుటచే వివాహము చేయకుండఁ దండ్రి యల్లెయుంచును. ఒకనాఁడు పావకలోముఁడు నిజనగరమున నీవిషయమొక యోగినిచే విని రాఁగాఁ గుంభి వాని కాలుచేతులు నఱకించెను. చేరువతోట వాఁడొకఁ డాతనిఁ బెంచుచుండఁగా బౌర్వతీ పరమేశ్వరులవచ్చి వలసినపు డాతనికిఁ గాలు చేతులు వచ్చునని యంతర్నితులగుదురు. అనుమతి తల్లితోఁపూడ నటకువచ్చి యాతఁడే తనభర్తయని తెలుపును. తుదకుఁ బావకలోముఁడే యామెభర్తయని యందఁ జింగీకరింతురు. అప్పుడు సంతసించి యుభయు లకు వివాహముచేయుదురు. కుంభినిఁ గరుణించి పావకలోముఁడు చంప నీయక యూరు వెడలఁ గొట్టుట కంగీకరించును. అనుమతి తల్లి యల్లుఁడు కాలుసేతులు లేనివాడని విచారింపఁగా నజవత్సుఁడు విధిక్రమము తప్పింపవీలులేదని సుశీల యనుకన్యకాచరిత్రము నామెకుఁ జెప్పును.

— సుశీలచరిత్రము ౨ —

సౌవీరాధిపతికూతురు సుశీల యనునామెను దన మేనల్లునకిచ్చి పెండ్లి చేతునని తండ్రియుఁ దన యన్నకొడుకునకిచ్చెదనని తల్లియు ఒరొ ధించిరి. విష్ణుమహేశ్వరు లొకనాఁ డీవిషయమెఱిఁగి యందెవరికామె భార్యయగునని బ్రహ్మనడుగుదురు. వారిరువురకుఁగాక యొక పిచ్చు కుంటునకామె భార్యయగుననిచెప్ప విష్ణువది పరీక్షింపనెంచి గరుడునిఁ బంపి యాపిచ్చుకుంటును సముద్రము నకవలల నొక వనమున విడియించును. తుదకు గరుడుఁ డొక బోనపుటిక నాతనికడ విడువ నందు సుశీల దాఁచఁబడియుండి తానుజూచిన యాపిచ్చుకుంటునే పరిణయమగును. త్రిమూర్తులుఁ బ్రత్యక్షమై వారికి వరము లొసఁగుదురు.

తరువాతఁ బావకలోముఁ డిచ్చించి కాలుసేతులందఁగా నందఱు నానందింతురు.

ఈకథ విని వ్యాఘ్రమంపఁగా గోవు గృహమునకేఁగి పుత్రుడనిపి తిరిగిరాఁగా వ్యాఘ్ర మొగోవు సత్యవాక్యపరిపాలన కానందించి చంపక విడుచును, విష్ణుమూర్తి ప్రత్యక్షమై వరములిచ్చును.

రత్నమండనుఁ డీకథలు చెప్పఁగా బ్రహ్మరాక్షసుఁ డంగీకరించును. రత్నమండనుఁ డింటికేగి సత్యవాక్యము దప్పక తిరిగి బ్రహ్మరాక్షసుని కడకేగఁ బుష్పగంధి బుద్ధికుశలతచే భర్తను సంరక్షించును. ఇట్లు బ్రాహ్మణాశీర్వచనముచే నాతఁడు రక్షింపఁబడుట సర్వటి భోజనకుఁ దెల్పును. మఱియు నన్నదానప్రభావముఁ దెల్పునొక కథ చెప్పును.

— అన్నదానపరుడగు విప్రుఁడు, నాతని వదిలెల కథ —

ఒక బ్రాహ్మణునకు మువ్వలకొడుకులు కలరు. వారిలోఁ దృతీయుఁడు నిరతాన్నప్రదాత. తలదండ్రులు చనిపోయినతరువాత సోదరులు కలిసియుందురు. తృతీయుని కీర్తి విని యాతనివదిలెలు భర్తలకు నూరిపోసి వేరుకాఁపురము లేర్పరింతురు. ఐనను, దృతీయుఁ డన్నదాన పరుడై కీర్తిగాంచును. అన్నలిసపును నైశ్వర్యహీనులై దరిద్రులగుదురు.

ఆవిప్రిఁ డొకనాఁ డన్నదానఫలమును జెప్పుమని యతిథుల నడుగఁగా వారు చెప్పలేక కాశీయన్నపూర్ణయే చెప్పఁగల్గనందురు. అంత నాతఁడు కాశీయాత్రకు బయలుదేటి భార్యకు హితముచెప్పుచు నల్పాహార మతిథుల కిడరాదని యొకకథ చెప్పును. తరువాత నాతఁడు కాశికేగ విష్ణుమూర్తి యాతనిభార్యఁ బరీక్షింపనెంచి వృద్ధబ్రాహ్మణరూపమున రాఁగా నింటనున్న కొలఁదిబియ్యమువండి యాతనికిడఁ గొందలు సద్బ్రాహ్మణులువత్తురు. వారి కామె చేటతో యిసుక చెరిగి వండఁగా నన్నమగును. అది వారికిఁ బెట్టును. విష్ణువు స్వస్వరూపమునఁ బ్రత్యక్షమై యనేకవరము లొసఁగిపోవును.

— వ్యాధునికథ —

ఆవిప్రిఁడు కాశికేగించు దారిలో నొకచర్మకారుంగని యాతఁడు తనను గంగకు జ్ఞాపకముచేయుమన నట్లేయని వెడలును. కాశిలో గంగనుగని యాతఁ డన్నదానఫలమును జెప్పుమన నొక రాజశిశువు చెప్పఁగలదని యామె యాతనిఁబూవును. ఆతఁడొక యరణ్యమునఁ బోవుచుండఁగా దారితప్పను. ఒక వ్యాధుఁ డాదరించి యాతనికిఁ పప్పులుబెట్టి యాదరించును. నాటిరేయి వ్యాధుఁడు పులివాతఁబడి

మరణించును. ఆతఁడే తా నా బ్రాహ్మణునకుఁ జేసిన యతిథిపూజా ప్రభావమున రాజకుమారుడై జన్మించి యపిష్యు మా బ్రాహ్మణున కెఱిగించును. ఆ విప్రుఁడు తిరిగి గంగయొద్దకువచ్చి యొక మాదిగవాఁ డామె నడిగె ననిచెప్పి యాతనివృత్తాంతముఁ దెల్పుచునును. గంగ చెప్పును.

—● మాదిగవానికథ ●—

తొల్లి యొక కర్కటి బిడ్డలఁ గాంచి యందొక బిడ్డనికి గంగా ప్రభావము మాటలసందర్భమున నుగ్గడింప నాతఁడు కుతూహలియై గంగాస్నానమున కేగుచుండ దారిలో నొక ఖగము వానిఁదినివేయును. ఆ కర్కటిబాలుఁడే మఱుజన్తమున నొకయావుమాడయైపుట్టి యాతరు వాతిజన్తమున వంజరుఁ డనురాజకుమారుడై జన్మించును. పూర్వజన్త లభ్యమగు గంగాస్నాన కుతూహలమున నతఁడేగ నాతనితండ్రి పుత్ర వ్యామోహముచే మరణించును. అట్లాతని కొకశాఢముగలదు. వంజ రుఁడు బ్రాహ్మణవచనముల నిఁటికివచ్చి పితృక్రియలు నెఱవేర్చి తపో వృత్తినుండును. ఇంద్రునిపంపున బ్రహ్మయు నారదుఁడువచ్చి మా యో సాయమున వంజరుని గంగను భూమికిఁ దెచ్చునట్లు తపముచేయఁజెప్పి వెడలిపోవుదురు. వంజరుఁ డీశ్వరునిగుఱించి తపముచేసి విష్ణునిఁగొల్చి గరుత్మంతుని వాహనముగాఁ గొని గంగను భూమికిఁ దెచ్చును. ఇట్లు కృతకృత్యుడై రాజుయైయున్న వంజరుఁడు తీర్చినతగవునకుఁ గినిసి కొందఱితని శపిఁతురు ఆశాపకారణమున నీతఁ డొకేస్త్రీకి పరియై, తోఁబుట్టువై శిశువై పెరుగుచు. ఈతనిభార్య శాపమూలమున నీతఁడు మాదిగవాడై జన్మించును. భార్యయు నీతని ననుసరించును. ఇట్లు చండాలురైన వంజరదంపతులనే యన్నదానపరుఁడగు బ్రాహ్మణుఁడు చూచును. అంత వంజరదంపతులు శాపవిముక్తి నంది ముక్తి నందుదురు.

ఇది విని విప్రుఁడును దనగ్రామమునకేగి భార్యతో సుఖముండును. అని సర్పటిసిద్ధుఁడు భోజన కన్నదానమాహాత్మ్యముఁ దెల్పును. పిమ్మట నాతఁడు భోజని దృష్టిపఱుప నాతనియింట స్రతభంగముకానట్లన్నము దిని యథేచ్ఛముగాఁ జనును. భోజుఁడు పుత్రపౌత్రాభివృద్ధిగా రాజ్య

మేలి విఖ్యాతిగాంచును. అని దత్తాత్రేయమహర్షి మహానకుఁడెప్పి
వెడలిపోయెను.

కావుననే,

“సూత్రకథ భోజరాజ చ

రిత్రమ యా నడుమ ధర్మరీతుల్ సీతుల్

చిత్రకథలై తలిర్పగ

శ్రోత్రసుఖముగా నొనర్పఁ జొప్పడియుండున్.

అని యనంతామాత్యుఁ డే తెలుపుకొనియున్నాఁడు. ఆకారణమున
నీకావ్యము వస్త్రైక్యము కలిగి యన్వర్థనామభాజకమైనది.

— ౭౭ కథానంబిధానము - నవీనత ౭౭ —

భోజరాజీయమును గవి ‘నూతనం బయ్యుఁ బురాతనకృతు లట్ల
సంతతశ్రవ్యమై జరగు ననియు’ ‘వివిధకథానూత్నరత్నభూషణాభి
రామ మనియు ‘నుదాత్త సుకృత భోగ విశ్రుత సునీతిపథాయత్తంతై
క్రాంతగదే’ యనియుఁ జేర్కొనియున్నాఁడు. అగుట నిందలి కథాభాగ
ములు నూతనకల్పితములేకాని పురాతనములు కానట్లు స్పష్టము.

కాని కొన్ని కథాభాగములు పురాణకథానుకరణములై కావ్య
ప్రాశస్త్యమునకుఁ గొంతకారణభూతమైనవి. భారతమునందలి సదా
బ్రహ్మచారి, నిత్యోపవాసి యనువాని నిర్వచనము ననుసరించి యిందుఁ
గడునిపుణతతో నగస్త్యవసిష్ఠులకథ వివరింపఁబడినది. పావకలోముఁడు
మత్స్యయంత్రము నేసి యనుమఁగిరిన కథాభాగము మత్స్యయం
త్రమునేసీ ద్రాపడిఁ బరిణయమైన భారతార్జున కథానుకరణముగ
నున్నది. ఉత్తమగుణవిరాజితుఁ డగుపావకలోముఁడు కాలునేతులు
నలుకఁబడిన కథ సారంగధరకథను బోలి యున్నది. పండిజన్తము నెత్తిన
మునికథ ముని లేడియైపుట్టిన భారతోపాఖ్యానమున కనుకరణముగాఁ
దోచును. వంజరుఁడుగంగను భూమికిఁ దెచ్చినకథ గౌతముఁడు జాహ్ను
విని భూమికిఁదెచ్చినకథ కనుకరణము. ఇట్లే కొన్ని కథాభాగములకు
మాత్రము పురాణ కథానుకరణములు కానవచ్చు చున్నవి. మిగిలిన
కథా భాగములు నీకథాభాగమున కొనర్చిన మార్పులు నద్భుతములై

యనంతామాత్యు నద్వితీయ కథా సంవిధాన చతురతను వేనోళ్లఁ జాటుచున్నవి.

మహాప్రతిభాకల్పితము లగు నిందలి కథాభాగములు 'ప్రశస్త ధర్మోపదేశము' లగుట విశేషములకెల్ల విశేషము. ఇం దేకథాభాగ మరసినను మహా ధర్మప్రతిపాదకమై సునీతిపథాయత్తమై పాఠకమాన సముల నానందముగ్ధములనుగాఁజేయుచుండుట యనంతామాత్యుని కావ్యపరమార్థదృక్పథమును వ్యక్తీకరించుచున్నది. రోగభూయిష్టుడగు మహానిచిత్రము, మాధుకర ప్రభావమును గుఱించిన దుష్టసతి, సత్పతి కథ, యోగికి మంటిముద్దపెట్టిన యామె చరిత్ర, సుశీల చండాలు దంపతులచరిత్రము మున్నగుకథలు "అవశ్య మను భోక్తవ్యం కృతంకర్త శుభాశుభ" మ్మను నార్యోక్తికిఁ దార్కాణములై యల రారుచున్నవి. పుష్పగంధిచరిత్ర, మదనరేఖమహాత్మ్యము, అనుమతి ప్రభావము మున్నగుకథలు పరమ పాతివ్రత్యప్రభావమును వేనోళ్లఁ జ్ఞాపించుచున్నవి. మఱియు, సతిధి పూజాప్రభావము, సత్యవాక్యపరి పాలనామహాత్మ్యము, నన్నదానమాహాత్మ్యము మున్నగు సద్ధర్మముల యుత్కృష్టత యద్భుతముగా నుద్ఘోషింపఁబడినది. ఇట్లు దాన ధర్మ సత్యముల ప్రభావ మనంతముగా వివరింపఁబడినట్లే యధర్మము, నన్యాయము, నసూయ మున్నగుదుర్గుణము లెట్టి యిక్కట్టులఁ గొనితెచ్చి నవియుఁ దెలుపుటకు - కుంభిచరిత్రము, విప్రుని వదినెలకథ మున్నగు నవి సాక్షిభూతము లగుచున్నవి. అన్నిటికన్న మిన్నగా మహారాత్మ సుని హృదయము, మహాకూర మగు వ్రాఘ్నిముమానసము, మహా కామాంధుని మనస్సు మార్చివేసి మహోన్నతపరివర్తనమును గొని తెచ్చిన సత్యవాక్యవిజయ మీకావ్యమున నద్వితీయముగా నద్భుత ముగాఁ గొనియాడఁబడినది. గోవ్యాఘ్రసూవాదకథ, పాపకలోముని చరిత్రము, పుష్పగంధివృత్తాంతము నాచంద్రార్కముగా నాంధ్రసార స్వతమునకు జీవము నీయఁగలవు.

ఇట్టి మహనీయకథాసుధామధుర మగుటచేతనే భోజరాజీయము నందలి కథా భాగములు శ్రీకృష్ణదేవరాయలు, పింగళి సూరనార్యుఁడు మున్నగు మహాకవులే యనుకరించియున్నారు. ఆముక్తమాల్యద

యందలి మాలదాసరికథ భోజరాజీయమునందలి మదనరేఖకథ కనుకరణము. పింగళి సూరనార్యుని కళాపూర్ణోదయము పూర్వకథానిభానమే యైనను భోజరాజీయమునఁ గలప్రతి కథా భాగవిలసితధర్మోపదేశము, నైతికసంపత్తి యందెల్లెడలఁ గానరాదు. భోజరాజీయము నందలి యన్నదానపరుఁ డగు విపునకన్న దానమాహాత్మ్యమపుడు పుట్టిన బాలుడే చెప్పిన కథకుఁ గళాపూర్ణోదయమందలి మధురలాలనబాల్యవృత్తాంతము ననుకరణమే యనవచ్చును. పాండురంగమాహాత్మ్యమునందలి సుశీలోపాఖ్యాన మనేక విషయముల భోజరాజీయమందలి యన్నదానపరుఁ డగువిపునిభార్యకథ కనుకరణముగాఁ దోఁపకమానదు. ఇట్లే యింక ననేకులగు నితర కవులు నందలి కథాభాగముల మహనీయత కానందించియే తచ్ఛాసలు దమ కావ్యములందుఁ జొనిపియుండిరిన్న భోజరాజీయోత్కృష్టతఁ జాటుటే యగును.

❖ కవితత్వము : ప్రాశస్త్యము ❖

అనంతమాత్యుని కవిత్వ మతి మృదుమధుర మనియు నుత్తమ కవిత్వమునకుఁగల ప్రతిభావ్యుత్పత్తులు, నుత్తమశైలికిఁగల మాధుర్యము, సర్థభోధకత, మున్నగు నెల్లవానిచే నద్భుతముగాఁ విరాజిల్లుచున్నదనియుఁ జెప్పటలో నతిశయోక్తి లేదు. ఇతఁడు పూర్వ సత్కవి విధేయుఁడగుట నటనటఁ గవిత్రయముననే కాక తదితర పురాతనకవి వర్ణుల కవిత్యానుకరణములు గానవచ్చుచున్నవి. ఉదాహరణమునకుఁ గొన్నిమాత్రమే యిటఁ జూపుచున్నాను:

“నుతజలపూరితంబు లగు నూతులు నూటికికంటె సూన్యత
ప్రత! యొక బావి మేలు మఱి బావులునూటికికంటె నొక్కర
త్కృతు వది మేలు తత్కృతు శతంబునకంటె సుతుండుమేలు త
త్సుతశతకంబుకంటె నొకసూన్యతవాక్యముమేలు చూడఁగన్.”

(భార. ఆది. ౬-౯౩)

అనునన్నయ భారతపద్యమును ;

“శతకూపాధిక దీర్ఘిక

శతవాప్యధికంబుఁ గ్రతువు శతయజ్ఞ సము

న్నతుఁ డొక్కసుతుఁడు దత్తుత
శతకంబున కెక్కు డొక్కసత్యోక్తి నృపా.”

(భోజరాజీయము. ౬. ౯౨.)

అని చక్కఁగ సంక్షేపించినాఁడు.

ధర్మోపదేశమునఁ దిక్కునకై లికనుక రణము :

“మమకారంబు నహంకా

రము సంపారానుబంధ రజ్జువు లని చి

త్తముల వివర్జింతురు సం

యము లీవును నడుపుమా! తదాచారంబున్.”

ఇట్టి వనేకము లున్నవి. మఱియుఁ దిక్కున నిర్వచనోత్తర రామాయణము నందలి కుసుమాపచయవర్ణనము ననేకపద్యముల ననుకరించినాఁడు. ఉదాహరణమున కొక్కటి.

సీ. చిగురాకుఁ గెంగెలి చెలిమి యొసర్పంగ

మవ్వంపులే బొదల్ మలచిపట్టి

పెరిచేతి నఖపంక్తి గిటికొని చెన్నొంద

నెగయుదీప్తుల విరులినుమడింపఁ

గురులు గన్గవమీఁద నెరసిన నెవ్వెగ

మడ్డమంకించి చూపలవరించి

తనుగెంపు గడచని దళములు సడలఁ బు

వ్వులు కోయనొల్లక తొలగనెత్తి

గీ. ...చతురముగనోర్తు పుష్పాచయముచేసె. (నిర్వ. ౮. ౩౮.)

“తరుణీరత్నము పువ్వఁదీగె యొకచేతఁగంచి పాదాగ్రముఁ

ధరణిఁమోపి యొకింతెనిక్కి తనుమధ్యం బొప్పగక్షుద్వయ

స్ఫురణంబౌరఁ గుచంబులుబ్బ నయనంబుల్ విచ్చిలీలక ముఖాం

బురుహందెత్తి యొక ర్దుఁగోనె నెలమిఁ బుష్పంబులతోటలోన్.

(భోజరాజీయము. ౩. ౧౭౦.)

ఈపద్యము తిక్కన పద్యమునకు మెఱుఁగుగా నున్నది.

ఒకసహకారశాఖతుదనోలిఁ బెనంగొనియున్న పువ్వుఁ దీఁ
గకుఁ దనహస్త మెత్తుటయుఁ గ్రక్కున లేఁజిగురంచుఁ గోకిలం
బొకటి రయంబునం గదియ నుల్కివడంకుచుఁబాతె నొక్కబా
లకి తనబోఁటితోడ నబలా! యిది కాటుకతీఁగె పొచ్చునన్.

(భోజరా. 3. ౧౭౫.)

ఈపద్యము నాచనసోముని యుత్తరహరివంశపద్యమునకు (ఉ. హరి.
౫. ౫౨.) ననుకరణము. ఇతఁ యెఱుఁగకవిత్వమున కనుకరణము.

“కీర్తి విడువఁజాలఁ గీర్తితో మెలఁగంగఁ

జాపు వచ్చెనేని జత్తుఁగాని

జగములోన నెల్ల సడికంటెఁ జాపుమే

లనఁగఁ బరగుమాట యనఁకు వినవె.” (భార ఆర. ౭. ౨౯౩.)

“పుడమి నపప్రథ యగునెడఁ

బడఁటికి దేహంబు విడువఁ బాడియకాదే

సడికంటెఁ జాపు మేలను

నొడుపు పురాతనముగాక నూతనపదమే.”

(భోజరా. ౭. ౧౫౬.)

కేయూరబాహుచరిత్రము నందలి:

“నందనుండు వనము నల్లెల్లు నిధి సుర

గృహము జెఱుపు మేలు కృతి యనంగ

జగతి వెలయు సప్తసంతానములు.

(కేయూర. ౧. ౮.)

అనుపద్యము నీక్రిందిపద్యము బోలి యున్నది.

“సుతుండు నిధియు వనముఁ గృతియు నల్లెల్లును

గుడియుఁ జెఱుపు ననఁగఁ బుడమియందు

సంస్తుతింపఁబరగు సప్తసంతానముల్. (భోజరా. ౨. ౨౦౮.)

అనంతమాత్యునకు సమకాలికుడైన జక్కన విక్రమార్కచరిత్రము
నందలి యీక్రింది పద్యమునకు భోజరాజీయము నందలి పద్య మును
కరణ మనుట విస్పష్టము

“చెప్పదలంచు సిగ్గు దనుఁజెప్పఁగనీమికి సంచలించుఁ దాఁ
జెప్పెడుమాట యెవ్వరికిఁ జెప్పకుమీ యనఁజూచు నంతటం
జెప్పకయుండరాదు మఱిచెప్పఁగ రాదని కొంకు నెఱ్ఱెయిం
జెప్పకపోదు పొమ్మనుచుఁ జిత్తమునూల్కొనఁ జేసి యిట్లునున్.”

(విక్ర. 3. ౮౫.)

“చెప్పఁగఁ జూచి సిగ్గుపడుఁ జెప్పఁగఁ జెప్పక యున్నదీరదే
జెప్పెదఁగాకయంచుఁ దెగి చెప్పదలంచు నిదేమిమాటగాఁ
జెప్పదుఁ జెప్పినం బతియుఁ జిత్తమునం గలుపించునో పరులో
చెప్పెడువార్త కాదనుచుఁ జెప్పఁగఁబూనును జెప్పఁగాదనున్.”

(భోజరా. ౮. ౨౫౯.)

ఇట్టింకను బూర్వకపుల యనుకరణములు చూపవచ్చును. అప్పకవి చెప్పినట్లు ‘పూర్వకవి వాక్ప్రయోగదక్షత’ కవికుండవలసిన లక్షణములలో నొకటి. ఆలక్షణ మనంతామాత్యునకుఁ గలదనుటకుఁ బూర్వోదాహృతపద్యములు చాలును.

అనంతామాత్యుఁడు పూర్వకపుల ననుకరించినట్లే యనంతామాత్యు ననుకరించినతరువాతి కవులును గలరు. అందుఁ బ్రసిద్ధులలోఁ బింగళి సూరనార్యుఁ డొకఁడు.

“మగఁడెఱుంగవలయుఁ గాదే
మగువ యెఱుంగవలయుఁ గాక మనుగడతెఱు గ
వ్వుగవయు మగఁడును వెలిగా
జగమున సంసార మెట్లు జరగును జెప్పుడి.”

(భోజరా. ౬. ౧౨౬.)

“కాంతుఁ డుచితజ్ఞఁ డైనను
గాంతకు సిగ్గుపడఁ జెల్లుఁగాక కటకటా!
కాంతుఁడు సిబ్బితికాఁడై
కాంతయు నట్టెన నెట్లు కాపుర మింకన్.”

(కళా. ౮. ౬౬.)

ఈ యుభయపద్యములకుఁ జాలపోలికలు గలవు కదా !

“అక్కట మోసపోయితి ననర్థ మణిఖని చేతి కందియున్
దక్కకపోయిన ట్లతఁడు దాఁ జను దెంచియు దుస్సిపోయె....

(భోజరా. ౨. ౧౩౬)

“శ్రీయతమై న దివ్యమణి చేతికి నబ్బగఁబాటవైచి త
చ్చాయ యొకింతయున్నిగని చాలగృశించితి గాజుపూసకై.

(కళా. ౪. ౨౪.)

ఇది వైదానికి మెఱుఁగు. ఇట్టి యనుకరణము లితరకవుల వనేకము లున్నవి. విస్తరభీతి నింత విరమించితిని.

అసంతామాత్మ్యః డటు కవిత్రయాదులకుఁ దరువాతివాఁడు నిటు ప్రసిద్ధిగన్న ప్రబంధకవులకుఁ బూర్వఁడు నైనకారణమున నీతనివర్ణనము లును బ్రయోగములును బరిశీలనార్హములు. ఈతనికావ్యమున నష్టాదశ వర్ణనములు నొప్పారుచున్నవి. అందద్భుతవర్ణనములఁ గ్రాచిత్యముగఁ జేయఁకొందను. పురవర్ణనమున ధారానగరవర్ణన మత్యంతప్రతిభా యుతము.

“సారకవీంద్ర చాతకవిశాల హిరణ్మయ వృష్టిధారని
స్సార దరిద్రభార తరుమండ విలాసకుతారధార సు
సార కృశానుతప్తజనశైత్య కరామృతధార గాక యా
ధాగ తలంప నన్యవసుధారమణిశ పురోపమానమే.

(భోజరా. ౨. ౪౫)

౨. ౧౧, ౨. ౪౪ మున్నచోట్ల గంగానదీవర్ణనము విరాజిల్లుచున్నది. ౧. ౧౧౧ యందు హేమకూట వర్ణనము, ౩. ౧౫౯, ౧౮౩లయందు ఋతువర్ణనమును జేయఁబడియున్నవి. పలుతావుల సూర్యచంద్రవర్ణనము లుండుటచే నొకచోట యద్వితీయముగా విపులముగా వర్ణించి మఱి యొకచో నద్భుతముగ నొకకందపద్యమున వర్ణించుట కాననగును. ఇది యసంతామాత్మ్యని వర్ణనావైశిష్ట్యము:

“జక్కవ లలరఁ జకోరము

లుక్కఱఁ గమలములు విరియ నొగిఁగైరవముల్

సుక్క సమస్తజనంబులు

మొక్క ఓశలు వెలుగ భాస్కరుఁడు పొడతెంచెన్.” (౧. ౧౩౨)

3. ౧౮౮, ౧౮౯ మున్నగుస్థలముల జలక్రీడయు, 3. ౧౬౮ మొదలగు
సంతుల నుద్యానవనము, ౧. ౧౧౮ లో మధుక్రీడ, ౪. ౧౦౯, ౧౧౦
లలో రతిక్రీడ, 3. ౨౧3, ౨౧౪ మొదలగుతావుల విరహము, ౪. ౯౯లో
వివాహము, ౬. 3౧౮ మొదలగుపట్ల పుత్రోదయము, ౬. ౨౧౨, ౨౦౪
గలచోటుల యాత్రయు, ౫. ౧౧౮ లో యుద్ధము, 3. ౧౯౪, ౫. ౭౬
౭ ౧౨౦, ౧౨౮ మున్నగుచోట్ల ద్యూతము, ౨. ౫౨, ౫3, ౫౪
మున్నగుస్థలముల రాజవర్ణనము నద్భుతముగా వర్ణించబడినవి. నీతివర్ణన
మెల్లెడల నద్భుతముగా దోర్భుతకమగుచుండును.

“ఆడకు మనత్యభాషలు

కూడకు గొఱగానివానిఁ గొంకక యెరు లె

గ్గాడిన నెదురు త్తర మీఁ

జూడకు విని వినని వానిచొప్పునఁ జనుమీ.” (౬. 3౧)

ఇంతసులభముగ నే నీతివర్ణనము విలసిల్లుచున్నది.

— శైలి: వైశిష్ట్యము —

గానమాధుర్యము నర్థసౌలభ్యము నవరసోచితపదప్రయోగము
సహజగాంభీర్యము, మార్దవము, ఔపదేశికసంపద్యగీతనయోగ్యత
మున్నగు నుత్తమకైలికిఁగల సద్గుణము లీభోజరాజీయమున విరాజిల్లు
చుండుటే యిందలి వైశిష్ట్యము. ఇందలి ప్రతిపద్యము నేదో యొకసుగు
ణము గలదనుట స్వభావోక్తి. కావుననే యామాలాగ్రముగ నొకే
విధమున మృదుమధురముగనున్న భోజరాజీయమందలికైలి పట్టువడిన
యాంధ్రకవిపుంగవు లల్పసంఖ్యాకులే కలరని పలువుర యభిప్రాయము.
అసంతామాత్మ్యుని పైకైలీ ప్రాభవమున కొక్కొకవాని కొకటిరెం
డుదాహరణములఁ జూపుదును.

“చూతనవీనపల్లవము శుద్ధసువర్ణపునీటఁ దోచి కం

జాతరవంబువైఁ గలయఁ జల్లి మెఱుంగులఁ దోమితోమి...”

(3. ౧౪౭)

“అలోలాక్షిలలాట వక్త్రసదృశత్వాకాంక్షఁ జంద్రుండుదా

బాలత్వంబు వహించి చూచియు నొగిం బ్రాథత్యముం బొందియున్

బోలంజాలక జాలిపొంది వగలంబొల్పేది లోఁగుండె గా
కాలోకింపఁ దదీయబింబము కురంగాకారముం గూరునే.”

(3. ౧౫౭)

“అలోలమందానిలాధూతలతమాడ్కి...” (2. ౧౦౯)

మున్నగుపద్యములందలి గానమాధుర్య మనుభవరసీకు లెఱుఁగుదురు.

అర్థసౌలభ్యమునకుఁ గావ్యమంతయు నుదాహరణమే యన్న నతిశయోక్తికాదు.

“దేవర పెట్టినచోటం

గావలియుండుదు మొకించుకయు నాలస్యం

జేవంకను లేదు ధరి

త్రీవర! కడు మోసపోయితిమి విను నిన్నన్.”

“ఏమిదై వికంబో యెఱుఁగ మెవ్వారును

బొచ్చి వెల్లి నట్టి చొప్పులేదు.” (౨. ౧౨౬, ౧౨౭)

“ఇటు తగునయ్య? విప్రుడ వహీనగుణాధ్యుడ వీవు నే

మిటి కిటువంటి దౌష్ట్యము? శమించునె మజ్జనకుండు విన్నఁ? ద

క్కటిజను లేమియంద్రు? మదిఁ గాంక్షయె గల్గిన నస్మిసాక్షిగాఁ

జిటికెనవట్టికాక వృథనేయుట ధర్మమె కన్యకాత్వమున్.” (౪. ౨౨౩)

మున్నగు పద్యము లరఁటిపండ్లొలిచి చేతి కందిచ్చినట్లున్నవి.

నవరసోచిత మగుచైలి కీక్రిందిపద్యములు చూడవచ్చును. శృం
గారమునకు ౪. ౧౦౯, ౨౫౬ ; ౭. ౧ ౮ మున్నగుపట్టులు తార్కాణ
ములు. కరుణారసమునకు

“పిడుఁ గడిచినక్రియ నీటెం

బొడిచినగతి గుండె వగిలి భూస్థలిమిఁదగ

బడి పొరలుఁ దన్నుకొను ను

గ్గడుపుగఁ గన్నీరునించు గడగడవడఁకున్.”

‘జే’యనుఁ ‘దల్లి! నీవెట

పోయెద’ వను ‘నన్ను డించి పులివాత బడఁ

బోయెదవే? యను 'జెల్లం

బో?' యను 'నింకేటిబ్రతుకు పోనాకు' ననున్. (ఓ. ౪౩, ౪౪)

మున్నగుతావులు కఠినహృదయునైనను గరగించివేయును. మఱియు
౧. ౧౦౪ న బీభత్సము, ౫. ౧౧౦లో వీరరసము, ౪. ౫౮, ౭. ౬౯
లలో హాస్యము, ౫. ౨౩౨, ౬. ౩౧౫ లలో రౌద్రము, ౬. ౧౧౧,
౨౪౭ లలో భయానకము, ౧. ౧౩౭; ౨. ౧౧౩; ౩. ౨౪, మున్నగు
తావుల సద్భుతరసము వెల్లివిరియునపు డందలికైలి యెంతయుఁ దత్తదను
గుణముగా విరాజిల్లుచున్నవి. ఇక శాంతరసముఁ జూపుపట్టు-మహాఁడు
దత్తాత్రేయునిప్రవర్తనమునకు మోసపోవక యభీష్టసిద్ధి పొందుటయు,
మదనరేఖ బ్రహ్మరాక్షసునికడఁ బ్రశాంతముతో మాటాడి యాతనిహృద
యమును గరగించుటయు, గోవు వ్యాఘ్రమునకు బెదరక చూపిన శాంత
కరుణములును సద్భుతముగా నున్నవి.)

అనంతామాత్యునికైలికి సహజగాంభీర్యము కలదు. ఎట్టిపట్టుల
నైనఁ దడవుకొనుట కాని కృత్రిమపునడక కాని యీతనిపద్యములకు లేవు.
ప్రతిపద్యమును సహజధారాపూర్వకమైనదే:

“యోగంబుల సగుఱులమును

యోగంబులవలన సగుసమున్నతియును నా

నాగమ విహితార్చులనగు

భోగము శ్రీరంగసేవఁ బొలుపుగ నెగడున్.” (౧. ౧౭౧)

“ఆనృపాలపుత్రి యాదటఁ గైసేసి

యతనుపాలి కరుగు రతియ పోలె

నరిగి యరిగి మున్ను గురుతనూజునితోడఁ

బల్కినట్టి కడిచి బాసఁ దలఁచి.” (౪. ౨౫౨)

“ఉన్నతేశ్వరదాభ్రుచినొప్పెడు మేను తటిద్యౌజాకృతిం

జెన్నెసలారు కెంజడలు చేనొకవీణెయు మర్త్యకోటికిం

గన్నుల పండువై మెఱయఁగా దివి నుండి తపఃప్రభావ సం

పన్నుఁడు వచ్చె నారదుఁ డభంగుఁడు ఘంజరుఁడున్నచోటికిన్.”

“గాఢనీహారంబు గప్పినఁ దప్పునే

(౬. ౩౯౪.)

మూర్తాండబింబ విస్ఫూర్తి పెంపు.”

(2. 204)

మున్నగు పలుతావు లిందులకు సాక్షిభూతములు.

అనంతమాత్యుని పదము లొక్కొక్కప్పు డతిమ్మదువులై
కుసుమ వేశలములుగా నుండును.

“పెదవులు గదలెం గదలవు

రదనంబులు గానవచ్చె రాననుపాటిక

మృదు వచనరచన లెసఁగఁగ

ముదిత యతని హృదయకమలముం గరఁగించెన్.” (గీ. ౧౬౬)

“తావిగొనని పుష్పదామంబు విధమునఁ

జీమమబడని మావిచిగురు భంగి

ద్రావ.బడని నవసుధాధార పగిదిని

జెలువఁ జూడ సుగతచిహ్న లేదు.”

(గీ. 322)

“రతిఁజేసిన కరకమలము

చతురత మతి మఱవకుండఁ జతురాననుఁ డీ

సతిఁ జేసె ననఁగఁ జక్కని

యతిన యొకతె గలదు బ్రహ్మశాన్వయ మందున్.” (3. ౬౪.)

పై పద్యములందలి ప్రతిపదమును మృదుమధురమే కదా!

ఇక నొపదేశికసంపత్ప్రకటనయోగ్యతకు వైలికి ప్రత్యక్ష
ప్రబోధకత (Directness of appeal) యావశ్యకము. అది యీక్రింది
పద్యములందేకాక పలుతావుల వెల్లివిరియుచున్నది.

“నమ్మదగదు పరుల నమ్మనే నేజాతి

వానినైన నమ్మవచ్చుఁ గాని

స్వర్ణకారకుండు సర్వ జగద్రోహి

కాన వాని నమ్మఁగాదు తెలిసి.”

(గీ. ౧౭౯.)

మఱియుఁ బులి కాహారముగాఁబోవు గోవు బిడ్డకిట్లు బోధించును.

“అడకు మసత్యభాషలు

కూడకు గొఱగాని పానిఁ గొంకక యెరు లె

గ్రాడిన నెదురు స్తర మీఁ

జూడకు విని విననివాని చొప్పునఁ జనుమి."

"ఓంటిఁ జరింపకు పొలమున

నింటికిఁ గడు ప్రాద్దు గలుగ నేతెంచుచు రా

వెంటఁ బడి పొడుచు గోవుల

జంటఁ జనకు క్రయ్యబడకు సందడి యగుచోన్." (ఓ. 30, 31.)

ఈవిధముగా భోజరాజీయమునందలి శైలి యుత్తమోత్తమముగా నెన్నఁబడుచున్నది. వఱియు నీకావ్యమునఁగల సామెతలు సాంప్రదాయికములు కావ్యోదాత్త్యమునకుఁ గారణభూతములైనవి.

— సామెతలు: సాంప్రదాయికములు —

భోజరాజీయమునఁ గానవచ్చు సామెతలలో ముఖ్యమైనవివి. దుక్కెద్దు దేశాంతరమరిగినట్లు, పెన్నిధిఁగన్న పేద, మును కన్నుల కొదవిన వలవంత పిదప వీనులకుఁ జోకినట్లు, పనివడి వెదకం జనవలసిన సొమ్ము దాన చను దెంచిన చాడ్పున, ముల్లుముంటిఁగొనిపుచ్చక రోకటఁ బుచ్చవచ్చునా? చచ్చునంతటి కలఁగన్న మేటకొనియే యుండవలె, నుడుము నడికియున్న నడుకునె బడెపెట్లు, పులియున్న పొదరింటి పొంతఁ జనుట, తలియఁబెట్టిన యశనముఁ ద్రోచి పిదపఁ గుడిచెద ననువాఁడు బేల, చెప్పెడువారు చెప్పిన వినియెడు వారికి వివేకము వలదా? గడివోయినపువ్వులు రసికుడగువాఁడు ముడుచునా?, కుడుఁబెట్టి కంచ మాటడిఁగొనుట, మూగవాని యెదుట ముక్కుబటట రాని చందము, పులిమీసల నుయ్యెల లూఁగినట్లు, ఆవగింజంత భూతిపూయు వానికి గుమ్మడికాయయంత వెట్టి గలదు, సడికంటె జావుమేలు, గ్రుడ్లు తినుటయేకాక గూడెక్కి కూసినట్లు, పులికి బుట్టినకూన వేడిపులు మేయదు, గోరవ్రాయఁగ నేతైనట్లు, తెవులు దీరినఁ జాలుఁగాక వెజ్జ కామదేవుండు కావలయునే!, వేసరినవాడు వెలుగు మీఁదవేసిల్లి చల్లినట్లు. ఇందువచ్చు సాంప్రదాయికములు లేక నానుడులు: అఱకాలు తడి గాకుండ, మందు కడిగినను, కాయోపంఢోలరూపు చెప్పుము, అగ్ని సాక్షిగాఁ జిటికెనవట్టు, నాతులమాటలు వడగండ్లగుండ్లు, కడళ్ల

మొత్తములు, భిన్న ఘటతోయములు, పూసగుచ్చిన భంగి, పోసున్నది పోకమానదు, కాదుకూడదను, పోయివచ్చు, కన్నకడుపు, కానికే గైకొనక, తెల్లిమిఱుగుబిడ్డ, “చులుకన జలరుహజంతువు చులుకన తృణకణము దూది చుల్కన యిలనెగయు ధూళిచుల్కన చులుకన మఱి తెల్లిలేని సుతుడు,” పూరిమేపు, తలపువ్వులు వాడకుండ, గోళ్లు మీటుకొను, ఏపనికైనను బొడ్డు పంపలేకపోవుట, చీమచిటు కన్నను, మాటికి మాటికి మాటలేటికి, చెక్కడిచిన బాలు వడుచు, కన్నులు దెరిచనిశిశువు, మున్నగునవి.

—● వ్యాకరణ చ్ఛందో విశేషములు ౧ —

అనుతామాత్మ్యః డీభోజ రజీయమునఁ జాలవఱకుఁ గవిత్రయ నియమానుసారముగనే పోయియున్నాడు. కవిత్రయమునకు వలెనే ధర్మవాచక మగు ‘సహాయ’ పదమును వాడియున్నాడు, యథేచ్ఛ, నిరాశ, సంసర్గ మున్నగు పదములు చరిత్రాదులలోఁ జేరినవనియెంచికా బోలు యథేచ్ఛముగా ప్రయోగించినాడు. చిన్నయసూరి వ్యాకరణ విరుద్ధమయిన చేయుధాతువు మీఁది చేతురూపము బహుధా యిందుఁ గాననగుచున్నది. ‘పుష్పకోమలి’ యని రెండు మూఁడు చోట్లఁగలదు. ఇది వ్యాకరణ విరుద్ధ మగుటచేతను నిర్ధారకస్థానముల లేక పోవుట చేతను సరియగు రూపమైన ‘పుష్పకోమల’ గా సవరించియున్నాను. ఇట్లే ‘అర్ధరాత్రి’ యని ప్రయోగించినచోట్లను ఛందోభంగము లేకుండుటచే నర్ధరాత్రమని దిద్దినాను. పశ్చివిభక్తియందు నగాగమ లోపము పలుతావుల నిందుఁ గానవచ్చుచున్నది. రౌతుకెరఁగు, మందు కడుగు మున్నగునవి. ౪. ౧౦౧ లో ‘హేమాపాత్రము’ లని నిరంకుశ ప్రయోగము గానవచ్చుచున్నది. ‘విను’ ధాతువుపై విందుము అనురూపమునకు ‘విండుము’ అనిరూపము రెండుమూఁడుచోట్ల ప్రాసస్థానములఁ బ్రయోగింపఁబడినది. ఇ. తేకుమించి వ్యాకరణవిషయమునఁ జెప్పవలసిన దిందేమియును లేదు.

ఇక ఛందోవిషయమున లోపము లత్యల్పములు. విశేషములు నంతగాఁ గానరావు. ఇమ్ముగ, కమ్మరి, మోదమ్మన అను వానితో అంభిక అని ప్రాసము నుపయోగించినాడు. అంభికను అమ్మికయను

రూపము గ్రాహ్యమే యగుట (చూ. ఆంధ్రభాషార్ణవము ౧. ౪౦) నట్లు సవరించితిని. అలికులవర్ణ నున్నత రథాకృతచారుసుపర్ణ' (౨. ౨౫) లోఁ బైస్థలమున యతిభ్రంశము కానవచ్చుచున్నది. దీనికి వేఱు పాఠ మేమియు లభింపలేదు. ౫. ౮౫ లో లేవకమున్ననీ వితని దేవి వధింపు' మని యున్నది. ఇందు యతిభ్రంశముగాన వచ్చుటచే 'దేవి' కి బక్షలు 'లేమి' యని సవరించితిని. ౬టులనే ౧. ౭ లో 'ఏకపుబ్రోకయైన శ్రుతు లన్నియు' ననియున్నది. ఇచ్చట 'శ్రుతులెల్లను' అని సవరించితిని. ఇవి తప్ప యింతకు మించిన లోపము లేమియును నిందులేవు.

భోజరాజీయమున నితర గ్రంథముల నెచ్చటను గానరాని కొన్ని పదములు ప్రయోగింపఁబడినవి. బాలికి, బిట్టబిట్ట, బిట్టుబిట్లు మున్నగున వందుఁగొన్ని, బాలికి యను కన్నడపదమొకటికలదు. దాని ననుసరించి బాలిక యను నర్థమున బాలికి యనుపదము గ్రహించుట కీక్రింది ప్రయో గము ప్రామాణికము.

".....బా,

లకి తనబోటి తోడ నబలా! యిది కాటుకతీగె పొమ్మనన్. (3. ౧౭౫) కాని, శబ్దరత్నాకరకర్త యేలనో యీపదము గ్రహింపనేలేదు. నిర్ధారకము కాకపోయినను బాలికి యని శ్రీనాథుఁడును గ్రీడాభిరామ మునఁ బ్రయోగించియున్నాఁడు.

ఇక బిట్టబిట్ట యనఁగా బిట్ట కామ్రేడిత రూపమని యీ ప్రయో గమే (భోజరా. ౪. 3౦౯) శబ్దరత్నాకరమున నీయఁబడినది బిట్టు బిట్లు బిట్లన కామ్రేడితరూపమని శబ్దరత్నాకరమునఁగలదు. దానికిని భోజ రాజీయమునే యుదాహరించినాఁడు. ఈపైపదము లిక యేముఖ్య గ్రంథములందును గానరావు.

భోజరాజీయ ప్రయోగముల ప్రామాణికత విషయములో నాలు గైదుశబ్దము లిటు విమర్శనీయములు. ఎలనాగ, తోఁగొను, పూట, బ్రాతి—ఈ శబ్దములు సానుస్వారములా నిరనుస్వారములా యనుటకు భోజరాజీయమున నిర్ధారక ప్రయోగము లున్నవి.

“రోగమున కోడి ప్రాణ

త్యాగము నేయుటకుఁ దెంపు దలకొను మఱి

నాగెఱమి కరుగుచు నెల

నాగను బొడగంటి నొకవనస్పతి పొంతన్.” (౧. ౧౨౩)

ఇది యెలనాగ నిరనుస్వార మనుటకు నిర్ధారక మగుటచే తను సాను స్వార మనుట కాధారము లేనిఘంటువున నీయబడని కారణమునను భోజరాజీయ ముం దెల్లెడల నీపదము నిరనుస్వారముగ నే గ్రహింపఁ బడినది.

తోఁకొను సానుస్వార మనుటకు.

“తోఁకొని పోయినంత నొక తొయ్యలి యయ్యెలనాగనపు పే

రాకలిగొన్న బెబ్బలిరయంబునఁ గృష్ణమృగాగ్ధకంబుపై

వీకయెలగ్నఁ బెల్లడరి వ్రేలుగతిక మరుఁడుగ్రుఁడై ననుం

దాకిన మూర్ఘ నొందితిని దద్దయునీవలగింపు తేజితన్. (3.౨౨౩.)

“తేజవ యలరంగ నీగతిః

దోఁకొని చని చదల రత్నతోరణ కీర్తుల్

ప్రాకెడు ఘోరహముల న

మూకలు విడియించె రాజముఖ్యుండెలమిన్.” (౪. ౮౪.)

“ఆః కొనివచ్చిన విప్రులః

దాకింపక యశన మిడుము తత్పరమః

త్రాకలి నేయకు కుడువం

దోఁకొని రాపర్వమగు తిథుల మనవారిన్.” (౬ ౧౬౧.)

వీని ననుసరించియుఁ జిన్నయసూరి నిఘంటువుననుసరించియు, మఱియుఁ గేయూరబాహుచరిత్రము నందలి

“తోఁకొని వచ్చిని దొలుతఁ దోయజపండము దన్ను తియ్య నీ

రేకటవోవఁగ్రోలి దరి నిష్క్రమి చెట్టులనీడ నుండఁగాఁ

బోకలు గట్టి వారిభగముల్ తమముందఱఁబెట్టుమీలఁ బే

రాకలి యల్లఁ దీర్చుకొని యచ్చట నద్దిన రాత్రముండుచున్.

(3. ౮౭.)

అను ప్రయోగము ననుసరించియుఁ దోఁకొను సానుస్వారమగుట నీభోజ
రాజీయ మందెల్లెడల నట్లు సవరించితిని. ఈసందర్భమున శబ్దరత్నాకరము
సూర్యరాయాంధ్రనిఘంటువు నిచ్చియున్న భారతప్రయోగము నిర్ధా
రకము కాదనియు నాస్థలముననే పాఠభేదములు కలవనియుఁ జిన్నయ
సూరి దాకొని యనుపాఠముఁజూపి తోఁకొను సానుస్వారముగాఁ
గైకొనియుండుట నానిర్ణయమునకుఁ బ్రబలపాఠానియుగ్రహింప
వలసియున్నది.

పూట సానుస్వారమని నైఘంటికుల యభిప్రాయము. కాని
దానికిఁ గవిత్రయ నిర్ధారకప్రయోగములు లేవు. కావునఁ బ్రాచీనులలో
సోక్కు భోజరాజీయముననే యిది నిరనుస్వారమని యాక్రింది ప్రయో
గము దెల్పుచున్నది.

“ఏటికి వేగిరపడ నీ

పూట నిచట నిలిచి తేపు పోవఁగరాదే

మాటలఁ దప్పితి తెరు వి

చోప్పటికి నామడకుఁ బడియెఁ జొమ్మది యనినన్.” (ఓ. ౨౪౧)

కాని భోజరాజీయమున కర్వాచీనములైన రామాభ్యుదయము రాజ
వాహనవిజయముల నీపదము సానుస్వారమనుటకు నిర్ధారకముగా
నున్నది. ఐన, నసంతామాత్యునిదృష్టిలో ‘పూట’ నిరనుస్వారమగుట
నిం దట్లే సవరింపఁబడినది.

బ్రాతి సానుస్వారమన్న శబ్దరత్నాకరము దోషదూషితమనుటకు
భారతప్రయోగములే కలవు. దానికిఁ దోడు భోజరాజీయమందలి
యీ పద్యమొకటి!

“నూతుల దరులను లోతగు

పాతటి కసవులను నెట్టి పచ్చికయున్నా

బ్రాతిపడి మేయఁబోకుము

మూతి నిడకు ముగ్రసత్వములు గలనీటన్.” (ఓ. 3౫౧)

ఈపైఁజూపిన పన్నియు భోజరాజీయము పరమప్రామాణిక
మనుటకుఁ జాలును. ఇంక ననేకాధారములు కలవు.

— పాతపరిశీలనము : చిన్నయసూరి —

ఈభోజరాజీయపాతపరిశీలనమునఁ జిన్నయసూరి చక్కని ప్రయోగములు కొన్ని నేకరించితిని. అందుఁ బ్రథమములగు పట్టులు నాలుగైదు చూపుదును. ౬. ౧౩౩ లో శకటరేఫ సాధురేఫ సాంకర్యముగల ప్రాసమున్నది. ఇందుఁదక్క—మఱి భోజరాజీయమం దిట్టి సాంకర్యములేదు. దానికి 'మా,తో రొదగొట్టు' అనుచోటఁ 'దా, దూలులుపల్కు' నను చిన్నయసూరిపాత మీసాంకర్యమునకు వ్యతిరేకముగఁ గనఁబడినది. కావున నాపాతమే గ్రహించితిని. ౭. ౧౦౮ లో 'నవ్వుచు, యవ్వనలక్ష్మి' యను ప్రాసముకలదు. యవ్వనము వ్యాకరణ విరుద్ధము. దానికి చిన్నయసూరి పాతములలో 'నావుడు, యావనలక్ష్మి, డావిభూలూరు, ఈవిధము' అని యున్నది. కావున దానినే నే గ్రహించితిని. ౧. ౨౦౧ లోఁ గూడ 'ఱ' '౦' సాంకర్యమున్నది. దానికిని 'చేరుట' యను నాల్గవపాదమున 'చీటుట' యను చిన్నయసూరి పాతము లభించినది. దీనినే సూర్యరాయాంధ్రనిఘంటువుసైతము గ్రహించినది. కాన నేనును గైకొంటిని. మఱికొన్నిచోట్లఁ గొంత సరసముగానున్న చిన్నయసూరి పాతములను పుటక్రిందఁ జూపితిని. అట్లే శబ్దరత్నాకరపాతములనుసైతము కొన్ని గ్రహించి కొన్నిటిఁ గ్రిందఁ జూపితిని. సుదర్భశుద్ధిలేనిపాతముల నెల్ల విడిచిపుచ్చి నాకు లభ్యమైన మంచిపాతములెల్లఁ గైకొంటిని. చిన్నయసూరివైనను శబ్దరత్నాకరమునందలివైనను గొన్నితావుల నసందర్భములుగాఁ దోచినవెల్లఁ ద్యజించి నేను సరిచేసిన ప్రతిఫలమునను దగిన యాధారములఁ జూచియే యట్లొనర్పితిని. వాని నెల్ల నిటఁ బేర్కొనుట కవకాశము లేమి విడిచిపుచ్చితిని.

— అనంతమాత్యుని యితరకృతులు —

అనంతమాత్యుని యితరకృతులు మన కింతవఱకు లభ్యమైనవి రెండు కలవు. అవి రెండును ఛందోదర్పణము, రసాభరణము ననులక్షణగ్రంథమును. రసాభరణము నాంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారును, ఛందోదర్పణమును విపులమగు పీఠికతో శ్రీ వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రులవారును బ్రకటించియున్నారు. అనంతమాత్యుని గ్రంథము లన్నియు స్వతంత్రములేకాని దేనికి ననువాదములుగావు. రసాభరణ

మునఁ బ్రథమాశ్వాసమున స్థాయిభావములకు లక్ష్యలక్షణములు విభావానుభావ సాత్త్వికభావలక్షణములు శృంగారాదినవరసములకు దాహరణములు నిచ్చియున్నాఁడు. ద్వితీయాశ్వాసమున నాలంబనోద్దీపనాదుల లక్షణములు మున్నగునని తెలిపి యష్టవిధసాత్త్వికభావములకు ముప్పదిమూఁడు సంచారిభావములకు సోదాహరణముగా లక్షణములఁ దెల్పినాఁడు. తృతీయ చతుర్థాశ్వాసముల విప్రలంభ శృంగారమును నిత్యవిధములను విస్తృప్తముగాను, నాయికానాయకులఁ గూర్చియుఁ దెల్పినాఁడు. ఇతఁ ఛందోదర్పణము చక్కని ఛందోగ్రంథము.

— ఉ ప స ం హ ర ము —

అనంతమాత్యుని భోజరాజీయ మాంధ్రసారస్వతమున వెలసిన యుత్తమ గ్రంథములలో నొకటి. ఇందలి ధర్మోపదేశము పరమప్రశస్తము. ఈవిషయమున నీకావ్య మద్వితీయమే యనుట కెట్టి సందియమును లేదు. ఆభ్యంతర లీనమైన కవితాపరిపాకమునఁ జక్కని ప్రతిభావ్యుత్పత్తులు లీనమై కావ్యగౌరవము నినుమడింపఁ జేసినవి. అందుచే ననంతమాత్యుఁడు దన కావ్యాంతమునఁ గోరినట్లు:

“అఖిల జగత్సేవ్యమై భూమిపై నహో
బలము దా నెందాఁక వెలయుచుండు
నాతీర్థమందుఁ బ్రఖ్యాతమై భవనాశ
నీ నది యెందాఁక నెగడుచుండు
నా మహానదిపొంత నత్యంతపూజ్యమై
గరుడాద్రి యెందాఁకఁ గదలకుండి
నయ్యది శిఖరంబు సందును నెందాఁక
శ్రీనృసింహస్వామి స్థిరతనుండు
నస్తదీయకృతియు నందాఁక సంతత
శ్రావ్యమై సమస్త సభలయందు
విస్తరిల్లుఁగాత వివిధ కథానూత్న
రత్నభూషణాభిరామ మగుచు.”

భోజరాజీయ మాచంద్రతారకముగా నాంధ్రసారస్వతము నలరించు
 ననుట కెట్టిసందియమును లేదు. ఈ సత్కావ్యరత్నమును సర్వాంగ
 సుందరముగాఁ దిరిగి ముద్రించుతలంపున దీనిని సంపాదించి భూమిక
 వ్రాయ నాకమితప్రోత్సాహము నొసఁగి యాదరించిన భాషోద్ధారక
 బ్రహ్మశ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రి గారికి నేనెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడును.
 శ్రీవావిళ్ల వా రాంధ్రభాషాయోష కొనర్చుచున్న మహాసేవఁ గొని
 యాడఁ జూచుట సూర్యభగవానుని దీపముతోఁ జూపుటె యగునని
 మనవి చేయుచున్నాను. శ్రీ వేంకటేశ్వరుఁడు శ్రీవేంకటేశ్వరశాస్త్రి
 వర్చస కాంక్షారాశోగ్యభాగ్యము లొసంగి యాచంద్రార్క మాంధ్ర
 భాషాయోష కనుంగు పుత్రు లనుమహాఖ్యాతి నొసంగుఁగాక !

కాకినాడ.
 20-10-'44 }

ఇట్లు విన్నవించు మధజన విధేయుడు,
 బులుసు వేంకటేశ్వర్లు, బి. ఏ.

విషయసూచిక

విషయము.

పద్యము

ప్రథమాశ్వాసము

1	ఇష్టదేవతాస్తుతి	...	1
2	పూర్వకవిస్తుతి	...	4
3	స్వపంచాభివర్ణనము	...	12
4	వ్యంగ్యతములు	...	80
5	కథాప్రారంభము	...	85
6	మహుడను మహిపతిచరిత్ర	...	88
7	గౌతమీదేవి మహానకుల బ్రత్యక్షమగుట	...	100
8	దత్తాత్రేయదర్శనము	...	112
9	దత్తాత్రేయుడు మహానకులకు కృష్ణరంగమును బోగొట్టుట	...	135
10	శ్రీరంగాదిశైత్ర మహిమాభివర్ణనము	...	149

ద్వితీయాశ్వాసము

11	ప్రయాగప్రభావము	...	2
12	భోజుని జన్మకారణము	...	27
13	భోజునిరాజ్యపాలనము	...	44
14	భోజునకు సిద్ధపర్వనమగుట	...	63
15	సిద్ధుని తనపురుషుని భోజుడు పిలుచుకొని వేళ్లట	...	81
16	సూర్యాస్తమయచంద్రోదయపర్వములు	...	98
17	సర్పటి భోజునింటజేసిన చిత్రకార్యము	...	114
18	సూర్యోదయపర్వము	...	115
19	భోజుడు సర్పటినినిలపించుట జేసినయొక్క	...	139
20	సర్పటి భోజునికడించుట	...	164
21	సర్పటి వారస్త్రీ పలన భూమి కేగిరిద్యను మోసముచే గ్రహించుట	...	169
22	భోజునికాపని మోచనము	...	214

తృతీయాశ్వాసము

23	భోజుడు సర్పటిని తనయింటభిక్షు నేయుమనికొరగాఁ దననియమంబుజెప్పట	...	4
24	నిరాహారి, సదా బ్రహ్మచారి, వీరలమహిమము	...	9
25	మాధుకరప్రభావమునుగుఱించినదుష్టపతి సత్పతి వీరలచరిత్రము	...	33
26	యోగిని వేడియైన పాయనదానంబొసంగినందులకుఁ గలఫలము	...	45
27	మట్టిముద్దను యోగినిం బెట్టినందులవలనఁ గల్గినఫలము	...	63
28	చందాల దంపతుల చరిత్రము	...	97
29	అతిథిపూజాప్రభావము	...	121

విషయము.

పద్యము.

30 పుష్పగంధిచరిత్రము	...	127
31 వనవిహారము	...	166
32 పుష్పగంధి రత్నమండనుని మోహించుట	...	190

చతుర్థాశ్వాసము

33 పుష్పగంధి రత్నమండనుల విరహము	...	6
34 మూషకపనితావృత్తాంతము	...	16
35 పుష్పగంధి వివాహప్రయత్నము	...	30
36 పురోహితులు పుష్పగంధి యదృష్టముఁజెల్పుట	...	36
37 బ్రహ్మచారిర్వచనప్రభావము	...	49
38 పుష్పగంధి రత్నమండనుల వివాహము	...	83
39 రత్నమండనుఁడు వనవిహారమునకుఁ బండ్లబ్రహ్మరాక్షసుఁడు మ్రింగవచ్చుట	...	114
40 గోవ్యాఘ్రసంవాదప్రారంభము	...	129
41 చాకిత మునిశపంబుఁ జెలుచుట	...	143
42 ముని పండిత్యమునొందుట	...	168
43 పండిరూపుఁడగుమునికి భగవత్ప్రత్యక్షము	...	189
44 సత్యవాక్యమాహాత్మ్యము	...	216
45 గురుపుత్రుండు మదనరేఖను మోహించుట	...	223
46 మదనరేఖగురుపుత్రునిదగ్గఱచేసినప్రతిసంకల్పభర్తయనుజ్ఞఁబడయుట	...	238
47 బ్రహ్మరాక్షసుఁడు మదనరేఖను బట్టుకొనుట	...	287
48 మదనరేఖకుఁ దత్పరికి శ్రీహరిప్రత్యక్షమయి పరంబులొసంగుట	...	342

పంచమాశ్వాసము

49 పావకలోముని చరిత్రము	...	4
50 పావకలోముఁడు హంసయంశ్రమునెసి యనుమతీదేవిని బరిణయంబగుట	...	27
51 మిత్రుఁడగు కంసాలికుంభి పావకలోముని మోసముచేసి అనుమతీదేవి నవహరింప యత్నింపరాక్షసుఁడగుమొస మోహించుట	...	34
52 పావకలోముఁడు తనభాగ్యంగానక విలపించుట	...	54
53 పావకలోముఁడు గుహను బ్రవేశించుట	...	72
54 గుహయందలిస్త్రీలు రాక్షసునికథను పావకలోమునకుఁజెప్పుట	...	79
55 పావకలోము రాక్షసస్త్రీ సంవాదము	...	110
56 రాక్షసవధఁజేసి పావకలోముఁడనుమతినిజూచుట	...	117
57 కుంభి యనుమతిని హరించుట	...	125
58 పావకలోముఁడు గుహవెలువడి తనవట్టణముఁజేరుట	...	154
59 యోగినిదర్శనము	...	163

విషయము.

పద్యము.

60 కుంభి పావకలోమునికాళ్లు నడికించుట	...	181
61 పావకలోమునకు బార్వతీవర మేశ్వరులు ప్రత్యక్షమగుట	...	195
62 పావకలోమునికి బెంపుడుతల్లిహితముపడేకించుట కోమలభాస్కరునికథ	...	209
63 కంసాలి శాంభునిభార్యసవవారిండుట	...	241
64 శాంభుండు కంసాలిని వధించి తనభార్యంగై నొనుట	...	261
65 అనుమతీదేవిస్థితి	...	266
66 అనుమతి పావకలోమునిగాంచి యతని బొందుట	...	287
67 ఆజవత్తుండు పావకలోమునిచెలిసేసొని కుంభిని వెడలఁగొట్టుట	...	313
68 సుశీలయనుకన్యకాచరితము	...	326
69 సుశీల పిచ్చుకుంటును బెండ్లియగుట	...	341
70 త్రిమూర్తులు వారిరువురకు వరమిచ్చుట	...	356
71 పావకలోముని నిజస్థితి చెలిసి యజవత్తుండు సంతోషించుట	...	350

పద్యాశ్వాసము

72 గోవు ప్రతిష్ఠ చేసి పులిని వీడ్చొని కొడుకుదగ్గఁ జేగుట	...	10
73 పుత్రునకు గోవుహితోపదేశముచేయుట	...	25
74 గోవును బులి చంపక విడిచిపెట్టుట	...	61
75 శ్రీవిష్ణువు ప్రత్యక్షమై వరములిచ్చుట	...	73
76 రత్నమండనుని తలిచండు లోకము	...	85
77 రత్నమండనుడు సత్యవ్రతంబును దప్పుపండుట	...	110
78 బ్రహ్మరాక్షసుని నోటినుండి తనభర్తను బుష్పగంధి విడిపించుట	...	114
79 అన్నదానపరఁడగు విప్రునిపది నెలు తమకాంతులకు దుర్బోధనముచేయుట	...	121
80 విప్రుండును నతనియన్నలు వేఱుకాపురముచేయుట	...	141
81 విప్రుడు కాశికఁబోవుచు దనభార్యకుహితముఁ జెప్పుట	...	160
82 అల్పాహారముఁ బెట్టుట దోషమునుటకుఁ దగినకథ	...	165
83 భగవంతుండు విప్రస్థినిబరీక్షించుట	...	186
84 వరములను శ్రీవిష్ణువు విప్రస్థికిచ్చుట	...	199
85 విప్రుడు శ్రీవికాలాక్షీదర్శనముచేయుట	...	220
86 విప్రునకు వ్యాధుఁడాతిధ్యమిచ్చుట	...	228
87 రాజశివువు బ్రహ్మణునకన్న దానమహిమము జెప్పుట	...	256
88 విప్రునకు గంగచెప్పిన మాదిగవానిచరిత్ర	...	266
89 ఎండ్రకాయకథ	...	272
90 కర్కటబాలుండు గంగాయాత్ర చేయఁబోవుచు జచ్చుట	...	399
91 ఎండ్రకాయజన్మములు	...	313

విషయము.

పద్యము.

92	పంజరునిగంగాయాత్ర	...	330
93	పుత్రశోకమునఁ గుండుమనిబ్రాహ్మణుడు చెంచెతకుశాప మిచ్చుట...		345
94	పితృమరణాబువిని వంజరుఁడు తనపురంబునకువచ్చుట	...	365
95	ఇంద్రుఁడు పంజరునితపఃభంగముచేయ నారదునింబాపుట	...	380
96	మాయాసితదత్తుఁడు గంగను భూమికే దెప్పింపుమని వంజరునిగోరుట		405

సప్తమూర్త్యాసము

97	పంజరుఁడీశ్వరునిగుర్చితవముచేయుట	...	6
98	పంజరుఁడు విష్ణువును బ్రార్థించి గరుత్మంతుని వాహనముగాఁబొందుట		23
99	పంజరునివెంట గంగానదిభూమికివచ్చుట	...	38
100	గరుత్మంతుఁడా రాజుకు వాహనమగుటకుహేతువు	...	54
101	పంజరుఁడు వేశ్యవివయక మగుతగవుఁ దీర్చుట	...	80
102	పంజరునకు శాపముకులుగుట	...	90
103	పంజరుఁడు రాజపుత్రినిగాంభర్వంబునఁ బెండ్లియగుట	...	115
104	పంజరుఁడు వేశ్యతోఁబాదమాడుట	...	120
105	పంజరునిభార్గవును చెబరాలు తనయింటికిఁ బిలంచుకొనిపోవుట	...	140
106	పంజరుఁడు వేశ్యయిల్లుచేరుట	...	144
107	పంజరసతీప్రాణత్యాగము	...	155
108	పంజరదంపతులును, వేశ్యయుఁజచ్చి మఱిలబ్రదుకుట	...	163
109	పంజరదంపకు లన్యోన్యము శాపమును బెట్టుకొనుట	...	172
110	విప్రాదిశాపంబున పంజరుఁడు శిశువగుట	...	175
111	పంజరదంపతులు చంపఁబడుట	...	193
112	విప్రసందర్శనంబున పంజరదంపతులు శాపవిముక్తినిొంది ముక్తినిొందుట		202
113	విప్రుఁడుకాశీనుండి తనగ్రామమునకువచ్చి తనపత్నితో సుఖించుట		227
114	భోజనియింట సర్పటిభిక్షుఁగొనుట	...	237
115	దత్తాత్రేయఁడు మహునకు భోజనిమాహాత్మ్యము వర్ణించుట	...	242
116	ఉపసంహారము.	...	253

శ్రీ భో జ రా జీ య ము

ప్రథమాశ్వాసము

రమణీపయోధరపరిస్ఫుటకుంకుమఫాలభాగక
స్తూరిక లిప్తకేళిగతిఁ జోఁకినభంగి నురంబునందుఁ బ్ర
స్ఫురితరత్నలాంచన విభాయుగళంబు దలిర్ప నొప్పల
క్షీరమణుండవహోబలనృసింహుఁడు మాకుఁ బ్రసన్నుఁ డయ్యెడున్. 1

చ. శ్రుతితతు లుద్భవించినవిశుద్ధగృహంబు లనంగఁ జాలి వా
క్యతికి నివాసభూము లనఁగాఁ దగి యెవ్వని మోముఁడమ్ము లం
చితగతి నొప్ప నట్టిసరసీరుహసంభవుఁ డిచ్చుఁగాత మ
త్కృతికిఁ జిరాయువు న్నివలలీర్తియు నజనరంజకత్వమున్. 2

చ. ఒకదెస మాతృభావమును నొక్కదెసం బితృభావమున్ సమాం
శకముగఁ దాల్చి యోజనసంతతి గన్గొనునంతరంగదృ
ష్టికి గుఱియై తపస్సులకుఁ జేరువచుట్ట మనంగ భక్తరా
జి నటచేలిసా మ్మగు శశిస్ఫుటమాళిఁ దలంతు శంకరున్. 3

ఉ. విఘ్నము లెల్లఁ బాసి పృథివిన్ భవనీరధి పేర్చి గుల్భసు
దఘ్నము చేసి నిల్తు రుచితస్థితి నెవ్వనిభృత్యు లట్టి దుః
ఖఘ్నుఁడు వజ్రాఖప్రథమగర్భుఁడు భద్రగజాన్యుఁ డైనయా
విఘ్నవిభుండు మత్కృతికి నేడుకతోడ సహాయఁ డయ్యెడున్. 4

ఉ. ఏసతిలావు లేక నరు లెవ్వరు నోరు మెదల్చు లేరు ప
ద్మాసనవాసుదేవనిటలాతులు లోనుగ నాత్రివిప్తపా
వాసులు పుట్టుఁ బేరుఁ జెలువంబును నేరికి దాఁప రట్టివా
ణీసతి మన్తఘాటమున నిల్చి విశేషవరంబు లీవుతన్. 5

- ఉ. శ్రీకర మైనరామకథఁ జెప్పి కృతార్థుల గా నొనర్చె భూ
లోకమువారి నేబుషి త్రిలోకములుం బొగడంగ నట్టియ
స్తోత్రవచోభిరాముఁడు, విశుద్ధతపోవిధవాధికుండు వా
ల్కిముసీందుఁ డెప్పుడుఁ జలించక నామదిలోన నుండెడున్. 6
- ఉ. ఏకపుష్పేన యైన శ్రుశు తెల్లకు నేయున నేర్పరించి నూ
త్రాకృతు లూషుఁ గిన్ని యితహాసపురాణచయూదు లోలి న
య్యొకరణిం బ్రబోధసులస్థాన్యములై వెలయకొ రచించె న
వ్యాకులబుద్ధి నేపురుషుఁ డట్టివరాళరమానుఁ గొల్పెదన్. 7
- చ. వివిధపదాయయోజనఁ బ్రవీణుండు దండి నమంతితార్థగౌ
రవమునఁ బెద్ద భారవి ధరంధరుఁ డయ్యుపహాకవిత్వన
త్ప్రబలాతఁ గాళిదాసు త్రివిధంబున మాఘుండు మేటి నాఁగ ని
ట్లననిఁ బొగడఁ జెక్కినమహాకవులు బ్రణుతింతు నాఘ్యులన్. 8
- ఉ. నన్నయభట్టుఁ దిక్కకవిసాయకు భాస్కరు రంగనాథుఁ బే
రెన్నిక చెక్కినట్టియమరేశ్వరు నెఱ్ఱయమత్రి నాదిగాఁ
జన్నకవీంధ్రులకొ నవరసచ్చుటవాణు లనంగ ధాత్రిలో
నున్నకవీంధ్రులం దలఁతు నుల్ల మెలర్పంగ వాగ్విభూతికిన్. 9
- సీ విమహాత్ములచేత నీజగత్ప్రయము నాప్యాయితం బయ్యె నయ్యమృతకరుని
చే బోలె వైద్యులచేతఁ బోలె సురక్షితం బయ్యె నాత్మరత్నములచేతఁ
బోలె నలంకృతిఁ బొరసెఁ బాత్రిత మయ్యెఁ బుణ్యతీర్థముచేతఁ బోలె నట్టి
వైష్ణవప్రవరుల ప్రసలేయు గజేంద్ర శేషుఁ బాపని నంబరీష ధ్రువుని
తే. బలి విభీషణుఁ బ్రహ్లాదుఁ బాండచేయుఁబుండరీకు వేదవ్యాసుఁ బుత్ర భీష్ము
నారదునిఁ బరాశరుని కొనకుని భృగుని, విదురు నక్రూరు గోపాలవితతిఁ దలఁతు. 10
- సీ. భూనభోహరిదంతపూరితసుతకీర్తికాలి తిలెన్నిగళచక్రవర్తి
సగలసాన్నికశుక ప్రకరసత్ఫలభూర్జసహకార మళఘరిచక్రవర్తి
ఘనతరాజ్ఞానాంధకారవిఖండనచండాంశుఁ డౌబళచక్రవర్తి
నానార్థిజనచాతకానూనధనవృష్టిజలదంబు శ్రీదేవచక్రవర్తి
తే. యనంగ శ్రుతిచతుష్టయముతో సెనయనట్టియగ్రజాలతోడఁ బుట్టినయస్సదీయ
గురునిఁ దిరుమల నల్లానువరతయాజాఁ, దలఁతు గోవిందచక్రవర్తులఁ బ్రియమున. 11
- వ. అని యిష్టదేవతానమస్కారుంబును విద్యజ్ఞసాధిపదనంబును భాగవతసంగీర్తనం
బును గురుచరణస్తరణంబును జేసి వాణీవరప్రసాదలబ్ధవాగ్విభవండ్లపై కృతి

యొనర్ప నుచోగించి తత్కృతిలక్ష్యే ముఖమండనంబుగా నస్తదీయవంశప్ర
శంస యొనర్చెద నది యెట్టి దనిన. 12

సీ. శ్రీరమ్మఁ డగునాది సారాయణునిసాళిఁ బొలుపార విరిదమిపువ్వు పొడమె
సాపువ్వలొఁ బుట్టు నఖిలలోకంబులు పుట్టింపఁ జాలెడు ప్రాడపట్టి
యాపట్టి మోముల నామ్నయవితతిలో నావిర్భవించె విప్రాన్వయంబు
నాయన్వయంబున నలిదృఢాచారసమృద్ధులు పెక్కాడ్రు ఋషులు పుట్టి

ఆ. రట్టిఋషులలోన నధికతపోవిశేషుండు వేదశాస్త్రజోభితుండు
ఘరుండు సూన్యతైకధనుండు కొండిన్యము, నీశ్వరుండు మెఱసె విశ్వసతుండు. 13

శా. ఆకొండిన్యమునీంద్రవంశమున దుగ్ధాంశోధిసంజాతుడై
రాకాచుడ్రుఁ డెలర్చుమాడ్కి నుపధారొఁజైకసంరంభుఁ డ
స్తోకానందుఁడు నందనార్యుండు ప్రసిద్ధుం డయ్యె నార్యప్రియం
డాకారస్వరుఁ డచ్యుతాంఘ్రికమలధ్యానానురక్తు డిలన్. 14

ఉ. నందితశిష్టలోకుఁ డగునందనమంత్రికి లక్ష్మమాంబకున్
నందను లుద్యుచి చిరి జనార్దనశంకరనిర్విభేదు లా
నందమయాత్ము లాదిమునినాయక సత్యుండు సత్యమంత్రియున్
మందరకైలధీరుఁ డసమానుఁడు మాత్రిపురాంతకార్యుండున్. 15

వ. అం దగ్రసంభవుండు. 16

ఉ. సత్యవచోవిలాసుండు ప్రశస్తయశోవిభవాభిరాముఁ డా
దిత్యసమప్రకాశుండు సుధీజనచిత్తసరోజమిత్తుఁ డా
చిత్తవరుండు సర్వజనచిత్తవిదుం డన మంత్రికోటిలో
సత్యసమంత్రి యొప్పె నుడుసంఘములోపలఁ జుదుకై వడిన్. 17

ఉ. సత్యముతో నహింస విలసద్గతిఁ గూడి చరించుచాక్షురన్
సత్యసమంత్రిఁ గూడి గుణకాలిని తాతమ నిత్యనిర్మలా
పత్యసమేతయై నిఖిలబంధుజనంబులకుం బ్రమోదనం
పత్యుదయైకహేతు వయి ప్రస్తుతికెక్కె ధరాశలంబునన్. 18

క. అతనికి నయ్యతివకు నప్రతిమమనోదారు లరయ భాసురకవితా
చతురుండుబయ్యనయనుమతియునుండగునందనయుసత్ప్రియుండులిక్కనయున్. 19

వ. ఆసత్యసామాత్యుననుసంభవుండు. 20

సీ. మారాంబ కెన యైన మారాంబ పత్నిగాఁ గనియె నాద్వర వంశకరుల నుతుల
నిశ్చలధ్యానైకనిష్ఠాగరిష్ఠుండై షణ్మాసములు పురశ్చరణ చేసి

మావంశజులయింటిమాణ్డాలమున కైన నరకంబు లేకుండ వరము వడసె
గడగి పునర్జాత్యగర్భంబు సొరకుండఁ బ్రతినైకొని బ్రహ్మపదముఁ బొందె

ఆ. ననన నతనికీర్తి యఖిలదిక్కుటములఁ, గప్పుకొనుట వేఱ చెప్ప నేల
విపులపుణ్యనవనుఁ ద్రిపుగాంతకబ్రహ్మ, బోలఁ గలరె యంతరపురుషు లెల్ల. 21

ఉ. నిత్యులు తత్తనూభవు లనింద్యులు దేవనయఁక సుకేశ్వరా
మాత్యనముండు నందనగూఁ మాన్యుఁడు కొమ్మనయఁక గుణాధ్యుఁ డా
దిత్యవిభుండు నాశ్రితవిధేగూఁడు మాచనయఁక బ్రశస్తసా
హిత్యుఁడు తిక్కభీమణియుఁ సెన్నిక కెక్కిరి బుధుకొటిలోన్. 22

సీ. ఆనత్యనామాత్యునగ్ర సూనుఁడు వయోనిధిగభీరుండు గదానిపుణుఁ డధిక
లేజుఁ డాశ్రితకల్పభూజుఁ డుత్కటకృపారసపూర్ణహృదయుఁ డరాతిభయద
బాహుధ్యుఁ డసహాయసాహసుం డంగనాజనభద్రుఁ డభినవమనసిజాతుఁ
డాశాంతవిక్రాంతయశుఁ డార్తరక్షితదక్షుఁ డున్నతవక్షుఁ డక్షరరాది

ఆ. విద్యలాదుఁ జతురుఁ డుద్యద్గుణశ్రేష్ఠుఁడనుపమానవిభవుఁ డమితపుణ్యుఁ
డనంగ నెగడె భైరవామాత్యచంద్రుండు, రాజనభలయందుఁ బూజ పడసి. 23

చ. తీరి గ్రతుకర్తృతామహిమ చేకొని పంచమవేద మైనభా
రతముఁ దెనుంగుబాస నభిరామముగా రచియించినట్టియు
న్నకచరితుండు తిక్కకవినాయకుఁ డాదట మెచ్చ భవ్యభా
రతి యనఁ జేరు గన్నకవిరత్నము బయ్యనమంత్రి యల్పుడే. 24

చ. శరధిసుత న్వరించుజలజాతవిగోచనుమాడ్కి శితభూ
ధరజఁ బరిగ్రహించుహిమధామకళాధరుపోల్కి నద్గుణా
భరణపవిత్రమూర్తి గులపాలిక నాఁ దగుప్రాలమాంబిక
బరిణయ మయ్యె నెయ్యమున బయ్యచమూపతి వైభవోన్నతిన్. 25

క. పరిభక్తి నరుంధతి సూన్యతమతి భారతి జగద్గుణితసౌభాగ్య
స్థితి రతి కాశ్వతవిభవా, యతి శ్రీసతి యనంగఁ బ్రాలమాంబిక వెలసెన్. 26

చ. గుణయుతు లవ్యధావరులకుఁ జనియించిరి లేత రామల
క్షణు లయి పుట్టి ద్వాపరయుగంబుతుదిం దగ రామకృష్ణులై
గణనకు నెక్కి యాకలియుగంబున నిట్లుదయించె లోకర
క్షణుఁ డగువిష్ణుదేవుఁ డన గంగనమంత్రియు ముష్కడన్నయాన్. 27

ప. ఆగంగనామాత్యగుణవిశేషంబు లెట్టి వనిన, 28

- సీ. దుగ్ధాబ్జిశోపలితోయజాతుల మేలుకనిసి తీరంబున నుచువకున్న
హరుకంఠమున నున్నగరళానలముకప్ప విరియ నొషధము త్రావించకున్న
నిందుబింబములోనియిట్టికి దీమంబు చూపి వెల్లువెచి పోఁ జోఁచకున్న
శీరపాణికి నీలచీరమొదిపియంబు మాన్చి వెల్లులు గట్ట మరవకున్న
- తే. నితనికీర్తికి సరి చెప్ప నెట్లు వచ్చు, ననఁగ బొగడొందు బయ్యదండాధినాథు
కూర్చిపుత్రుండు కొండెన్యకులచుత్తుఁ, డంగసంభవనిభుఁ డైనగంగవిభుఁడు. 29
- క. సోముఁడు రోహిణి నధిక, ప్రేమమున వరించుక్రియ గభీరాదిగుణ
శ్రీమహిమకీర్తి శోభిలి, కామాంబ వరించె మంత్రగంగన ప్రీతిన్. 30
- క. ఆదంపతులకు హృదయాహ్లాదకరులు నుతులు పెద్దసార్వభౌమ సుగుణా
మోదిభునుఁ డప్పలన్నయుఁ, బ్రదుర్భావంబు నొంది పరగిరి పేర్చిన్. 31
- వ. ఇట్టిసంతానంబువలన వెలయుంగంగసామాత్యుననుసంభవుండు. 32
- చ. కడిమిఁ గిరీటి దానమునఁ గర్ణుండు భోగమున న్సురేంద్రుఁ డె
క్కుడువిభవంబునన్ హరి యకుంతితబుద్ధిఁ బురందరేభ్యుఁ డు
గ్గడు వగుధీరజన్ సురనగ ప్రవరుం డనఁ బ్రోలమాంబము
మ్మడి బెడఁగొంచె రూపమహిమ న్నరుముమ్మడియై జగంబునన్. 33
- సీ. పితృబుద్ధి వదలకపేర్చి యచ్యుతునేవ యనిశంబు చేయు ప్రహ్లాదుఁ డనఁగ
నగ్రజన్మ నితోడ విగ్రహింపక శారి శరణు చొచ్చినువిభీషణుఁ డనంగ
ప్రభుత యెన్నఁడుఁ గోలుపడక నదృక్తి నుపేంద్రుఁ బూజించుబలీంద్రుఁ డనఁగ
వైవాహిక క్రియావైభవం బుడుగక బిసరుహాక్షునిఁ గొల్పుభీష్ముఁ డనఁగ
- ఆ. నితరమతములందు హృదయంబు చొనువక, యొగిఁ దదేకనిష్ఠ యుల్లిసిల్లఁ
బరమభాగవతవిభాసితుండై యొప్పె, బ్రోలమాంబునుతుండు ముమ్మవిభుండు. 34
- క. ఆముమ్మడిచ్రైగ్గడ శ్రీరాముండు సీతను వరించుక్రమమున సుగుణ
స్తోమాభిరామ నమితకృపామండిత నెఱ్ఱమాంబుఁ బరిణయ మయ్యెన్. 35
- సీ. పతిభక్తినిరతిని సతి యరుంధతిఁ బోల్పఁ దగు ననుమాట వ్యర్థంబు గాదు
సత్యవాక్పాప్రీతిని సతి సరస్వతికంటె నెఱవాది యనుమాట కుఱువ గాదు
సౌభాగ్యగరిమను సతి రతిదేవితోఁ బురుడించు ననుమాట బొంకు గాదు
సంపదపేర్చిని సతి శ్రీసతికి సదృశం బనుమాట సంశయము గాదు
- ఆ. అనిన నితరసతుల కలవియె సతతవి, శ్రాణనక్రియాధురీణహస్త
డైనముమ్మడింద్రునర్థాంగలత్తి నా, సతిశయిల్లునెఱ్ఱమాంబుఁ బోల. 36
- క. ఆరమణీరమణులకుఁ బ్రభురమ్ముండు తిక్కవిభుండు ప్రకటితకాంతి
స్ఫూరుండు సింగనయ్యను నను, వారలు పుట్టి రిలఁ బుష్పవంతులమాడ్కిన్. 37

వ. అయ్యిరువురయందు సగ్రసంభవుండు.

38

సీ. సత్యభాషణమును సాధువాచణమును సహజభూషణముగా జరగువాఁడు
నార్తరక్షణము దయార్ద్రశిక్షణము నుదాత్తలక్షణముగాఁ దనరువాఁడు
సుకృతభావనమును సుకవిసేవనమును నిత్యజీవనముగా నెఁడువాఁడు
విష్ణుకీర్తనమును విమలవర్తనమును విహితవర్తనముగా వెలయువాఁడు

ఆ. వాఁడె చూడుఁ డనుచు పసుధాజనంబులు, ప్రస్తుతింప నొప్పు భవ్యచరితుఁ
డుభయకులపవిత్రుఁ డురుకీర్తిధఃశిత, దిక్కుఁ డెఱ్ఱమాంబతిక్కవిభుఁడు.

39

సీ. విలసిలం బగుకృష్ణవేణిమలావహరిణి భీమరథినా ధరిత్రీయందుఁ
దనరునదీత్రయాంతరేంద్రియగు పావనక్షేత్రమున కొభవముల కెల్ల
ధర నివాసం బగుపెరుమగూరపురంబునందు విద్వజ్జనానంద మైన
జీవస్థితిచేతఁ జెన్నొంది వలశకర్తృత్వసంపత్తిఁ బ్రభుత్వ మొంది

తే. నెమ్మి ప్రత్యక్షపరమపద మ్మనంగ, నొప్పుక్రికాకుళంబున కొదయఁ డైన
యంధ్రవల్లభహరిసేవ నలరుచుండు, బెక్కుభంగుల ముమ్మడితిక్క విభుఁడు.

40

చ. చిరతరళోభనుం డగువసీష్టమునీశ్వరుఁ డయ్యరంధరిం
బరిణయమై గృహస్థగణభాసితుఁడై వెలుఁ గొందుమాడ్కిఁ గా
తరవరిక్షణానవరత్నప్రశీలఁడు లిక్కమంత్రిశే
భురుండు వివాహ మయ్యె గుణగౌరవశోభిని మల్లమాంబికన్.

41

సీ. క్రివత్సగోత్రాధికీతాంశుఁ డగునక్కదండాధినాథుఁ డీతరుణితండ్రి
లావణ్యగుణపుణ్యలక్షణాన్విత యైనయక్కమాంబిక యాలతాంగితల్లి
చిరకీర్తినిరతులు చిట్టనమంత్రియు నయ్యలార్యుండు నాతి కగ్రజన్మ
లద్యుతాంఘ్రిసరోరుహార్చనారతుండు దమ్మనమంత్రి యియింతియనుగంఢమ్ముఁ
తే. డనఘుఁ డగుకొటకరుణాకరార్యుఁ డనుభు, నుండు ముదునూరి పెద్దవిభుండు నిష్ఠ
ధామణికిఁ గూర్చి గలమేనమామ లనిన, మగువ లెనయె లిక్కినమంత్రి మల్లమకును.

సీ. ఈయింతిప్రియభాష లెల్లపెద్దలకును బరమానురాగసంపాదకములు
నీయింతివాస్తాబ్ధి మెల్లబంధువులకు లలితకల్పద్రుమఫలితకాఖ
యాయితవర్తనం బెల్లయింతులకుఁ బరివ్రతాచారోపదేశకర్త
యాయితమందిరం బిదిరాదేవికి సతతసునోజ్జవిప్రమభూమి

ఆ. యనంగ సకలశోభనావసదేశమై, యభిలకులవహజనావతంస
మగుచు వెలసెఁ దిక్కునామాత్యవిభుదేవి, మల్లమాంబ లొక మెల్లఁ బొగడ.

43

సీ. రుగ్మహస్థుని కిట్టియిల్లాలు గలగుట ప్రాగ్భవాద్భితపుణ్యఫలము గాచె
యాపతి ప్రత కిట్టివృద్ధయేశుఁ డబ్బుట పరికిరం భువతపకఫలము గాచె

యీమహాప్రభువున కిట్టిసజ్జనురాలు గలుగుట సంసారఫలము గాదె
యీపుణ్యకాంతకు నిట్టిధర్మక్రియాపరుఁడు గల్గుట దానఫలము గాదె

ఆ. యనఁగ మహిఁ బరస్పరానుకూలత్వంబు, మిక్కుటముగ మంత్రి తిక్కవిభుఁడు
మల్లమాంబికయును మహానీయజీవన, సౌఖ్యవార్ధిఁ గేళి నలుపు చుండ. 44

మ. అరిషడ్వర్గముఁ దూలఁ దోలి ధరలో నైశ్వర్యవడ్వర్గ మీ
వరుసకై బ్రాగ్భవ మొందె నాఁగ నుతపడ్వర్గంబు జన్మించెఁ ద
త్తురువస్త్రీతిలకంబులందు ఘనసంతోషంబు తద్బాంధవో
త్కరముల్ పొంద నమగ్రనంపద నిజాగారంబునం జెందఁగన్. 45

ప. వా రెవ్వ రంటేని. 46

ఉ. భూనుతకీర్తి మువ్వుడివిభుండు మదగ్రజుఁ డేను వైష్ణవ
ధ్యానసమాహితాత్ముఁడ ననంతసమాఖ్యుఁడ నాదుతమ్ము ల
జ్ఞానవిదూరు లక్కనయు సత్కవి చిట్టనయుఁ వివేకవి
ద్యానిధి రామచంద్రుఁడు సుదారుఁడు లక్ష్మణనామధేయుఁడున్. 47

క. ఈయార్దురు నొక్కొక్కఁడు, వేయిండ్లకు మొదల గాఁగ వెలయుదు రని కా
దే యాఱువేలపే రిడి, రీయన్వయమునకు నేవ్య మెఱిగినపెద్దల్. 48

ప. ఇట్టిసంతానలతావితానంబునకు మూలకందం బనం దగులిక్కనామాత్యుననుసంధ
వుండు. 49

చ. బలమున నాహలాయుధుఁ డపారపరాక్రమలీలయుండుఁ గే
వలమృగరాజు రూపవిభవంబున వాసవసూరి నీతికా
శలమున నయ్యగంధరుఁడు సత్యనిరూఢిని ధర్మజుండు నా
నిల నుతి కెక్కె మువ్వరథినిశ్వరునింగ బంధుఁడొటిలాన్. 50

ప. అతనియతివ యెట్టి దనిన. 51

సీ. రమణీయ మైనభారద్వాజుగోత్రవర్ధనుఁడు సింగనమంత్రి తనకుఁ దండ్రి
యభిలసంపదలకు నావాసభూమి నాఁ దగునన్నమాంబిక తనకుఁ దల్లి
ఘనుఁడు నారనమంత్రియును గదాకుశలుండు మారనార్కుండును మహితమూర్తి
సింగధీమణియు ననంగసన్నిభుఁడు మాచనమంత్రియును నర్వసన్నతుండు
తే. వల్లభన్నయు ననంగలవారు తనకు, ననుఁగుఁదమ్ములుఁ దా నౌభళాంబ యనఁగ
నలరునయ్యింతి తనకు నిల్లాలు గాఁగ, మహితగుణకాలి సింగనమంత్రి వెలసె. 52

ఉ. అకనినందనుల్ హరిపదాబ్జరతుం డగుసింగమంత్రి ని
ర్భీతుఁడు చిట్టయన్నయు గభీరగుణధ్యుఁడు మువ్వుడన్న ప్ర

ఖ్యాతుఁడు సింగళారి ఘనుఁ డాతిరువెంగళసింగరన్న నా

నాతతనచ్చరిత్రముల నన్వయపావను లైరి మేదినిన్.

53

వ. ఇట్టి పుత్రరత్నంబులచేత నలంకృతుం డగుసింగనమంత్రి సౌమిత్రియుం బోలె దనకు
ననవరతప్రీతి గావింప నన్నదీయజనకుం డగుతిక్కనామాత్యచంద్రుఁడు
రామచంద్రుఁడును బోలె ధీరోదాత్తగుణోత్తరుండై మెఱయుచుండు.

54

ఆ. దేవాతాన్వయంబు దేవేంద్రుఁడే బోలె, మహితపుణ్యుఁడైనమమపుత్ర
క్షత్త్రకులము బోలె గాండిన్యగోత్రంబు, వెలసె దిక్కుమంత్రి విభునిచేత.

55

ప. మఱియు నవ్వంశంబు వారివంశంబునుం బోలె గోత్రోద్ధరణాద్యచ్యుతవ్యాపార
సారంబును రామకటాక్షంబునుం బోలె జనకతనయాంతర్గతానురాగరసవోషణంబును
ధనంజయాంకపీఠంబునుంబోలె సుభద్రాధిష్ఠితంబును జంద్రబింబంబునుం బోలె
గువలయానందకరంబును సూర్యగతియును బోలె ననుది నాభ్యుదయోషోభితం
బును నారాయణుని నాభికమలంబునుం బోలె శతానందసుందరంబును గంగా
ప్రవాహంబునుం బోలె శుద్ధజీవనసమృద్ధంబును సరోవరంబునుం బోలె గమలావాస
భాసురంబును ఛందోలక్షణంబునుం బోలె సమవృత్తాధికారయుక్తంబును వీణావి
శేషంబునుం బోలె నానాగుణగణనీయంబును సురతరునికరంబునుం బోలె సంతా
నవంతంబును నగుచు సంబంధిబంధువులవలన నదనదీనముదయవిహారాకరం బగు
సాగరంబును మిత్రలోకంబువలన గేకినికరాలాకనకుతూహలకారణం బగు
జీమూతజాతంబును బౌష్యవర్గంబువలన బహువిహగసమాశ్రయం బగుఫలితరు
మండమండలంబును సముచితసంభావితకవితావికారదులవలన మదభృంగసంఘాను
షక్తం బగుపుష్పవాటంబును సతతసమాగతాతిథిజనంబులవలన నదితిసుతసంకులం
బగునమ్మతరసోపేతభోగమంటసంబును ననుకంఠుచునుండు.

56

క. ఏతద్వంశకయోనిధి, శీతాంకుడ బుడచకోరచిత్తప్రియుఁడొ
వీతకశంకుండఁ గల, పేతుడ నిర్భూతదురితపృథ్విమిరుండన్.

57

క. 'సరహరిచరణసర'జ, స్మరణామృతపానసతతసంతుష్టాంతః
కరణుండ సంతతవాణీ, వరప్రసాదానులబ్ధవాగ్విభవుండన్.

58

క. శ్రీయువతీకారుణ్యర, సాయత్తకటాక్షవీక్షణాపాదితసు
శ్రీయస్కుండఁ గవినికరవి, భేయండు ననంతనామభేయండు జగతిన్.

59

శీ. సకలవిద్యలయందుఁ జర్చింపఁ గవిత యుత్కృష్ట ము ద్రది నిత్యోర్తికొఱుకు
నర్థాప్తికొఱుకు నాప్యహారలక్షణం బెఱిఁ గెడుకొఱుకు ననెకవిధము

లగునమంగళముల హరియించుకొఱకు నుచితనిత్యసౌఖ్యసంసిద్ధికొఱకు

నొనరఁ గాంతానమ్మితోపదేశంబునఁ బ్రీతిమై హిత మాచరించుకొఱకు

ఆ. నయ్యో గానఁ బెద్ద లాచరించెద రంచు, నేర్పుకొలఁదిఁ గృతి యొనర్చు బూని
యస్తదీయకృతికి నధిపతిఁ గావింప, నర్హుఁ డెవ్వఁ డొక్క యని తలంచి. 60

క. మనమునఁ దలపోయెచు నట్లు, గనుమోడ్చినవేళ యొక్కఘనతరతేజో
భవఁ డస్తత్స్వప్నంబున, ననుకంపాయ త్తచిత్తుడై పొడమాపెన్. 61

సీ. ఆభవుఁ డభలచరాచరాతర్గతుఁ డైనయాదిమవిష్ణుఁ డని యెఱింగి
యాదేవుదివ్యభవ్యావతారంబుల నిట్టి యద్భుతమూర్తి యెద్దియొక్కొ
యని చూచుచో మందహాసచంద్రిక గల్గుసంహవక్త్రంబునఁ జేలవ మైన
మనుజుదేహంబుచు మహితాంకతలమున నక్షీణసంపత్కటాక్షరుచులఁ

ఆ. దనరుకాంతయును సుధాధామరుద్ధామ, సమము లైనశంఖచక్రములును
దివ్యమాల్యములును దివ్యాంబరంబులు, దివ్యభూషణములుఁ దేజరిల్లు. 62

క. ఆమూర్తికి సీమూర్తికి, నేమినిభేదం బనంగ నింపగురూప
శ్రీమహిమఁ దనరి మధురఁ, డామూర్తి న కదిసి యుండి యాదర మెసంగన్. 63

ఆ. “ఇందు రఘు వత్స యేను నీమీఁదికృపాలిశయముపేర్చి నరుగుదెంచి
నాఁడ” ననుచుఁ బిలిచి న న్నాదరించి ప్రహర్ష వాధి నోలలార్చి యపుడు. 64

చ. అదె జగదేకవంద్యుఁ డగురాదినృసింహునిదివ్యరూపసం
పదఁ గనుఁ గొంటి సర్వసులభింబుగ నీకృపిలత్మీకి స్వరుం
డొదవె ఫలించె నీతలఁపు యోగ్యుడవైతి యశోవిభూతి క
య్యుద్ధధివరేణ్యుఁడవున మహాన్నతజీవనవైభవంబునన్. 65

ఉ. కావున నిష్ఠుహాత్తు నవిఖండితలేఖఁ గృపానిధేయు భ
క్తావశీలుఁ బావనతరాంఘ్రిసరోరుహజాతదేవతా
శైవలీనీకు నాకలితచక్ర నవహాబలతీర్థనాయకున్
శ్రీవనితాధినాథుఁ బరిఁ జేయుము నీకృపికిన్ లనన్మలెన్.” 66

వ. అని యుపదేశించె నంత నష్టహామూర్తియందు దదనురూపంబు లగుమధురాలాపం
బుల నన్ను గారించె నంతన షేలుకని యేను బెద్దయందు బ్రొద్దు తదీయధ్యానా
నందనిష్ఠుడం బగుడెందంబుతో ననన్యసులభం బగునప్పరమసౌఖ్యంబు ననుభవించి
“నృసింహ! యిది యంతయు నీకృపావిశేషంబుగా నిశ్చయించి సీమహానుభావంబు
భావించి. 67

సీ. వేదంబు లేదేవుపాదాబ్జములయందు ననిశంబు మ్రోయు నయ్యలలభంగి
నలువ యేదేవునినా భిసరోపరంబున సంబుపక్షులపొల్కిఁ జదువు

శేషం డేదేవునిచెవి జేరి యా ప్రవర్గము వోలె బరమార్థసమితిఁ బల్కు
నిద్రాదిదేవత లేదేవుఁ గైవార మొనరింతు రవ్వందిజనులభంగి

ఆ. నట్టిదేవదేవు నఖిలాండనాయకు, నాదిభు నహోబలాధినాథు
వరదుఁ బరమపురుష శరణాగతత్రాణ, వరునిఁ బ్రస్తుతిఃప నొరులవశమే.

68

69

వ. అట్లు గావున.

చ. వెలయుఁగఁ దొంటిపెద్దలకనిత్యము వోలె రుచించు నొక్కోయే

బలికెడు మాతృకావ్యరసభావము లై నను భూమిఁ దల్లిను

ద్రులకు నిజాగ్రసూనులపట్టు ప్రచురోక్తులకంటెఁ జిన్నవి

ద్దలనెడతోక్కుఁబల్కులు దృఢం బగుముద్దుల నీన మండునే.

70

71

వ. అనిన నీవగుజగద్గురుత్వం బుపలక్షించి మఱియును.

చ. సదయుఁ డహోబలేశుఁడు ప్రసన్నగుణాధ్యుఁ డనాగనాథుఁ డై

చదువులకుం గరంగఁడు నిజం బగుభక్తిరసోక్తిఁ బోలె ముక్

జవివభార్గవాదులకు సన్నిధి చేసెనె దైత్యజాతుఁ డ

య్యదన సమస్తమాదుఁ గలఁ డంటకు దృష్టము చూపిన ట్టోగిన్.

72

క. ఇది సార మిది యసారం, బిది యల్పము ఘన మి దనక యెందును దానై

పొదలుటఁ చెలువఁడె దితినుత, సదగస్తంభమున నెల్లజగములు నెఱుంగన్.

73

ఉ. పోడిగ నెందుకుం గలఁడు పొ మ్మనుదాసునిబివ్వానుండియో

వేడి రమావిభుం డనెడివీటిఁడె దైత్యునివృష్టినుండియో

నాఁ డిది ప్రేయు నింక నని బావొ గంబమునందు నుండియో

నాఁ డటు లుద్యుచించుట యనం దగుసర్వగతాత్మఁ డల్పఁడే.

74

సీ. మశకవీరీకామక్షికాప్రభృతులై చరియించునజ్ఞానజంతువులకుం

దృఢగుల్ఫభూరుహదృష్టదాదికంబులై చనుజడస్థావరజాతమునకు

నవవర్గసుఖసిద్ధి యణచేతిధన మన్నఁ దెలివియు భక్తియుఁ గలుగునట్టి

జకులకు గమనాగమనశూన్య మగునాఖ్యగతి బ్రాలి యిది యాయగణ్యపుణ్య

ఆ. తీర్థసేవన విసుతింపఁ బెంపారు నత్పుత్రమ మయి మహి నహోబలాఖ్య

తీర్థ మిట్టి మేటితీర్థమునకుఁ గర్త, యగునృసింహుచుహిమ యడుగ నేల.

75

క. కనుఁగొనిన నధిక సుకృతము, వినినం గల్పవచారంబు వెల మఁగఁ జిత్తం

బునఁ దలఁప మేలు సేవఁగ, జనదే వారి నాశ్రయించ సత్పురుషులకున్.

76

వ. అని పురాణవేదు లగునాదిపురుషులు చెప్పునప్పూర్ణవచనంబులు మున్ను ని యుని

కింజేసి నిశ్చింతుడనై.

77

సీ. నూతనం బయ్యుం బురాతనకృతులట్లు సంతతశ్రవ్యమై జరుగు ననియు
నాదిరాజసమానుఁ డగుభోజభూపతిచరిత మికవితాప్రసంగ మనియు
నిందుఁ జెప్పెడికథ లిన్నియు నోలీ. బ్రశస్తధర్మోపదేశంబు లనియు
నఖిలజగన్నాథుఁ డగునహోబలనాథుఁ డీపుణ్యకృతికి నధీశుఁ డనియుఁ

ఆ. బృధిని నెల్లజనులు ప్రియధక్షిం బా, టింకు రనియు నూఱిల్లి యేనుఁ
బరమసౌఖ్య మైనభవదాభిముఖ్యంబు, నెమ్మి బడసి యధికనిష్ఠతోడ. 78

సీ. వర్జితప్రహ్లాదవాక్యజయస్తంభ మగుమహాస్తంభంబునందు వెడలి
సురసిద్ధభేదరవరయోగిహృద్యైయ మగుమహాజ్వలకాయ మమర దాల్చి
భూరిదానవవంశపూర్ణతటాకంబుకట్ట నాఁ దగుదైత్యుపాట్ల వ్రచ్చి
శిష్టజనవ్రజాభీష్టదానసమగ్ధ మగునహోబలతీర్థమందు నిలిచి

తే. యవని నాబాలగోపాల మగునమస్త, జీవులకు నందుబడి యైనదేవభూజ
మయ్యె నే దేవుఁ డట్టిమహానుభావు, నాదినరసింహదేవుని నాశ్రయించి. 79

షష్ఠ్యంతములు

క. అనితరసదృశమహాత్మున, కనిమిషవంద్యునకు బుధజనారాధ్యునకుఁ
విసమితసుత్రామునకును, ఘనతరకలిదోషతిమిరకమలాపునకున్. 80

క. వినతాసుతగమనునకును, మనసిజజనకునకు నభిమందిరునకుఁ బా
వనశరమూర్తికి నస్తుని, మనస్సరోజాంచితభ్రమరవర్యునకున్. 81

క. తామరసోదరునకు నుద్దామభుజావీర్యనిర్జిత ప్రతిభటపూ
ర్వామరునకు నజరామర, తామహిమాస్పదునకును బుధప్రతిమునకున్. 82

క. భవనాశనీనదీతీరవివాహోత్సవకు నిందిరానకేశీ
ప్రవణునకును యోగానం, దవినిర్మలమూర్తికిని సుధామయమతికిన్. 83

క. శ్రీదేవీవరునకుఁ బ్రహ్లాదవచనపాలమోదితాత్మనకు జగ
న్తోదావహకారణునకు, నాదినరసింహున కహోబలాధీశునకున్. 84

ప. అఖిలజగద్ధితావతారండ వగునీకు విన్నపాబు సేయువిధంబుగా నే నొనర్పంబునిన
కథాప్రసంగం బవధరింపుము. 85

క. సూత్రకథ భోజరాజచ, రిత్రమయా నడుమ ధర్మరీతులు సీతుల్
చిత్రకథలై తలిర్పక శ్రోత్రసుఖముగా నొనర్పక జొప్పడి యుండున్. 86

ప. అదియును దత్తాత్రేయమసింధ్రుండు వక్తయు మహంబు డనుకాంభోజమహీశుండు
శ్రోతయుంగా నధికతవిద్యాసమాజాం డగుభోజుండు పూర్వజన్మబున బ్రహ్మ
జుండై యుండి దారిద్ర్యభారంబు తోరం బగుటవలన సంభవించినకీర్తి కారణం
బుగాఁ దీర్థయాత్రచేయుచు బ్రయాగయందు నిష్ఠకామ్యసిద్ధి పొంది శరీరవస్త

సంఖ్య చేసి సజ్జనప్రియుండై పుట్టి లాటదేశంబునందు ధారానగరంబున కధీశ్వరుండై రాజ్యంబు సేయుచు నొకనాఁడు మృగయావినోదార్థంబు వసంబునకుం జని యందు సర్పటి యనునొక్కసిద్ధపుంగవుం గని తనపట్టణంబునకుఁ జొడ్కొని వచ్చుటయు వాఁడట్లు చనుదెంచి యొక్కరాత్రి రహస్యవృత్తిం దనప్రభావంబు నెఱపం దలంచి పంచలోహమయందై యొప్పు నప్పుడమితేనికొలుపు చవికెం దనచేతఘామవేధి యనునొషధంబుచేత శుద్ధసువర్ణంబు గావించి యెందేనియుందో పుటయు మఱునాఁ డవిష్కరంబు చూచి యాయద్యుతకర్తంబు సర్పటికృతం బని యతని పెదకించి కానక యొక్కకృతకమతంబున నాకర్షించి భోజరాజీయం ధూమ వేధి దా నవహరించుటయు నతండు కోపించి శాపం బిచ్చుటయుఁ దదీయప్రార్థనం బున శాపంబుఁ గ్రమ్మఱించుటయుఁ దదనంతరంబుభోజనిమిత్తంబున భోజసర్పటు లకు సంవాదవశంబున వివిధపుణ్యకథాప్రసంగంబులు పుట్టుటయు ననువృత్తాంతంబులం గలిగి యిక్కావ్యంబు సర్వజనాకర్షణీయందై భోజరాజీయం బనుపేరం బరగుఁ దత్ప్రారంభం బెట్టి దనిన.

87

క. మహితసముజ్జ్వలలేఖాఁడు, విహితాచాస్త్రకరతుండు వీరవినోద
స్పృహఁడుబహుకార్యదక్షుఁడు, మహుఁడుకాంభోజరాజు మహిఁ గడునొప్పెన్.

కా. అంభోరాశిగభీరుఁ డూర్జితయశోహరుండు ధర్మక్రియా
రంభస్వాంతుఁడు నీలిమంతుఁ డసిధారాతీర్థనిర్దుక్తసం
రంభారాతిబలండు భూరిబలుఁడై రాజ్యంబు చేసె న్నహిం
గాంభోజక్షీతిసాధుఁ డున్నతబహుత్వాసాధుఁ డత్యున్నతిన్.

89

క. ఆనరపతిరాజ్యంబున, మానవు లందఱును ధర్మమార్గప్రవణుల్
దానత్యాగపరాయణు, లానందరస్వార్ద్రచిత్తు లధికధనాధ్యుల్.

90

క. నరు లడిగినట్లు వానలు, గురియుచు సస్యములు పండుఁ గొలఁదికిమిగలక
సురభులు ఘనముగఁ బిడుకును, ధరణిఁ బ్రజావృద్ధి తనరుఁ దద్రాజ్యమునన్.

91

ప. ఇట్లు సకలజనానురాగం బగురాజ్యంబు నిరంతరపూజ్యుండై చెల్లుచుండఁ బెద్దకాలంబు
సనుటయుఁ బురాకృతకర్తంబు కారణంబుగా నప్పుడమితేనిమేన సలినికృష్టం బగు
వృద్ధరోగంబు ప్రవేశించిన.

92

ఉ. రాజుల మంచు లావునఁ బురాకృతకర్తముఁ ద్రోవఁ దీరఁ జే
యోజను ముక్త శుభాశుభము లొందక యంచు విరించి యత్రఱిక్
భూజనకోటికిం దెలపఁ బూసెనొకో యనఁ జేమి శిష్యుఁ గాం
భోజనచేంద్రుఁ డాతెవులు పోవఁగఁ ద్రోవఁగఁ లేడ యేమిటన్.

93

ప. ఆ ట్లుండి యుండి.

94

- ఉ. “అక్కట యేమి చేయుదు మహావధ సేవల దేవసేవలన్
దక్కక యీమహాదుజ వృథాపరితాపముఁ బొంద నేల నే
నిక్కడ నుండి చేయువని యెయ్యది గౌతమి కేఁగి యందులో
స్రక్కక మేను వైతు మఱి రోగము గీగము మాను నంతటన్.” 95
- క. అని తలఁచి తనదుతలఁ పై, వ్యసికిఁ బ్రకాశింప కుండ వసుధాపరిపా
లనమునకు దనతనుజు న్నుని నునిచి నిగూఢమార్గమున వెలువడియెన్. 96
- వ. ఇట్లు కృతనిశ్చయంఁడై యరుగుదెంచునారాజురాకఁ దనదివ్యజ్ఞానంబున సెఱింగి
యప్పుహానిది యాత్మగతంబున. 97
- ఉ. “ఈతఁడు నన్నుఁజూచి తన హేయపుదేహము నుజ్జగించి ప్ర
ఖ్యాతిగ నూర్ధ్వలోకములు గాంచుటకు జనుదెంచుచున్నవాఁ
డీతని కుష్టగంధము నహించుట దుష్కర మేమిధంగిఁ బో
ద్రోతునో యితండు, కడుదూరమునంద లొలంగునట్లుగన్.” 98
- క. అని తలఁచి తగునుపాయము, గని మునిభామినివిధంబు నైకొని శిఘ్రిం
బున నతఁడు వచ్చుచున్నం, బున కెదురుగ నొక్క ప్రానిపొంత వనించెన్. 99
- వ. అయ్యవనరంబున. 100
- క. స్త్రక్మిన యంగుళములు దళ, మెక్మిన దేహమును గాంతి యెడలిన మొగమున్
1 మెక్మినచెవులును ముడిఁగిన, ముక్కును నై వచ్చి మహండు ముద్దియఁ గనియెన్.
- చ. కని మునిభామ గాఁ దలఁచి గ్రక్కునఁజేరి నమస్కరించి మో
డ్చినకరయుగ్మము న్నుదుటఁ జేర్చిన నావనితాలలామ దీ
వన లూకకొన్ని యిచ్చి “బుధవత్సల యెచ్చట నుండి వచ్చి లే
పని కెట పోయె దీప్తి పరిపాటిగఁ జెప్పుము నాకు” నాపుడున్. 102
- వ. “ఏను గాంభోజదేశంబుననుండి వచ్చితి నాపొయెడివని యే మని చెప్పుదుఁ డల్లి!
తొల్లి మహా మహీభారధారేయండనై యుండునప్పుడు నకలజనంబులకు దృష్టి
ప్రియంబై యుండునట్టి నాగట్టియొడలి కిట్టికట్టిఁడిరోగంబు వై వకృతంబున సంభ
వించిన. 103
- చ. కడుకొని కామినీజనుల కౌఁగిట నే మని యుండువాడ నా
కొడుకులఁ బొత్తునం గుడువఁ గొంకక యేమని పిల్చువాడ నా
యెడ కరుదెంచునేవకుల కే మని యే గొలు విచ్చువాడ నే
కడ చనువాడ నేది కడగా నిటు వేగెడువాడ ధీరతన్. 104
- చ. అని మది రోఁత వుట్టుడు రయంబున గౌతమి కేఁగి యందులోఁ
దనువు తొఱుగువాడనయి తత్పరతం జనుచున్నవాడ నే”

1. మెక్మినచెవులును మునిఁగిన, ముక్కును (శ. ర. పా.)

ననవుడు “నమ్మచెల్ల” తను వాఱిసి బుచ్చుట ధర్మమార్గమే
జనహితులైనరాజు లిటు చచ్చిన మెత్తురె శాస్త్రకొవిదుల్.

105

చ. అదియును గాక పూర్వకృత మైనయథుబులు వ్యాధిరూపమై
పొదివిన దాను గైకొనక పోవునె చచ్చిన గర్భశేషమై
వదలక క్రమ్మఱు దగిలి వచ్చుట సిద్ధ ముపాయయుక్తిమై
మొనరిన గీడు తప్పుఁ దుది మే లొదవుకొ విను నిక్క మెంతయున్.

106

వ. కావున నీ కొక్కయుపాయంబు చెప్పెద సకలజనవిధేయుం డగునారాయణదేవుండు
దత్తాత్రేయుం డనునానుభేయంబుతో హేమకూటమైలాబుర నున్న వాఁ డొదంచిన
నీకోర్కి సఫలం బగు నయోగేశ్వరేశ్వరుండును మనుష్యులకు దృష్టిగోచరుండు
గాఁ డతనిఁ గనుటకై యొక్కమంత్రంబు చెప్పెద నది యనుష్ఠించునప్పుడు
గౌతమియందు దర్శనస్పర్శనాదుల వర్తింప నలయు నట్లు చేయనివాఁ డీమంత్రంబు
వనిచేయ”దని చెప్పి యెప్పుడు నతండు తన్నుఁ దడవకుండునట్టివైరాగ్యంబు
పుట్టించి యొకమంత్రం బుపదేశించి యతని మరలించి గౌతమి యథేచ్ఛా జనియె
నది యట్లు కావె.

107

క. ఉత్తము లాశ్రితులఁ గృపా, యక్షతఁ జేపట్టి ప్రాతు రటు గానున్నకొ
రిత్ర చనఁ జేయ రొందునిమిత్తంబుర నైన బ్రతుకు మెయికొనఁ జేద్దుర్.

108

వ. అట్లు గౌతమిచేత నివర్తితుం డయి పోయి.

109

ఉ. పానుపరాగవస్త్రముఁ బ్రశస్తఫలాన్వితవృక్షవాటికా
నూనసువర్ణభూషణము నూర్జితపుష్పసమచితాగ్రసం
హీనమణిప్రజూచితము నిష్టనమఃహితసింహపీతముకొ
దీనధీస్థితాబహితబింబిరీటము హేమకూటమున్.

110

చ. కని మహం దగ్గరిం గదిసి కష్టెడునశ్రులు నిర్దురంబులై
తనర మహిభృదాఖ్య యుచితంబుగ నున్నతమూర్తితోఁ బ్రతి
ధ్వనికరణిక్ సుభాషితరవంబు చెలంగ నిజాంగరోగవే
దన మది డిగ్గఁ ద్రావి నడదొల్చినచుట్టపుఁగొండయో యనన్.

111

ఆ అట్లు గదిసి యాతఁ డావర్ణతాగ్రంబు, నందు నొక్కరమ్య మైనచోట
విపులనివృత్తోడఁ దప మాచరింపంగ, మెచ్చి కృతకవేష మచ్చుపడంగ.

112

ఉ. విల్లును నమ్ములు గలము వేడుకఁ గైకొని సారమేయముల్
పెల్లంగఁ దోడ రాఁగ నతిభీషణమూర్తి వహించి యమ్మహి
వల్లభుఁ డున్నచోటికి నవారణమై ననసూయపట్టి గ
ర్జిల్లుచు వచ్చెఁ గూరుఁ డగుచెండును భోలి మహారథుంబునన్,

113

చ. ఇటు చనుదెంచువానిఁ గని యీతఁడ పో మునిభాను నాకు న
కృటికముతోడఁ జెప్పినయభాషితలేజాఁ డితండు నన్నుఁ గా
చుటకుఁ బ్రసన్నబుద్ధిఁ బొడచూపెఁ గృతార్థుడఁడ నైతి నంచు నా
దట నెదుఁ రేఁగఁ జూచుటయుఁ దా నటు క్రమ్మఱఁ బాఱెఁ గానకున్. 114

ఉ. పాఱఁగ నమృతీపతియుఁ బాయక తోడన పాఱెఁ బాఱు న
కృజడనిఁ గిరాతతతి కాపుర ముండెడుపల్లె సొచ్చి పె
న్నోటకుభంగి మానములు ముక్కునబంటిగ మ్రింగుచుండ నై
వాఱెడుభక్తి నత్రిమునిపట్టియకా మదిలోఁ తలంచుచున్. 115

వ. ఏదగింపక కదియంబోయి దండప్రణామంబు చేసిన నతండు దన్నుఁ ద్రైకొనకశబ
రాలయంబు వెలువడి వణవం దొఱంగిన. 116

ఉ. “ఎచ్చటి కేఁగె దిం కిట మునీశ్వర యేనును దోస వత్తు నీ
చొచ్చినచోస చొత్తు ననుఁ జూడఁ గడే కృప నంచు” నాత్మలోఁ
బొచ్చెము లేనిభక్తి నృపపుంగవుఁడుం బఱుతెంచు చుండఁగా
వచ్చి మునీంద్రుఁ డంత్యజులవాడ విశృంఖలవృత్తిఁ జొచ్చినన్. 117

వ. అందుండి సురాపానశీలు రగుచుండులు రనేకు లెదురువచ్చి తోడ్కొని పోయి
హృద్యం బగుమద్యభాండంబు చూపుటయు నయ్యందఱికి మొదటివాడై తదీయో
ఁతకర్తృంబులు నడపుచుండ నతనిచరిత్రంబులు చూచి రోయక మహుం డమృహ
మునిచరణాంబుజంబులు తనశరంబు సోఁకునట్లుగాఁ బ్రణమిల్లిన నున్నతునిభంగి
మత్తాలాపంబులు పలుకుచు నట పోయి వర్షతాగ్రం బెక్కిన నతండును దోడన
యెక్కి యక్కపటవేషధారి ని ట్టని స్తుతియించె. 118

చ. “తిమిరము గప్పిన న్నిఖిలదిక్కుల నీదగుమంచు వర్షి చి
త్తములకు భ్రాంతిఁ జేయుడును దక్ష్యము మిశ్రయంఁ గానలేక భూ
తములు భవాద్ధిలోఁ బడుఁ బదంపడి నీకృపఁజేసి ఘోరసం
తనుసముఁదాసి నిర్మలవదంబున సౌఖ్యముఁ బొందు నచ్చూతా! 119

క. చేరువ నుండియు నెక్కుడు, దూరంబై యుండు దభిలదుష్టైత్తులకున్
దూరమున నుండియును గడు, చేరువయై యుండు దతివీశిష్టైత్తులకున్. 120

ఆ. దండిమాన నైతి తాఁజేల నైతి సూకరమ నైతి నరమృగంబ నైతి
వశ్యకంధరుండ నైతి నీభావ మేభావ మని తలంతుఁ బద్మనాభ! 121

క. ఇచ్చటఁ గిరాతవేషం, బచ్చుగ ధరియించి తంత్యజాకారతకుం
జొచ్చితి నీ విజ్ఞెనను, బొచ్చెముగాఁ దలఁచ బుద్ధి పుట్టదు నాకున్. 122

- ఉ. ఆత్రిమహామునీశ్వరుతపోవనిజాతసత్సలంబు దే
వత్రయమాత గాఁగఁ జెలువం బగునయ్యనసూయ నెయ్యపుం
బుత్తుఁడు తోయజాతభవభూతగణేశులతోడఁబుట్టు దాఁ
జిత్రచరిత్రుఁ డంచు సినుఁ జెప్పదు రావ్యులు యోగిపుంగవా! 123
- వ. సీవార్తశరణ్యం దగుదత్తాత్రేయమునీశ్వరుండవు గావే" యని బహుప్రకారంబులఁ
బ్రస్తుతించునతనివాఙ్మాలంబునకుఁ జాల రంజిల్లి యమ్మనింగుండు. 124
- ఉ. కందును గుందు లేనిశశికాంతి పహించిననెమ్మెగంబుతోఁ
జేదొవఱ్ఱేకులం జాలకచేయుజటావళితో సముద్యదిం
దిందిరబృంహముం దెగడుదేహముతో సితపద్మప్రతరే
ఖం దనరారునవ్వెడఁదకన్నులఁ దోచుకృపారసంబుతోన్. 125
- వ. నిజరూపంబు చూపి "యోరీ నీవు నాకందువయె ట్లెఱింగి" తనిన నతండు భయభక్తి
సంభ్రమంబులు ముప్పిరిగొనుచుండఁ బ్రణామములు చేసి "దేవా! విన్నవించెద నవ
ధరింపు" వని యిట్లనియె. 126
- క. "రోగమున తోడి ప్రాణ, త్యాగము సేయుటకుఁ దెంపు దలకొనుమదితో
నాగౌతమి కరుగుచు నెల, నాగను బొడగంటి నొకవనస్సులిపొంతన్. 127
- క. కని ప్రణమిల్లిన నయ్యంగన నావృత్తాంత మడిగి కడు వగచి తపో
ధనవంద్యు నిన్నుఁ జెప్పినఁ, బనివిని నీకృపకు నేడు పాత్రుఁడ నైతిన్. 128
- వ. ఆయవ్వ యెవ్వ రగుటయు నెఱుంగ" ననవుడు దత్తాత్రేయుండు తనయోగదృష్టి
వలన నది గౌతమి యగుటయు నితనిపాపములు భరియింప నోపక యిట్లు చేసె
ననియు నెఱింగి యాతని నూఱిడించి "యేచు బ్రతిదివసంబును బ్రాతరుచితకృత్యం
బులు ప్రయాగయందుఁ జేయుదు మాధ్యాహ్న కానుష్ఠానములు హేమకూటవర్ష
తంబున ననుష్ఠింతు నిశానసుయకృత్యంబులు శ్రీరంగధామంబున నొనరింతు నిది
నాకు నియమంబై చెల్లు నీతిస్థానంబులును నాకు నతిప్రీతికరంబు లయి యుండు
నట్లు కావున నితప్రాద్దు శ్రీరంగంబునకుం జని రేవడపచ్చి నిన్ను రోగవిముక్తుం
డేయుదు నావచ్చునంతకు నిచ్చోటన యుండు" వని విజయంచేసిన. 129
- క. ఆరాత్రి మహాండు తనదు, ర్వారదురితలకలు జేవ వశ్యము దెగు నం
చారూఢిఁ గౌతుకము మదిఁ, గూరఁగ నిద్రించె నచటఁ గుశలత్వమునన్. 130
- వ. మఱియుం బ్రభాతసమయం బగుటయు నమ్మహిపతికి నద్దినసామన సంభించుశరీర
వైర్తల్యంబు సూచించుచందంబున నంధకారంబు విరిసె నతనియంతర్గతాసురాగంబు
దీపించురూపం బెఱింగించుతెఱంగునఁ బ్రాగ్విశాభాగంబునఁ గంజాయ పొడమెఁ
దదనంతరంబు, 131

- క. జక్కువ లలరఁ జకోరము, లుక్కుఁ గమలములు విరియ నొగిఁ గైరవముల్
సుక్కు సమస్తజనంబులు, మ్రొక్కు దిశలు వెలంగ భాస్కరుఁడు పొడతెంచెన్.
- వ. అప్పు డప్పుడమితేఁడు యథోచితకృతప్రాతరశుష్టానుండై యమ్మునిశ్రేష్ఠనకు నెదురు
నూచుచుండె నంత. 133
- క. తొలునాఁ డవిభు నచో, నిలిపి చనినయోగిరూపనీరజసాఖుం
డెలమి దభిజౌత్త లత్యీ, లలనానహశయనకేళిలాలనగతులన్. 134
- చ. వెలంగుచు రంగధామమును జెంది విభావరి పుచ్చి వేఁకువఁ
వెడలి ప్రయాగ కేఁగి సురసిన్నగయందుఁ బ్రభాతకృత్యముల్
నలిపి నృపాలుపాలికిఁ దలంచినమాత్రన వచ్చెఁ గ్రేపుచై
నొలసినమక్కువఁ నురభి యుద్ధవడిం బఱతెంచుచాడ్పునన్. 135
- వ. ఇట్లు చనుదెంచి యతనియవయవంబులయందుఁ దనపాదరేజువు చమరి యరొగ
దేహుండవు గ మ్మని యనుగ్రహించిన. 136
- క. తొడిగినకుప్పన మూడ్చిన, వడువున సారాజుమేన వసియించినయా
కడెదిరుజ తెల్లఁ బాసిన, నొడ లొప్పె సువర్ణభాలి నుజ్జ్వల మగుచున్. 137
- చ. కమలము నాచు వెల్వడి వికాసము నొందినయట్లు మించుట
ద్దము తెర పుచ్చినట్టులు సుధాకరమీదము కందు వాసిన
ట్లుమరినకాంతి నొప్పె విగతామయభావ మెలర్చ నమ్మకీ
రమణునినెమ్మెగంబు రుచిరం బగునేత్రమరీచు లొప్పుగన్. 138
- క. తనమేను తాఁ గనుంగొని, మనమున నాశ్చర్యరసనిమగ్నుం డగుచున్
జనపతి ప్రహృష్టమలి నమ్మునిపతికి బహుప్రణామములు దగఁ జేసెన్. 139
- వ. అప్పు డమ్మునీంద్రుండు. 140
- ఆ. “అడుగు మింక నెట్టియభిలాష” యనిన “నా, కింతకంటెఁ గోర్కీ యేమి గలదు
స్వామి! యీకథాప్రసంగంబు వినువారు, నిరయరహితు లగుచు నెగడనిమ్మ.” 141
- వ అని జగద్ధితలబ్ధవరుండై యాభూషరుండు. 142
- ఉ. “పీమునినాథచంద్ర! కరుణోన్మితచిత్త! త్వదీయదర్శనం
బేమి యెనర్ప లేదు కడ యెవ్వరుఁ గానఁగ లేరు నీమహా
త్వామృతవాధి కే ననఁగ నల్పఁడ నెంతటివాఁడ నార్తర
క్షమణి నీవు నీకు సరిగల్గునె యెన్నఁడు నేజగంబునన్. 143
- ఆ. నీకు వెనుక రాఁగ నేఁగుచో నప్పుడు, చొరఁగరానియిండ్లు చొచ్చి తీవు
భవ్యమూర్తి యైనబ్రాహ్మణదైవంబ, వట్లు చేయనేల” యనిన నగుచు. 144
- భోజరాజీయము—2

- ఉ. “నన్ను దృఢముగా నెఱిగినాడవు నాకు బ్రవేశభూమలై
యొన్నగృహంబు లేల తెలివొందవు? భూవర! చెంచువల్లెయున్
బన్నుగ నంత్రజప్రజమువట్టును నాశ్రమభూము లందుఁ గాఁ
పున్నజను ల్లును ల్దువదుక్రములు న్విను మర్హభోజ్యముల్. 145
- క. ఆమాయలచేఁ బ్రమియక, నీమనము ప్రబోధవీధి నిలుచుటఁ గాదే
యీమేలు గలిగె నౌతమి, యామహితహితోపదేశ మఫలం బగునే. 146
- వ. కృతార్థుండ వైతి పా”మనన నశండు మఱియు నిట్లనియె. 147
- ఉ. “నీవు జగన్నివానుడవు నీకు సమస్తము నొక్కరూప యి
ట్టైవిలసిల్లుచుండియుఁ బ్రియంబు ప్రయాగము హేమకూటమున్
తా వగురంగధామము నరం గలతావులు మూడు నంటి ల
క్షీవర! యందుఁ జొప్పదువిశేషము నాకు నుపన్యసింపవే.” 148
- క. అనవుడు దత్తాత్రేయుండు, “జనవర! శ్రీరంగమహిమ సర్వము నీకున్
మును వినిపించెద నేర్వన, విను” మని యిట్లనియెఁ గరము వేడ్కుకతోడన్. 149
- ఉ. “అదికి నాది యైనపరమాత్మనినాభిసరోజమందుఁ గ
ల్పాదిఁ జతుర్ముఖుం డుదితుఁ డై శిశుభావముతో నుషక్రమం
దేది విమూఢునట్లు మది నెంతయు భీతిలు చున్నచోటఁ బ
ద్మోదరుఁ డంచ యై యతని యుమ్మలికంబు హరించువేడుకన్. 150
- క. హరిశబ్దననుంఁఖితముగఁ, బరువడిఁ దనుఁ జెప్పి చెప్పెఁ బ్రణవము మఱి య
ప్పరమార్థము సాధనముగ, విరించి సంధించె నఖిలవేదార్థములున్. 151
- మ. కర మర్థిక్ హరిశబ్దపూర్వ మగునోకారంబు జిహ్వగ్రగో
నరమై యొప్పు నొనర్చు నెవ్వఁ డకఁ డాశ్చర్యంబు సంధిల్లఁగా
హరియించున్ బహుజన్మ సంఘితసమస్తాఘాఘమున్ సమ్మియా
కరణాదిం బ్రభవించువిఘ్నముల నుగ్రద్వేషదోషంబులన్. 152
- వ. అమృహేమం త్రజపవిశేషంబున సమస్తభువనప్రపంచంబును సృజించి యజ్ఞాదును
స్వతఃప్రకాశం బగునత్యలోకంబు నిజావాసదేశంబుగా నుండి యుండి యథాకాల
జనితం బగునిమలవిజ్ఞానంబునంజేసి నిహపరసాధనం బగునిత్యాధానంబునకు నొక్క
దివ్యమంగళవిగ్రహంబు వలయు నని యూహించి. 153
- సీ. హరియర్థస్థైర్యమునం దాదిభూషణములై తోచునన్నజియు వధూమణియును
నమచినుదయన కుత్తమవాహనంబులై కర మొప్పు పెల్లనికరియు హరియు

సెవ్వ రే మడిగిన నిచ్చుకీలము గలపాడిగోవును వృక్షవంచకంబు
సురసిత్వ శ్రేణికిఁ బరితుష్టి గావించుచునురామృతము చంద్రమండలంబు

గీ. గలిగె నెందేని భువనవిఖ్యాతి యెనఁగ, నట్టిమగ్ధాధికలమున కరుగుదెంచి
యధికతరనివ్తోఁ దప మాచరించె, గమలగర్భుఁడు విష్ణుఁ జిత్తమున నిలిసి. 154

చ. అతనితపోమహత్త్వమున కద్యుతుఁ డెంతయు మెచ్చి కూర్చుమై
విశతపయోధివీధి ఘనపీచులతోఁ దల చూపుచున్ శ్రుతి
ద్వితయనుఖాస్పదంబు లగుతిన్ననిమాటల గారవించి యో
చతురుడఁ! నీకు సెద్దియు నసాధ్యమె యే గలుగంగ సెప్పడున్. 155

చ. అనిన నతండు దిగ్గన నిజాంబకము ల్దిక్కింపఁ బ్రీతుఁడై
కనుఁగొనునట్లు వజ్రభయంకంపితమై మును వాగ్ధి సొచ్చి దాఁ
గినపెనుగొండ దా సెదిరికిం జనుదెంచినభంగి నొప్పు నా
ఘనతరకచ్చపాంగహరిఁ గాంచి కరంబులు మోడ్చి యిట్లచున్. 156

ఉ. “అదియుగంబునందు నిను హంసముగాఁ గనుఁగొంటి నశ్వకం
తోదితమూర్తివై సిద్ధప నొప్పితి మత్స్యతనూవిలాసివై
వేదము లుద్ధరించి తరవందదళేక్షణ! యిట్లు కూర్చుమై
నీదృశలీలలం బరగునిట్టిభవన్నిజరూప మెట్టిదో. 157

క. ఆరూపము నిచ్చులఁ జే, యారఁగఁ బూజించునట్టియానక్తి మదిం
గూరినది చూపవయ్య! స, రోరుహదళనయన! నీకు మ్రొక్కెద భక్తిన్.” 158

చ. అనవుడుఁ గూర్చరూపహరి యాతని కిట్లని యానతిచ్చెనో
వనరుహగర్భ! భక్తజనవత్సలభావ మెలర్ప నేను దా
ల్పనయవతారరూపము లచింత్యము లర్చ్యము లగ్రక్తిర్త్యమున్
విసవె శ్రుతిప్రపంచములు వేమఱు నిట్టుల చాటి చెప్పెడున్. 159

క. కడుపార నామిషము గొని, యుడుగక తలఁచియును జూచియుం బొదివియు నె
ప్పడుఁ బ్రోచుచుండుఁ బిల్లల, నడరఁగఁ గమతమును ర్భుషము నయ్యండజమున్. 160

ప. అట్లు గావున. 161

తే. తలఁచి రక్షింతు నను నాత్మఁ దలఁచువారిఁ, జూచి రక్షింతు ననుఁగోరిచూచువారిఁ
గదిసి రక్షింతు నను భక్తిఁ గదియువారిఁ, గమతమత్స్యమరాళరూపములు దాల్చి.

మ. జనసత్త్వాదిగుణాంబులం గలుగునశ్వం బాజిలో నుగ్రశా
త్రవశోటిక్ గెలిపించి యాశ్వికు నిజస్థానంబు నొందించుమా
డ్కి విషాదాస్పద మైనసంస్కృతి హయగ్రీవుండవై వెల్వరిం
చు వెనక్ నావయిఁ జిత్త మున్నతనిఁ దెత్తు న్నత్పదప్రాప్తికిన్. 163

వ. కావున నస్తదీయావతారభేదంబులందు భేదబుద్ధి నేయక నన్నెకాఁ దలంచి
 నేమించునత్తురుమందు గలిగెనేని వానియొక్కమంబు నాదియకా విచారించి
 యనుసంధింపును నది యెట్లాటేసి నీవు నా దగుదివ్యరూపనిరీక్షణం బపేక్షించి
 తది వరమదుర్లభంబు తదేకస్థిఁడవై యింకను గొంతకాలంబు తపం బాచరింపు
 మఱుటయు నతం డవిష్టంబునఁ దపంబు చేయుచుండ ననేకదివ్యవర్తంబులు చను
 టయు నొక్కనాఁడు. 164

ఉ. మంగళతూర్యముల్ నెలంగ మానిశరత్నసువర్ణ దీప్తితుల్
 నింగియు నేలయున్ దిశలు నిండఁగఁ బర్వ ఫణింద్రబాధురో
 త్తుంగవిశాలతల్పమునఁ దోచురమారమణీశుతోడ శ్రీ
 రంగనమాఖ్యం బ్రస్తుటశరం బగుమంటప మద్యుతాకృతిన్. 165

క. దివిజాలు నేమివ ముని, ప్రవరులు గొనియాడఁ గిన్నరప్రముఖులీ
 తదితానంబులు చెలంగఁగ, యువతీకరచామరంబు లొప్పగఁ బొలయన్. 166

ఆ. అవతరించి యతనియగ్రభాగంబున, నిలువ నాతఁ డష్టనేత్రములకు
 నవవికాస మొదవఁ బ్రవిమలజ్ఞానసం, భరితచిత్తుఁ డగుచు భక్తితోడ. 167

ఉ. పెక్కుప్రదక్షిణంబులును పెక్కుప్రణామములుం గ్రమంబుతోఁ
 బెక్కుప్రశంసలుం బెరయఁ బెద్దయుం బ్రద్దు ప్రమోదలీలఁ బె
 పెక్కుపిరించి జూచి కమలేక్షణఁ డిట్లని యానతిచ్చె “నీ
 మ్రొక్కల కెల్ల నెల్ల యగుమూర్తిఁ జూచి ననుఁ జూడు వేడుకన్. 168

క. నినుఁ బుట్టించితి నాభీ, వనరుహమున నిన్నుఁ బ్రోవ వచ్చితి నీవు డే
 బునరావృత్తిరహితమై, చనునస్తత్పదము నీకు సమహర్తుఁ దుదిన్. 169

వ. ఇవ్వుహమంటటం బస్తదీయసంకల్పంబునంజేసి స్వయంవ్యక్తంబై రమాసమేతుండ
 నగునాకు నిరవధికసుఖశయనయోగ్యంబై వైకుంఠపురంబునందుఁ బెద్దగాలంబుండి
 యిప్పుడు నీతపోవృక్షంబునకుఁ బరివక్వసలంబై యొదవెఁ గృతార్థుండవుగమ్ము పా
 మ్మనిన మహాప్రసాదం బుచు మదభృంగసంగతం బగుకనకకమలంబును బోలె
 జగన్నాథననాథం బైనయాదివ్యభవనంబు నిజలోకంబునకుం గొనిపోయి విరజా
 నదీతీరంబున నిలిపి యా బ్రహ్మబుష్పసమన్వితుండై పూజింపం జేజరిల్లుచుండఁ గొం
 డొకకాలంబునకు నిత్యమహి నాథునకుఁ దపోలబ్ధం బయి మధ్యమలోకమండనం
 బగునయోధ్యావట్టణంబున సరయవుపొంత సకలజనసేవ్యంబై మెఱయుచుండె
 మఱిగొండొకకాలంబునకు రఘుకులాభిషంధుం డగురామచంద్రుం డొసంగ దానవా
 న్వయభూషణుం డగువిభీషణుండు లంకానగరంబునకుం గొనిపోవునప్పుడు ధర్మ

వర్తయనుచోభూపతిచేత సంప్రాప్తితంత్రై యుభయకావేరిమధ్యంబునఁ జంద్ర
పుష్కరిణీతటంబున సుప్రతిష్ఠితం బయ్యె నాభవ్యతీర్థం బఖిలతీర్థంబులకు నగ్ర
గణ్యంబు గావున నాశ్రీరంగకాయం గొలుచువేడుకఁ జతుర్ముఖప్రముఖనిఖిలబృం
దారకులును దివస్వతిప్రభృతిదిక్పతులును సనకసనందనాదియోగీశ్వరులును వసిష్ఠ
వాలఖిల్యాదిమహామునీంద్రులును నంద వసియించి యుండుదురు నేను దద్గరిష్ఠ
గోష్ఠిఁ బ్రొద్దు పుచ్చుటకు నచ్చటికి నరిగి సుఖరాత్రి చేయుదు. 170

క. యోగంబుల నగుఫలమును, యోగంబులవలన నగునమ్మున్నతియును నా
నాగమవిహితార్చుల నగు, భోగము శ్రీరంగసేవఁ బొలుపుక సెగడున్. 171

ఆ. అఖిలతీర్థఫలము నంతవంతం బగుఁ, గాని రంగధామగామి యైన
యతని కొదవు నపునరావృత్తిసౌఖ్యంబు, దీనిఁ బోల వితరతీర్థతతులు. 172

వ. మఱియు హేమకూటమహాత్మ్యంబు చెప్పెద దత్తావధానుండవై యాకర్షింపుము.

చ. అజునకుఁ బైఁడికొండయు సుధాంశుకళాకమనీయమాళిక్య
రజతనగంబుఁ బోలె ననురాగ మొనర్చు మదీయబుద్ధికి
సుజనవరేణ్య వెండియును జూతుము విందుముగాని యిట్టి య
కృజ మగువర్వతంబు మఱి గల్గదు సుమ్మ ధరాతలంబునన్. 174

క. తక్కుటి నెలవులకంటెను, నొక్కటి లక్షయును గోటియును గుణితములై
యెక్కుడుఫల మొనఁగుట నీ, చక్కటి కెచ్చోటివారుఁ జనుదెంతు రొగిన్. 175

వ. అనురుల కోడియొడి విబుధావళి వేసరి సంగరాంగణో
ల్లసితజయంబు గోరి మొదల న్నును నేగిరియందుఁ గాంచి రే
నొసఁగిరి దన్తనోరథము నొప్పుగ నేగిరి నట్టియిష్టదా
నసులభ మైనయిగ్గిరి ఘనస్థలిపాత్రము గాదె భూవరా! 176

క. హరిహరవిరించు లేకో,దరు లయి పుట్టుటకుఁ దాన తానక మగుని
ర్భరదైచిత్రకలదె వెఱి, గిరులకు నీ హేమకూటగిరికిం దక్కన్. 177

క. కావున నీవర్వతముప్రభావము వర్జింప వశమె బ్రహ్మాదులకున్
నీ వింక వినుము చెప్పెద, భూవల్లభ! నీప్రయాగభూరిగుణంబుల్. 178

చ. అతులితభక్తి యొప్పుగఁ బ్రయాగజలంబులఁ గ్రుంకునట్టిను
వ్రతుండు పురాకృతానుశిరంబులు సర్వముఁ బాఱఁ దోలు ట
ద్భుతమె ప్రయాగ యందుఁ బెఱిలోయములందు మునింగె నేనియొక
క్షితి నతినిర్మలం డగుట సిద్ధ మతండు ధరాతలేశ్వరా. 179

చ. వెలయఁ బ్రయాగయందు నొకవిప్రున కన్నముఁ బెట్టిరేని న
య్యలఘుఫలంబు కోటిగుణమై యొదవుం గ్రతు వాచరించినన్

- దలశొని యాగభాగములు తార భుజించుకుతూహలంబునం
దొలగక దివ్యతేజములతోఁ జనుచెంతురు వేల్పు లందఱున్. 180
- చ. పరగఁ బ్రయాగమాఘముద్వివక్షమునందుఁ బ్రహృష్టచిత్తుడై
పరువడిఁ దీర్థమాడుఘనపావనమూర్తి పునర్భవంబులం
బొరయఁడు వానివంశమునఁ బూర్వుల కెల్లను సంభవించు న
చ్చెరువుగ నాకలాకసుఖసిద్ధి యనేకసహస్రవర్షముల్. 181
- క. అచ్చుగఁ బ్రయాగలోపల, విచ్చలవిడిఁ దనదుమేను విడిచినమనుజుం
డొచ్చెల్ల యేమి చెప్పదుఁ, జెప్పరఁ గను నిష్టకామ్యసిద్ధి ధరిల్లిన్. 182
- చ. అనవుడు నానరేంద్రుఁడు ప్రియంబున నిట్లు నమ్మునీంద్రులొ
కొనరఁ “ప్రయాగ యందు మృతినొందినమానవుఁ డిష్టకామ్యముల్
గను నని యానతిచ్చి తనఘా! యిటమున్న ప్రయాగయందు నీ
యనువునఁ గన్నవారు గలరయ్య! జగంబున నెవ్వరేనియున్? 183
- వ. అని తదీయనిదర్శనాకర్ణనకౌతుకాయ త్తచిత్తుడై యడిగిన. 184
- చ. మృగనరవక్త్రవిగ్రహవిమిశ్రసముజ్జ్వల! విస్ఫురత్ప్రయా
నగళిభారానిరూఢ! భువనక్రయపావనతత్పరోల్లస
త్సుగుణగరిష్ఠ! దానపనిహదన! శిష్టజనాభినందనా
సుగనుతివాక్యభూషితమనోజ్ఞ పదద్వయ! వైష్ణవప్రియా! 185
- క. యోగీంద్రహృదయమందిర, భోగీశ్వరభోగశయన! భూగగనదికా
భోగపరిపూర్ణ తేజ! ద, యాగుణమణిభూష! నిర్జితాశ్రితదోష! 186
- మాలిని. సజలజలదవర్ణ! సంతతానందపూర్ణా!
త్రిజగదభయకర్తా! దివ్యపత్రైకహర్తా!
పృథివీపవనకుతారా! వీరశృంగారసారా!
సుజనగణహృదీకా! సూర్యుఁ టిప్రకాశా! 187
- గద్యము. ఇది వాణీవరప్రసాదలబ్ధవాగ్విభవ తిక్తనామాత్యసంభవ సుకవిజనవిధేయ
అనంతయనానుభేయప్రణీతం బైనభోజరాజీయం బనుకావ్యంబునందు ననుక్రమ
ణికాయ మహుం డనుకాంభోజమహీశ్వరుండు దత్తాత్రేయమునీశ్వరు నాశ్రయిం
చి రోగవిముక్తుం డగుటయు నతనివలన శ్రీరంగమాహాత్మ్యంబును హేమకూట
పర్వతప్రభావంబును బ్రయాగమహిమయు ననుపుణ్యకథాకథనంబు లాకర్ణించు
టయు నన్నది ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ భో జ రా జీ య ము

ద్వితీయాశ్వాసము

నారీనయనచక్రో

రానందసుధాంశుబింబ హరిదశ్వసహ

స్రానూనలేజ నిర్జర

సేనాసంపేవ్యమాన శ్రీన సింహా.

!

ఆ. అపధరింపు దేవ భవదీయదివ్యాంశ, జనితుఁ డైనయప్రిసంభవుండు
నిజపదాబ్జరేణునిర్మలదేహుఁడై, తనరుమహుని క్షిప్తు లనియొఁ బ్రీతి. 2

తే. “అధిప! చెప్పెద వినుము ప్రయాగమరణ, మిప్తకామ్యసిద్ధిద మగు జెల్లఁ దొల్లి
వేదవేదాంగతత్త్వసంవేది యొక్క, విప్రవర్యుండు గలఁడు పవిత్రయుతుఁడు. 3

చ. ధనరహితుండు పుత్ర సముదాయనమేతుఁ డుపాయశూన్యవ
ర్తసుఁ డరయంగ నాద్విజుండు తల్పియభామయు బుద్ధిహీన జీ
వన మొనరింప నేర దిలు వాడ నెఱుంగదు భాండశుద్ధి లే
దనిశముఁ బోరుచుండుఁ గదుపాత్తపురాకృతకర్త మో యనన్. 4

తే. అతఁడు విరుగనియూరును నతనిచేత, నడుంగఁ బడనిమానవుండును నతని చొరని
తోటయను జూడలేదు మందునకు నైన, నగవు గా దిది నిక్క మానట్టునందు. 5

క. ఆరిని బిడ్డలఁ బ్రోచుట, కై లాఘవవృత్తి కగ్గమై నిర్దనతా
భీలపయోధి మునుంగుచుఁ, దేలుచు దరిదాపు లేక తిరుగుచు నుండెన్. 6

ప. ఇట్లు సర్వశూన్యం బగుదారిద్ర్యవైన్యంబు నైరింపం జాలక సంసారంబులనవిసివి
పంకనిర్మగ్నం బగుగోవునం బోలె నమృహిదేవుండు తన్ను సముద్ధరింప దిక్ష్కెవ్వరు
లేక దుఃఖంబునఁ గృశశరీరుండై యుండఁ గొండొకకాలంబు ననుటయు నొక్క
నాఁడు తనమనంబున నిట్టని చింతించె. 7

ఉ. “ఓలి గృహస్థధర్మములనుండెడువానికి గ్రామవాసముల్
చాలంగఁ గల్గి పుత్రులుఁ గళత్రము సౌఖ్యము నొంద బంధువులే

మే లన నార్యతోటి మది మెచ్చంగ నుండుట యున్ని గాక యే
చాలును లేక యీచెనటిజాలిం బడం బని యేమి చెప్పుమా.

8

లే. కుడిచి కట్టినయునికిగా కిడుముబడుచు, నింట ని ట్టున్నఁ బురుషార్థమేమి కలదు?
కడకి యిహమైనఁ బరమైనఁ గాక తా న, యూరకుండుట నరునకుఁ బొరువంబె?

ఉ. లావు గలంతకాలముఁ దొలంగక తాల్పితిఁ బెక్కుభంగులకే

జీవనభార మిట్లు ముదిసెం దల''యంచుఁ బరోక్షసాధనా

భావము నెమ్మదిం దలఁచి భవ్యభాంబున నిశ్చితాత్ముడై

యావనుధామరుం డరిగె నయ్యునునాశిని యైనకాశికిన్.

10

(మ) కనియె న్నిప్పుడు సర్వలోకహితవిఖ్యాతం జగన్మాతఁ బా

వనవాగపూరకరంగసంఘననదధ్వస్తాఖిలస్వాంతికా

వనిజంతు ప్రజపాపభారమురజిద్వామాంఘ్రిజక్ ఫాలద్రృ

ఘనజూటధ్వజ గర్వితాంబునిధిసంగక్ గంగ నుద్యన్తలెన్.

11

క. కని యానందించుచు మోడ్చినకేలు లలాటనీధిఁ జేర్చి వచోగుం

భన మెనఁగఁ బ్రస్తుతించుచు, దనరఁ గృతన్నానుఁ డయ్యెఁ దత్కుల్యానదిన్.

12

మ. అతఁ డర్థిం దదనంతరంబ తలఁచెన్ హారామరాహర్యో

భితవర్ణక జగదంతపూర్ణవహిముక్ బృందారకారాధ్యునికే

జతురాన్యప్రణాతాంఘ్రిపద్మయుగళుఁ జంద్రార్థమాళికే శివా

న్వితవామాంగు ననంగదర్శదముఖక విశ్వేశ్వరుక శంకరున్.

13

ఉ. నిచ్చలు గంగకుం జని వినిర్మలవారిఁ బనిత్రగాతుఁ డై

పచ్చి శివాలయంబులును వైష్ణవధామములుం గ్రమంబునకే

జొచ్చి నమస్కరించుచును సుప్రతళిలం డనంగఁ గాశిలో

మచ్చిక యుల్లసిల్లఁ బలుమాణును బెద్దలయిండ్ల కేగుచున్.

14

ప. ఇట్లు పుణ్యతీర్థంబునఁ గొన్నిదినంబు లుండి యొక్కనాఁడు.

15

సీ. ప్రాణాంతికావధం బడినయప్పుడు గాని కలంగదు సిద్ధి యీ కాశీయందు

నగర చేయంగఁ గల్గనవి తోలఁచీరలుఁ బునుకపేరును జటాభూతిధార

ణంబులు భిక్షాటనముఁ గపాలపుఁగోర భూతసంగతి ప్రేతభూమియునికి

యివి యెల నాకు దుక్కెద్దు దేశాంతర మరిగిన ట్లగును నిట్టైతి నేని

అ. హివదశకు నోడి యిలుడించి పరదేశమునకు నిట్లు వచ్చియును నపార

విభవ మొందకున్న పృథ గాఢ యనుబుద్ధి, నాతఁ డచట చాసి యరిగె ననఘ

ఉ. వేగమ యేగి కాంచె బృథివీసురముఖుఁ డాశ్వయోగిసం
యోగము లోకకల్పమవియోగముఁ జారుతరంగమాలికా
భోగసముత్థితాంబుకణపూర్ణ సమీరణపాలితావృది
గ్భాగము సన్నునీంద్రపరికల్పితయాగము నాప్రయాగమున్. 17

ప. కని కరంబులు మొగిచి యిట్లుని స్తుతించె 18

లే. ఉర్వివై నశ్వమేధి యిక్ గర్వ ముడిసి, బ్రహ్మహత్యాపరుం డనుభయము వాసి
యొసగు సుకృతికి బాసికి నొక్కగతియ, యన్యతీర్థము దెనయెప్రయాగమునకు. 19

చ. అవె దివిజాపగాజలము లల్లవె యాయమునాజలంబు లా
ధవళతయు నిన్వసీలతయుఁ దార్కొని చూడ్కికి వేడ్క చేసె మా
ధవనదనాంగణం బగుటఁ దప్పచారిక లర్థిఁ జందన
ద్రవమునఁ గ్రొత్తకస్తురిని దక్కక రేకలు పెట్టిరో యనన్. 20

చ. పారిఁబారి నీమహానదులఁ బుట్టెడుబుద్బుదఘనపుంజవి
స్ఫురితతరంగమాలికలు చూడఁగఁ గన్నులపండు వయ్యె శ్రీ
ధరవిభవంబు చూడఁ బ్రమదంబున వచ్చిన యస్పరోంగనల్
కరకుళలత్వము లైతిమఁ గైకొని పెట్టినముగ్ధులౌ యనన్. 21

క. గంగాయమునలవిమలత, రంగంబులు ధవళచామరంబులు నసితో
త్తుంగబహుబర్హ నివహము, సంగజజనకునకు వైచున ట్టాపైఁ గడున్. 22

చ. కలకల మొప్పు నంబువిహంగంబులు గూడి చెలంగుటల్ మహా
జ్వలహరికీర్తనంబులగ సంఘటితోత్కటవీచికాచయం
బులు పటవళిగా నదులు పొంపిరివోయెఁ బ్రయాగమాధవుం
గొలువఁగ వచ్చుభాగవతకోటుల వోలె ససంభ్రమంబునన్. 23

ప. అని గంగాయమునలసాంగత్యవిశేషంబులు గొనియాడుచు నందుఁ గృతస్మానం
దై యాద్విజాండు. 24

చ. అలికులవర్ణ సున్నతరథాకృతిచారుసువర్ణ నిందిరా
లలితకుచోపగూహనసుతీతవత్సం బయోరుహోత్స నా
కలితకుసప్రతాపుఁ ద్రిజగన్నుతరూపు నిజాంఘ్రిజాపగా
మలసలిలోద్వహస్ఫురదుమాధవుఁ గొల్పెఁ బ్రయాగమాధవున్. 25

ఉ. చూపులు విష్ణుమూర్తులకు సొమ్ముగ బిహ్వలు విష్ణుమూర్తి యా
లావనుఖంబుఁ జెందఁగఁ దలంపులు విష్ణుమహత్త్వచింతకుం
దైవదుచుండ నిట్లు లగుభాగవతోత్తమశోటిచే జగ
ద్దీపిత మైనయవిష్ణులతీర్థమునం దతఁ డుండె వేడుకన్. 26

వ. ఇట్లుండి యవ్విప్రు డొక్కనాఁ డెప్పటియట్ల గంగాన్నానంబు నేయునప్పు
డొక్కవనితాచతుష్టయం బచ్చటికి వచ్చి మరళోద్యోగంబున సంకల్పంబు
చెప్పకొనుచుండిన నతం డద్యుతాయత్తచిత్తండై కనుగొనుచుండె నత. 27

చ. కనకపుంగుప్పలున్ మణినికాయములున్ ధనధాన్యరాసులున్
వినుతగజాశ్వసంఘములు విశ్రుతనోమహిషాదికంబులున్
దన కథికంబుగాఁ గలిగి దాతయు బోత్తయు నైనవాఁడు నా
కనయము భర్త గావలయు నం చొకభామిని కోరె వేడుకన్. 28

చ. తనవదనంబు వాక్సలికిఁ దానకమై చెలవొందఁ దన్నుఁ జూ
చినజను లందఱుం గవిత చెప్ప నమస్తకశాకలావముల్
దనవశమై తలిర్ప నుచితజ్ఞుఁ డనంగఁ బొగడ్త కెక్కువాఁ
డనయము భర్త గావలయు నం చొకభామిని కోరె వేడుకన్. 29

చ. అనుపమసంపదాధ్యుఁడును నంచితనిర్మలకోమలాంగుఁడున్
ఘనకవితారసోదయవికాసితచిత్తుఁడునై సమస్తభూ
జనుపరిక్షణక్షమతఁ జాలగ నొప్పి ధరిత్రి నేలువాఁ
డనయము భర్త గావలయు నం చొకభామిని కోరె వేడుకన్. 30

చ. కనకశలకపోని తనుకాంతియుఁ బున్నమచంద్రుఁ బోలు నా
ననవిభవంబుఁ బద్మముల నవ్వుపరిస్ఫుటశీత్రోచులున్
దన కమరంగ భావభవతంత్రములందుఁ బ్రవీణుఁ డైనవాఁ
డనయము భర్త గావలయు నం చొకభామిని కోరె వేడుకన్. 31

వ. ఇర్విధంబునఁ బునర్భవానుభవంబు గోరి. 32

చ. తలకొని నాగకన్యకలు తత్తటినితటి కేగగదెంచి వి
చ్చువిడిఁ గేలి నల్పి నిజసద్వముఁ గ్రమ్ముఁ జొచ్చుభంగిఁ బే
రెలమి దలిర్ప నానలుపు రిందునిభాస్వలు నాస్వమండలం
బులు వికసించ నయ్యదధిపూరమునందు మునింగి రిమ్ములన్. 33

ఉ. అంతయుఁ జూచి విప్రుఁడు ప్రియంబున నేనును నిట్లు చేసి యీ
కాంతలు నాకళత్రములు గాఁగ నభీష్టసుఖోపభోగముల్
కాంతు ధరిత్రిలో నని యకంపితచిత్తసరోజుడై యనా
ద్యంతరుఁ బ్రయాగమాధవుఁ గృపాద్ధిఁ దలంచి నమస్కరించుచున్. 34

సీ. దారిద్ర్యభూతంబు తనుఁ బాసి పోవు నీయుదకపూరము చొచ్చియున్న ననియుఁ
బెద్దకాలము మేనఁ బెరిగినపావపంకము లిందు మునుగక కరగ వనియు

నిది శుద్ధజలరాశి యిందులో వెదకిన గోర్కిముత్యములు చేతూరు ననియు
నిందు డిండిననల్లరింతుల వెడలించి గుఱిలేనికోర్కిలై గైకొందు ననియు

ఆ. నిట్లు తెగువ చేసె నీవిప్రు డని కొని, యాడునట్లు గాంగ నతఁడు మునిగె
జటులదురితలిమిరపటల ప్రచండమా, ర్తాండ మగు ప్రయాగగుండమందు. 35

ఉ. అంతః బ్రయాగమాధవుఁ డనంతదయానిధి పద్మవాసినీ
కాంతుఁడు వారికోర్కి యొనఁగంగఁ దదీయవరోపలబ్ధి య
త్యంతనిరూఢమై నెగడునట్లుగ విప్రుఁడు సూర్యకాంతభూ
కాంతునియందుఁ బద్మపతి గాదిలితల్లిగఁ బుట్టె మేదినిన్. 36

క. ఆనీతలు నొక్కొకవసుధావల్లభునందు సముచితం బగుప్రాదు
ర్భావము నొందిరి భాగ్య, శ్రీ విలసితరూపములు ప్రసిద్ధికి నెక్కన్. 37

ప. ఇట్లు పుట్టి యాద్విజుండు భోజం డనుపేర బ్రసిద్ధం డయ్యె నంగనారత్నం
బులు నలువురును నుగంధి పద్మగంధి కనకవతి చంద్రప్రభ లనునన్వర్ధనామంబు
లతో నతనికి భార్య లైరి. ఇవిధంబున నతండు వివిధవిభవలసితుండును నత్యంత
రూపసంపన్నుండును సకలకళాప్రవీణుండును నై లాటదేశంబునందు ధారానగరం
బున కధీశ్వరుండై యనేకవర్షంబులు రాజ్యంబు వేసె నట్లుగావునఁ బ్రయాగతీర్థం
బిష్టకామ్యసిద్ధిప్రదం బని పలికిరి"నని చెప్పిన. 38

చ. "విమలవిచార నీవలన వింటిఁ బ్రయాగమహాత్మ్య మెల్లఁ ద
త్సముదితపూర్ణ పుణ్యఫలజన్తుఁడు భోజవిభుండు భూమి యే
క్రమమున నేరె వాఁ డటులు రాజ్యము నేయుదినంబులకొ విశే
ష మొకటి యెద్దియేనియును నమ్మనినాయక! రూఢి కాక్కనే." 39

చ. ఆనవుడు నానృపాలనకు నామహాసీయవివేకశీలఁ డి
ట్లను "మును భోజుఁ డాదినృపులట్టుల రాజ్యము చేసె వానివ
ర్తనము నుతింప నల్పులతరంబె మహిం జతురు తరంబు గాఁ
దనరినవట్టివిద్యులు నతం డెఱిగింపక కల్గ వేరికిన్." 40

చ. తనుఁ గనుఁగొన్నవారు కవితాఘను లొదురు తద్విశేష మెం
తని గుఱిపెట్టవచ్చు మనుజాధిప! యిన్నిటికంటె నెక్కు డిం
క నొకటి చెప్పెద న్నిను మఖండితయై యొకవిద్య చేరె నా
తనికి సమస్తభూజనకదంబము ప్రస్తుతి చేయనట్లుగన్. 41

ప. అది యెయ్యది యంటేని. 42

ఁ. మనుజు లెల్లవిద్యలను జొచ్చి సాధింపఁ, గలరు కాని లోహకులము నెల్లఁ
బసిఁడిఁ జేయువిద్య వడయ లే రెవ్వరు, నట్టివిద్య భోజుఁ డభ్యసించె. 43

వ. కావున నోమవిశేషంబులకు నశం దాశ్రయం బగుట వేఱ చెప్ప నేల యతనిచరి
త్రంబు రామచరిత్రంబును బోలె బరమపరిత్రంబై యొప్పు నతనిశీర్తిలతాజాలం
బునకు నాలచాలం బగుధారానగరంబుమహిమ. 44

ఉ. సారకపీంద్రచాతకవిశాలపిరణ్ణయవృష్టిధార ని
స్సారదరిద్రభారతరుమండవిలాసకుఠారధార సం
సారకృశానుతప్తజనతైత్యకరామృతధార గాక యా
ధార శలంప నన్యవసుధారమణీశపురోపమానమే. 45

చ. కడంగి రసాశలంబు భుజగంబులు వెల్వడి వచ్చి కొమ్మలం
బడగలు విచ్చి యాడునెడఁ బంకజమిత్తుఁడు రాహుశంకఁ బె
ల్లడచెడఁబీఠితో నరద మట్టును నిట్టును దోలు నిమ్మముం
బొడవును నేమి చెప్ప ననఁ బొల్పు నగడ్డయఁ గోటయం బురిన్. 46

సీ. ఆచారమున బ్రహ్మ నైనను నోడించి పఱవంగఁ జాలునద్యాప్తజులును
బరకురాముని నైనఁ బ్రధనవైముఖ్యంబు నొందింపఁ జాలురాజోత్తములును
నలకాధిపతితోడ నైన మచ్చరికించి కొన నప్పుఁ గలమేటికోమటులును
జట్టుపై నైన రాజనమును జేఱుకును గావింపఁ గలమహాకర్షకులును

తే. మదపుటేనుంగుతో నైన మాఱుపెనఁగి, విఱుంగఁ దోలంగ నోపెడువీరవరులుఁ
గడంగి విజితేంద్రియుల నైనఁ గరంగఁ జేయు, జారసతులును నప్పురిఁజాలఁ గలరు.

చ. సురపతిదంతసంతతియు సూర్యనివాజులపాగయో పారిం
బొరి నలకామధేయపునఁ బుట్టినక్రేపులతోయమో యనం
బరువడి నొప్పు నప్పురముభద్రగజంబుల పెల్లు నుల్లున
త్తురగచయంబు జెంపు నవిదూషితగోనికరంబుపేర్చియన్. 48

క. మొగి నాఱును దొమ్మిదియును, నగురసములఁ గలుగుబహుపదార్థంబులు బ్ర
తిగఁ జవి గొననిరయం దా, నగరంబున మందు కడిగినం జొప్పుడునే. 49

ఉ. కైఫద మిచ్చువారలును గ్రక్కనఁ బద్యము చెప్పవారలున్
రూపితసంస్కృతాదికదయాధి యెలర్చు మహాప్రబంధముల్
నే పొనఁగంగఁ బల్కి పృథివిం బ్రథితంబుగఁ జేయువారు ధా
రాపురమందె కాక కలరా మఱి తక్కినవట్టణంబులన్. 50

చ. మఱియు నప్పురంబు మేరుశిఖరిశిఖరోచ్ఛేదంబులు దెచ్చి కైలాసనగోత్తంగశృం
గంబులఁ గీల్పించినట్లు కనకకలశశోభితంబు లగుసుధాధవళసౌధంబులవలనను
గామగమనంబు లగుదివ్యనిమానంబులు గూర్చి భూలోకంబునం బ్రతిష్ఠించినట్లు

నానాముఖవాస్తవక్షణలక్షితంబులయి సముచితోపకరణబహుళంబు లగుగృహం
బులవలనను భూగర్భనిక్షిప్తంబు లగునిధానంబులను సాధించి నకలజనగోచరంబు
లుగా నాచరించినట్లు సమస్తవస్తుభరితంబు లగువిషణిపీఠులవలనను విరహిజనునో.
మథనుం డగుమదనునకుఁ గ్రొత్త లగునాయుధంబులు సమకూర్చి యిచ్చు సేవా
నిపుణిక లట్లు పౌరజనమునోహరింబు లగుపుష్పలామికలవలనను గామరూపవిశారద
యగుకారద బహుపురుషరూపంబుల దీపించునట్లు మధురచిత్రాదివివిధావధానకవి
తాప్రవీణు లగుసుకవిజనంబులవలనను మేఘవాహనశీబిదధీచ్యాయులు క్రమఃక్రమిం
చిన ట్టనవరత్నదానశీలు రగువదాన్యులవలనను గారణజన్తంబులం గలకిన్నరమిథు
నంబునట్లు సమరూపవయోవిలాసచాతుర్యంబుల యొరపునెరపునిటవిటీ యుగ్గంబుల
వలనను ననంతండు సురభూజనీజంబులు సంగ్రహించి దుగ్ధసముద్రంబు క్రయ్యో
త్తున నారుపోసి యథాకాలోత్పాటనపాటవం బెసంగ నిటలేచ్చి కస్తూరికాకరీష
పూరితంబు లగుపాదుల నిడి యమృతజలపీచనంబులం బ్రోది చేసినం బూవులవంటి
వాడు కావలి యన్నట్లు సతతసురభిక్షసుమవిసరంబుల నతిమధురరసభరితఫలనివ
హంబులఁ గలిగి నిత్యనవీనంబులగుతరులతావితానంబులవలనను మనఃకాయత్రికిం
బ్రణవోచ్ఛారణంబు చేయువిధంబున నాగగనపర్యంతంబుగాఁ జెలుగుకలకంఠ
ధ్వజులును బలికిఁ పలికింపక యలుకలు దీక్షి వని ప్రణయకలహంబులఁ బరాజ్ఞులు
లగు దంపతులకు హితోపదేశంబు సేయువిధంబున విచ్చలవిడిం బెచ్చు పెరిగి
పలుకుకలికిరాచిలుకలకలంబులం జేసి యభిరామంబు లగునారామంబులవలనను
రంగత్తరంగరంగవల్లికలను భ్రమద్భ్రమరధూమశ్యామంబు లగుసువరిభాగంబులం
గలుగునుత్పల్లవాల్లకప్రదీపంబులను నరుణకిరణకుంచికానిపాటితకపాటంబు లయి
సరససౌరభసంవాసితంబు లగువికచకమలగేహంబులను లక్ష్మీసమాగ మోత్సవాలంకృతి
నతిశయిల్లునట్లు మధుచుధురశీతలంబు లగుజలంబులం బరిపూర్ణంబు లగుదీర్ఘ కలవల
నను బ్రభాతసమయంబున నింటింటికి విందుచెప్ప వచ్చుబంధుజనంబున ట్టానంద
స్పర్శ గావించుచు మందచందగమనంబునం బోలయుమలయానిలంబులవలనను
నపారవిభవోదారం బగునలకానగరంబు నధికరించి యమరావతికంటె నభినవంబై
పరమపదంబుకొదను యన ననన్యపురసామాన్యంబై యొప్పునప్పురంబున కధీశ్వ
రుండు.

31

క. భోజాండు ప్రసన్నవదనాం, భోజాండు నిఖిలార్థికల్పభూజాండు విలస
త్తేజాండు సంభృతసుకవిన, మాజాండు రూపాదిజితరమాజాండు జగత్సీ.

32

సీ. అమరమహిజంబు లైదును నైదుభూతములుగాఁ గూర్చి చేనాము నృజించి
యతనుండై ఛరియించునంగజాప్రాణంబు నెమ్మి బ్రాణంబుగా నిర్వహించి

- యదితికి దేవేంద్రుఁ డావిర్భవించిపుణ్యంపుఁ బ్రొద్దునఁ బుట్టు వాసఁగి
భారతి దాదియై గారవ బారఁ బోషించునట్లుగ నియమించెఁ గాక
- ఆ. నలినభవుఁడు కానినాఁ డిట్టివితరణం, బిట్టిరూపమహిమ మిట్టివిభవ
మిట్టివిద్య యితని కెట్లు గల్గె ననంగ, భూమిఁ బ్రణతి కెక్కె భోజరాజు. 53
- క. బలిరాజ్యము రామమహి, తలపలిరాజ్యంబు ధర్మతనయునిరాజ్యం
బిల నెట్టి దట్ల భోజుని, సలితరాజ్యంబు సర్వసౌఖ్యములందున్. 54
- క. భ్రాజితమణిభూషాంబర, రాజీవలన సమవిభావిరాజిత లగుటకొ
భోజునియొలగమునఁ గవి, రాజుల రాజులను జలియ రా దెవ్వరికిన్. 55
- క. ఆపృథివీపతిధర్మం, బేపాటియొ కాని యాతఁ డేలేడుధర్మ
నేపట్టునఁ బొడగానము, యూరస్తంభములు లేనియూ రొకచోటన్. 56
- చ. చతురత సీతిపెంపునఁ బ్రసన్నత మన్నతవిద్యలందు ధీ
రత సుకుమారతక్ సుకవిరాజసమాజసమాశ్రయశ్రమా
ద్యుతరతిఁ గాంతిఁ దేజమున ధూతకళంకత నెన్ని చూడఁగా
నితఁ డొకరుండ పో నృపుల కెక్కుడు నాఁ దగు భోజుఁ డెప్పుడున్. 57
- చ. జనవర ! భోజుఁ డట్లఖిలసమృతుండై ధర యెల్ల నేలుచుకొ
వియ మొకనాఁడు గానగుణవిశ్రుతుఁ డాధరణీతలేశ్వరుం
డనువమసత్వశాలి మృగయారతిఁ గాననభూమి కేఁగి కాం
చనరసలిప్తపుంభశరసూహతిఁ గ్రూరమృగాళిఁ గూల్చుచున్. 58
- క. తుంగజమున మృగములఁ, బొరిగొని తమకమున నలపు పుట్టినయంతః
కరణముతో నలిదూరము, నరుగ నరుగ నెదుర నొకమహాటవిలోనన్. 59
- తే. ఆఖిలవిహంగులకుఁ దన్న యాధిపత్యమునకుఁ బట్టాబు గట్టిన యనువు దోఁప
దరువితానంబులొ నెల్లఁ దాన యలిసి, గూఢమై యొప్పు నొక్కన్యగ్రోధతరువు. 60
- సీ. ఈమట్టియూరొకో యేకార్థపమునాఁడు శేషహిశాయికి నెజ్జయయ్యె
సీమట్టి మొదలనొకో మహాదేవుఁ డేకాగ్రచిత్తాబున సలికయిల్లు
సీమట్టిభావమొకో మృగాంకునిమేనఁ బ్రతిబింబరూపమై పాయకుండు
సీమట్టిమీఁదనొకో మున్ను గజకచ్చపములతో లుఘించె బక్షివిభుండు
- ఆ. నిట్టిమట్టి యుండ నీదీప్తిపమున పటదీప్తిప మనక యేమి తెలివియొక్కొ
తొంటిపెద్ద తెల్లఁ దొడఁగి జుబూదీప్తిప, మనిరి నాఁగ నొప్పె నక్కుజుబు. 61
- సీ. దిక్పాలపురములతెరు వేల యడుగ నీకాఖిలాఖిలవెంటః జనఁగ రాజ
యంబరధల మోత యన నేల యీమానుషునవిశాలత చూచిఁగొనఁగ రాజ

యుడునుండలం బెంత పొడవొకో యన నేల యీభూజ మెక్కిన నెఱుగ రాజె
యవని యేమిట నిల్చె నన నేల యీమ్రాన దిగినయూడలు చూచి తెలియరాజె
లే. యనఁగ నాశ్చర్యధుర్యమై యఖిలమృగన, మాజమాశ్రితచ్ఛాయమైయమరియుండుఁ
బక్షిపక్షుచ్ఛదాఘాతపాతఫలన, హస్తవర్షోద్భటంబు మహావటంబు. 62

క. ఆయుర్వీరుహశిఖర, చ్ఛాయ పథక్రాంతి దీర్ఘ సరభసమున భూ
నాయకుండు సుఖాసీనుఁడై యుండి తదీయవిభవ మిటు గనుఁగొనుచున్. 63

చ. బలితపుకాఖయందుఁ బదపద్మయుగంబుఁ బెనంచి పార్శ్వకా
ఖిలఁ గరకాండము లొప్పిసి కన్నులు మోడ్చి యభోముఖాబ్జుండై
తలఁగిని ప్రేలుచున్నయొకతాపసిఁ గాంచె విభూతిభూషణో
జ్జ్వలఁ డగువాని భోజనృపనక్షతముఁ డావటభూరుహంబువైన్. 64

చ. కని యితఁ డెవ్వఁ డొక్కొ యిటుగాఁ గత మెయ్యదియొక్కొ పిల్వినా
గినియక పల్కునొక్కొ పలికించెదఁ గా కనుమానమేల యి
మ్మనివరు నంచు హస్తములు మోడ్చి శిరంబునఁ జేర్చి భోజాఁ డా
నన మొకయిత యెత్తి నయనద్యుతిసంపద యొప్పు ని ట్లఱున్. 65

క. వటతరుకాఖాలాదిత, పటుతరచరణ మగు మీతపశ్చరణము దు
ర్లటనము మీ రెవ్వరు మీకటాక్షలాభంబు నాకుఁ గానఁగ వలయున్. 66

వ. అనిన నతండు వినియు వినినియ ట్లుండిన. 67

ఉ. భోజాఁ డదేమియొక్కొ మునిపుంగవుఁ డేఁ బిలువంగఁ బల్కుఁ డీ
భూజమహాన్నతిం బలుకు పొందదొ వీనుల నిట్లుగాక తా
నేజగడంబు నొల్లక తడేకమతిం దప మాచరించువాఁ
డై జనభాష లేమి విన నంచు గణింపఁడొ యంచు ని ట్లఱున్. 68

క. 'అన్యఁడఁ గాను భవాదృశ, మాన్యఁడ భోజాఁ డనుపేర మహిఁ బరగినరా
జన్యఁడ ననుఁ జూడఁ గదే, ధన్యఁడ నయ్యెద' ననిన నక్షఁడు ప్రీతుండై. 69

వ. కను విచ్చి చూచి యి ట్లనియె. 70

లే. 'అధిపపెఱయూశ్రమస్థల కందఱుకు, విను గృహస్థాశ్రమమువాడె వెలయనూఁత
యట్టిగృహ మేథులకుఁ గీడు పుట్టకుండఁ, గాచుకర్తలు రాజులు గారె యరయ. 71

క. వితన్తాత్రమహిపతి, వే తగవురు ధర్మమును నహింసారతియున్
సీతియు ననఁ గలయీగుణజాతము సీయద కాదె కాశ్వత మయ్యెన్. 72

క. వికచ్ఛత్రముగా భూలోకము పాలింపు బంధులోకముఁ గరుణా
జేకొని ప్రాప్తము నజ్ఞన, లోకము మన్నింపు శత్రులోకవిధారి. 73

- కా. నీ బాహుపరిక్షణంబునఁ గదా నిర్విఘ్నమై మాతమం
 బేబాధం బడ కిట్లు చెల్లుట ధరాధీశా! గిరిశం ద్రి లా
 కీబంధుం గరుణారసార్థ)హృదయుం గీర్వాణవంద్యున్ దృఢ
 ప్రాబల్యంబునఁ బట్టి యెఁ దప మొనర్చుం గంటి నిశ్శంకతన్. 74
- క. నీవును నీమంత్రులు నా, నావిధనుభటులును నేఁడు నాయంటికి ని
 ట్టివేళ నతిథు లయితిరి, గావున నాతిథ్య మిచటఁ గైకొన వలయున్. 75
- చ. అని తరుకాఖ డిగ్గి యతఁ డాతని నల్లనఁ జేర వచ్చినక
 గనుఁగొని భక్తిపూర్వకము గాఁగఁ బ్రణామ మొనర్చి మోడ్చుంగే
 లొనరఁగ 'నోమునీంద్ర! భవదుష్టజ్వలనామ మెఱుంగఁ జెప్పవే'
 యనవుడుఁ బిన్ననవ్వు వదనాజ్ఞమునన్ బొడమంగ ని ట్లుచున్. 76
- క. 'ఒక పేరును నొకయూరును, నొకకులమును ననఁగఁ గలదె యోగీశ్వరజా
 తికి నైనను దాఁదగ నేటికి సర్పటి యంద్రు న న్నొడికముగఁ బెద్దత్. 77
- చ. అని యుచితప్రసంగముల నానరసాధునిఁ బ్రీతుఁ జేసి యా
 తనిమది కద్యుతం బొదవ దాఁచినచోటిపదార్థసంఘముల్
 గొని చనుచెంచునట్లు మునికుంజరుఁ డాక్షణిమండ తెచ్చె న
 య్యనిమిషఁజేనుసంస్కరణమం దొడఁగూడిన యట్టిభోజ్యముల్. 78
- క. అట్టిద కాద తవన్వుల, కెట్టిపదార్థములు బ్రాత్రయ నిన్బహులై
 యిట్టుండును రట్టుండుదు, రెట్టుండినవారి నొరుల కేమన వచ్చున్. 79
- వ. ఇట్లు నవ్యస్సంకల్పితంబు లగునభిమతాహారంబులు దెచ్చి యారాజానకు నమాత్య
 భృత్యునకు న్ననై న్యంబునకుఁ దృప్తి గామిచిన నారాత్రి యంద యుండి మఱు
 నాఁడు. 80
- క. తెలతెలవాఱఁగ భూపతి, వల నొప్పుగఁ బ్రాతరుచితవ ద్రనములు వే
 నలుపుచు సర్పటి కి ట్లును, 'వలయును మత్సురికి రా నవశ్యము మీరత్. 81
- వ. అని ప్రార్థించి పలికిన నానరేంద్రునకు నమ్మునీంద్రుం డి ట్టనియె. 82
- తే. 'అధిప! మాబోఁటితపసుల కడవినుండి తూరగాయలు నమలుచు వీరఘోర
 తపము నేయుచు నునికి యుక్తంబు గాక, చెలఁగి నగరప్రవేశంబు నేయ నగునె?'
- క. నావుడు సర్పటితో నతఁ, డీవిధమున నాన లిత్తురే మీరు మదీ
 యావాసం బిది వే రొక, తావే యి ట్టవధరింపుఁడా తెలియంగన్. 84
- క. ఏ మోక్షివ్యుఁడఁ గానే, నామోది కృపాతిశయమునం జనుచేరం
 గా మ్నిఘ్నఁ జనఁగె నందియ, మేనిటి? కని పలుక నాతఁ డెంతయుఁ బ్రీతిన్. 85

ఆ. 'మేలు గాక పొదఁడు మీమాట లేనిటఁ, ప్రోపు చేయఁ జాల మీపురమున
కరుగుచెంతు' ననిన నాఁ గాక యని గంధ, సింధురాధిరూఢుః జేసె నతని. 86

క. దివిజగణంబులు గొలువఁగ, ధవళాశ్వము నెక్కి చనుశత్రుతుగతి న
య్యవనీశ్వరుండు వివిధాహవనీరులు గొలువ నుత్తమాశ్వము నెక్కిన్. 87

వ. ఇట్లు సర్పటిం డోడ్కొని చని త్ర్యంబకనఖం డగుతుదేరుండుచు టోలె నాధీ
రుండు వివిధవిభవోదారుం డగుచు నిరుంతరాలంకారసారం బగుధారానగరంబు
ప్రవేశించునప్పుడు. 88

చ. అలసవిలాసలీల నొక యంగన నెచ్చెలిమూఁపుమీఁదఁ గో
మలకర మూఁది యావనితమాటున మోము సగంబు తోఁపఁ బుం
విలుతునిదీమ మో యనఁగ విభ్రమసంపద సౌంపెలర్పఁగాఁ
బులకితగాత్రయై నిలిచి భోజమహిషతిఁ జూచె వేడుకన్. 89

సీ. కక్షభాగముల నఖవ్రణాబులమీఁదఁ గుచకుంభదీప్తులు శౌనలుచాఁగఁ
దనరుకంతమున దంతక్షతంబులమీఁద హారామలప్రభ లలమిశౌనఁగ
సురుచిరాధరబిఃబదుబరముద్రవై మందహాసమృతి మాటుమలయ
ఫాలస్థలాబునఁ బరగులేఁజెనుటవై నలకాగ్రసూచయ మంటిశౌనఁగ
తే. సురతతంత్రంబునందుఁ బ్రసూనకరుని, నెలమిఁ జరితార్థుఁ గావించి యేగుచెంచి
నేత్రయుగమున రాగంబు నివ్వటిలఁగ, భోజవిభుఁజూచె నొక్కపయోజనయన.

చ. ఒకసతి నాముఖం బనురునో యిది యొప్పునో చూడఁ డాచు వే
డుకవడి యెల్లవారికిఁ గడుకొ రభసంబునఁ జూపవచ్చున
ట్టాకముకురంబు చేతఁ జెలువొందెడునట్లుగఁ దాల్చి రాజునీ
ధికిఁ జనుచెంచి భోజజగతీపతిఁ జూచె బ్రియం బెలర్పఁగన్. 91

చ. అలరుపటీరశైలపవనాహతిఁ బయ్యెదశొంగు జాఱు గుం
తలములు చిక్కు జీఱువడఁ దద్దయు సుభ్రమ ముల్లసిల్లఁ జూ
డ్కులు దళుకొత్త నెచ్చెలులకుం దలమీఱి యొక్కర్తు పచ్చి వి
చ్చలవిడిఁ జూచె భోజనృపచంద్రుని భోగజితామరేంద్రునిన్. 92

ఉ. ఈతఁడు రూపసంపద నుపేంద్రతనూజునిఁ బోలు నంచుఁ బ్ర
ఖ్యాతిగఁ జెప్పఁగా నితనిఁ గాంచుటమేలని వచ్చెఁ గాక యీ
రీతివధూటు లెందుఁ గలరే యని చూపఱు పిచ్చలింపఁగా
నాతుక యొర్తు భోజనరనాయకుఁ జూడఁగ వచ్చెఁ జెప్పెరన్. 93
భోజరాజీయము—3

సీ. భూచక్రమునఁ గలరాచబిడ్డల కెల్లఁ దిలకమై పుట్టినచెలువుఁ డితఁడె
కర్ణాదిదాతలకథ లెల్ల మఱిసిచి పేరు గాంచినదానశూరుఁ డితఁడె
సారంబు లగుచతుష్టప్తివిద్యలకును దాన తానక మగుభయ్యుఁ డితఁడె
తనమోముఁ జూచినజనుల కెల్లఁ గవిత్వసరణిఁ జేకుఱుఁ జేయుచతురుఁ డితఁడె
తే. నిఖిలరాజస్యమకుటమణి ప్రభావీ, భూషితాంఘ్రిసద్దుండగుభోజాఁ డితఁడె
యనుచుఁ గొనిమాచుపౌరులవార్షభాష, లామనిధిఘోషమునకంటె నతిశయిల్లె.

వ. ఇట్లు ననుస్తజనంబులకు నయనవర్షంబు నిర్వహించుచుండ జని యేనుంగు మొగ
సాల చొచ్చి యానరేంద్రుం డభిలషరివారంబును నుచితప్రకారంబున వీడుకొల్పి
సర్పటి నొక్కవీడువట్టున విడియింపను నతనికి నర్హసత్కారంబు లాచరింపను
నాస్తజనంబుల నియమించి యశ్వానతరణంబుచేసి యంతర్గమంబునకు నరుగు
నవనరంబున.

95

సీ. మదనుదీచుబులకదుపులై తోతెంచుగతిఁ బ్రితిఁ గొందఱు కమలముఖులు
వసిడివల్లరములఁ బాచవర్ణాక్షతప్రతతిఁ బద్మాకృతిఁ బరగఁదీర్చి
కర్ణికాకారము ల్గూ హరిద్రాకర్ణమాదనంబున జ్యోతి లమర నిల్చి
యోలి నన్నింట సస్యోన్మృతంబుల నొచి వెలఁదివట్టున వత్తు లలవరించి
తే. యందుఁ బవమానబంధుని నావహించి, రథసమునఁ దెచ్చి కక్ష్యంతరమున నిలిపి
యందముగ నివాళించి రయ్యననిపతికిఁ, జారుకంకణముల ఝణతాగ్ర మెనఁగ.

వ. అంత నవ్వుహీకాంతుం డుతఃపురంబున కరిగి మజ్జనభోజనాదులు నలిపి యథార్హ
విహారంబుల దినశేషంబు గడపి తదనంతరంబున.

97

ఉ. రేగి చళోరదంపతులఁ బ్రేల్పినకల్పవచంక మిదులోఁ
దోగినఁ గాని పాయ దని తోయజబాంధవుఁ డిట్లు చేసెనో
నాగఁ బ్రకాంతి నొంది కిరణంబులవేడిమి దక్కి నైత్యముల్
గాఁగ రథాంగము తృదరఁగా నవరాలునిఁ జొచ్చెఁ జెచ్చెరన్.

98

సీ. దిననాథమిత్రుఁ డేతెంచిన నవరద్రిగమణిఁ జెందినమనోరాగ మనఁగఁ
గమనీయచక్రవాకద్వయాంగములఁ జోఁకినవియోగానలకీల లనఁగఁ
జరమాచలాగ్ర భూజములపైఁ బ్రాకినవిరుతవిద్రుమల తాఁతతి యనఁగఁ
బల్పిమాధీశునిప్రాసాదతలమున దీపించునుదోపుతెర యనఁగఁ

తే. గీరముఖభౌతిఁ బుష్పితకింకుకంబు, పగిదిఁ జూతపాతాంకురప్రతతిభంగి
నలరి పడమటిదెన యొప్పె నంతకంత, కథిక మగుచు సంధ్యారాగ మతిశయిల్లె.

క. సురభూరుహకుసుమంబులు, పొరిఁ బొరిఁ గానఁబడుభంగిఁ బొడమఁ దొడంగె
ధరతరఘ తారకంబులు, సొరిదిఁ బురార్థకులు వ్రేళ్ళఁ జూపుచుఁ జలఁగన్.

100

- సీ. లోకపాలాన్మతప్రాకారములయందు మృగమదపంకంబు మేది రొక్కొ
వలయంపుఁ గొండవై నలరుతమాలుపుఁదీఁగె తెల్లెడలు సాఁగె నొక్కొ
యమునామహానది యన్నిచోటుల ముంచి యుడుమాఁగ్గము నట్టపాడిచె నొక్కొ
యఖిలలోకంబులు నంజనచ్ఛాయగాఁ బద్మసంభవుఁ డచ్చుపఱచె నొక్కొ
- ఆ. యనఁగ మిట్టుఁ బల్ల మని యేరుపఱుపరానట్టిభంగి మిగుల దట్ట మగుచు
జారచోరనికరసంచారహేతువై, యొదవె నంధకార ముర్వియందు. 101
- ప ఇట్లు తమోవిజృంభణంబు చెల్లినవనరంబున నప్పురంబు గృహదీపంబులవలనను
గరదీపికానికరంబులవలననుండేసి మహానాగంబులశోభాగంబులందోచు రత్నదీధి
తులవలన శోభిల్లుపాతాళకుహరంబును బోలె నుడువంత. 102
- సీ. ప్రాక్షికాభామిని పశ్చిమాంగనచేతి కందిచ్చు నిద్దంపుటద్ద మనఁగ
చడిఁ జోరంబులవడ దీర్చు నమృతంబు నిలిపినపటకంపుగలఁతె యనఁగ
విరహులవై దండువెడలుమన్నధునకుఁ బట్టినధవళాతపత్ర మనఁగ
నమరేంద్రరక్షితం బగుసుధాకలశంబుమీఁదఁ బొంపిరిగొన్నమీఁగ డనఁగ
- ఆ. దిమిర మడఁగఁ గుముదనమితి విజృంభింపఁ, గమలవనము తెల్లఁ గన్నుమూయ
నకలలోకములకు సంతాప మేపారఁ, దూర్పువలనఁ దోఁచెఁ దుహినకరుడు. 103
- క. ఆతుహినకరకరావళి, యాతతనక్షత్రయుక్తమై బుద్బుదనం
ఘాతయుతం బగువివిజనదీతోయమువెల్లి యనఁగ దీపించుటయున్. 104
- క. జగ మెల్లఁ బాలఁ దోఁగిన, పగిదిఁ బటిరమునఁ గలయఁ బ్రామినభంగి
గగనసరిలేకంబున, నిడించినయట్లు నెగడె నిర్మలభాతిన్. 105
- సీ. కొండ తెల్లలు వెండికొండఁ బోలఁగఁ గామదమరుడు ప్రమథబృందంబుఁ బిలువ
జలధు లన్నియు దుగ్ధజలధిఁ బోలఁగఁ జక్రపాణి యెచ్చటవైనఁ బవ్వళింప
సతు లందఱును నరస్వతిఁ బోలఁగను బ్రహ్మ పరికించి మఱి తనభామ నెఱుంగ
దంతు లన్నియు నశ్రదంతిఁ బోలఁగ వజ్ర తనదంతికందువ తప్పి తిరుగ
- ఆ. దాసలఁ గలయఁ బర్వి పనుమతీతల మెల్ల, నిండి యాకనమున నివ్వటిల్లి
తారహరహీరధవళమై చంద్రికాజాల ముల్లసిల్లె జగమునందు. 106
- సీ. మనులేతవెన్నెలకొనలం మెల్లనంద్రుంచి సిల్లతండమునకుఁ బెట్టునవియుఁ
జవియైనవెన్నెల చంచులఁ గబళించి యింపారఁ బ్రియుల కందిచ్చునవియుఁ
గడఁగి యింతటఁగాని వడదేర దనుభంగి దనర వెన్నెలవెల్లి మునుఁగునవియుఁ
బగలింటియాఁకలి పాయఁ బైఁబైబడి ముదురువెన్నెల గ్రోలి పొడలనవియుఁ
లే. గడుపునిండినఁ గసికాటుకఱచునవియుఁ, గూడియొండొంటితోఁ జెరలాడునవియు
నగుచు వెన్నెల తమసొమ్మె యనినయట్లు, కోరి చరియించెఁ జవలఁ జకోరచయము.

క. ఆపేళ నివిధాశ్రితప్రజచకోరానందుడై విష్ణుర
ద్భావుండై విలసత్కళాకలితుడై భగ్నికృతారాతిభూ
పావప్తంభతమస్కుడై కవలయాహ్లాదప్రదుండై యశః
క్రివిభాజితచంద్రికుం డయి తనరృక్ భోజరా జున్నతిన్. 108

సీ. సంగీతవిద్యాప్రశస్తమాననులతోఁ గూడి వినోదించుఁ గొంతదడవు
సాహిత్యవిద్యావికారదాత్త కులతోఁ గూడి వినోదించుఁ గొంతదడవు
నృత్తవిద్యాకళాయత్తచిత్తులతోడఁ గూడి వినోదించుఁ గొంతదడవు
వాద్యవిద్యావిరవద్యభావకులతోఁ గూడి వినోదించుఁ గొంతదడవు
ఆ. శబ్దశాస్త్రమంత్రశాస్త్రధ్వశ్శాస్త్ర, తురగశాస్త్ర విదులతోడిగోష్ఠి
నడుపుఁ గొంతదడవు నయశాస్త్ర వేదులఁ గూడి మాటలాడుఁ గొంతదడవు. 109

చ. దళమగుహంసతూలనిజతల్పమునందు నిజప్రియాంగనా
లలితకుచోపగూహనముల న్నధురాధరపానలీలలం
దలకొని యంగము ల్పులకితంబులుగా సుఖయించు నవ్విభుం
డెలమిదలిర్చుఁ గొంతకడ విఖశరాసనుఁ గ్రేణి సేయుచున్. 110

వ. మఱియు నెవ్వోళ నెయ్యది కర్తవ్యం బట్టికృత్యం బప్రమత్తుడై యొనర్చు నవ్వు
డమితేనికి నిమిషార్థంబును నిరర్థకం బయి పోవ దిట్లు నిశానమయధర్మంబులు
చెల్లుచుండ నక్కడ సర్వటిసిద్ధుండు. 111

క. నను నీతఁడు వేడుకపడి, కొనివచ్చెను వీనితోడిగోష్ఠికిఁ దగులై
యునికి తగ దితని కొకమే, లానరించి యథేచ్ఛ జనుట యుక్తము నాకున్. 112

వ. అని తలంచి పంచలోహకల్పితం బగునతనికొలుపుచవికె సువర్ణంబు గావించుటకు
నం దున్నదీపశిఖయి నొక్కయోహవధు బెవ్వరు నెఱుంగకూడునట్లుగా వైచి
యథేచ్ఛం జనియె. 113

లే. అంత గృహదీపతతియును నంబరమునఁ, దనరునక్షత్రపంక్తియుఁ దరతరంబ
వెలరు పాఱుచు వచ్చె నుర్వీరుహములఁ, బక్షులు గలకలంబునఁ బలుకఁ దొడఁగె.

సీ. సర్వటిచే నొండొనర్పంగఁబడినమహాద్భుతక్రియ చూడ నరుగుచెండు
నిద్ర చాలింపుఁడు నెలఁతలకొఁగిళ్ళ మెల్లన పదలుండు మేనులందుఁ
బొడమినఘర్తాంబుపూరంబు లన్నియు నిచె పోవఁ జల్లెద నీక్షణంబ
యివ్వోళ నొడలికి హిత మగుతాంబూల మనుభవించుచు మేలుకనుఁడు ప్రీతి

ఆ. ననుచుఁ దెలుప వచ్చునట్లు వాతాయన, పథమునందు నడ్డపాటు లేక
తగిలి గృహగృహంబు తప్పక ప్రత్యూష, మారుతంబు వీచె మలసి మలసి. 115

- క. అప్పుడు తూరుపుదిక్కున, విప్పినచెంగావివలువవిధమున రాగం
బొప్పగఁ బ్రభాతసమయము, చొప్పడియె రథాంగములకు సొంపుగ నంతన్. 116
- సీ. ప్రాగ్విశాసతిపాణిపల్లవంబుననుండి తోచుమాణిక్యకందుక మనంగఁ
గై సేయువేళ నాఖండలాంగనమ్రాల రాజిల్లరత్నదర్పణ మనంగ
నిర్జరనాగంబు నిటలస్థలంబునఁ దీర్చినసిందూరతిలక మనంగఁ
జక్రవాకములకు శాంతిగా వేలిచి ప్రజ్వలించినవహ్నిపటల మనంగ
తే. నుదయరాగ సంపద బింబ మొప్పుమిగులు, నఖిలదిక్కులఁ దశలేజ మతిశయిల్లు
నెల్లవిపులనర్హంబులైతిమొక్కభానుఁడుదయించెఁడైలోక్యబంధుఁడగుచు. 117
- వ. ఇట్లు సూర్యోదయం బగునంతకంటె ముందర. 118
- ఉ. మంగళ పాతకధ్వనులు మాగధగీతులు వందిబృంద ము
పొంగి యొనర్చునంస్తుతులఁ బూర్ణపయోధిరవంబుచాడ్పునకే
సంగతమై శ్రుతిద్వితయసౌఖ్య మొనర్పగఁ జేర్చి భూమిభృ
త్కుంకువఁ డార్యసమృతుఁడు భోజుఁడు మేల్కనియెం బ్రియంబునన్. 119
- క. అతఁ డట్లు మేలుకని యచ్చుతు సంస్కృతియందుఁ దగిలి శుభలక్షణల
క్షితము లగునిజకరాంభో, జతలంబులు చూచుచుండునమయమునందున్. 120
- చ. వనధికిఁ బుట్టెనొండె హిమవద్ధిరికిం బ్రభవించె గాని యీ
ఘనకుచ యన్యసంజనిత కా దనఁగాఁ దగుకాంత యోర్తు కాం
చనమయపాత్రికక సురభిచందనపుష్పఫలాదివస్తువుల్
గొని చనుచెంచి చూపుమెఱుగు ల్పదచల్లుచు మోల నిల్చినన్. 121
- వ. భాగ్యదేవతాయత్తంబు లగునర్థంబు లాత్తాయత్తంబులు గావించునట్లు భక్త్యంబు
లగుతదీయద్రవ్యంబు లంగీకరించి యారాజకేభరుండు. 122
- సీ. సాదవద్దంబులఁ బసిడిపావలు మెట్టి సముచితమందయానమున వెడలి
శాచియె వార్చి సుస్థలమునఁ బ్రాజ్ఞుఖంబుగ సుఖాసీనుఁడై పుణ్యకావ్య
మున దంతధావనం బొనర మానస్సుఁడై చేసి సుస్నాతుఁడై శిఖయు ధాత
వస్త్రంబు సుత్తరావాసంబు గోపికాచందనంబును దన కంద మొంద
అ. నాచరించె వైదికాచారవిధు లెల్ల, దాన మొనఁగె విప్రతతులఁ బిలిచి
భూమిధాన్యరత్న హేమగోమహిషాశ్వసప్త భూషణాదివస్తుచయము. 123
- ఉ. అంతఁ బ్రసూనగంధవివిధాభరణాదులు దాల్చి యమ్మహి
శాంతుఁడు రాజచిహ్నులఁ బొగడ్త వహించి సమస్తమంత్రి సా
మంత్రపురోహితాక్షభటమండలి గొల్వంగ వేత్రహస్త లం
తంతనఁ జూచి పాయఁ డనునట్టియెలుంగులు నింగి ముట్టగన్. 124

- వ. భూలోకపాలనలాలనుం డగు త్రిదశపాలుండును బోలె నమృహీపాలుండు వివిధ విభవవికాలుం డగుచుఁ గత్కొంతరంబులు గడచి కొలువుకూటంబునకు నరుగునవ నరంబున నిష్టఱుభృత్యు లెదురువచ్చి భయభక్తియుక్తంబు లగుచిత్తంబు లుత్తల పడుచుండఁ బ్రణామంబు లాచరించి యిట్లని విన్నవించిరి. 125
- క. 'దేవర పెట్టినచోటం, గావలి యుండుదు మొకించుకయు నాలస్యం దేవంకను లేదు ధరి, శ్రీవర! కడు మోసపోయితిమి విను నిన్నన్. 126
- ఆ. ఏమి దైఃకంబో యెఱుంగ మెవ్వారును, జొచ్చి పెళ్ళినట్టిచొప్పు లేదు పంచలాహమయవిభాసితం బగుమన, యనుంగుమేడ పసిడి యయ్యె' ననిన. 127
- క. 'వింటిమి మీచేఁ గ్రుత్తలు, కంటిమె లోహంబు లెందుఁ గనక మగుట య య్యింటికి నిట్టిమహిమ యెటు, పంటిమహాత్మకునిచేత వర్తిల్లెనొ?' 128
- వ. ఆని పలుకుచుం దనమేనును బరిజనంబులమేనులును గలయ నవలోకించి 129
- క పనువున నానినచీరలు, మునుంగుపడినయట్లు దేహములఁ బీతరుచుల్ పొసఁగినయవి కనకగృహము, పసిమియె కాకున్నె యని నృపతి వెఱంగంచెన్. 130
- వ. ఇట్లు వెఱంగందుచుఁ బోయి. 131
- సీ. కుంభినిఁ బగిలించుకొని మీఁది కుట్టినప్పథునిధానంబులచేఁక మనఁగ ఘనసమీరణహాతిఁ దునిసి మేదినిఁ బడి చెన్నొందు హేమాద్రిశిఖర మనఁగఁ బురవై భవము చూడ నరుదెంచి శ్రీకంఠసఖుఁ డుర్వి నిడివపుష్పక మనఁగఁ గామరూపముపేర్చి గలవైనతేయ్యుండు చేకొన్నమూర్తివిశేష మనఁగ
- ఆ. సకలదిశలయందు సంపంగి రేకులు, చల్లినట్లు తనవికాలకాంతి చాల నెనఁగ నొప్పుసోపర్ణగోహంబుఁ, జూచి భోజవిభుండు చోద్య మంది. 132
- చ. 'ఇది కడునద్భుతం బిదట నెవ్వఁడొకో యిటు చేసి పోయె న మృదమున నొక్కదివ్యుండు విమానగతుం డయి వచ్చి యిచ్చమై నది యిట డించి యాచవికె యాదటఁ దాఁ గొనిపోయె నొక్కొ యె య్యదికత మొక్కొ హేమమయమై యిటు లుండుట యొక్కరాత్రిలాన్'. 133
- చ. ఆని తలపోసి యాచవికెయందు వెలంగు ప్రదీపహియం గనుఁగొని సర్పటిం దలఁచి కంటి నతం డిటు ధామవేధిచే ననువుగఁ జేసినట్టిపరమాద్భుతకృత్యము గాఁగ నోపు నా యన యెటు పోయెనో వెదకుఁడా యని భోజుండు సంభ్రమంబుతోన్. 134
- క. తనపరమాత్మలఁ బంచినఁ, జని పుర మంతయును వెదకి సర్పటి నెచ్చోటను గానక క్రమ్మటి వచ్చినఁ బశ్చాత్తాపతప్తచిత్తుం డగుచున్. 135

- ఉ. 'అక్కట! మోసపోయితి ననర్థ మణిఖని చేతి కందియున్
దక్కక పోయిన ట్టతఁడు దాఁ జనుదెంచియు దుస్సిపాఁయె నిం
కెక్కడఁ గందు? నప్పురుఁ డెక్కడఁ బోయెనో? యేమి చేయుదుం?
గ్రమ్మనఁ బోవరన్న మును గాంచిన యవ్వటకాఖయొద్దకున్.' 136
- క. నావుడుఁ దద్బటనికరం, బావటఁటసికడ కేఁగి యంతయుఁ గలయం
గా వెదకి వచ్చి 'యోపుధి వీవర! కాన' మని విన్నవించి యరిగినన్. 137
- ఉ. ఆతఁడు దాను నిచ్చటికి నాదటతోఁ జనుదెంచునట్టిప్ర
ఖ్యాతపుమార్గ మేమిగతిఁ గల్గునొకో యని చింత చేసి యా
భూతలనాయకుండు తనబుద్ధి నుపాయ మొకండు గాంచి య
జ్ఞాతవిధంబునందు నది సాధ్యము చేయఁ దలంచి నేర్పునన్. 138
- ఆ. 'శబ్దభేది గలదు చర్చింప భోజభూ, పాలునగర' ననుచుఁ బట్టణమునఁ
జాటఁ బంచె నంత నకలదేశముల న, వార్త మించె శ్లెల్లవారలకును. 139
- సీ. అట్లు కర్ణాకర్ణి నవ్వార్త విని భూమిఁ గలసిద్ధు లెల్ల నయ్యలఘువిద్యఁ
ఁబరికించు వేడుక నరుదెంచుచుండంగ నవనీశ్వరుండు రహస్యవృత్తి
నవ్వెడిమేడ దా విప్పించి యొక్కొక ప్రతికి నూలుచు వేయప్రతులు గాఁగఁ
గప్పెర లాతంబు ఘనకమండలువులు మొదలగా నన్నియు మున్ను చేసి
- ఆ. యితరు లెఱుగకుండ నిది యెవ్వ రేమి దెచ్చినను వానిఁ బుచ్చుకొని తొలంగ
వైచి యిచ్చుఁ దననువర్తకవృత్తములు, బొంతు నిక్క మయ్యె భోజామతము. 140
- క. వారును దను తెచ్చినయవి, బోరనఁ దననిద్యవలన భోజాం డిచ్చో
గారపముఁ జేసి మాకిం, పారఁగ నిచ్చె నని నుముఖులై చనుచుండన్. 141
- తే. తీర్థముల కేఁగున ట్లెల్లదేశములజ, నంబులును భోజవిభునిఁ బ్రియంబుతోడఁ
జూడ నరుగంగ సర్పటి చోద్య మంది, నెమ్మి నిట్టని తలఁచుఁ జిత్తమునందు. 142
- చ. 'వెలయఁగ శబ్దభేది యనువిద్య జగంబున భోజరాజాచే
గలదట వాడెపో నృపనికాయము కెల్లను మేటి వానిచే
గలుగుట యేను ము న్నెఱుంగఁ గాని యెఱింగినఁ బుచ్చుకొందు నాఁ
డెమి దలిర్ప నప్పురికి నేఁగినయప్పుడ మిత్త భావనన్. 143
- ఆ. ఇంక నైన నచటి కేఁగి యానరనాళ, చంద్రుచేత నున్న శబ్దభేదిఁ
బుచ్చుకొనఁగ వలయుఁ బొలుపార నాచేత, నున్న భూమవేధి యొసఁగి యైన. 144
- ఉ. తక్కువకాతియందు పనితామణి యున్నను నీచమర్హ్యునం
దక్కువవిద్య చొప్పుడిన నెంగిలించోట నుజ్జ్వ మబ్బినక

దక్కక పెన్నిషంబున సుధారస ముండిన గ్రాహ్యమండ్రు వాఁ
డొక్కమనుష్యమాత్రుడై మహాన్నతుఁ డున్నతరాజభూజుడున్. 145

వ. అదియునుం గాక. 146

చ. గురునకు సేవ చేయుట తగుం దగువిద్యఁ బరిగ్రహింపఁగా
నరుదుగ నర్థ మిచ్చి పడయం దగు నొండె సువిద్య యిచ్చి వి
స్తరముగఁ విద్యఁగైకొనుట దా నొకపక్షము మూఁడురీతులం
బరగుట దక్క నాలవ నుపాయము లే దని చెప్పు శాస్త్రముల్. 147

క. కావున నాతనిచే గొనఁ, గా వచ్చును నిట్లు నాదుఘనవిద్యయు నా
భూవరున కొనఁగ వచ్చును, బోవలయును భోజరాజపురమున' కనుచున్. 148

క. కఠివయదినములనాటికి, నతఁడును బ్రచ్ఛన్నమూర్తియై తగ భోజ
క్షీతిపతిసమ్ముఖ మగుటయు, నతఁ డాతనిఁ జూచి ప్రముదితాననఁ దగుచున్. 149

ఆ. ఎదురు లేచి కరము లెత్తి నమస్కృతి, యాచరించి యున్నతాసనంబుఁ
బెట్టఁ బనుప నతఁడు ప్రీతుడై దీవన, లిచ్చి భోజపతికి నెలమి మిగుల. 150

వ. అనీనుం డగుటయు నమృతీపతియు నిజసింహాసనంబుండై సగౌరవంబుగా నిట్లనియె.

ఉ. 'ఎచ్చటనుండి రాక యిట కెచ్చటి కేగట? సూరు లెవ్వ రే
నిచ్చట మా కొనర్పుపని యెయ్యది? పుణ్యుడ వైతి నేను మీ
వచ్చుటఁజేసి' నావుడు నవస్తితచారుముఖారవిందుడై
యడ్చుగ నాతఁ డానృపతియాననపద్మముఁ జూచి యిట్లనున్. 152

లే. 'అది వేటమై వచ్చి మీ రల్లనాఁడు, మఱికిడ నన్ను బొడగని మాటలాడి
చరగఁ దోఁచిని రాకె మీపట్టణమున, కేను సర్పటి యనువాఁడ నెఱుంగవచ్చు. 153

వ. మీకుఁ జెప్పక పోవుటంజేసి నాఁటికొఱంత వాషి కొన వచ్చితి' ననిన నన్నకేం
ద్రుండు పెన్నిధిఁ గన్న పేదయుం బోలె నత్యంతసంతుష్టాంతరంగుండై పునఃపు
నఃప్రకాశంబు చేసి యిట్లను 'నీశ్వరేచ్ఛగదా ! దీని కేది కొఱంత? నామీఁదికారు
ణ్యంబునఁ గ్రమ్మతి నిట్లు వచ్చుటంజేసి నామనోరథంబు సఫలం బయ్యె' నని యనే
కవిధంబుల నూఱడించిన నానర్పటియు నతనిగుణవిశేషంబులు గొనియాడి యిట్లు
నియె. 154

చ. 'తిరిగితిఁ బెక్కుదేశములు దేవ ! భవత్సముఁ డైనమేదిని
శ్వరుఁ బొడగాన నీకు వశప ర్తినియై విలసిల్లునట్టిభా
సుర మగుశబ్దభేది యనుచోద్యపువిద్య తదీయలక్షణం
బరయఁగ వేడి యేను బ్రియ మార్గఁ వచ్చితి నిందు భూపరా ! 155

- క. అలనాఁడును నీవిద్యా, జలనిధి లోఁ తెఱుగ లేక చపలాత్తుడనై
తొలఁగితి నే నటులుండగ, వలదే రాజ ననువాఁడు వసుమతిలోనన్. 156
- క. సిద్ధులలోపల నెల్ల బ్రసిద్ధుఁడు సర్పటి యనంగఁ జేయుదు ననున
దృఢి గలదేని నాకుఁ బ్రవృద్ధం బగుశబ్దభేది విద్య యొసఁగుమా. 157
- క. ఏనుసు నిచ్చెద నీకు న, నూనం బగుధూమజేధి యొప్పుగ' ననినన్
'గానిండు మీరు పెద్దలు, గానఁ దొలుత నాకు నొసంగఁగా వలయుఁ జూడీ! 158
- క. మఱి నాకన్న తెఱుగున, నెఱింగించెద నాదువిద్య యేర్పడ' ననినన్
దెఱుగ గేది భోజభూపతి, కఱిముఱి దనవిద్య చెప్పి యతఁ డిట్లనియెన్. 159
- ఉ. 'చేప్పితి నాదువిద్య యర చేయక నీదగువిద్య యేర్పడం
జెప్పము నాకు' నావుడును జెన్నగుమోమునఁ గొంతవితన
వ్యాప్తుగ భోజుఁ డిట్లు లయ 'నొచ్చెల నే నొకవిద్యవాడనే
తప్పగఁ జిత్తగించకుండు తద్విధ మే నెఱుగ న్నుసీశ్వరా!' 160
- క. అనిన విని 'యేటిమాటలు, ఘనతర మగుశబ్ద భేది గలుగుట లేదే
జననాథ! మున్ను నీచే,' ననవుడు విని భోజుఁ డిట్లు లయ నాతనితోన్. 161
- ఉ. 'మించగువిద్య భోజునకు మేదినిమైఁ గలదన్నశబ్ద మొ
క్కించుక నీదువీనుల వహించినమాత్రన నామనంబు వే
ధించుటఁజేసి యిందుఁ జరుదెంచితి గావున శబ్దభేది నా
నంచిత మైనవార్త గల దంతియ కాని యెఱుంగ నెద్దియన్. 162
- ఉ. నావుడు 'నిట్లు పల్కు దగునా? ధరణీశులు మీరు సిద్ధవం
శావళివార మేము నిజ మాడుము చాలుచు విద్య లేనివా
రీవిధి నెల్లవారలకు నిత్తురె కాంచనకల్పితంబు లే
లా నెడమాట లీచెనఁటిలాగున మాకును గోప మయ్యెడిన్.' 163
- వ. అని ధట్టించి పలుకునపు డక్కఱకుండవసికడకన్నలం బొడముకొంపు గని
కంపించుచు నమృహీనాథుండు చేతులు మొగిచి 'నాకు మీచేలిధూమజేధి సిద్ధించు
టకు నిట్టికడటోపాయంబు చేసితి నాతప్ప మన్నింప వలయు' ననుచు మదకుంభి
కుంభస్థలస్పర్శనకర్కశంబు లగుతనహస్తంబుల నతనిపాదంబులు పట్టుకొనఁబోవు
టయు నతండు కోపంబు డింప నోపక యడిచిపడుచుఁ దొలంగి యంతంత నిలిచి
యిట్లనియె. 164
- క. 'రాజ వని నిన్ను నమ్మితి, భోజుఁడు ధర్మాత్తుఁ డనుట బొంకయ్యెగదే
యెఱుఁగెడ నిట్లు చేత ప్రయోజనమే వలయు ననిన నొసంగనె నీకున్. 165

- ఉ. న న్నుడకించి యొడ్డరితనంబున నాడగువిద్య నీవు గై
కొన్న నహింప నేర్తునె తగుం దగు లెన్ప విచార మయ్యెఁ బో
మున్నటు మేలు మేలనఁగ మూర్ఖుడవై ధనకాంక్షఁ గాదె యీ
పిన్నతనంబు చేసి తిది పెద్దలు మెత్తురె రాజధర్మమే? 166
- వ. కావున నీవు చేసినయవరాధంబునంజేసి నీ వనవత్కుండపు గ' వ్వుని శపియించె." 167
- చ. ఆనవుడు నమ్మశుండు వినయానతుండై ముని నాథులతోడ ని
ట్లను "మును సిద్ధు లెవ్వరును నారయ సర్వటిభంగి మోసపో
యినవిధ మెన్నఁడు స్విన మదేమినిమిత్తమెఱిగి యతుండు చే
సినకపట ప్రసంగమనఁ జిక్కుట!" నావుడు నాతఁ డిట్లచున్. 168
- వ "దీని కొక్కకారణంబు కల దాకర్ణింపుము చెప్పెద. 169
- సీ. తమ్మిలారేకులు తరుణరంభామృదు స్తంభంబు లున్నతనై కతంబు
మండితమృగరాజమధ్య ప్రదేశంబు లాలితనవమృగాశద్వయంబు
మదమ త్తభద్ర సామజకుంభయంగళంబు మహితశంఖంబు కొమ్మూవిచిగురు
కుండుఁ గందును లేనికుముదా క్తబింబంబు కవ గూడి యాడెడుగండుమీలు
- తే. ననఁగ నతికాశ్యుఁ బెందొడ లలఘుజఘన, మలఁతికొండీఁగె కెంకేలు వలుదచన్ను
లఱ్ఱు కెమ్మోవి నెమ్మొగ మక్షియుగము, వరుస నొప్పారునొకవారవనిత గలదు.
- క. ఆవనిత యొక్కనాఁ డొక, దేవాలయమునకు నరిగి దేవుండు తన కా
భావంబునఁ బొడచూపిన కైవడి నొకసిద్ధుఁ డుండఁ గాఁ బొడగనియెన్. 171
- క. కని ప్రణమిల్లిన నాతఁడు, తనతో భాషింప కున్నఁ దాఁ దొలఁగక శం
భునిఁ బురుషభిక్ష మడుగం, జనుచెంచినరతియెపోలె నన్నిధి నుండెన్. 172
- ఉ. మానుగ హస్తము ల్లాగించి మండితవృత్తి ఘనస్తనాంగభా
రానతయో యనంగ వినయానత యై నయనాబ్జిరోచులున్
మానక యమ్మహాత్ముచరణంబులమీదన నంచలింప న
మ్మానిని భక్తిసంభరితమానసయై యటు గొల్పి యుండఁగన్. 173
- క. ధ్యానానంతరమునఁ బర, మానందవిజృంభితాత్మండై సిద్ధుండు 'పా
లా! నీ వెవ్వరిదానవు? నీసాధం డెవ్వఁడేల నిలిచితి విచటన్?' 174
- వ. నావుడు నాసిద్ధనకు నమ్మగువ యి టను 'నేను వేశ్యాధర్మంబునఁ జరియించుదాన
నిమ్మహాదేవునకు నమస్కరింప వచ్చి యిచ్చట మమ్మఁ గని దండప్రణామంబు చేసి
మికసూక్షం బపేక్షించి యున్నదాన' ననవుడు నతండు ప్రీతుడై చేరం బిలిచి
నొసలు నిండు విభూతి పెట్టి దీవించిన 'నయ్యా! మదీయావాసంబునకు విచ్చేయ వల
య' నని యచ్చెలువ ప్రార్థించిన. 175

- క. 'హేరు చొరనొట్ట నేను శివారాధనతత్పరుడ నై నెలఁ బడినా
భీరవ్యం బగుదేవా, గారంబున నుండువేడ్క గదిరెడు నాకున్. 176
- ఉ. బాలకి పొమ్మ' నావుడుఁ దవస్త్రిపదాబ్జయంగంబుమీఁద నీ
లాలకజాలము ల్పైరయ నాయలికుంకల సాఁగి మొక్కి తొ
వ్వాలినకన్దెఱుంగుల నివాళి యొనర్చి రతీశమ త్తశుం
డాలమునోజ బింకపునడల్ బెడఁ గొందఁగ నేఁగి భక్తితోన్. 177
- క. నాఁడు మొదలుకొని యాపూజోడి యనారతముఁ జెచ్చి భోజన మిడఁగా
నేడొక్కటి చనునంతకు. వాఁ డక్కడ నుండు నుచితవర్తనలమెయిన్. 178
- ప. అంత నతం డక్కాంతతో నొక్కనాఁ డేకాంతంబున నిట్లను 'నేను నీతాత్పర్యం
బునకు మెచ్చితి నీొక్కచోద్యం బగువిద్య యిచ్చెదం గొను'మని యనుగ్ర
హించి. 179
- ఆ. ఔషధములు చెప్పి యది గూర్చువిధమును, శిష్యి దీపవహ్నిశిఖలమీఁద
వైవ ధూమవేధవలన లోహంబులఁ, హేమ మగు తెఱుంగు లెఱుంగఁ శిష్యి. 180
- క. సిద్ధుఁడు చనుటయు నింతి ప్రబుద్ధచరిత్ర యగు తోడఁబుట్టిననతి కా
శుద్ధి యెఱిగించి యావధి, సిద్ధి వడయుఁపనిఁ జింత చేయుచుఁ దమలాన్. 181
- ఉ. కన్నులు లేనివాఁ డొకఁడు గల్గినఁ జాలు నతండు నూరఁగా
నిన్నియు మార్ప వచ్చు నొరులెవ్వరు దీని నెఱుంగ కుండఁ బ్ర
చ్ఛన్నపుఁజేతభంగి నువిచారము ను వ్వుని యొక్కరాత్రి యా
నన్నముఖాబ్జలై మిగులఁ జవ్వుడు గానిరహస్యభావలన్. 182
- క. ఆలోచింపఁగ నర్పటి, యాలా భిక్షమున కరిగి యాపలుకులు దా
నాలించి దానికిం దగు, కీలు విచారించి మగిడఁ గృత్రిమభంగిన్. 183
- క. మఱునాఁడు విగతచక్షుని, తెఱుగున నొకపంచ జేరి దీనత దోఁపం
గొఱువాలినయొక పెంచిక, యతిచేతం బట్టికొని నతాననుఁ డగుచున్. 184
- తే. 'కవటిఁ జూడన్న యిటునటుఁ గదలలేని, వాడఁ జూడన్న యోభాగ్యవంతులార!
పుణ్యనతులార! నన్నుఁ గారుణ్యబుద్ధి, నరసియుండరాగ్ని యార్పఁడీయనుచునుండ.
- క. అల్పాలలి చూచి నయనము, *లొప్పెడు చెలువంబువలెను నున్నవి యిది యే
చొప్పొ క'నం డట యితఁ, డప్పొ యిట వచ్చి చూడు మని చూపుటయన్. 186
- క. చూచి యితం డగుఁ బో మన, చూచినపని కనుచు వానిచూపులనత్వం
బేచందమొ యని తెలియం, జూచుటకయి పెంచిలో నశుద్ధము కలియన్. 187
- ఉ. వైచినఁ బ్రత్యయార్థముగ వాఁ డతిప్రీతి భుజింకు బోయినకొ
జూచి కరంబు పట్టుకొని శుద్ధము కన్నులు చెడ్డవాడ కాఁ

జూచుచు జెట్టి పట్టుకొని సుక్కక యింటికిఁ దెచ్చి నవ్వుచున్
వాచపు లైనభోజ్యములు వానికిఁ బెట్టుచు నే ర్పలర్పంగన్.

188

అ. వలయుమందు లెల్ల వానిచే నూరింప, నతఁడు తోడుతోన యన్నిక్రియలు
నెఱింగి యొక్కనాఁడు తెఱవనమ్ముభుమున, నిలిచి నేత్రరుచులు నివ్వటిలంగ. 189

ఉ. 'సింధురయాన! యేను నినుఁ జెంది కృతార్థుడ నైతి నన్ను నీ
వంధునిగాఁ దలంచి యిటు లన్నియఁ జూపంగ నీప్రసాదనా
బంధముపేర్చిజేసి పరిపాటి నెఱింగితి భూమవేధి యే
నంధుడఁ గాను సిద్ధుడఁ జూమమ్మ ! వధూమణి ! పోయినప్పెదన్.' 190

క. అనవుడు సిగ్గును గోపంబును మదిఁ దెనఁగొనంగ 'మోసపోయితి నకదా!
నను నితఁ డిట్లు ప్రమోషిం, చిన దానికి మాజు చేయఁ జెల్లదె' యనుచున్. 191

ఉ. చేతులు మోడ్చి నిల్చి కనచిత్రము నైక్యము చేసి "మద్గురుం
డాతతనత్యకాలి యగు టారయ నిక్కమ యయ్యె నేని నే
రీతి నితండు నన్నొరగి రిత్తకు రిత్త గ్రహించె విద్య యీ
రీతినె మోస పోయెడు ధరిత్రి నితం'డని పల్కి నల్కతోన్. 192

క. అది కారణముగ నర్పటి, విదితంబుగ మోసపోయె విను"మని సతతా
భ్యుదయఁడు దత్తాత్రేయఁడు, మొదలిటికారణము తెల్లముగఁ జెప్పటయ్యున్. 193

చ. విని మహుఁ డమ్మునీంద్రునకు వేడుక సంజలి చేసి "యోకృపా
వననిధి! నీముఖంబున నవారణమై వినఁ గంటి శ్రోత్రరం
జన మొనరింపఁ జాలెడుప్రసంగము లవ్వడు సిద్ధుఁ డల్లి భో
జన్మపతిఁ దా శపించి మఱి కాపనిముక్తి యొనర్చినే తుదిన్?" 194

చ. అనవుడు "కాంతి నొందుటకు నారయ నెట్టిఫలంబు మీరు న
జ్జనులు గదయ్యె కోపము ప్రసాదము గల్గుట యొప్పుఁ గాక కా
దన నితరుండు చాలఁడె మహాపురుషా! యనపత్యుఁ డైనవాఁ
డొనరఁగ నూర్ధ్వలోకముల యొక్తుఁడు గాఁ డని చెప్పు శాస్త్రముల్. 195

ఉ. పాండువిభుండు నస్తునులవజ్జఁజనం జన నమ్మునీంద్రు లిం
దుండి యపుత్రవంతులకు నొందఁగ రా దివి దివ్యభూము లీ
వుండుము నావుడున్ మిడి యెల్లము డిల్లము చెంద నవ్విభుం
డొండొకధర్మమార్గమున నొప్పుక సంతతి నిర్వహింపఁడే. 196

ఉ. కాన మనుష్యు లూర్ధ్వగతి గాంచుటకుం దగుసాధనంబు నం
తానమ యట్టిసంతతియ తప్పనయేని ధనంబు లేల నా

కీనిఖిలావసీభరము నేల శరీరసుఖంబు లేల నీ
తోన చరింప వత్తు నను దోఁతొని పొ'మ్మని ముట్టు బల్లినన్.

197

చ. 'ఇటు తగునయ్య భోజజగతీశ్వర! వీరుడ వీవు నీకు నిం
తటివనికై కలంగు టుచితంబై విచారము దక్కు' మంచు న
ర్పటి పలుకంగ నించుకయఁ బాయనియంతరచింతతోన మి
క్కుటముగ నమ్మహివిభుఁడు గొందల మందుచు వెచ్చ నూర్చుచున్.

198

వ. ఉండె నప్పుడు సర్పటి.

199

చ. 'వలవనిదుకిఖ మేల! జలవల్లభ! మర్త్యుడు దానధర్మముల్
సలుకుగ నూర్ధ్వలోకములు సాధ్యము గా వెటు కన్నబిడ్డలే
పాలుపుగఁ దన్ను నద్దతికి బుత్తురె! యీవెడబుద్ధు లేల! నా
వలుకు దృఢంబుగా వినుము పాగివశేఖర! లెమ్ము నెమ్మితోన్.'

200

క. ఆనవుడు 'మీయట్టిమహాత్మున కెవ్వరు వలదు గాక మునుకొని గృహధ
ర్మనిరూఢుడ నగునాకుం, దనయులు వలదయ్య రిత్తతర్కములేలా?

201

క. ఆరయ సంసారమానకు, దారావత్సములు గావె తగునంగము లిం
పార నని లేనిపురుషుని, పే రెవ్వఁ డెఱుంగు వానిపెంపేమిటికిన్!

202

ఆ. దివియలేనిగృహము తెఱుగున సంతాన, రహితుఁ డైనవానిబ్రతుకు చూడఁ
గడు నిరర్థకంబు గాదె! నావుడు నతఁ, డతనితోడ నిట్టు లనియె నధిప.

203

ఆ. 'సుతుఁడు నిధియు వనముఁ గృతియు నల్లిల్లును
గుడియుఁ జెఱుపు ననఁగఁ బుడమియందు
సంస్తుతింపఁ బరగున ప్రసంతానముల్
గలవు కీ ర్తిసుకృతకారణములు.

204

తే. తోలుత నిందులోఁ బుత్తుండు తోలఁగెనేని
నున్నయాఱును నేకోక మొనఁగఁజాల
వధిప యిన్నింటిలోపల నధికమరయఁ
గృతియ చూ నిత్యకీర్తికి గతియఁ గాన.

205

క. తొల్లిటిపెద్దలచరితలు, తెల్లంబుగ నేడు మనకుఁ దెలి యుట ధరణీ
వల్లభియిటు వినుమా! విలసిల్లుకృతులవలన నగుట సిద్ధము గాదే.

206

ఉ. అద్వరుచక్రవర్తులుఁ బదార్థురురాజులు నేటివారలే!
యూర్వి బహుప్రకారముల నొప్పుగఁ బాలన చేయరే! గుణా
భర్వులు వారలుం జనిరి కాదె! తదీయ యశంబు లెల్లెడం
బర్గుట సత్కమీంద్రున భాషితసత్కృతిమూలమే కథా.

207

- క. కర్త యొనరించుధర్మము, కీర్తికి నానుదము ధర్మకీర్తలు ఘనవి
స్ఫూర్తికి గారణ ముజ్జ్వల, మూర్తివి నుకృతివియ చుమ్ము మూఁడుజగములన్. 208
- క. కావునఁ గృతు లొనరింపఁ,గా విద్యజ్ఞులఁ బంపు గారవ మెనఁగన్
దేవాలయములఁ జెఱుపులుఁ, గావించుము ధనము లిమ్ము కడుపేదలకున్. 209
- క. భూసురులఁ బెండ్లి చేయుము, భూసురముగ నెల్లచోట్ల ఫలవృక్షంబుల్
వేసరక పెట్టఁ బనుపుము, చేసెద మనువారి కేమి చెల్లదు చెపుమా! 210
- చ. అనువుడు భోజుఁ డిట్లు లయ నక్కట! భూజను తెల్లవారలన్
దనయులముద్దఁజేతల సుధారసపానము చేసినట్లు నె
మ్మన మలరంగ సౌఖ్యరసమగ్నులుగాఁ గనుఁగొంచు ముచ్చటల్
దనుక గ నెవ్విధంబున నలందురు చుండెడువాడ? జెప్పుమా! 211
- ఉ. నావుడుఁ 'బుత్ర మోహము ఘనంబుగ నున్నది రాజుడెందము
దేవిధిఁ దేర్చువాడ నతఁ డే మని తేర్చినఁ దేరఁ డక్కటా
నావచనం బమోఘ మయినం దగ నొక్క తెఱుగు చేసి యీ
భూవిభుకాంక్షఁ దీర్తు' నని బుద్ధిఁ దలంచుచు సిద్ధఁ డిట్లయన్. 212
- క. 'ఓరాజ నాదువాక్యం, బేమాపున బొంకుఁ బొరయ దీవును సుతా
నారూఢి బుద్ధి వదలఁగ, నేరవు విను మొకవిధంబు నీ కొనరింతున్. 213
- క. నీవు గదా యిప్పుడు నా,చే విద్యాసంగ్రహంబు చేసితి కపట
ప్రావీణ్యంబున నిది నీ, చే విరువారలకుఁ బంపు చేయక యుండున్. 214
- నీ. ఉర్విక! వినుచు విద్యోపదేశము చేయువాఁడు తండ్రియుఁ గొనువాఁడు సుతుఁడు
నని చెప్పుదురు పెద్ద లటుగాన నీకు నేతన్తుల మైనసంతానకరణి
లే కుండునని నెఱుఁగై కాని కాపంబుతుది డిదు పడఁగనేరదు తదీయ
దోషంబువలన ముక్తఁడవుగా నొండుపాయము లేదు గాన నీయనువు నెనయః
లే. దగ విచారించి చేసితి దానఁజేసి, పుత్రపంతుఁడ వగుము పవిత్రచరిత్ర!
యెడ కుండుము నీ' వని యూఱడించి, మనుజునిభుతోడనర్పటి యనియె మఱియు.
- నీ. 'బొంకెడుపురుషుని బొంద నొల్లదు లక్ష్మీ తొల్లింటిసిరియును దొలగి పోవు
బ్రహ్మహత్యాదిపాపము లెన్నియైనను నిల ననత్యంబుతో నెత్తు రావు
మద్యపానము చేయ మరగినాతనికంటెఁ గీడు ను మ్మనతంబు లాడువాడె
యూర్ధ్వలోకములో వ యుడిగించి యధములోకప్రాప్తి గావించుఁ గల్గతనము
- ఆ. కాన నితనుండి మానవేశ్వర నీవు, నిత్యనత్యనిష్ఠ నెఱుఁగమయ్య
నత్యమందె నిలుచు నర్వలోకములు నత్యవ్రతంబుకంటె దపము లేదు. 216

క. ఇప్పుడు నీకును నామను, జొప్పడినవివాదమునకు శోకింపకు నీ
తప్పున నైనది గా దిది, యప్పురమేశ్వరుడు మూల మఖిలాబుసకున్.' 217

క. అని బోధింప నతఁడు దన, మనము శరత్కాలనసేమాడ్కిఁ బ్రసన్ను
తల్పిరూఢంబుగ నాతనిఁ, గనుఁగొని యిట్లనియె వినయగౌరవ మెసఁగన్.

క. 'మీకరుణఁజేసి వంధ్యత, లేక మదీయోదరము ఫలించినఁ జాలున్
నా కంటియ వదివేలు ని, రావలకుతి, నైతి' ననియె" నని చెప్పటయున్. 219

క. ఆకర్ణించి మహుండు "ప్రభాకరసుమతేజఃసిక్పం బుణ్యకథన్
నాకు విన నయ్యె భోజూ, డేకరణి జరించె సిద్ధుఁ డేమై జనియెన్?" 220

ప. అని తదనంతరకథాకర్ణనోత్సుకుం డయి యడిగిన. 221

చ. సరసిజనాభ! భక్తజనసంచితపుణ్యఫలప్రదాన! వా
గ్వరమతపాదపంకజ! జగన్నివహభయదానభూమ! ము
దరగిరిమూలమండిత! రథాయితచారుఖగాన్వయేశ! శం
కరరమణీనదాస్తరణకారణనిర్మలనామోభితా! 222

క. గర్వితహిరణ్యకళిపువ, పుర్వివశనకరణముననిపుణనఖనికరా
భూర్వాయుధ! కరసంభృత, సర్వాయుధ! దురితవిమిరచండమ యూథా! 223

మత్తకోకిల. నీలసీరదచారుకోమలనిర్మలాంగ! 'ఓజృంభితా
భీలదానవమానమర్దన! భీమనకగృహీతకుం
డాలభీతినిరాస! ఘోరకుతారలూనసమస్తభూ
పాలకానన! సన్ననీశ్వరపాలనా! సరశేసరీ! 224

గద్యము. ఇది వాణీవర ప్రసాదలబ్ధివాగ్విభవ తిక్కరామాత్యసంభవ సుకవిజనవిధేయ
అనంతయనామధేయ ప్రణీతం బైనభోజరాజీయం బనుకావ్యంబునందు విప్రుండు
దారిద్ర్యనిర్వేదనంబునఁ దీర్థయాత్రానిరతుం డగుటయుఁ గాళికాదర్శనంబును
బ్రయాగతీర్థాభిగమనంబును జత్తుర్దలనాజుల ప్రవేశంబును దదనుగమనంబును
విప్రుండు భోజూడై పుట్టుటయు మృగయావిహారంబును సర్వటిసిరీక్షణంబును
దదాగమనంబును లోహగృహంబునకు సువర్ణత్వంబు ప్రాప్తం బగుటయుఁ గృతక
మంత్రప్రకటనంబును సర్వటిపునరాగమనంబును ధూమవేధివిద్యాహరణంబును
వారాంగనోపాఖ్యానంబును సంతానవిషయం బై భోజసర్వటులయిష్టానులాపం
బును నన్నది ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ భో జ రా జీ య ము

తృ తీ యా శ్వా స ము

రమణీకుచకుండము

సారారుణవిఫలవక్ష! జలజదళాక్ష!

మారశతకోటిసుభగశ

రీర! నిగమగిరివిహార! శ్రీ నరసింహ!

1

వ. అవధింపుము దత్తాత్రేయమునీం ద్రుం డన్నరేంద్రున కి ట్టనియె.

2

అ. “అట్లు నిష్క్రమింతుండై భోజాఁ డనఘ! యా, కొంటి రీనిరర్థగోష్ఠిఁ దగిలి
యాగింప కుండ లే రింతతడవు బా,లురును యోగివరులు సరియ కాన.

3

క. ఇంతకు మీకోడం డ్రొన,రింతురు భోజనము నాకుఁ బ్రియ మయ్యెడు మీ
బులిఁ బ్రసాదము గొనఁగా, నంతకపురమునకు బోద మరుదె” డనియెన్.

4

క. అతఁ డట్లు తన్నుఁ బిలుచుడు, నతఁ డిట్లు నతనితోడ “సయ్యా! సీయా
నతి యిది యిట్టిద యగు మద్యతపద్ధతి వినుచు చెప్పెదం దెలియంగన్.

5

ఉ. చేయుదుఁ బాచభిక్ష యిటు చేయుట నానియమాబు మీరు వి
చ్చేయుఁడు వేళ యయ్యెను భుజింపంగ నావుడు భోజాఁ డిట్లుచు
‘బాచుక దీన మీకు వ్రతభంగము గా దిది యేకభిక్షగా
జేయుఁడు నేఁడు మాచనవుఁ జేకొని మద్యచామందు’ నావుడున్.

6

తే. ‘పాచభిక్షయు నాహారపరత లేక, యునికియును నొక్కరూప కావున నరేంద్ర!
వ్రతము పూనితి గురువాఞ్చి వలల రాదు, వలదు పొ” డని సిద్ధండు పలుకుటయును.

తే. ఎచట మీరెఱుంగనిధర్మ మేమి గలదు, వినుఁడు మీతోడ మాతాడ వెఱుకుఁ గాని
పూని యెందుల ప్రార్థన భోజనంబు, సదుపవాసంబుగాఁ జెప్పు శాస్త్రచయము.

8

క. ఈయర్థంబున కొకకథ, మీయట్టియహత్తు లర్థిమెయిఁ జెప్పు మనీం
ద్ర! యేను వింటిఁ దదభిప్రాయ మవధింపు విన్నవం బొనరింతున్.

9

క. ఆనఘుఁడు వసిష్ఠముని ప్రతినినమును దగ నన్నిహాత్ర దేవార్పణముల్
ఘను చేసి యరుంధతిచే, బహు నగస్త్రులకు భిక్ష పరమప్రీతిన్.

10

- ఉ. గౌతమియవ్యలం దపము గైకొని చేయుచు నున్నకుంభసం
జాతున కివిధంబున నజస్రముఁ దత్పతి భిక్ష దేరఁ బ్ర
ఖ్యాతిగ నన్నవర్జ మగునట్టి వ్రతం బొనరించు చుండియున్
ప్రీతమనస్కుఁడై పరిహరింప కతండు భుజించు నిచ్చలున్. 11
- క. ఎప్పటియట్టుల యొకనాఁ, డపొలఁది యగస్త్యమునికి నాదట నన్నం
బొప్పుఁ గొనిపోవ నే మని, చెప్పుదుఁ గట్టెదుట భయదజ్ఞంభణ మెసంగన్. 12
- కా. గంగాభోగవతీతరంగిణుల కైక్యప్రీతిఁ గావించున
బృంగిం బొంగుచు నేల గ్రొచ్చికొనుచుం బాధోనిధుల్ రెంటికిన్
సాంగత్యం బొనరింపఁ జూచుగతిఁ బార్శ్వవ్యాపకం బై బృహ
ద్యంగశ్రేణిపరంపరాక్రమణ మొప్పుం బాజునగౌతమిన్. 13
- చ. కనుగొని యయ్యరుంధతి భగప్రకరంబున కైన నివృహఁ
ధుని యవిలంఘనీయ మయి తోచుచు నున్నది మర్త్య లెవ్విధం
మునఁ దరియింపఁ జాలుదురు బుద్ధిఁ దలంపఁగ మర్త్యులందు నం
గనలవశంబై యిచ్చని యగమ్యము పొమ్మని భీతి నొందుచున్. 14
- క. వెనఁ దిరిగి వచ్చి యాపు, బ్యసతీలకంబు పతికి నమ్ర యగుచు వె
క్కున మెసంగఁ జెప్పెను నదీ, ప్రసరరవగభీరఘోరపాధోరయమున్. 15
- ప. ఇట్లు చెప్పి వివర్ణవదన యగుచు సున్నయన్నలినవదనవదనం బవలొకించి చిఱు
నవ్వు నవ్వుచు నవ్వసింపండు. 16
- క 'పడఁతుక! నీ వేమియు భయ,పడకు నదా బ్రహ్మచారివనువున నే నొ
క్కెడ కేఁగెడఁ దెరు విమ్మని, యడుగుము పొమ్మనినఁ బోయి యట్ల యడిగినన్. 17
- ఆ. అన వైచినట్లు పూని మంత్రప్రయోగంబు చేసినట్లు కట్టినట్లు
నిట్టవొడిచి యెదురఁ దొట్టినవాహిని, యివుర జలము వాతె నిసుక దోచు. 18
- క. ఆతెఱసి నబల చనుటయు, నాతతముగఁ దొంటియట్లు యానది పాతెన్
నాలి యట కరిగి యన్నం, బాతపసికిఁ బెట్టి మరలుచవసరమందున్. 19
- క. అనుమానింపుచు నాతనిఁ గనుగొని 'యోతండ్ర! నేఁడు గౌతమి దర్పం
బున మిచ్చు ముట్టిపాతెడిఁ, జననేర నుపాయ మొకటి చయ్యనఁ జెప్పుమా! 20
- చ. అనవుడుఁ దల్లి! నీ విచట కాదటతోఁ జనుచెంచునవ్వు డే
యనువున వచ్చి తన్నఁ బతి యాడినచందము నట్లు పల్కినం
దన కది త్రోవ యిచ్చుటయుఁ దా నటు దాఁటినయాక్షణంబ వా
హిని గడుఁ బొంగి పాజుటయు నేర్పడఁ జెప్పిన నయ్యగస్త్యుఁడన్. 21

ఉ. ఆరముణీలలామకుఁ బ్రియంబునఁ జేతులు మోడ్చి 'సద్గుణా
ధారచరిత్ర! యింతియ కదా యిది యెంతటికార్య మానదీం
జేరఁగఁ బోయి యిట్లుము చెప్పెద నే నొకమార్గము నిర్దా
హారన కొదనం బిడుటకై చని క్రవ్వుట యేచ బోయెదన్.' 22

క. తెరు విమ్మని యటు లడుగుము, సరభసగతి నుదక మిరుదెసలఁ బాయఁ గడుం
బరువునఁ బోవఁగ నయ్యెడుఁ, దరుణీ! యరుగు మఱికాలు తడి గానుడన్.' 23

క. అనిన పసిష్ఠుఁడు మున్న, ట్లరుటకుఁ దోడిదియు నొక్కయాశ్చర్యము పొ
మ్మని తలఁచుచు గౌతమికిం, జని యట్టుల చల్క నది వెనం దెరు విచ్చెన్. 24

సీ. ఆమార్గమునఁ బ్రితి నరుదెంచి ప్రాణేశుఁ డగుపసిష్ఠునిఁ గాంచి యతని యడుగుఁ
దమ్ములు తనదును స్తకము సోకఁగఁ మ్రొక్కి ప్రాంజలియై నిల్చి భక్తితోడఁ
బడఁతి యిట్లని విన్నవము చేసె 'మీవాక్యగతి విన్నయప్పుడు గౌతమా
హానది తెరు విచ్చె నట పోయి క్రవ్వుటి వచ్చుచో నమ్మనివరునిఁ జూచి

అ. యేలు నేఁడు నిండి పాటుచున్నది నాకుఁ, జన నుపాయ మెద్ది యనిన నాతఁ
డేమి యనియె వింటిరే తొల్లి యెన్నఁడు, విననియద్భుతములు వింటి నేఁడు.' 25

శ. అని చలికి తా నిటు మరలి వచ్చునప్పు డగస్త్యుండు గౌతమితోఁ బల్కు మన్న
తెలుగుచు నట్ల పలికిన నానది తొంటియట్ల తెరు విచ్చుటయునుం జెప్పి య
ప్పొలంబి 'యనఘా! నాయుండు గడుపార సూర్యురకొడుకుల బడసినయట్టిసివు
నదాబ్రహ్మచారి ననుటయు మీపంపున నేను నిచ్చలుం గొనిపోయి పెట్టినట్టిమృ
ష్టాన్నంబు తుష్టిగా ననుభవించుచున్నయమ్మని దాను నిరాహారుడ ననుటయు
నతివిరుద్ధంబులై యున్నయది మీమాయ లెవ్వరికి నెఱుంగ నగు నైనను నాచనవు
చెఱువక యీరెండు తెలుగులు నాకుం దెలియ నానతీయ వలయు' ననిన విని నవ్వు
చు పసిష్ఠుం డి ట్లనియె. 26

సీ. 'అకనాశ్చరితి లేక యటవీధిలంబున నియతతపోనిష్ఠ నెఱుఁపుచుండ
గృహధర్తనిరతులు కొనివచ్చి భక్తిపూర్వకముగాఁ దగ సమర్పణము చేయు
నన్న పానాదుల నానక్షత్రం దై కొనునతఁడు నిరాహారు డందు, బుధులు
ధర్త మార్గమున సంతతి యుపార్జింప సమాన్వయంబున వివాహంబు వడసి
లే మనసుతమకంబు లే కాత్మవనితయందుఁ, బూని బుతుకాలమందునఁ గానితిథులు
వరిహరించి యథోచితభంగిఁ గేలి, నలుపువాడు నదాబ్రహ్మచారి యందు. 27

క. కావున నమ్మనిమాటకు, నావచనంబునకుఁ గారణం బిది కంటే
నావుడు నవినయభాషల, నావనితారత్న మిట్లు లనుఁ బ్రాంజలియై. 28

- ఉ. 'ఇట్టిది ధర్మశాస్త్ర మిది యెవ్వ రెఱుగుదు?రింత యొప్పునే
యిట్టిమహానుభావమును నిట్టిచరిత్రము నీక యొప్పు ని
ట్టని తేఱి చూడ నమరాదులకుం దరమయ్య నేడు నా
పుట్టు కృతార్థతం బొరసె భూరిభవద్వచనామృతంబునన్.' 29
- తే. అనియె నటుగాన నీవును నయ్యగ స్త్యమునివిధంబున నాదు ప్రార్థనముఁ గరుణ
నవధరించుట కర్తవ్య మనిన నతఁడు, భోజుభుఁ జూచి యాననాభోజ మలర. 30
- క. 'అది యట్టిద యగునైనను, విదితంబుగఁ బంచభిక్ష విధువక కొనువా
రది యుడిగి యేకభిక్షకు, మదిచొనువుదురయ్య యెంత మచ్చిక యైనన్.' 31
- క. అనవుడు నవ్విభుఁ డిట్లు, 'ననఘా! బిక్షాశనంబ యత్యంతముగాఁ
గొనియాడెద రం దయ్యెడు, వినుతవిశేషంబు నాకు వినిపింపుఁ డొగిన్.' 32
- సీ అనిన నిట్లనుసిద్ధుఁ డధిప! భిక్షాశి నిరాహారుఁ డని చెప్పు నాగమంబు
లది యప్రతిగ్రహం బై చెల్లు నెట్లన్న దృష్టంబు చెప్పెదఁ జెలియ వినుము
నయమునఁ బుష్ప మేమియుఁ గందకుండంగ మధుసంగ్రహము చేయుమధుకరంబు
కరణి గృహస్థు లెవ్వరును వేసరకుండ నపరాహ్ణసమయంబునందు జేయు
- తే. భిక్ష మాధుకరం బనుపేరః బరగుఁ, గాన నది భూమి నప్రతిగ్రహము నయ్యె
నది నిరాహారసంకాశ మదియుఁ గాక, యొకవిశేషంబు చెప్పెద నొనర వినుము. 33
- క. ఈనియమంబున భిక్షయు, మానుగఁ గొనువరమయోగిమహిమలు చెప్పుం
గా నేల యతని కిడునది, దా నొక్కటి కోటిసలము తప్పదు గృహిణిన్. 34
- వ. వితదర్థప్రతిపాదకం బగునొక్కయితహాసంబు గలదు చెప్పెద నాకర్ణింపుము. 35
- క. కలఁ డొకవిప్రుఁడు హరిహర, జలజాసనపాదకమలసతతథ్యానా
కలితాత్మఁ డుత్తముఁడు నిర్మలచిత్తుఁడు ధర్మకర్మరతుఁడు ధరిత్రిన్. 36
- సీ. అవిప్రుసుదతి యనాచారములక యుగ్రకర్మములయనికీపట్టు
దుర్గణంబుల పెంట దుశ్శీలములకు తా వవివేకముల కెల్ల నాస్పదంబు
కలహంబులకు మూలకందంబు బొంతులపుట్టు ప్రల్లదములపుట్టినిల్లు
క్రూరత్వములచోటు కుటిలతపాలము లోభంబులసెలవు గర్వంబునిక్క
- తే. యిరుగుపొరుగులవారి నింటింటివారి, సూడుకొనఁ దిట్టి మఱి కాని మాడు గుడువ
దతిధి వచ్చిననొకపట్టెఁ డాన మిడదు, కడఁగి బలియును భిక్షంబు గడపుచుండు. 37
- సీ. ఎందేని యొక్కనాఁ డెల్లవారును జూడ నతఁడు నిక్కంబ గృహస్థుఁ డనుచు
గ్రాసంబు వేడినఁ గడపంగ నేరక యింటికిఁ గొనిపోవ నెదురు వచ్చి
యాతనిదొరతనం బాఱుడి బోవ నోరికి వచ్చిన ట్లెల్ల రేగి తిట్టి
మెడ పట్టి ముంగిలి వెడలంగ ద్రొవ్వినుఁ జూచి గ్రాసార్థియు బోద్య మంది

- ఆ. 'యంతశ్చైస్య యగునె యిల్లాలిమోజ యే, నెందు: జూచి యెఱుంగ నిట్టిసీచ నకట యొందుచోట నడుగ వేళయు- దప్పెనే మొనర్తు?' ననుచు నేగె మగుడి.
- క. ఆవెడఁగువనితకతమున, దేవాలిభిపూజనములు దిరముగఁ జేయుం గా వెరవు లేక విప్రుఁడు, దా వెక్కిన పడుచు నుండు: దద్దయు వంతన్. 39
- సీ. కస్తూరివీణకుఁ గాంతి గల్పింపక నలుపుగాఁ జేసిననలినభవుఁడు భూరిసారభ మైనపుష్పంబు నోరికి, జవి పుట్టుఁ జేయనిభువనకర్త చూడ శోభిత మైనశుద్ధహేమమునకుఁ బరిమళం బొసఁగనిపద్మయోని నిలవెల్ల: దియ్యనై చెలువొందుచెఱుకున: బండు పుట్టింపనిబ్రహ్మదేవు:
- ఆ. డిట్టినిప్రవరుని కిట్టియాచారవంతునకు నిట్టిమరితదూరమలికిఁ దలఁపుకొలఁదియంద మెలఁగుచుండెడునట్టిభామ: గూర్ప కుండు బేమియరిది. 40
- క. అని తను బుట్టించినస్రవ్యు ధూతెడునట్లు గా ననంగతవృత్తిం బడుపడి యుండుచు నొకనాఁ, డెనయఁగ నవ్వనిత నీళ్ళ కేఁగినతెఱిసిన్. 41
- చ. అఱువుడుకుప్పనం బమర నాఁదల: దాలిక లైనవెండుక్రత్ తఱుచుగఁ దూలియాడ దవుదవ్వుల: గన్గొని సారమేయముల్ మొఱుంగఁగఁ బొరబాలకులు మూఁకలు గట్టి పిఱుంద రాఁగ వేఁ దుఱుగొని వచ్చువానిక్రియ దూఁగుచు వచ్చె నొకండు భిక్షకున్. 42
- ఆ. అతనిఁ జూచి విప్రుఁ డతులితజ్ఞానసంపన్నుఁడై నవరమయోగి యనుచుఁ గడవ నోడి తనభార్య రామండ, నిలిచి నాల్గుదెసలు నిక్కి చూచి. 43
- క. ఇలు చొచ్చి నకలభాండంబులు శోధింపగ నొక్కమూలదెసను దొం తులసందిఁ గ్రుమ్మరించిన, నలసల మనువేడిపాయనముఁ గనుఁగొనియెన్. 44
- క. కని తొంగి చూచి వేఁ బెట్టినఁ బొక్కెడు దర్వి యాకుటిల యెచ్చటఁ దాఁ చెనొ యోగి వచ్చి తడ వయ్యెను భిక్షము పెట్టవలయు నేక్రియ నైనన్. 45
- ఆ. అనుచు నాల్గుదెసలు నరసిన నది సమకూడ కున్నఁ జెప్పుకూడ యొకటి తెచ్చి దానఁ దిగిచి తిగిచి మూఁకుటఁ బోసి, పెట్టె బాయనంబు భిక్షుకునకు. 46
- ఉ. ఈకరణి, దపాధనున కేర్పడ భిక్షముఁ బెట్టి పుచ్చి యా డాకిని వచ్చునో యని వడంకుచు మూసి తొలంగి నిర్వికా రాకృతి నూర కుండునెడ నంగన వచ్చి నలోయభాండమున్ వాకిట డించి లోనికడవ ల్వివరంబుగఁ బాఱ జూచుచున్. 47
- ఆ. పొడువ యిల్లు సొరఁగఁబోలుఁ బొమ్మని యిట్టు, నట్టు: జూచి మనసు పట్ట లేక దర్శి యరసి మున్ను దాచిపోయినచోట,చున్న నూరఘండె నుడుకు షాలి. 48

వ. మఱిగొంతకాలంబునకు విధివశంబున నాదంపతులు మృతు లగుటయుం గాలకింక
రులు దానిం బట్టి కట్టికొని పోయి పతివ్రతకూలార్హదండనంబుల దండించుచుండి
రిట దేవదూత లతనిం దోడ్కొని పోయి దేవలొకంబునం బెట్టిన నతం డచ్చట
నుండి డున్నడితుండై యావరంబు వేడిన. 49

ఆ. తోలుపాయ వఱచి తోరంపురాశిగాఁ, బోయఁబడినవేడిపాయసంబు
దనరఁ జూపి 'దీని ననుభవించుము భూసు, రాగ్రగణ్య!' యనిన నతఁడు రోసి. 50

తే. 'అకట నా కిట్టికష్టదుష్టాన్నభుక్తి, యొసంగ నేనేమి చేసితి నొక్కొ దివిజా
లింత యవినీతిచేతుర యెఱిగియెఱిగి, యతిధియగునన్ను దగదె పూజితునిజేయ.

క. కా కున్ననిట్టికష్టపు, నాకము నా కేమి నేయ న స్మియెడకుం
దే కున్న నేమి కడవట, నీకట్టిడితనము నేయ నేటికి దనకున్. 52

ఆ. ఉదరపన్నుచేత నురియుచుండెడఁ గాని, చూడఁ గడఁగి యిట్టికూడుఁ గుడువ
నొల్ల' ననిన నమరపల్లభుకడ కేగి, దేవదూత లతనితెఱుగు చెప్ప. 53

క. విని విప్రుని దనయెదిరికి, గొసిరా నియమించి చిత్రగుప్తునిదనఁ గ
న్గొని యింద్రుఁ 'డితఁడు మును చేసినదానఫలంబుగిలఁది చెపుమా' యనినన్. 54

చ. కవిలియ విప్పి చూచి 'యనఘా! యితఁ డనన్వయధర్మక్షర్తముల్
దవలి యొనర్చెఁ గాని మది దానము తెవ్వియుఁ జేయఁ డొక్క నాఁ
డురద యెఱుంగ కుండ నొకయోగికి భిక్షము తోలుగూడచే
దివించివేడిపాయసముఁ దెచ్చి రయంబునఁ బెట్టెఁ గావునన్. 55

క. ఒక్కటి కోటిగుణంబుగ, నెక్కటి సీతోలుపాయ నిచ్చాయన మి
ట్టిక్కడ భుజింపవలయును, పెక్కిఁడు లితండు దేవబృందలలామా!' 56

మ. అని ధర్మజ్ఞుఁడు చిత్రగుప్తుఁడు యథార్థాలాపసంకీలం డిం
ద్రునితోడ నిద్రిసింపెఁ గావున మహాత్ముం డైనయోగీంద్రునం
దు నివేదించినయర్థ మత్యధికమై తోఁచున్ ఫలం విచ్చుచో
ననఘా! యోగి యవంగ దైవ మన వేణా యెందు నెట్లుండిన్. 57

ఆ. బాలలీల నలుపు నోలి నున్నత్తనం, చరణ మియ్యకొనుఁ బికాచరీతి
నొందియుండుఁ బరమయోగి విరక్తుడై, యక్షని చెలియ నేర రన్యజనులు. 58

క. కరచరణాద్యవయవయంత, శరీరధారి యని మనుజుసామాన్యనిగాఁ
బరికింపఁ జనుదు యోగిం, బరతత్త్వముగాఁ దలంచి ప్రార్థింపఁ దగున్. 59

క. కావున యోగి నిడునది, భూవర కోట్యధికఫలదముగఁ జెప్పుఁ జూమీ
యావేదార్థము లెందను, నావుడు భోజండు సిద్ధనకుఁ బ్రాంజలియై. 60

- క. యోగీంద్రసమర్పితభిక్షగుణగౌరవము నీముఖంబున వింటిక్
యోగీశ్వరవర! విప్రుం, దేగరి జరియించె జెప్పు దేర్పడ నాకున్. 61
- ఆ. చిత్రగుప్తుఁ డట్లు చెప్పిన నెని విప్రువరునితోడ నమరవరుండు పలికె
'నవని నెంత చేసి నంతయు నిచ్చొట, ననుభవింప వలయు నజ్ఞానికైన. 62
- వ. కావున నీ కిది యనుభవింపక పోవోదనిన నమసీదేవుండు 'దేవా! యే నిట్టియనుభవం
బొల్ల నొందుచోట నునుపు' మనిన నతం డతనిచలగ్రహత్వం బుడుపుటకునై యి
ట్లని పలికె 'నీవు తొలుమేను' జేసినదానఫలంబు మఱి లేదు గావున నీ కింక నిటు
లాడం బని లేదు ప్రాప్తవ్యం బనుభవసీయం బగుటఁ జెలుపుచున్న యితిహాసంబు
గలదు తెలియ విను' మని యిట్లనియె. 63
- క. రరిఁ జేసినకరకవలము, చతురత మతి మఱవకుండఁ జతురాననుఁ డీ
సరిఁ జేసి ననఁగఁ జక్రియియింప యొకతె గలదు బ్రహ్మజ్ఞాన్వయమందున్. 64
- క. ఆనెలఁతభాగ్య మెట్టిదో, కాని ప్రవానైకస్మృతిఁ గాంతుండు చనినం
దా నుండెఁ బుట్టినెట నున్నోనిగ్రహమునకు నెల్లనుం గుడు రగుచున్. 65
- వ. అట్లుండనొక్కనాడురూపజితరతీశ్వరుం డగ నొక్కయోగీశ్వరుండిశ్వరుండపోతె
వచ్చి భిక్షం బడిగిన నతనిరూపాతిశయంబునం దననయనంబు లనిమిషంబులై
నిగడ మగుడింపనేరక వెఱుగుపడి యుండె నంత నతం డయ్యితివ కి ట్లనియె. 66
- క. విశ్వానిరతుల నెన్నఁడు, వీక్షింపవె తొల్లి యంతవెఱుఁ గేటికిఁ బ
ద్మాక్షి ! కలిగినఁ బెట్టుము, భిక్షము లే కున్నఁ గడపు పె క్కేమిటికిన్.' 67
- క. అనవుడు మును గన్నుల కొద, వినయవ్వలవంత పిదప వీరులకుం బోఁ
'కె ననఁగఁ దన్నధురోత్తులు, విని తనుఁ దా నెఱుంగ లేనిస్త్రుతి పెట్టిన్. 68
- ఉ నిట్టకనిల్యనం గలఁగి నేత్రయంగంబున బాష్పపూరముల్
దొట్టఁగ ఘర్తతోయములతోఁ బుల కాంకురజాల మెల్లెడం
బుట్టఁగఁ దొల్లియిల్లులకఁ బూని యొనర్చినమంటిముద్ద దాఁ
బెట్టెఁ దదీయపాత్ర నది భిక్షయకాఁ గొనిపోయె సిద్ధుడున్. 69
- ఆ. అట్లు కాక మన్మథాంధులు నంధులు, నెదిరి దన్నుఁ గాన నెట్లు నేర్తు
రట్లు సిద్ధుఁ డరుగ నమ్ముగ్ధ మృతిఁ బొందె, విరహాపహ్నిచేత వెచ్చి వెచ్చి. 70
- సీ. ఆరితి మృతిఁ బొంది యాశాలి మత్పురి కరుదెంచి యుదరాగ్ని యధిక మైన
వాటోపుచుండ నివ్వనిత కెయ్యది ప్రాప్త మని చిత్రగుప్తుని నప్పు డేము
పిలిపించి యడిగిన నెలమి బుణ్యాపుణ్యవిదుఁ డోలిఁ గవియియ నెప్పి చూచి
యొకమంటిముద్ద యోగికి భిక్షగాఁ బెట్టు నది తోటిగుణితమై యొదఁజె గానఁ

- అ, దదనురూపభుక్తి తరుణికిఁ గైకొన, వలయు నవినకర్త వశము గాదె
యట్ట సేయుఁ గాక యనిన మత్రింకరుం, డొక్కమంటికుప్ప యొనరఁ జూపి. 71
- చ. 'ఇలపయి నెల్లవారలు ననేకవిధంబుల దానధర్మముల్
నలుపఁగ నీకు నిట్టికువిచారము పుట్టుట యేమిపాపమో
వెలది! పురాకృతం బనుభవించక పోవునె పొమ్మ' నావుడు
దలఁకి మదీయనన్నిధికిఁ దాఁ జఱ తెంచి కృత ప్రజామయై. 72
- క. 'మన్నింపు మమరవల్లభ! మ న్నిటు భక్షించునట్టిమనుజులు గలరే
యన్నముఁ బెట్టింపు' మనుచుఁ, గన్నీరొలుకంగ నున్నఁ గరుణ దలిర్పన్. 73
- క. 'ఇది చేసినకర్తము బెట్టిదమై యున్నయది దీన డిందు పఱుప రా
దుదరాన్ని చిత్రగుప్తుడ, పదిలంబుగఁ జూడవయ్య పత్రిక లెల్లన్.' 74
- చ. అనవుడుఁ జూచి 'యాతరుణి యారయ నొండొకదాన ముర్విఁ జే
సినయది లేదు మీకొకటి చెప్పెద మృత్యుయభిక్ష పెట్టునాఁ
డొనరఁగ నందులొఁ గలసి యుండఁ జూడీ యవగింజ దానఁ గ
ల్గినకుకృతంబు మీరు పరికింపుడు' నావుడు నవ్వధూటికిన్. 75
- క. ఒకదివసము యవసిండియు, నొకసెల మృత్రికయుఁ గాఁగ నొసఁగిన నది కొం
డొక దెలిసి కర్తఫల మా, ప్రకారమున ననుభవించె బహుకాలంబున్. 76
- చ. అప్పుడు నమ్మంటికుప్ప గరిగంటి గా మండినం జూచి వెఱుగుపడి యాలేమ మా
నమ్ముఖంబునకు వచ్చి ముచ్చిరుచు నిట్లని విన్నవించె. 77
- క. 'తనచేసినకర్తంబును, దనవండినకూడు నెవ్విధంబున వై నం
దనకు ననుభవించక పోవునె నావిన్నపము విని యవును గా దనుఁడా. 78
- క. నెఱుగొండల గువ్వలచే, నఱుగునె యామఁటిదిబ్బ యది నాచేతం
దఱుగునె నానాఁటికిఁ గ్రమ్మఱు బెరుఁగుచు నున్న దేమిమాయయొ యెఱుగన్.
- క. ఊడుగక యీభవమున నిది, కడలేర భుజింప నోపఁ గ్రమ్మఱ వత్తుం
గదమ భుజింపఁగఁ దండ్రీ!, యెడ యి మ్మొక జన్మ' మనిన నే నిచ్చుటయన్. 80
- చ. ధరణికి సేగియొక్కవనుభాసురవర్మనియింటఁ బుట్టి ను
స్థిరముగ శైశవక్రియలు చెల్లినమోద వివాహమై తలొ
దరి దనపుట్టినింట నుచితస్థితి నుండఁగ నొక్కనాడు వి
'స్ఫురితపాదసాధ్యుఁ డొకపుణ్యుండు భిక్షు సేగుదెంచినన్. 81
- క. మడ్డనకుఁ బోయిన ట్లాక, తెడ్డఁ డుడుకుపాయనంబుఁ దెచ్చి యతనిచే
నిడ్డ నడిచిపడి కనలేడి, గ్రడ్డలఁ చెలియంగఁ దఱుగొని కనుఁగొనుచున్. 82

- సీ. 'అక్కట మున్ను నీ వాచరించినయట్టిపాపంబు చాలదె పంకజాక్షి!
నాచేయి మండంగ నీచందమున వేడిపాయసం బీవత్ర భాజనమున
వై వంగఁ బాడియె నీ వేమి నేయుందు నైజమై చెల్లెనియోజ నీకు'
ననుచు దూఱఁ బలికి యాతాపసోత్తముండరిగిన నిలి యచ్చెరువునొంది
- ఆ. 'యేమిపాప మొక్కొ యే దొల్లి చేసితి, నిష్కహానుభావుఁ డిట్లు పలికె'
ననుచుఁ దత్తఱించి మనసు పట్టఁగలేక, యాతఁ డున్నయెడకు నరుగుడెంచి. 83
- ఉ. అల్లనఁ జేరి మ్రొక్కి వినియానతయై 'మునినాథ! యేను నీ
చెల్లెలఁ జుమ్ము నన్నుఁ గృప సేయుము నాయవరాధనంపయం
బెల్ల సహింపు మే నబల నెఱకటిదానఁ గ్రియాపిహీననై
తొల్లి యొనర్చినట్టిఘనదోషము దా నది యెట్టిదో కదే. 84
- ఉ. అప్పుడు సీవు నాయెదుర నాడినమాటకు దేహ మంతయుఁ
నివ్వల మ్రొంగిన ట్లయిన నిల్వఁగ నోపక యిందు వచ్చియం
దెప్పిఱకున్న దాన భవదీయవచోమృతవారిధారచే
దొప్పఁగ దోచి నన్నుఁ బరితోషితమానసఁ గా నొనర్చవే.' 85
- క. అనవుడు నది తొలుబామున, నొనరించినకర్త గలియు నొగిఁ బరలోకం
బునఁ బడినపాటుఁ దజ్జన్తనిమిత్తము భావికరణమలిఁ జెప్పుటయున్. 86
- క. వడవడ వడఁకుచుఁ గ్రమ్మఱ, నడుగులత్రైవ్రాలి 'యోమహామతి! యే నె
క్కడ కర్త శేష మెక్కడ, వెడలింపఁగదయ్య దురితవిషనిధివలనన్.' 87
- చ. అనవుడు 'నిలి! నే నొకయుపాయము చెప్పెద నీకుఁ జూడఁ బో
లివలెఱుఁ గైనఁ గోమలి! చలింపక చేయుము జారకాంతచా
వ్వనఁ దగ వన్నె వెట్టుకొని పోయి విలోచనరోచు లావ్వఁగాఁ
గనుఁగొనుచుండు మీ పఖిలకాముకులం బ్రీయ మందునట్లుగన్. 88
- చ. నినుఁ గని యెవ్వఁడేని మది నెయ్య మెలర్పఁగఁ గోరి చేర వ
చ్చిన దృఢచిత్తవై నెవము చెప్పి తొలంగుము లోను గాకు చి
క్కిన నది తొంటికంటెఁ గడఁ గీడఁగఁ గావున మోసపాకుమీ
యెనయఁగ నిట్లు సీవు చరియింపఁగ లోకములొనిదూషకుల్. 89
- క. మానక నిను దూషింపుచు, మానిని నిను ముద్దెఁ డేని మన్ను గొనంగా
నానాఁటికి నానీచుల,చే నది యంతయును బోవుఁ జెడి పుడికిల్లన్. 90
- క. అట్టిద కాదె దురాత్ములు, దిట్టుట నజ్ఞులు దమకు దీవన లని చే
పట్టుదురు దురితములఁ బోగొట్టుటకు నుపాయ మిది యగుట విని యునికిన్. 91

క. నమ్మ మిది కగునుపాయము, పోమ్మనవుడు నూరు వెడలి పోయి నిశ్చేష్ట
ద్రిష్టరు తెజగునఁ దత్సతి, ద్రిష్టరియెను నెల్లవారుఁ దెగఁడెడునటుగాన్. 92

క. ఒకయేకాంతపుగృహమున, నొకరుండును మర్త మెఱుంగ కుండునటులుగాఁ
గృకలాసమువిధమునఁ బ్రొద్దొకచాయఁ జరించుచుండె నొకనగరమునన్. 93

సీ. వగ లెల్లఁ గైసేసి పట్టణం బంతయుఁ దిరుగుఁ బువ్విలుకానిదీమ మనఁగ
విటకోటిఁ బోడగని వెడనవ్వు నవ్వుచుఁ గన్ను లార్చుచుఁ జరుంగవ యొకింత
దోఁపఁ బయ్యెదకొంగు దోలఁగఁ గడ్డద్యుతు లలరంగ నిలుచు నొయ్యారమెనఁగ
నొకఁ డాన పడి చేర నొకనిచేరువ నిల్చి తుది నొండు చేయక దుస్సితోపు

ఆ. సంత ప్రాద్దు గ్రుంక నవ్వేష ముడిగి ను, స్నాతయై శివార్పనం బొనర్చి
యొక్కప్రాద్దు గుడిచి యల్లంబుఁ దనభర్త, యందు నిలిసి నిద్ర నొందు నబల. 94

క. ఇద్విధమునఁ బ్రదికినమును, నవ్వెలఁది చరింపఁ గొంద అతిదుఃఖులై
అవ్వలు సేయుచు నోరులఁ, క్రొవ్వునఁ బాపంబు పంచినొందురు వరుసన్. 95

క. తమచేసినదుష్కృతసుకృతము లొగిఁ దా రనుభవించెదరు గాక నిమి
త్తము లేక తడవు టది యుక్తము గాదని కొంద తెల్లఁ దడవరు దానిన్. 96

ప. అంత నొక్కనాఁ డొక్కమాదిగ తననుదతియుం దానునుం బదత్రాణంబులు గొంచు
జనుచెంచునవ్వు డప్పడంతి నెదురం గని యాచర్త కారాంగన దవ్వుదవ్వులుఁ దెరువు
దొలంగి నిల్చినం జూచి వాఁ డిట్టనియె. 97

చ. 'వలవనభీతి యేల తగువారలకుం దెరు విచ్చు టొప్పుఁ గా
కలయక నేఁడు నాఁ డనక యబ్బినచోటన యెవ్వఁ డైనఁ గా
నులు పది నూపునేని మది స్రుక్కకి వానికిఁ దక్కినట్లు వి
చ్చలవిడి నుండునీయధమజాతి దలంపఁగ విప్రకాంతయే?' 98

చ. అనినఁ గరారవిందముల నాసతి వీనుల మూసికొంచు 'ని
ట్లును టుచితంబె? యెట్లఁ జెడవాడినఁ బెద్దటికంబు వచ్చుచే?
విను మది గాక కొంద అవివేకులు నిందలు చేసి చేసి యీ
వనితకు భోజ్య మొనరి దివస్థితమృణ్మయరాశి యంతయున్. 99

క. పంచుకొనఁగ శేషించిన, యింతుకబూడిదయుఁ జెఱుప నేటికి నది భ
క్షించుతలంపున నే యిటు, పంచంపక పలికేదనుచు పడి భర్జించెన్. 100

క. ఆమాటలు విని యాద్విజ, కామిని యీవనిత యెట్లుగా నెఱిఁగె నొక
భూమి ననన్యలిదిత మగు, నామర్తం బనుచు నెమ్మనము వెఱిగందన్. 101

ఉ. 'అంగజమాతవో మఱి గజాననమాతవో కాక నీవు మా
తంగివె యోలతాంగి ననుఁ దప్పక చూడుము నీవు నీకృపా

పాంగమరీచు లాఘు' నని ప్రస్తుతి సేయుచుఁ జేర వచ్చి య
య్యంగనపాదపద్మయుగళాంతికమేదినిఁ జూచి మ్రొక్కగన్.

102

చ. తొలగఁ గదమ్మ నాకు నిటు దోసము గట్టకు మమ్మ యింత మొ
క్కలమిది యేటికమ్మ కోఱగానికులంబునఁ బుట్టినట్టి నా
వలనఁ బ్రయోజనం బొకటి వచ్చునె చెప్పగదమ్మ నీకుఁ జె
ప్పలు వలతేని నిచ్చెదము బోరునఁ గైకొనవమ్మ' నావుడున్.

103

ఆ. 'నీవు నాదుభాగ్యదేవత వనికాని, యొడుగఁ దలంప నుల్లమాదు
మగువ యిట్లు వల్కఁ దగునమ్మ నను గావ, వలకె' యనుచు విప్రవనిత యవుడు.

క. దిగ్గన లేచి కరాజ్ఞులు, మొగ్గులు దననుదుటిమిఁద మోపి 'లతాంగీ!
యొగ్గుగఁ జూడకు నీచోగి, యొగ్గుము నామాట' కని 'ప్రియోత్తులు దనరన్.

105

క. 'నాపావ మెల్లఁ బోలినెనొ, యేపారఁగఁ గర్తృశేష మించుక గలదో
రూపించి చెప్ప' మనవుడు, నావడఁతుక నస్తి తాననాంబుజ యగుచున్.

106

చ. పెరవరి వీవు నీ కనుభవింపఁగఁ బాలిదియైనమ్మత్రికో
త్కరము నశేషదూషకనికాయమునం దగఁ బంచిపెట్టి తె
వ్వరు సరి నీకు నోతరుణీ! పంశబవిత్తము సీచరిత్ర ము
చెప్పరువు దలంప నీవిభునిఁ జెంది నుఖంపుము పొమ్మ నెచ్చదిన్.'

107

వ. అనిన నవ్విప్రకాంత విస్తయాక్రాంత యగుచు నక్కాంతలో మఱియు నిట్లనియెఁ
'దల్లి దేవరహస్యంబు లెఱుంగునట్టిమహానుభావంబునకు నిట్టిహీనజన్మం బనురూపంబు
గాదు నీ వెవ్వ రెఱింగింపు' మనిన నదియుఁ దనమగనిం జూపి యిట్లనియె.

108

క. 'అక్కా! కను మాతఁడు మున్నొక్క మహిదేవుఁ డతనియల్ల మలర నే
నెక్కుడుపేడుక మెలఁగుదు, నిక్కపునహధర్తచారిణిత్వము పేర్చిన్.

109

క. వితతపోనియమంబులఁ, బ్రతిదివసముఁ గందమూలఫలముల నాన
త్తత భుజియించుచు నుచితా, యతవిస్తృతపర్ణగృహములం దుండునెడన్.

110

మ. ఒకనాఁ డేమని చెప్ప మాగృహమునం దొప్పార నైవెత్తికం
బకలంకంబుగఁ జేసి విప్రులకు నాహారం బభూపాజ్యపూ
ర్వకమై తద్దయఁ దృప్తిగాఁగ మన సారం బెట్టి యట్లున్నచో
నొకయోగిండు వచ్చి భిక్షకు మహాయోగ్యుండు మాయంటికిన్.

111

ఉ. వచ్చిన సేవ భిక్ష యిడునాంభఁ జనం బలి నన్నుఁ జూచి యీ
వచ్చినవాడు దా మలినవస్త్రుండు దేహము చూడ రోత వీఁ
డెచ్చటిబీదయో యితని కేటికె భిక్షము భుక్తశేషముల్
చెచ్చి విదల్బరాచె యని లిట్టినఁ గాదన నోడి వానికిన్.

112

క. ఎంగిలి వెట్టిన్ ననలము, భంగి నతఁడు మండి 'యొరిపాఁడు! నాకీ
యంగన భిక్షము వెట్టంగ, నెంగిలి వెట్టు మని చెప్పిలే గర్వమునన్. 113

కా. వీలా యింత వృధాభిమానము క్రియాశీనుండవై నావిధం
బాలాకింపక యెగ్గు చేసి తిట నీయాచారము న్నిడువా
జ్ఞాలంబు న్నటి నీతపోమహిమయుం జన్పింప నీపాటియే
నీలా గంతయుఁ గంటి నంత్యజుడవై నీ వుండు మిథ్యాత్రిలాన్. 114

క. నీచెప్పినట్ల చేసిన, యాచవలయు నీపిఱుండ నెడవక భవదీ
యాచరణమునకు ననుగుణ, యై చరియింపంగ పలయు' నని పల్కుటయున్. 115

ఉ. కంపము నొంది యే నతనికాశ్చర్యంబు బడి 'యోమునీంద్ర! మ
న్నింపు శతావరాధులము నీ విటు లల్లంట భూతధాత్రిలా
నిం పగుసీర నన్ని యడయించుట కాచె తలంప నిట్టిహే
యంపుభరంబు దా నుడుగునట్టియుపాయము మాకొనర్పవే'. 116

సీ. ఆనవుడు 'వీను మితి యజ్ఞాతధర్మంబు నలుపుచు భూమిచారలకుఁ జూడ
నిది దుశ్చరిత్ర నా నెవ్వతె చరియించు నట్టి బ్రాహ్మణి మీకు నగ్గ మైనఁ
గని నీవు దొలంగ నీకాంతఁ డక్కాంత నెగ్గులు వల్గు నీవు తద్గణ మెఱింగి
తగవు గాదని పూని మగనిఁ గోపింప నమ్మగువయు నిరుఁ జేరి మాటాలాడ

ఆ. నపుడు కావమోక్ష మగుఁ బొమ్ము నీదుభావమునఁ మార్వజన్మవర్తనములు
నుత్తములచరిత్ర లాగిఁ గాంచు తెలివియుఁ, గల్గు' ననియె నతఁడు గరుణతోడ.

ఉ. కావున నిచ్చుఁ జూచి కడఁగంటిమి మాదురితాభి కంచు నం
భావన చేసి యావనిత భర్తయుఁ దాను నిషిద్ధభావముల్
పోవఁగఁ ద్రోచి శుద్ధమగుపూర్వపుమేనులు దాల్చి నెమ్మదిం
బోవఁగ విప్రకాంతయును బోయె నకల్మషవృత్తి నింటికిన్. 118

వ. ఆటగావునఁ బురాకృతకర్మఫలం బవశ్యభోక్తవ్యంబు గావున రోసినిం బోవ దని
యెంతచెప్పిన నవ్విపుం డియ్యకొనక చేపఁభుంజూచి 'చేవా! నాకుఁ బునర్జన్మంబు
ప్రసాదింపుము నీచి త్తంబునకు మెచ్చు వచ్చునట్టిదానధర్మంబులు నలిపి గతకల్మ
షుండనై వచ్చి యిచ్చోటన యుండెద' నని విన్నవించినం గరుణించి యింద్రుఁ
డతని కట్ల యొసంగిన. 119

చ. ఇల నతఁ డుద్భవించి దనయిచ్చకు వచ్చువధూటిఁ బెండ్లియై
వెలయంగ నన్న పానములు విప్రముఖంబున భూతత్పత్తిగా
నలువడఁ బెట్టుచుకొ గ్రతువు లాదట జేయఁచుఁ బంపపూజలం
బొలుపుగ నాగమోక్షవిధిఁ బూని యొనర్చుచు బెక్కుభంగులన్. 120

- క. గతకల్పఘండై విప్రుఁడు, శతవర్షము లుర్వి సుడి స్వర్గగతుండై
శతమన్యునికొలుపున నీ, స్థితసౌఖ్యము లందుచుండెఁ జిరకాలమున్. 121
- క. కావున గృహిణి నవశ్యము, నూవె యతిథిపూజ యట్టిసుకృతక్రియకుం
దావలము భార్య యది సద్భావసరణి మెలగకున్న దప్పు నఖలమున్. 122
- క. అఱివుఁడు లోలుబామున, నేవిధుల బడియె భార్య యిచ్చకు రామిన్
భూపర నుది ననుకూల, స్త్రీవలన గదయ్య కనియెఁ జిరసౌఖ్యంబుల్. 123
- ప. అని సర్వటిసిద్ధుండు చెప్పినయితిహాసంబు విని భోజనరేంద్రుండు ముకుళీకృత
కరారవిందుం డగుచు నిట్లనియె 'నట్లకాదె గృహిణి సమాధర్మచారిణియగుట ందదను
కూలక లేక యేకార్యంబులు నేల సిద్ధించు నది యట్లుండె గృహపతికి నతిథి గడ
పుట యతినింద్యంబుగా విందు నిది యేమిచందం బానతి' మ్మనిన నతం డతని కి
ట్లనియె 'మరుష్యుండు పుట్టినగోరె నిడుచులు బడి గడించినయొడమి పుడమితేఁ
డలిగి గడిచుదడవులొన నొడగోలుగొన శక్తుండగుకట్ల గృహగతుం డగునతిథి
తిరస్కృతుండై యతనిపూర్వార్జితసుకృతంబు లన్నియు నపహరింప జాలు
నట్లుగావున. 124
- క. మానుగ గృహి మధ్యాహ్న, స్నానముఁ జేసినది మొదలు సద్ధర్మరతిం
దా నశనము గొనునది తుదగా నతిథికిఁ బెట్టవలయుం గాదు గుడువంగన్. 125
- క. వినుము విశేషించియుఁ బురుషునిభోజనవేళ నతిథి తుస్సీడితుడై
చనుదెంచి గ్రాస మడిగిన, దనముందటియశన మైన దగు నొనంగంగన్. 126
- క. ఈనదృశార్థమునకు నితిహాస మొకటి గలదు విను నృపాగ్రేసర పృ
థ్వీపతిముఖతలకంబు నృదీనయంత మగుకళింగ దేశమునందున్. 127
- సీ. పుండరీకం బనుపుర మొప్పు నప్పురంబున కధీశ్వరుండు ప్రభూతయతుండు
సంపాతి యసురాజు సద్గుణికుం డాచారవంతుండు నిత్యసత్కథనుండు
చర్చింప క్రిరామచంద్రులొ నెనవచ్చు నితరులతరము గా దతని బోల
నట్టిభూతలనాధునర్థాంగశోభిని వర్జితరూపలావణ్యనదన
- ఆ. చంద్రరేఖ యనంగ జానకి బోలు నప్పడెలి వంధ్య యగుడు బార్ధి పేంద్రు
డధికస్వ నభవు నర్పించి సంతాన, మడిగె నవిధిండు నట్ల యొనంగె. 128
- క. పరమేశ్వరుం డట్టొనగిన, పరప్రసాదమునఁ జేసి వసుధాధిపతి
ఖరుం డగుసంపాతివలన, గరమొప్పుంగ జంద్రరేఖ గర్భిణి యయ్యెన్. 129
- క. తెఱవకు గుచమండలమును, మఱి పిఱుదును భునము చేసి మధ్యమనకుఁ బే
దఱిక మొనగు నని యా నందఱు దూఱుట మానె జూలు దాల్చుటవలనన్.

- సీ. పాలిండ్లు నల్లన పాలిండ్లయై చాల బలినెఁ జూచుకములు నలుపు లెక్కె
వళులు (సుక్కులు విచ్చెవెలనె నాభీరుంధ్ర) మారు గప్పారుచుఁ దోర మయ్యె
గండదర్పణముల బొందురచ్చవి దోచె నధరపల్లవరాగ మల్ప మయ్యెఁ
దలపు కోరికలకు నెలవయ్యె జిహ్వకు నరుచి వాటిల్లె దేహంబు డన్నె
- ఆ. గమన మలన మయ్యెఁ గై సేయుపనులందు, జాడ్య మొదనె నుదరసంప్రవృద్ధ
గర్భభారవహన గౌరవంబునఁజేసి, పద్మ నామనగరభర్తనతికి. 131
- వ. అంత నవమాసంబులుఁ బరిపూర్ణం బగుటయు నొక్కపుణ్యదివసంబునందు 132
- క. విమలపయోనిధివీచి, సముదిత యగులక్ష్మీవోలె సౌందర్యాద్య
త్తమలక్షణలక్షితయై, కుమారి యుదయించె రాదకోమలి కెలమిన్. 133
- క. సుతయుదయవేళ నయ్యెడు, వితతశుభాశుభము లెఱుంగ వేడి ధరిత్రీ
పతి యడిగినఁ జెప్పెఁ బురోహితుఁడు గ్రహస్థానములు నిరీక్షించి తగన్. 134
- ఉ. 'ఇప్పటివేళ చూడ మనుజేశ్వర! తక్కినగండదోషముల్
చెప్పఁగ లేవు భావిఫలచిన్నా మొకం డటు చిత్రగింపుఁడా
యిప్పుడంతిం గరగ్రహణ మెవ్వఁడు చేసె నతండు లేడగుం
దప్పుడు బ్రహ్మరాక్షసుకతంబునఁ దొమ్మిది నాశ్వనాటికిన్.' 135
- క. అని చెప్పినఁ గర్ణద్వయ, మును జూడినచంద మైన మూర్ఛాగతుఁడై
జనవిభుఁడు కొంతతడవునకు నొకించుక తెలిసి యెలుంగు వత్తుకదగులన్. 136
- ఉ. 'పట్టపురాజ నంచ నొడఁబాటులు దప్పను భూజనంబులకొ
గట్టియుఁ గొట్టియున్ బహుముఖంబుల నర్థము గూడఁపెట్ట నే
పట్టున నర్థులం గడప బ్రాహ్మణసీమల కెగ్గ నేయ నే
బుట్టి ప్రబుద్ధతామహిమఁ బొందినకోలె నొనర్పఁ బాపముల్. 137
- క. క్రతువులు మొదలగు వేద,వ్రతములు దగఁ జేయునపుడు వసులోభమునకొ
మరిచెడి తత్తద్దక్షిణ, లలిహీనము నేయ గురుల నవమానింపన్. 138
- క. సేవకులకు మును చేసిన, జీవికములు చెఱువ లావు చేసినవానికొ
జేవ చెడనాడ విధి నా, కీవిధిఁ బ్రతికూలఁ డగుట కెయ్యది కతమో 139
- సీ. కొడుకు పుట్టెడు నని కొండుతయ్యాసతో నుండంగఁ దుదిఁ గూఁతు రుద్భవించె
నది యైనఁ గన్నులయెదుర నెప్పుది నున్న నుల్లంబు గొండొకయూరిడిల్లుఁ
బరమేశ్వరు డిదియునుఁ బట్టక పోఁజేసె నట్టిసందనయ్యాఁగి యరయ నెద్ది
సంతతి లేనినాఁ డింత యెఱుంగఁము కడపట దుఃఖంబు గట్టెఁ జచ్చి

- ఆ. యేమి చేయువాడ? నిమ్మకాయద్రవ్య, నెట్టిభంగి నవనయించువాడ?
 ననుచు వగవఁ దొడఁగె నారాజపుంగవుఁ, డరులైన నాత్త నడలు వొడమ. 140
- క. అంతయుఁ గనుఁగొని విప్రులు, 'వింతలె భూజనుల కరయ విధికృతములు మీ
 రింతటివనికై యేలాకొ, చింతించెద'రనినఁ దనచుచిత్తములొనన్. 141
- ఉ. మిక్కుట మైనశోకము శమింపక పేర్చిన వెచ్చనూర్పుచు
 జెక్కిటఁ బాణిపల్లవము చేర్చి కనుంగవ బాష్పపూరముల్
 "నెక్కిని క్రమ్ముచేర ధరణీపతి తద్దయు విహ్వలించినక"
 దక్కక విప్రవర్గముఁ బ్రధానవయంబును భృత్యకోటియున్. 142
- క. 'తనయోత్సవసమయం బిది, జననాయక! నీకు శోకసమయమె వగవం
 బని లేదు లెమ్ము కీపుంబున నడుపుము జాతకర్తములు సకలంబున్. 143
- ఉ. ఇంకొకనాఁడు వచ్చుచని కిప్పుడ యింత దలంక నేల? మీ
 మకఁ గృపావిధేయుఁ డగువాఁ డొకపుణ్యుఁడు గల్గెనేని న
 య్యంకిలి దీర్చుకున్నె'యని యందఱుఁ జెప్పినఁ జింత దక్కి యా
 మంజువల్లభాధిపుఁడు బాలకిఁ జూచి కృతార్థకృత్యుఁడై. 144
- క. పదియను రెండును దినముల, తుదిగృహశుద్ధి యొనరించె దోరణములఁ బె
 పొద వెడుకలువడమును నం, బుదములక్రియఁ జూడ నొప్పెఁ బురిలో నెల్లన్. 145
- వ. ఇట్లు పట్టణం బలంకృతంబు నేయించి భూసురాకీర్వాదంబులతోఁ బుణ్యహంబు
 చేసి పుష్పగంధి యనునామకఁడని బిడి పాటుల నహరదిక్షిణలను గోభూహిరణ్య
 దానంబులనుఁ బరితృప్తులం జేసి యిహైశ్వర్యంబు లొసంగి సుఖంబుండునంత దా
 దులు పెనుప నానాటికిఁ జైవవిద్యోదంబులం దల్లిదండ్రులకు ముద్దనూపుచు నా
 పుష్పగంధి యాపవిత్రానవిభ్రంబుల బిగి దళితోత్తర బెరిగి చెలికత్తియలం గూడి
 బొమ్మపెండ్లిండ్లు నేయించు నంతఃపురోపవనవృక్షంబులకు రక్షకంబు లగునట్టి
 పను లనునందింపుచు భాగ్యప్రదంబు లగునోములు నోముచు మఱియు వివిధవిహా
 రంబులు సల్పుచుండం గొండొకకాలంబు సనుటయు నొక్కనాఁడు. 146
- ఉ. చూతనవీనపల్లవము శుద్ధసువర్ణ పునీటఁ దోచి కం
 జాతరజంబుపైఁ గలయఁ జల్లి మెఱుంగులఁ దోమి తోమి ల
 త్తీతనయండు వేద్యుడడి చేసినపుత్తడిబొమ్మ నాగ నా
 భూతలనాథునన్నిధికిఁ బుత్రిక వచ్చె నభీస మేతయై. 147
- ఉ. వచ్చిన్ బూచి హర్షరసవాగ్ధితరంగల నోలలాడుచుం
 జెచ్చురఁ గొంగిలించుకొని చెన్నగుమోమున మోముఁ జేర్చుచుం

దెచ్చి నిజాంకమం దునిచి తిన్ననిమాటల గారవింపుచుకొ
ముచ్చటవోపఁ జూచెఁ దనముద్దలపట్టిఁ బయోరుహానినన్.

148

ఉ. ఆనన మెత్తి కన్గొనిన నానభ యంతయు దృక్పఠీచివీ
చీనివహంబుచే మునిగి చేడ్పడునో యనుభీతిఁ జోరె ల
జ్ఞానతయై కరాగ్రవివిధాభరణంబులు చూచుచుండఁ బ
ద్మాననయుం గటాక్షుడు లాదట నొక్కొకమాటు పర్వంగన్.

149

క. గౌరియు సిరియు నిజాంకవి, హరిణు లగునట్టి హిమన గాబులభంగి
భీరవ్యగభీరవ్యము, లారంగా విభుఁడు మెఱిసి నాత్మజతోడన్.

150

ప ఇట్లు నిజపు త్రీలాలనలాలనుండగుచు నమ్మహీనాథుండు కొండొకతడవు వినోదించి
తద్వయోరూపంబులకు ననురూపంబు లగువిద్యావిలాసంబులభ్యసించియోగించిన.

ఉ. భారతి యొండె నొండె నలపార్వతి గాని తలంచి చూడ నీ
నీరజసేత్ర యొక్కధరణీపతిపు త్రికమాత్ర గాదు వో
ధారుణి నంచు నజ్జనకదంబము మెచ్చంగ సాక్షి భూతయై
చేరి గురుండు చెప్పు నతిశీఘ్ర మెలర్ప గ్రహించె నేర్పునన్.

152

క. పాటయు జనువును వ్రాతయు, నాటయు వాద్యంబు నాది యగువిద్యలకుకొ
మేటి యని పొగడఁ దగియెడు, పాటిగఁ దా నభ్యసించె బాలిక పేర్కిన్.

153

ప. అంత నొక్కనాఁడు దనకూతు విద్యావిశేషంబులకు సంతోషంబు నొంది గాఢా
లింగనంబుచేసి మస్తకంబు మూర్ఖునుచు దొడమై బెట్టుకొని యిత్రస్వి నెవ్వ
రికి నిత్త మని చంద్రనేఖ నడిగిన నయ్యింతి నయనారవిందంబులందు బాష్పమీదు
వులు గ్రమ్మ గద్గదిక నెలుంగు వెడలక తల వంచుకొనియున్న నరేంద్రుండును దన
మనంబున నెఱింగి.

154

ఉ. పెంపు దలిర్ప నీతరుణి పెండిలి చేసితి మేని నల్లనిం
జువును బ్రహ్మరాక్షసుండు చాలము తద్దరవస్థ యేము వీ
క్షింకఁగ నింక మాకుఁ బరికింపఁ గనూభవయం దనూజాఁడుకొ
సాంపెనలారఁగా నిదియ చుమ్మని నిశ్శితవృత్తి నుండంగన్.

155

సీ. బాలికజ్ఞునంబు ప్రబలః దోరంబుగ వెడలిల్తునేకాంతవేది యనంగ
నెలనాగనూ గారు నేర్పడి కడునొప్పై బంచబాణునిమీనుపడగ యనంగ
ముదితలే జన్నులు మొన రెత్తి బలసె నంగజుః డేబుమేటిదుర్గము లనంగఁ
గన్నులు నిడువాలం గన్నులు మెఱుఁ గెక్కి నతసునిక్రొవ్వాడియమ్ము లన గ

- అ. నతివనడపు మెఱిసె రతిరాజుసాధన, గతులనంగ విమలకమలసేత్ర
పలుకు లమరె భావభవుమూత్ర సారంబు, లనంగ నాడునాటి కంద మగుచు. 156
- ఆ. అలోలాక్షిలలాటవక్త్ర సదృశత్వాకాంక్ష: జం ద్రుండు దా
బాలత్వంబు వహించి చూచియు నొగిం బ్రౌఢత్వముం బొందియున్
బోలా జాలక జాలి పొంది వగలం బొల్పేది లోఁ గుండె గా
కాలాకింప: దదీయబింబము కురంగారముం గూరునే. 157
- క. ఆనయనము లానుచుగరు, లానగుమొగ మామృదూత్తు లాగాంభీర్యం
బానడుపు లావిలాసము, లానెలతకె యొప్పు నొరుల కలవడ వెందున్. 158
- లే. అంత నత్యంతరూపసత్కాంతులందు, బువ్వవిల్కానిఁ బ్రేమనాళుష్పగంధి
జవ్వనముతోన నిలఁ గలయవ్వనంబు, లెలమి బొంద వసంత మిట్టే గుడెంచె. 159
- క. జర యుడిసి మాకు: గ్రవ్వుఁ, దరుణత్వం బొసంగు ముచును ధరణీదేవిన్
బొరిఁబొరిఁ బూజించినక్రియఁ, దరమిడి కారాకు రాత్నె దరుచయ మెల్లన్. 160
- ఉ. పల్లవితక్షమాజములు బంధురతోరకితద్రుమంబులున్
లెల్లగుపుష్పితక్షితిజబ్బందములు న్వనభూములందు శో
భిల్లె ల్రమానసాయకుఁ డభీష్టవిహార మొనర్పవచ్చుచో
నల్లములందు వేడ్క లిగురొత్త వసంతు నలంకరించినన్. 161
- ఉ. కాయజనాయకుం డలరుగద్దియ యొక్కె వసంతవేళ నుం
డో యిల నెల్లవారలు: దదుత్సవసంపదసౌపు చూడ రం
డో యెలనాగలం దొఱిగి యొంటిఁ జరింపకుఁ డోఁబలాది యం
చాయకరీరిఁ జాటునటు లామనిఁ గూయ దొడంగెఁ గోయిలన్. 162
- క. తరమిడి పుప్పులగుత్తుల, దొరిగెడిమకరందరసము తోయగబుగఁ ద
త్తులతలు చల్లలాడెడు, దరుణవిటివీటులు వోలె దత్సమయమునన్. 163
- చ. అతిరళగంధవాహానికరాహతి నొక్కొకచోటఁ బుష్పరే
ణువు లెగయగ నప్పుడు మనోభవుఁ డత్వము, దోలుచో ఖురో
దృవధరణీవరాగములు పర్యె నొకో యని యెల్లవారలం
దివిది నులింప నొప్పు జగతి న్వనభూముల: గొన్నిచోటులన్. 164
- ఉ. జుమ్మని మ్రోయుమ్రోతఁ గడుశ్రోత సుఖం బగుగర్జచాడ్పుగా:
దుమ్మెదతండముల్ బెరిసి తోయదరీతి: జరింప: జూపులం
గమ్మరిలేనియల్ దొరుగఁగా జనుకు ల్పవి సోగ లెత్తి మో
దిమ్మన నాడుఁ గేకినముదాయము కాంతినిలాస మొప్పుగన్. 165

ఉ. ఎక్కడఁ జూచినం జిలక లెయ్యెడఁ జూచినఁ గోకిలమ్ము లే
చక్కటిఁ జూచినకొ సమదవట్టుదనంఘము లెందుఁ జూచినం
జొక్కపుకారికల్ బుతువుసొంపు నులింప వశంబె పువ్వుఁదే
రక్తిసపంచసాయకుడ యెద్దెనఁ జూచిన నవ్వనంబునన్. 166

ఉ. అట్టివనంతవేళఁ గునుమావచయోత్సుకబుద్ధి నెప్పుదిం
బుట్టఁగఁ బుష్పగంధి తనబోటులుఁ దానును బూర్ణచంద్రతోఁ
బుట్టినయట్టికాంతి గలముద్దుమొగంబు నెలర్ప నంజెలుక
మట్టెలు దట్టమై చెలఁగ మందగతిం జని యవ్వనంబునన్. 167

ఉ. కంతునిపూజ నేయుదము కాంచనపుష్పచయంబు లీవు నీ
వంతులు నీవు నీవు విరవాదులు పొన్నలు నీవు నీవు వా
సంతిక లీవు గొజ్జఁగులు చంపకమంజరు లీవు దెమ్ము మా
వంతు సరోరుహంబు లని వావిరిఁ గోయఁ దొణంగి రందఱున్. 168

సీ. మెట్టుచో నడుగులదట్టంపుఁ గెంజాయఁ బ్రాంతదేశంబులు పల్లవింప
వీచుచోఁ గరములవిద్రుమచ్ఛాయలు రెండుపక్కియలను నిండి నెఱయఁ
జూచుచోఁ గన్నులచొక్కంపుఁదళుకులు గళుకులై ముదటఁ గలయఁబోలయఁ
బలుకుచోఁ గంభీరపదనిస్వనంబులు కోకిలస్వనములఁ గూడఁ బిలువఁ
లే. గదిసి తోతెంచుకామాంధకార మనఁగ, వలుద క్రుమ్ముడి వెనుకకుఁ జేలు వొనర్పఁ
గమలదళగంధి యగుపుష్పగంధి యొక్కతెయును బువ్వులగోసెను దేజమెనఁగ.

మ. తరుణీరత్నము పువ్వుఁదీగె యొకచేత న్నంచి పాదాగ్రమున్
ధరణిక్ మోసి యొకింత నిక్కి తనుమధ్యం బొప్పఁ గక్షద్వయ
స్ఫురణం బారఁ గుచంబు లుబ్బ నయనంబు ల్విచ్చి లీల స్తుఖాం
బురుహం బెత్తి యొకర్తు గోసె నెలమిక్ బుచ్చుంబు లత్తోటలాన్. 170

క. రుచిరేందువదన యొక్కతె, తుచవరిధానంబు నిండఁ గోసెఁ బ్రమాన
ప్రచయము దనహృదయేశ్వరు, నుచితస్థితిఁ బూజచేసె నొక్కొ యనంగన్.
లే. పొలఁతియొక్కతెనం పెఁగపువ్వుఁగోసి, మూర్ఘినియెఁగఁగమినులఘ్రిణములకునదిన
దృక్ష మనునతక్రవీంద్రోక్తి తెలుపఁ బూని, యొక్కొ యిటు చేసెననిజాణలుల్లసిల్ల.

చ. ఒకసతి యిత్తుదండమును నొప్పుగుచాపముగా నొనర్పి దా
నికీ బువుఁదీగె నారి యిడి నెమ్మి దలిర్పఁ బ్రమానబాణవం
చకము ధరించి కాముపరిచారికవోలె జరించెఁ దద్దనాం
తికచరవిప్రయోగులమది స్పృహ రూపఁగ నంతకంతకున్,
భోజధాజీయము—రీ 173

- ఉ. అప్పు డొకర్లు గొన్నివిరు లాదటతో నఱచేతఁ బట్టి యే
నప్పుడు గోయుచోటఁ జలువై యిటు లిప్పుడు రక్తవర్ణమై
చొప్పుడు ఔమి చిత్ర మనుచుం జెలికలైల కెల్లఁ జూపెఁ బైఁ
గప్పినపాణిపల్లవముకాంతికతంబున భ్రాంతి యెత్తినన్. 174
- చ. ఒకసహకారకాఖతుడ నోలిఁ బెనంగొనియున్నపుప్పుఁ గీ
గకుఁ దనహస్త మెత్తుటయుఁ గ్రక్కున లేజిగు రంచుఁ గోకిలం
బొకటి రయంబునం గదియ నుల్కి వడంతుచుఁ బాజె నొక్కబా
లకి తనబోటితోడ నబలా యిది కాటుకతీఁగె పొవ్వునన్. 175
- చ. కుసుమపుగు త్తి చూచి యొకకోమలి డగ్గటి కోయఁ బోయినన్
బసిఁబడియందు నున్నమధువంబులు వచ్చి ముఖంబుతానికిన్
మునరంగఁ జోడి చోడి పెరు మ్రోతలతో నవి దట్ట మైన వె
క్కునవడి పాటుచెంచె జెలిక త్రియ లందఱుఁ జూచి నవ్వంగన్. 176
- సీ. 'తరళాక్షి ! చూచితె తరళాక్షిరోమలు చల్లక పూవ దీచంపకంబు
కలకంఠి ! చూచితె గంధూషమద్యంబు పోయక పూవ దీపాగడమ్రు
బింబోష్ఠి ! చూచితె బిగియంగఁ గాంగిట బెరయక పూవ దీకురువకంబు
బాలకి ! చూచితె పదతాడనస్త్రీతి లేకున్నఁ బూవ దశోకతరువు
- ఆ. గాన నతులయందుఁ గలసౌఖ్య మెఱుంగనినరుఁడు మ్రాను గాక ధరణిమీద
నబల ! యివ్వి మ్రాకు లనవచ్చునే' యని, చెలికిఁ జూపి చెప్పెఁ జెలువ యోర్తు.
- చ. ఇలఁ బులిసంబుకంటె ఘన మీఞఘనం బని చూపుభంగి నూ
రులు వెడలంగఁ దోఁపగను రూఢిగ నంబర మెత్తి లీలమై
గొలసికి డిగ్గి యబ్జములు గోయఁ గరాబ్జము సాచి యందులూ
పలఁ దనచేలిసీడఁ గని పట్టంగఁ బోవుఁ బయోజవిన్నపిన్. 178
- ఆ. తొంటిమొలక నొక్కతొయ్యలి చనుకట్టు, గట్టు టాప్పె రాత్రు లిట్టునట్టు
విచ్చిపోవకుండ నచ్చక్ర వాకులఁ, బట్టి మరుఁడు లంకెఁ బెట్టె ననగ. 179
- క. కలువలుఁ జెంగలువలు వి, చ్చలవిడి నొడిసిండ్లఁ గోనెఁ జయ్యన నొకఁ
మలి వృగమదకుంకుమములఁ, బొలఁచినమరుసాయకములు దొన నిడ్డక్రియన్. 180
- సీ. అపొన్నపూదేసె లాని యన్నెక్కినఁ గదలనేరని తేటికదుపుచేత
నెఱక లాండొంటిపై గిఱిపి రతిత్రాంతిఁ బడియున్నభృంగదంపతులచేత
గవ్వపుష్పాడి గ్రోలి కడలేనియంబున మిన్నంట మ్రోయుతుష్పెదలచేత
భాలివోనిమరుదంపుఁగలికల నెత్తావిఁ దవిలి సోలెడుపట్నములచేత

- ఆ. మిగుల నంద మగుచు మీనాకుఁ జేయక, దాచి యున్న బాణకరులుపోసి
తప్తివిరులు గోసె దరుణి యొక్కతె కుచ, చక్రవాకరేఖ జాణి పడంగ. 181
- వ. ఇట్లు పుష్పావచయాపదేశంబున నారామ లారామం బుతయుఁ దఘమయంబకా
వివారించి సరసాలాంబులు నెఱయ మెఱయుచుండఁ గ్రమక్రమంబున. 182
- ఉ. నీరధిఁ గాలకూటము జనించినయ ట్లరుదెంచె గ్రీష్మ మి
ద్ధారుణిఁ గృత్తివాసుఁ డది దాఁ గబళింపఁ గడంగుభంగి నే
పారె బయోద జేళ సుర లంతట నంతన మందివట్టు లం
భోరుహజృంభణం బమరఁ బొల్చె శరత్సయంబు పెంపునన్. 183
- ఉ. వేలుపుటేటిఁ ఘనములు వెన్నునిపొక్కిటితమ్మిరేకు లా
కాలలనాదుకూల మృదుసంవృతసంచలసంచయంబు ది
క్కులకబాల కేళిపరికల్పితశుభ్రమరుత్పతాకికా
జాలము నాఁగ నొప్పె విలసద్ద నశారదసీరదావలుల్. 184
- క. మడుఁగులు బావులు కొలఁకులు, వడివెట్టినయమృతరసమువడువున నిండా
రెడునిర్మలజలములచేఁ, గడురమ్యంబులయి జగతిఁ గడుఁ బొగడంచెన్. 185
- వ. ఆయ్యవసరంబున. 186
- క. సలిలవిహర క్రియలకుఁ, దలకొనుమదితోడ నృపసుతారత్నము నె
చ్చెలిసిండుతోడ నాపు, విలుతునిదీపంబు వోలె వెలువడి యొకచోన్. 187
- చ. చిగురులపెంపుఁ గ్రొన్నెలలచెన్నును బువ్వులసొంపు నై కడుం
బొగడఁగ నొప్పుకాఖిల నభోవలయంబు నతిక్రమించి మిం
చగుతరువాటికాతటమునందు మహాత్ములచిత్తవృత్తియ
ట్టాఁగి గడుస్వచ్ఛ మైనకొల నొక్కటి చేరి మహామందంబునన్. 188
- సీ. తొలిదొలిఁ జొర నోడుచెలువలచిత్తముఁ దెలిసి యాటలకు మెగొలిసి కొలిసి
యెలోల యని లీల నోర్తోర్తుఁ దేగొని పరువడి చెయ్యాక పాణి పాణి
యాదట నితరేతరాస్యపద్మములమై గరయంత్ర ధారలు పఱిసి పఱిసి
వికచపద్మ పరాగవిసరంబు పుచ్చి చేసాచి యొండొరులమై జల్లి చల్లి
- ఆ. జలజనక్తమధువములఁ బోసి చోసి రా,యంచపదుపుఁ బట్టఁ బొంది పొంది
దరులఁ జెంది చెంది ధవళాయతాక్షు లగ్నొలన నట్లు కేలి సలిసి రంత. 189
- ఉ. మాళవనందభూపతికుమారుఁడు సద్గుణమండనుఁడు నాఁ
జాలినరత్నమండనుఁడు సత్యసమన్వితుఁ డేగుదెంచె వా
తూలసమానయానమునఁ దోడికుమారులుఁ దాను సింహకా
ర్పూలభయంకరాటవుల దూఱుచు నేర్పున డేగవేటుకున్, 190

- అ. అరుగుదేరఁ దేరి నారాజనందనుఁ, గూడి పాఱ లేక తోడినఖలు
నిలిచి రంజకమున నిగుడుభానునిఁ గూడి, యరుగ లేనిగ్రహచయముకట్ట. 191
- క. ఇన్నిధమున నుదలు దవు, దవ్వల దిగఁబడఁగ నింద్రదత్తు డనువాఁ
డవిభునిఁ గూడి నెయ్యము, నివ్వటిలఁగ నడచెఁ డోడునీడయపాలెన్. 192
- వ. అప్పుడు. 193
- ఆ. డేగ వేటయందు డెందంబు నిలిపి గో, పాలవేష ముడిగి తాలకేతు
నహితుడై ధరిత్రి విహరింపఁ జొచ్చిన, నందనుతునిఁ బోలె నందనుతుఁడు. 194
- క. ఆనుచరుడఁ దాను నేక్రియ, విన విన్నయ మైనయట్టివేటలతమకం
బున నిది నను మిది విషము, బనక చతురుఁ గనియె నమ్మహాపుర మెదురన్. 195
- చ. కని 'యిది యేపురంబు చెలికాడ మహాన్నకవప్ర కాఖయై
ఘనపదనాభిశోభి యయి కంధరబంధురహర్త్యైరమృమై
యొనరెడుఁ గంచియో మధురయో మిథిలాపురమో విదర్భయో
తనరునయోధ్యయో శ్రుతిహితంబుగఁ జెప్పము నాకు' నావుడున్. 196
- ఉ. ఆతఁడు రత్నమండనున కాదట నిట్లని చెప్పె నట్ల 'ప్ర
ఖ్యాతిగ నీవు పేర్కొనినయట్టివి యెద్దియఁ గాదు నుమ్మ నం
పాలి యనంగ నొక్కనరపాలకుపో) లిది దీనిపేరు వి
స్తా తగఁ బుండరీకము రమానదనం బిది శబ్దతుల్యతన్. 197
- క. ఈరాజు ధర్మవర్తనుఁ, డీరాజ్యములోనిప్రజలు నిందంబు విహితా
చారైకరతులు దురితవి, దూరు లకుచు నెపుడుఁ జెప్పదురు నత్పురుషుల్.' 198
- వ. అని యింద్రదత్తుడు చెప్పునప్పులుకులు విని రాజనుతుఁడు ప్రీతిచేతన్ముం
డగుచుఁ జని చని తనచేతిడేగ నొక్కమహిరుహంబుపై నున్నవిహంగంబునకు
వైచిన. 199
- ఉ. ఋవ్వను మ్రోకతో నెదు రెఱుంగనివీకఁ బరాక్రమించుచో
నవిహంగంబు తద్ధనతరారుణదారుణనేత్రతోచులక
నివ్వెఱుంగంది కాల్యానఁగ నేరక మేదినిఁ గూలెఁ గూలినం
జివ్వఁ దేలిపోయి యొకచెట్టున వ్రాలె గరంబు దవ్వలన్. 200
- క. ఆడేగ యట్లు వ్రాలిన, వేడుక నవ్వనమునందు విలసితలీలం
గ్రీడించుబాలికాజన, మాడామణి పుష్పగంధి చూచి కడంకన్. 201
- క. పట్టెదను డేగ ననుచు, నిట్టలమునఁ జెలుల మొఱుగి యీక్షణరోచుల్
దట్టములై ముందట పెద, పెట్టినటులు గలయఁ బొలయఁ బెద్దయఁ బ్రీతిన్. 202

క. అడుగుల జప్పుడు కాశం, డెడునట్లుగఁ గదియఁ బోయి డేగా యిదె నం
జాడు గొమ్మని యొకయెలమా, మిడిచిగు రటు చూపుచుండె మెలఁతుక యంతన్.

క. ఆచ్చపుడమకంబునఁ దన, నెచ్చెలి నచోన్న డించి నృపతితనూజుం
డచ్చెలువ లున్నతోటకు, వచ్చెం దనడేగ యెందు వ్రాలెనో యనుచున్. 204

ఉ. వచ్చి యతండు చూచెఁ జెలువంబులప్రోక విలాసలక్ష్మీకి
జొచ్చినయిల్లు సౌఖ్యములచోటు వికాసముతానకంబు క
న్నిచ్చులయున్మిసట్టు కునుమేపునికారముజన్మభూమి నా
నచ్చగుపువ్వుగంధిఁ జపలాయతనేత్రఁ బయోరుహననన్. 205

క. ఆతరుణిమణియును నృప, నూతితనూవిలసనాతిశోభాసక్తం
వై తనచూడ్కి నిగుడఁ బ్రసన్నితగతిందోచెఁ గుడ్యచిత్రముభంగిన్. 206

చ. ఇరువురమాపులుం దనకు నింపగుతూపులు గాఁగఁ దేర్చి యొం
డొరువులమర్మము ల్గలఁగ నూటటఁ జెందనిహస్తభూష
స్ఫురణ మెలర్చ శంబరనిహదనుఁ డార్చుచుఁ బింజ పింజతో
నొరయ నిరంతరంబుగ మహోద్ధతుడై తెగి యేనె నత్తఱిన్. 207

క. కోరుడు రొండొరుఁ గదియఁగఁ, గోరుడు రితరేతరోపగూహనశుభముం
గోరుడు రన్యోన్యాధర, సారసుధారుచులు దనివి ననఁ గ్రోలంగన్. 208

క. ఇట్లయ్యెరువురుఁ దమలో, జట్లువడనిశోర్కు లక్కజంబుగ నఖిలీ
చిట్టెఱిగినఁ గార్యము తుది, నెట్లగునో యనుచు నుండ నింతటిహాసన్. 209

చ. కనుఁగొని పువ్వుగంధిచెలికత్తియ మాలిని నాఁగ నొక్కయం
గన చనుచెంచి యిద్దఱుముఖంబులఁ దోచుచునోవికారముల్
తనమది నిశ్చయించి క్రియ దప్పచె యింకి యేనుపేక్ష చే
సిన నని యాసరోజముఖఁ జేరి ప్రియోత్తల గారించుచున్. 210

అ. 'తరుణి! మనము వచ్చి కడవయ్యె నాటలు, చాలవస్తు ప్రొద్దు వ్రాలె మిగుల
నీకు నెదురుచూచునృపసతీలకంబు, పాలి కరుగ నింకఁ బాడి గాడె.' 211

లే. అనిన నయ్యొంటి సిగ్గున నవనతాస్య, యయ్యో నేమి నేయుదు నల్లయవనిసాధ
తనయఁడిందుఁ బ్రవేశించెనుచుఁదనదు, హృదయమావయస్యకుఁజూపునదియపోరె.

ప. మఱియు నత్తెఱవ తత్సమయసముచితోత్తులు పలుకుచుఁ గైదండ యిచ్చి యమ్మ
చ్చెకంటి నచోట్టు గదల్చి తెచ్చునప్పు డచ్చెలువుండు పచ్చిల్లు నచ్చవిరితూ
పులచే నొచ్చి వెచ్చనూర్చుచుం గూర్చుండంబడి వైవై నివ్వటిల్లు నెవ్వగల నొగిలి
మూర్ఖిలై నాపువ్వుగంధియుం గొంతదవ్వరిగి యరిగి మనోజాతశరస్వాతయై సోలి
వ్రాలె నంత. 213

- క. అక్కట మనోజవేదనఁ, జిక్కె భవత్పఖుండు వానిఁ జేకొను మనున
ట్టాక్కటఁ బలికెడుశుకములఁ, నక్కకఁ గనుఁగొనుచు నింద్రదత్తుఁడు వచ్చెన్. 214
- అ. వచ్చి యతనియునికిఁ గ్రచ్చఱఁ జూచి డెందమునఁ గొందలంబు దలకొనంగ
'హాకుమారతిలక! హారత్నమండల!, యెట్లు సంభవించె నిట్టియెడరు?'. 215
- స. అని చలికి మఱియును. 216
- క. 'పాము గలదొ కాదే బెను, గాము గలదొ యదియుఁ గాక త్త్రయకులజుం
డీమెయిఁ బొలిసినఁ గయికొని, యేమేనియుఁ జేయుభూత మిచ్చటఁ గలనో. 217
- ఈ. ఇయ్యవనిశనందనున కిప్పుడ యీదురవస్థరూఁ గతం
బెయ్యది యొక్కోయే నితని నేక్రియఁ జేకొని లేర్పనొక్కో! నా
కియ్యెడ నివృత్తకృత్యమున కెవ్వఁడు దోడ్పడఁ గల్గువాడొకో?
దయ్యు!యేమి *చేతు'నని తల్లడ మందుచుఁ జేరి యిట్టచున్. 218
- క. 'ధీరోదాత్తగుణోత్తర!, యోరాజకుమార! నీకు నుచితమె యిట్టి
జారుణతామసభావము, గూరి వృధాభేదమునకుఁ గుమరైయుండన్. 219
- చ. ఫణిమయపాశజాలములపాల్పడి యారణశయ్య నున్నరా
వజరిపునిగ్రహం బుడువ వచ్చినయవ్వినతాతనూజుల
క్షణమున నున్న డేగచెనఁ గన్గొను నీదుమనోవికారకా
తణ మెఱిగింపు మాకు వివరంబుగ సర్వముఁ జక్క చేసెదన్.' 220
- ఈ. అనుచు సఖుండు వల్క్కుటయు సంకిలి దేఱినచిత్తవృత్తితోఁ
గను తెఱవం దలంచి యధికంబుగఁ గ్రుచ్చెడుబాష్పవాంతో
గనసినతెప్ప లెత్తుటయు నెత్తి సుఖాసనుఁ జేసి కన్నుల
ట్ల నఱచేత నొత్తి వికలం బగుహారము చక్కద్రోయుచున్. 221
- క. తత్సమిపపుష్పిశలతాలవాలాంబున మకరందమిదుసంవాసితంబు లగునంబువులు కర
పుటంబులం దెచ్చి యందిచ్చి ముఖప్రశ్నశనంబు చేయించి యాతని నపహాకించి.
- క. 'నీ కిట్టికడేదిదుర్దశ, రాకకుఁ గత మేమి?' యనిన రాజతనూజుం
డాకర్ణింపు'మిచట నోక, కోకిలశుకవాణిఁ బుష్పకోమలఁ గంటిన్. 223
- సీ. చిగురుటాకులలోనిజిగిఁ గూర్చి యాబాలయఱకాళ్ళకేతుల నలఁదిరొక్కొ
చుడిటిఁగలమొదిప్రభ దెచ్చి యాకాంత మెయిదీఁగె యంతట మేదిరొక్కొ
భంద్రమింబముకాంతి నవరించి యాలేమమోమున నునుపుగాఁ దోమిరొక్కొ
క్రొవైఱుంగలమించు గొని వచ్చి యాయంతికలికకన్నులఁ గీలుకొలిపిరొక్కొ

* చేతు! ననునది లక్షణవిరుద్ధము. చేసితని. యని మార్చిన సరిపోవును.

- ఆ. యనంగ నవతులేని యభినవాకారంబుతోడఁ జెలులఁ గూడి యాడుచుండఁ
జామ యోర్తు మరుని సామ్రాజ్యలక్ష్మీయ, పోలె దానిఁ జూచి బేలుపడితి. 224
- ఉ. ఆమదిరాక్షసేత్రరుచు లావనజాననముద్దనవృష్ట లా
భామినిమందమందమ్మదుభాషితరీతులు డెందమందుఁ బే
రామనియై తనర్పటయు నంగజుచేలినికాతసాయక
స్తోమముభంగిఁ గెందలిరుజొంపము నా కౌదవించెఁ గంపమున్. 225
- ఉ. తోఁసని పోయె నంత నొకతొయ్యలి యయ్యెలనాగ నప్త పే
రాకలి గొన్న బెబ్బలి రయంబునఁ గృష్ణమృగార్థకంబువై
వీత యెలర్పఁ బెల్లడరి వ్రేయుగతిక్ మరుఁ డుగ్రుడై ననుం
దాఁకిన మూర్ఖ నొందిలిని దద్దయు నీవలనిష్ట లేఱితిన్. 226
- క. అని యి ట్టేర్పడఁ జెప్పిన, విని యతఁ డి ట్లనియె నొక్కవెలఁదికిఁ గా నె
వ్వున మింత నెగులు పఱువఁగఁ, జనునే నీయట్టిదైర్యసంపన్నునకున్. 227
- చ. ఆనవుడు 'నేమి చెప్పదు వయస్కుఁడ! భానుఁడు తూర్పుఁగొండ యె
క్కిన మఱి యేటివీఁకటులు కేశవనామము జిహ్వ నుచ్చరిం
చినతుది నేటిపాపములు చిత్తజుపుత్రుడి గ్రేణి సేయున
వ్వనితకటాక్షదీధితులు వ్రా లినమీఁదట నేటిదైర్యముల్. 228
- చ. విను మటు లుండె నాహృదయవేదన మానుప నీవుచేని నా
కనుగవ గెంపొనర్చు సితకంజనిభేక్షణ నాలతాంగిఁ దో
డ్కిని చనుచెప్పు లే ననువుఁ గూడనిపక్షమునందు నన్ను ర
వ్వునినను వచ్చెదం బిలువు మక్కడికార్య మెఱింగి చయ్యునన్. 229
- చ. అనుటయు నింద్రదత్తుఁడు నరాధిపనందను నంద యుంచి యేఁ
జని యిటు వచ్చునంతకు విచారము నీమది జేర నీకు మ
వ్వనితకు నీకు నిప్పుడ యవశ్యముఁ బొందొనరింతు నంచుఁ జ
య్యునఁ జనుదెంచె నానరసిజానన లేఁగినచొప్పు వెంబడిన్. 230
- సీ. ఈరీతిఁ జనుదెంచి యెదురుకట్టను నొక్కమాధవీవనలతామంటపంబు
క్రింద నందఱుఁ గూడి కిసలయశయ్యవైఁ బూఁబోడి నునిచి కప్పురపుధూఁ
యఱకాళ్ళఁ దోముచు నఖిలాంగకములందుఁ బాటించి చందనపంక మలఁది
పదను డించినచోటఁ బన్నీరు చల్లుచుఁ గదళీదళంబులఁ గదిసి విసరి
ఆ. తరుణిమేన విరహతాప మగ్గల మైనఁ, గాము సోముఁ గవ్వగాలి నళులఁ
బికము శుకముఁ బేరుపేరఁ బ్రార్థింపుచు, సంభ్రమించుచున్ననఖులఁ గనియె. 231

- మ. కని 'మీ' రెవ్వరు? మీలతాంగి కిచటకా గామజ్వరం బేమిటకా
జనియించెకా? శిశిరోపచారములచే శాంతంబు గాదో కదే
వనితారత్నములార! చెప్పుఁ దనినకా వామాత్మ లారాజనం
దనమిత్తు న్వసఁ జేర వచ్చి వికళద్యాప్తేక్షణాంభోజలై. 232
- క. 'అన్నా! యే మని చెప్పుదు, మిన్నగరమురాజాహుంతు రీవిరహిణి యు
ద్భిన్నసరోజానన యీ, కన్నియపే రమరుఁ బుష్పగంధి యనంగన్. 233
- ఉ. ఈసతి కేము నెచ్చెలల మీయెలవోటకు వచ్చి నిశ్చలా
ల్లాసవిలాసహాసము తెలర్చుగ వేడ్కలు సల్పచుండగా
నానమయంబునందు నొక డయ్యలరమ్ములు నిత్తుదండబా
ణాననముం దొలంగ నిడి యంగణుఁ డొంటియ వచ్చుచాడ్పునన్. 234
- మ. మిగులం జక్కనివాఁడు శాంచనరుచికా మేదించిన ట్లంగకాం
లింగదుంబొల్పుగువాఁడు యావనమదోద్రేకంబురం దద్దయం
జీని సొంపారెడువాఁడు మాకడకు వచ్చెకా డేగ వేటాడుచుకా
జిగురుంబోడియు వానిఁ జూచి తనిలకా జెప్పంగ నింకేటికిన్. 235
- క. ఆక న్నెఱింగి యచ్చట, నీకన్నియ నుండ నీక యిట తెచ్చితి మా
రాజొమరుఁ డెందుఁ బోయెనొ, వీకున నిది మూర్ఖవోయె రహతురతన్. 236
- ఉ. అప్పుడు తల్లిడిల్లి చిగురాకులనజ్ఞకుఁ దెచ్చి బాలకుం
బుల్పొడి రక్షగా నొసల బొట్టిడుచు న్నకరందబిందువుల్
చిప్పిలుపుష్పమంజరులు చెక్కుల నొత్తుచు ధౌతవస్త్రముల్
గప్పుచుఁ జందనంపుటదకంబు పయిం జీలికించుచుండగన్. 237
- క. మిక్కుటమై విరహానల, మిక్కిన్నియదేహా మెల్ల నెరియింపఁగఁ బూ
బక్తెర గలశుకతురగము, నెక్కినవెడవింటిరాతు కెరగితి మార్తిన్. 238
- క. తక్కుటివరుబలములకును, మ్రొక్కితి మే మిటను నెవ్వరును సుముఖులుగా
తక్కుడఁజొత్తు మనకు! నీ, వెక్కడివాడ? విట యెచటి కేకెడ? వనినన్. 239
- క. 'మీపుష్పగంధికైయ్యపుఁ, జాపులకును లెప్పు మైననుకుమారవపు
శ్చి' పెంపునఁ దనరినవను, ధాపలిసుతుగఱుండ నింద్రదత్తావ్యాయుడన్. 240
- చ. అతఁడును బుష్పగంధిలలితాకృతిజాలమునందుఁ దద్దయకా
ధృతి యెడలంగ మశ్యముగతికా గడు లోఁబడి పంచబాణబా
ధితుఁ డగు బేను జూచి తగఁ జేలుచు మీ కెఱిగింప నేగుచెం
చితి నిట మీఁదికృత్య మది చెప్పఁగ నేటికి మీ రెఱుంగకే. 241

- క. ఆనవుడుఁ బనిపడి వెదకం, జనపలసినసొమ్ము దాన చనుచెంచినచా
 ద్వున విన నబ్బె నితనిముఖమున నిక్కార్పంబు మూలముట్టుగ ననుచున్. 242
- చ. రయమున నేఁగి యానతులు రాజతనూజకు నత్తెఱుగు ని
 శ్చయముగఁ జెప్ప ము న్నసమసాయక సాయకపంక్తి చేత నొ
 చ్చియు నొకకొంత యూఱడిలుచిత్తముతో నటు లేచి తా నతి
 ప్రియమన నింద్రదత్తుఁ బిలిపించి తదాననదర్శనంబునన్. 243
- క. రోగికి నుహృదులఁ గన్గొనఁగా గుణ మెట్టి దగు నట్టికైవడిఁ జేతో
 రాగ మెలర్పఁగ నునికికి, నాగోతులు ప్రీతి నొంది యాతనితోడన్. 244
- ఉ. 'తమ్ముడ! నీవు వచ్చినకతమ్మన మాహృనయమ్ములోనితా
 ప మైకొంత డిందుపడి ప్రాణము నిల్పె భవత్సఖుండు నే
 మమ్మన నున్నవాడే? యొక మా టయిన న్నముఁ జిత్తగింపునో
 నెప్పుది డేగవేటకును నెక్కొనుచిత్తముతోఁ జరించునో?' 245
- క. ఆనవుడు 'నాతనివేటల, పని యిట యింకేమి చేప్ప భావజూఁ డీభా
 మిని దీమంబుగఁ జూపి య,తనిఁ గైకొని వేటలాడె దద్దయుఁ గడిమిన్. 246
- క. అంతటఁ బోవక మరుఁ డీ, కాంతారత్నంబు నతఁడు గారణముగ ని
 ట్టితకుఁ దెచ్చె నెఱుంగవె, కొంతవిచారంబు పలకొకో మీకైనన్. 247
- క. తొలిఁకొలి రోగనిదానము, దెలియక యాపథము వేయఁ దివిరెడువెడవె
 జ్జులు వోలె నొడఁగి యాతొ, య్యలి నేమిటికెప్పు యిత యలజడి పఱుపన్.' 248
- ఉ. నావుడు నింద్రదత్తువచనంబుల నయ్యెలసా గ లట్ల కా
 దే విరహాజ్వరంబు కడలేఱునె యీచలిమందులందు నిం
 దీవరనేత్రచందములు దేవికి ము న్నెఱిఁగింపకుండినం
 బోవునె ముల్లు ముంటిఁ గొని పుచ్చక రోకటఁ బుచ్చపచ్చనే. 249
- వ. అని తలంచి. 250
- క. 'వినవలయు నతనిరాష్ట్ర మ,తనిపట్టణ మతనితల్లిదండ్రులపేర్ల
 తనిధామ మతనిప్రియభా, మినియభిధానింబు మాకు మేలుగఁ జెప్పుమా!' 251
- చ. ఆనిన నతండు 'మాళవసమాహ్వయదేశము వానిదేశ మా
 తనినగరంబురత్నపురి దాని కధీశ్వరుఁ డైననందుఁ డా
 తనిజనకుండు తల్పియనితంబిని యంబిక వానితల్లి వాఁ
 డనఘుండు రత్నమండనసమాఖ్యుండు పెండిలి లేదు' నావుడున్. 252

- క. ఒండొరులఁ జూచి యానన, మండలములఁ దెలివి యొలయ మాకన్నియ కా
తండు పరుండగఁ బరువడి, రంఢని కార్యోక్తిమై మరల్చిరి వానిన్. 253
- ఆ. అంతఁ దనదుకోర్కి యట్టిసయట్లకా, నెమ్మి నుల్లసిల్లునృపతనూజఁ
గొంచుఁ బురికి నరుగుచెంచి రయ్యింతులు, ననియె నతఁడు నధిపతనయుకడకు 254
- చ. చనునెడ నంగజన్తుశరసంహతిచేఁ బడి బాలుఁ డింద్రద
త్తున కథిలాషతో నెదురుత్రోవలు చూచుచుఁ గమ్మగాలిసో.
కునుకఁ జలించుచుం గనుమకోరకము ల్గని తల్లడించుచుం
దనదురసాలవల్లపవితానము చూచి కలంగఁ బాటుచున్. 255
- క. నానాభంగుల నిటు విరహావలపరితప్తచిత్తుఁ డగునట్టిధరి
త్రీనాథమాతిపాలికి, దా నరుగఁగ నతఁడు దత్తుదవృత్తులఁ గనుడున్. 256
- క. 'పచ్చెం బో' నానెయ్యుండు, తెచ్చెనొకో మంచివార్త తేకున్నట్లే
నచ్చిటుతనగవు మొగమున, నచ్చువడుట కెద్ది హేతు వన వచ్చునొకో.' 257
- క. అని మది నూహించుచు భూతనయాశ్వేషణము చేసి తడయెదిరికి వ
చ్చినకపివీరునిఁ గాంచిన, యిసకులజాడ పోలెఁ దలంపు లీరిక లెత్తన్. 258
- క. మెలపున నెదురుగఁ జని ప్రస్థలితవచనరచన యెసఁగఁ 'గాయో పండో'
కలరూపు చెప్ప' మనవుడు, 'ఫలియించును గోర్కి పాఱుటయుము పగలన్. 259
- క. సంపాతినృపతిసతియై, పెంపారెడుచంద్ర రేఖియనుత దనపే
రింపారఁ బుష్పగంధి ను,లింపన తగుఁ జుమ్ము మహిఁ దదీయగుణంబుల్. 260
- సీ. ఆయింతి నీకు నిల్లాలు గాఁ దగుఁ జిత్తగింపు నామాట లంగీకరించి
యబల నీవార్త విన్నప్పుడ నిజదేహజనితవియోగాన్ని బొనుగొనవలెచే
దదనురూపంబుగాఁ దత్పఞ్చజనములు నీయూరుఁ బేరును నెమ్మి నడిగి
రడిగి యాతఁ డొడయఁ డగు మాన్యపాత్రజ కని కార్యగతి జేరనాడి నన్ను
- ఆ. మరల బనిచి రేను నరుగుచెంచి నింకఁ, జింత దక్కి యాలతాంతగంధి
నఖిలబంధుచయము ననుమలెంపఁగఁ బెండ్లి, యగుదు గాక వేడ్క లగ్గలింప' 261
- క. అని యాతనిచిత్తము బోరన నూల్కానఁ బల్కి- నిజపురంబునకుం డో
డొని చనియె నింద్రదత్తుం," డని పర్పటి చెప్పె ననిన నత్యుత్సుకుఁ డై. 262
- క. "భోజాండు మఱి యే మనియె మహాజనసుతచరణ సీద్ధుఁ డతనికి నుఱి యే
యోజ వినిపించె నవిఁక, మై జరగెనె తత్కథామహాలత" యనినన్. 263

- చ. అనుపమదివ్యతేజ! దివిజార్చితపాదసరోజ! దైత్యభం
జన! భువనైకరంజన! కృశానుశకాంకకుశేకయాస్తలా
చన! ఘనదుఃఖమోచన! ప్రసన్ననృసింహవపుర్విలాస! పే
దనగనివాస! భక్తజనతాపరితోషణ! దోషభీషణా ! 264
- క. భవసీరధిబడబానల!, భవగహనాసహ్య దావపావక! దృశ్య
దృవసామజకంఠీరవ, భవనిబిడతమోనిరాసభాస్కరమూర్తీ ! 265
- వనమయూరము. నీలజలదానితవినిర్మలశరీరా!, తాళతరుసత్తకవిదారణవిచారా!
కాళియమహాభుజగర్వపరిహారా!, కాలసదృశోగ్రమధుకైటభవిదారా! 266
- గద్యము. ఇది వాణీవరప్రసాదలబ్ధవాగ్విభవ తిక్కనామాత్యసంభవ సుకవిజనవిధేయ
అనంతయనామధేయ ప్రణీతం బైనభోజరాజీయం బయకావ్యంబునందు భోజన
నిమిత్తంబున భోజనర్పితులనంబాదంబును వసిష్ఠాగస్త్యోపాఖ్యానం
బును భిక్షున్నప్రశంసయు యోగిదత్తభిక్షావిశేషంబును నతిథి
పూజావిధియును దదుదాహరణంబుగాఁ బుష్పగంధి
కథ విస్తరించుటయు నన్నది తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ భో జ రా జీ య ము

చ తు థా శ్వా స ము

నాథ! సురక్షితనిధి

లానాథ! దయామయాంతరంగ! శివావా

ణీనాథసంగ! వీర

శ్రీనిర్జితవైత్యరంహ! శ్రీనరసింహ!

1

ప. అవధరింపుము.

2

క. ఆమహునకు శాస్త్రేయమ, హాముని యిట్లనియె “భోజాఁ డట్టులు సిద్ధ
స్వామి తగఁ జెప్పుకథలు మ, నోమోదము గాఢముగ వినుచు నిట్లనియెన్.

3

ఆ. ‘ఇంద్రదత్తుఁ డానరేంద్రపుత్రునిఁ గొంచుఁ, బురికి నరుగఁ దెల్పితిరి తదుత్త
రప్రసంగ మేమి క్రమమున వ ర్తిల్లె, నంతవట్టుఁ దెలియ నానతిమ్ము’.

4

క. నావుడు సర్వుటి యిట్లును, ‘భూవర! విను మట్లు రాజపుత్రుఁడు చనినన్
భావజాచేతలఁ గోరిక, తీవ లాదవ: బుష్పగంధి ధృతిచెడి తనలాన్.

5

సీ. ‘చూచినప్పుడ రాజసుతునిపాలికి నన్నుఁ జేరంగ నీడయ్యెఁ జెనఁటిసిగ్గు
నతఁడైన దనలానియభిలాష మెఱిగించి కదిసి కాఁగిట జేర్చు గానఁ డయ్యె
నచట నొకింతసేపైన నిల్వఁగ నీక మాలిని నన్నేల మరలఁ దెచ్చెఁ
దలవోరి యతఁ డింద్రదత్తునిఁ బుత్రేర నేమాటయును జెప్ప నెఱుంగ నైతిఁ

ఆ. గాముశరమువాఁడి కైరవాఘ్నివేఁడి, పికముకూత లేఁటిపిండుమ్రోత
యంతకంత కడరి యెంత గావించునో, యేమి చేయుదాన నెద్ది తెఱుగు’.

6

మ. అని చింతించు మనోభవజ్వరముచే నక్రాంతము స్వేగు హు
మ్మని నిట్టూర్పు నిగుడ్పుఁ గన్నుఁగవ బాహ్మింభకణంబు ల్కడు
న్నినుచు న్నాలిని లోనుగాఁ గలుగునానెయ్యంపుఁబూ*బోంట్లు దక్ష
గని భీతిల్లగఁ నంతకంతకుఁ దనూకార్యంబు సంధిల్లగన్.

7

ప. అక్కడ.

8

క. రమణీరమణులఁ గూర్చిన, సమదుఃఖం బనుట కేమి సందియ మన నా
రమణీరమణీయరూపము, మమతం దలపోయఁచుండి మఱి దనలానన్.

9

సీ. 'కామిని నామి.దం ద్రేమాంబు గల్గిన గనుగొన్నయప్పుడ కదియకున్నె
మును నన్ను నట్లు చూచినతీపు మాపు లంతన త్రిప్పి యచ్చోటు తలఁగి చనునె
యటుపోయి నాయుతరంగంబుగొలది విచారించి చూడక యూరకున్నె
యిన్నియు నననేల యే నాత్మనఖుఁ బంపఁ దివిరి కందునకు నే తేరకున్నె

ఆ. తఱిమి నన్ను నింద్రగత్తుఁ డచ్చటు వాసి, తెచ్చుకొఱకుఁ గొన్నియిచ్చమాట
లాడఁబోలుఁగాక యని తథ్యమగునె య,వెల్లలదిఁబొంద నాకుఁగలుగునొక్కొ.' 10

చ. అని తలపోసి చిత్తమున నత్తమధ్యతనూవిలాసముల్
పెనఁగొని వంతఁ జే ను దురఖిల్లంఁ గనుగవబాష్పపూరముల్
ఘనముగ నించు నూర్పునెడగాడ్పులు పెల్లు నిగుడ్పు నానతి
జనతిలకంబు లేనివెఱు రొక్కము లేటికి నొల్లఁ బొమ్మనున్. 11

వ. ఇవిధంబున నహోరాత్రంబు లాహారనిద్ర లెఱుగక వియోగతాపంబునం బరిత
పించురత్నమండనకుమారునాకారంబు చూచి యతని బోధించుటకు నయ్యింద్ర
దత్తుఁ డి ట్లనియె. 12

క. 'కటకట యొకతరుణికిఁ గా, నిటు వటుతరదూఃఖపహ్ని నెరియుట సీయం
తటిచటులవిక్రమాత్మ్య, దృఢనటసాటోపమలికిఁ బాడియె చెపుమా. 13

క. మేలై వచ్చిన మెత్తురు, కాలవశతఁజేసి కీడు గదిగిన నతనిం
గేలి యొనర్చుచుఁ బోదురు, నాలినతులమాట లంత నమ్మం గలదే. 14

క. ఈయర్థము తెలిపెడు వినుమా యొకయితరఁగ మొకమహాటవిలో న
త్రాయితనముదంచితకా,ఖాయంత మగునొక్కమట్టి గల దొకచోటన్. 15

వ. అటపిటపియం దొక్కమూషకమిధునం బభినుతాహారవిహారసౌఖ్యంబు లనుభవించుచు
నట్ల యుండఁ గొండొకకాలంబునకు నమ్మాషకవనిత గర్భిణియై ప్రసవనము
యం బగుటయు నప్పురుషమూషకంబు. 16

క. తొఱుగోపల నొకదెన నొక, యఱగా నొనరించి చిగురుటాకు లడుగునం
* బఱచిన నది గడుమెత్తనివఱపుగ నచ్చోట నాఁడుఁబట్టిం గనియెన్. 17

క. కని జనుని నిండుఁబొదిగిల, బెనువఁగ నది గారవమునఁ బెరుగుచుఁ దఱితోఁ
గను బెఱువె దనువు జనునికి, గనువేదెఱు గొలువ భవముఁ గనుగొన్నక్రియన్. 18

వ. మఱియు నచ్చిఱుతయెలక తనతొఱుటలోనన యుండి వెలువలికిఁ దనమూలె
సాఱుచుం దల చూపి మరలం దిగుచుచు నర్థశరీరంబు దోఁప నిగుడి మగుడుచుఁ
బుచ్చంబుం దక్కం దక్కటిశరీరం బంతయు బయలుపడ నించుకనేవు కంపంబు
నొందుచు నుండియుండి మఱచి తలఁచిన ట్లదరివడి తిరిగి తొఱు చొచ్చుచు వెండి

యు నుండలేక వెలువడి కాఖామార్గంబున గొంతద వ్వరిగి వర్ణరవంబులు కర్ణంబులు సోకిన బెదరి కోటరద్వారంబునకుం బఱి తెంచుచు నిట్లు కైవశక్రీడలు నడిపి తదనంతరంబ యెలప్రాయంబు సొచ్చుడు నూగుదోనమిదెగతి నందం బగుదేహంబును దరుణకాకినీమూలంబును బోలువాలంబును కాల్తలితూలకంబశంబురిధంబున నత్యంతమృదులం బగునుదరంబును నాఖుకర్ణి వర్ణంబులమాడ్కి టిక్కించుకొని యున్న కర్ణంబులును నలంఘితృణ లంఘించినట్లు దనరుకసుగవయును నుచ్చింత పువ్వులలోనికేసరంబులక్రియ భాసురం బగు పలువరుసయు: దనవయోరూపంబున కనురూపంబు లగుచుండఁ జెలంగి నెలగొప్పులెక్కి ప్రేలుచుఁ బలివ్గంబు లగుతిర్యక్ కాఖిలవైఁ ద్రుశ్యగింతలు వెట్టుచు నాకుజ్జీంపంబులు సొచ్చి దాఁగుచు నిటు బహువిధంబుల విహరించుచుండునమ్మావకయోషం జూచి యొక్కమావకతరుణ పురుషుండు వినకాంతకరుణుం డగుచుఁ జూచుట నామ్రాకు ప్రాకి వేగిరవడి చెనకిన నది కినుకతోడ.

19

చ. మద మొదవంగ మూషకకుమారసమూహము వెన్ను సప్తైదై
పొదవనవాల మార్పుచుఁ బ్రబుధవిటు డురుచై ర్యమూలమున్
జెదరంగఁ ద్రవ్వగోళ్ళఁ గొని చెక్కిలి ప్రేసిన మూర్ఖవోయి తాఁ
గదలక యుండె కాముబడిగంటఁ దొడింబడి యున్నకై వడిన్.

20

క. భువి నట్లకాదె యువతియుఁ, గవితయు సహజ ప్రసంగగతి నొందినచోఁ
దివిరి కడు బల్లి చేసిన, నవి సరసత యుండిగి విరసమయి చనుటరుదే.

21

ప. ఇట్లయ్యెలుకతోయ్యలివ్రేటున నోమువడియు సిగ్గువడనేరక యమ్మావకకుమారుండు దానివెంట, విడువక తగులుచుండె నంత.

22

క. ఒకగృధ్ర మొడిపోయిన, యొకచర్మము గఱచికొనుచు నుడువళమున రా
నొకభంగిఁ బ్రిదిలి వడి యని, యొకయెండినరివటమీఁద నుండఁగ నెలమిన్.

23

చ. కనుగొని మూషకాంగన జగంబున నిట్టిపదార్థ మెన్నఁడుం
గనుగొని నేనెఱుంగ నెసకంబున నా కిది తెచ్చి యిమ్ము నీ
మనమున నున్నకోరిక సమస్తము దీర్చెద నోపుదేనిఁ బా
య్యవవుడు నట్లకాక యని యాత్మగతంబున నుద్బలర్పఁగన్.

24

ఉ. బాలకి నన్నుఁ బిల్చి పనివంచె గృతార్థుండ నైతి నంచు న
య్యాలరియెల్గు గంతుగొనినంతనె తుత్తుము రయ్యెఁ గావ్య మా
తోలును దానుఁ గూడ మును దూరపథాగతు లైనమానవుల్
బాలత వండికొన్నప్రాయలొఁ బడి రూపఱు గాలె ప్రేల్చిడిన్.

25

- ఉ. అప్పుడు వానిఁ జూచి యపహాస్యముఁ జేయుచు బాపు జాణిసో
తప్పగఁ ద్రొక్కినం బడక తక్కునె యెట్టిబలిష్ఠుఁడైన నీ
యొప్పున కా ననుం గవయ నుల్లమునం దమకించె దంచుఁ దా
నొప్పుము లెన్నుచుం జనియె నుందురుబాలకి యట్లు గావునన్. 26
- క. రమణీజనములదెసఁ గడుఁ, దమకించుట నీలి గాదు తత్త్వజ్ఞానకుక్
దమకించి కాదె మూషక, మరులమతీ! యిట్లు పొలిసి నని చెప్పుటయ్యన్. 27
- ఉ. నవ్వుచు నింద్రదత్తురదనంబునఁ జూమ్ములు నిల్చి 'నీవు నాఁ
డవ్వనజాయతాక్షీ హృదయుంబున నాదెసఁ గూర్చు నంటి నేఁ
డవ్వచనంబు వో విడిచి యాఱియొకకఁ చెప్పి లింక నే
నెవ్వరి నమ్మువాఁడఁ దుది నీ విటు లాడుట మిత్తభర్త మే.' 28
- చ. అనువుడు రత్నమండచునియాననపద్మము చూచి 'నీకు నా
ఘనకుచ లోను గాదనుట కాదు కడుం దమకంబు లెన్నగా
దని యిటు లంటిఁ గాని మరుజాధిపనందన! నందధారుణీ
శున కెఱిగించి యంతయును సూత్రము చేసెన నూరకుడుమా.' 29
- వ. అని యూఱింపిచి యంతట నింద్రదత్తుడు మెల్లన యత్రైఱుగు నందనృపతికిం
జెప్పిన నిప్పు ద్రొక్కి నట్లదరిపడి కొడుకుకడకుం జనుచెంచి యొడ లంటి చూచి
విరహజ్వరంబు భరం బగుటకుం గరంబు బెగడి పుత్రు నీక్షించి యిట్లనియె. 30
- క. 'నాబట్టి! యోనిధానమ!, యోపుణ్యపుఁబ్రోక! యోమహాశిష్టలలేజో
యాపమ! యేఁ గలుగఁగ నీ, నీవగిది దపింప నేల యితరులభంగిన్. 31
- చ. తలఁచిన నింద్రవహ్నియమదైత్యజలేశసమీరవిత్తపే
శులనగరంబులైన వెసఁ జొచ్చి కలంపుడు నీమనంబు ము
చ్చిలి కొనిచన్న యన్నెలఁతఁ జెప్పెరఁ దోడ్కొని వత్తు నన్న భూ
స్థలిఁ బెరియల్పదుర్గము లసాధ్యమె నాకరభిద్రకేలికిన్. 32
- క. ఇది యొకటివని చెప్పుకు, మదవారణాసురగరభసమాజోద్భటమై
కదలి నడతెంచునెడ నా, కెదు రెవ్వరు సంగరమున నివ్వకుమలొన్. 33
- సీ. న న్నైదుకొని మున్ను వె న్నిచ్చి పాఠీనకుకురుభూపతికంటెఁ గొంకణేంద్రు
కంటె మాగధకుంటెఁ గర్ణాటనృపుకంటెఁ బరగునేపాళభూపాలుకంటె
బంగాళవిభుకంటె బర్బరుకంటె నంభ్రీక్షితీశ్వరుకంటె ద్రవిళుకంటె
సౌరాష్ట్రపతికంటె సుంపాలి యెంతవా డట్లుమాడు వానిసప్తాంగములును

- ఆ. గెలుతు నశ్రమమున నెలకడ దోకొని వచ్చి, యిత్తుఁ దనయ నీకుఁ జిత్త మలర
వగవకుండు' మరుచు నొగి నూఱిడించి దగ్గుంబు మెఱయ నై న్యపతులఁ జూచి.
- క. 'మీమీబలములఁ గూర్పుడి, భూమి యద్రవః బుడరీకపురపతిపై ను
ద్దామగతి నడుత' మనవుడు, నామాటకుఁ జంద్రవర్త యనువిప్రుఁ డనున్. 35
- ఉ. 'ఏను బురోహితుడ ధరణీశ్వర! యుక్త మెఱింగి నీకుఁ బెం
పూనగ విన్నవించు దగు నోలి నుపాయచతుష్టయంబు నాఁ
గా నిది నీతివాక్యము జగంబున సామము పెండి భేదమున్
దానముఁ గోల్పకుండినగదా మఱి దండన మూర కేటికిన్.' 36
- చ. అనవుడు నవ్వులింది విభుఁ డార్యులఁ బుపుడు వార లేఁగి యి
ట్టనిరి 'ఘనుండు మాళవనృపాగ్రణి నందుండు మద్విభుండు ద
త్తనయుండు రత్నమండనుఁ డుదారుండు వానికి నీదుకూర్చినం
దన నడుగంగ వచ్చితి ముదాత్తచరిత్ర! కళింగభూపరా!' 37
- చ. అనిన నతండు నెవ్వనమునం దొగి మోదము భేదము బెనం
గొనఁగఁబురోహితు బిలిచి 'క'మలిజన్మఫలంబు మీకుఁ దోఁ
చినతెఱఁ గంతయుం చెలియఁ జెప్పఁడు వీరికి వీరు నవ్వుతిం
చినయటు లైన లెస్స యఱు చేసిన దోషము వచ్చు' నావుడున్. 38
- వ. అతం డక్కన్నియ జన్మించిననాఁ డప్పుడమితేండు వినంగనెట్లు చెప్పెనట్లు పెండ్లి
దొరలలోడనుం జెప్పి ప్రియోక్తిగా నిట్లనియె. 39
- ఉ. 'నందనరేంద్రనందనుండు నాయకుఁ డాటకుఁ బుష్పగంధి త
త్సందరి యాటకుం బరమశోభనసంపద మద్భూహంబునం
బొందుటకుం బ్రమోదరససింధుతరంగల నోలూడమే
యిందఱు బాపజాలినిధి యిట్టియరివ్వు మొనర్పకుండినన్.' 40
- క. అని వక్తన 'నిది యల్పపుఁ, బనియె విచారించి చూడఁ బాడియ కాదే
యనుపుఁ డిదె పోయివచ్చెద,' మని జనపతితోడఁ జెప్పి రప్పెండ్లిదొరల్. 41
- ఆ. మరలి పోయి నందధరణీశుతోడఁ జెప్పినఁ దలంకి యిట్టులనియె నాతఁ
'దద్ది రన్న చచ్చునంతటికల గన్న, నోలి మేలుకొనియె యుండవలయు. 42
- ఉ. ఎక్కడిపుష్పగంధి మఱి యెక్కటిమత్సుకుఁ డేమి గాఁగ నీ
మక్కువ లుల్లసీల్లెఁ గొఱుమాలినదై వము త్రిప్పి త్రిప్పి పెక్
జిక్కులఁ బెట్టె నే నెటులు చేయుదు దుఃఖము చూచి చూచి యా
దిక్కుటు లుండ నిండు నుగతిం బెఱచోటుల లేకె కన్నియల్.' 43

చ. అనవుడు రత్నమండనుఁ డనంగళిలముఖపాతభీతుఁడై
 జనకునిఁ జూచి 'తక్కఱిచివారము లేటికిఁ బుష్పగంధిక్రై
 తను వెటు లైన నేమి వసుధం బెఱరాజతనూజ లేల య
 య్యనిమిషనాభువుత్రిదన నై నను నాహ్వానయంబు నిల్పునే. 44

సీ. ఆపద్ముఖం బాసి యేపొడిమియు లేక పచ్చవిల్వనిచేతఁ జచ్చుకంటె
 నిగ్రహం బేడ పాణిగ్రహోత్సవసౌఖ్య మాహావఁ దొలితొలి ననుభవించు
 నటమీఁద బ్రతుకు బైవాధీన మెట్లయ్యె నయ్యె గా కేమి సేయంగ వచ్చుఁ
 జావు లేకుండ నాజముచేత నాకుఁ దెచ్చినవారు గలరె యీశ్వరప్రియండు

ఆ. నుదుము నడికి యున్న నడుంతునె బడె పెట్టు, వీరల్లె నీలివిదులు గారె
 దూరభీతిఁజేసి చేరువ నగుడిడు, తప్పుఁ ద్రోచువెరవు చెప్పంగలరె. 45

చ. అని కడుఁ దెంపు చేసి సుతుఁ డాడినమాటకు మాఱు వల్కు నే
 రనిమొగ మోట నాన్వపతిరత్నము కొండొక వెచ్చమార్చి నె
 మ్మన మెరియంగ భూసురసమాజముఁ గన్గొని దీనభావ మా
 ననమునఁ దోఁప మేనఁ జలనంబు గడుం బొదలంగ ని ట్టనున్. 46

క. 'ఓవిప్రవర్యులార! మ, దావాసమునందుఁ జేందునశుభంబులఁ బోఁ
 ద్రోవను సంతతశుభములు, గావింపను మీర కారె కర్తలు మానన్. 47

ఉ. కావున మాకు సేమ మగుకార్యము నేర్పడఁ జెప్పుఁ'డన్న నా
 భూమిముద్ధాగ్రగణ్యులు ప్రభూతమతిం దలపొసి చూచి 'దే
 వా! వెఱుంగంద నేటికి భవత్తనయిండు గుణాధికుండు మా
 దివనఁ బెక్కువర్షములు లేజ మెల్లంగ జీవితం డగున్. 48

వ. ఇతనివేడుక చెడకుండున ట్టనసంధింపుదుగాక' యనిన నతండి ట్టకు 'రోగి యపథ్య
 భక్త్యంబు లపేక్షించినఁ బెట్టవచ్చునె యెఱింగియుండియు లోఁతులేదు చొర మ
 న్నట్లు చేసితి రేమనవచ్చు బ్రాహ్మణులు భోజనసహాయులుగాని కార్యసహాయులు
 గారనుట లేటపఱచితి' రనినఁ దమమాట వితథంబు గాకుండ విప్రమాహాత్మ్యంబు
 వినిపింపఁదలంచి చంద్రశర్మ యి ట్లనియె. 49

ఆ. 'మీ జనార్దనుండు విప్రవాక్యంబు చే, పట్టి నడుచు నెల్లపనులయందు
 విప్రవాక్యమునకు వేదవాక్యమునకు, భేద మేమి లేదు మేదినిశ! 50

క. విప్రుఁడు సాక్షాదైవము, విప్రవచన మేల తప్పు విప్రాశీర్వా
 దప్రాప్తి నొక్కనరుఁడుకొ, ప్రిప్రమె యొకమ్మత్సృబాధ గెల్పుట వివే, 51
 భోజరాజీయము—6

- క. ఆకర్షింపుము చెప్పెద, నాకగ్గ నేపాళదేశమందు నుదాత్త
స్థోమండు భద్రకుం డనునొక, భూకాంతాధిపుండు వేట వోయినచోటన్. 52
- ఉ. చేరువఁ బక్షి పల్కె నృపశేఖరుం డిప్పులుఁ గేమి పల్కె బెం
పారంగఁ జెప్పుమం' చడిగె నాశకునజ్ఞుని వాడు చెప్పె ధ
త్కారణమయ్య! నీకు బనిగా దొకశూద్రుండు కొండపూరికి
బోరనఁ బోవులాన మృతిఁ బొందుం బభంబున నర్పవస్తుండై 53
- క. వాఁ డల్లవాడె పోయెడు, నేఁ డతనికి వీడుపోలు నిజముగ నీ వా
పోడిమి చూచెన వే నొక, నాఁడొ నిటు నిల్చి చూడు నరవరతిలకా! 54
- చ. అని యొక కాపుర జూపి యిటు లాడినపంకపుమాట లేర్పడ
నిల్లని ధరణీవిభుం డతనినిక్కముం గల్లయుం జూత మంచు నె
చ్చునమునఁ గౌతుకం బెనఁగ మంత్రులుఁ బానుచు నవ్వనంబులా
సెనసినచూతపోతముల నిం పగునీడ వసించి యుండఁగన్. 55
- క. కొండొకతడవున కాతండు, కొండకనవుం జాలఁ గోసికొని రయమున నం
దుండి మరలి చనుదెంచుచు, నుండఁగ శకునజ్ఞుం జూచి యుల్లన మెనఁగన్. 56
- క. 'చచ్చినవారలు గ్రమ్మఱ, వచ్చుట గడుచిత్ర మల్లవాఁ డదె కంటే
చచ్చినఁ బచ్చనికన టిటు. దెచ్చుచు నున్నాఁడు వానితెజఁ గేదియొక్క'. 57
- సీ. చంపంగవచ్చినజమునిదూశలకు లంచము పెట్టి వచ్చెనో చావ నొల్లఁ
బొమ్మని మోఱకంబునఁ ద్రోచి వచ్చెనో యింటివారికి జెప్ప కిచటఁ జచ్చి
నట్టె న గోపింతు రని చెప్ప వచ్చెనో వీని పెంజెమట నవ్విషము గరఁగి
వడిసెనో సర్వంబు వాశప్పిపోయెనో శకునంపుఁబులుఁగు లీసారి బ్రమసి
- ఆ. తప్పు చెప్పెనో యితం డేమి విధమునఁ, బ్రతికె వచ్చె' ననినఁ 'బార్థి వేంద్ర!
యవధరింపు మింత యణకింప నేల నీ, బంటుపాత' ముచుచు బలికె నతండు. 58
- క. 'ఓకాఁబఁయుండు' రమ్మని, సాకతమునఁ జేరఁబలిచి శకునవిధిజ్ఞుం
డాకనవుకట్ట డించి య, నాకలమతి విచ్చి చూడ నప్పుడు నడుమన్. 59
- *క. కక్కులకొడవలిపోతెం, జక్కుగఁ దెగియున్న క్రూరసర్పమువదనం
బొక్కటి యుంకఁగఁ గన్గొని, యక్కజముగఁ బలికి జూపి యతఁ డి ట్లనియెన్. 60
- ఆ. వీనిఁ జంప వచ్చి విషధరం బీభంగి, తానె పాలిసిపోయె ధరణీనాథ
చూడు మిక్క డి కేమి సుకృతంబు చేసెనో, కాక దీనిబారి గడచె నిట్లు. 61
- క. అని యాకర్షకువదనముం, గనుఁగొని యోయన్న నీవు కనవుకఁ పుచుచో
గనినవిశేషముం గలదే, యనవుడు వెడనవు నవ్వు చక్ష డి ట్లనియెన్. 62

ఆ. 'ఏము కాపువార మెద్దల మే మెఱుంగుదుము తండ్రి యల్లొండచెంత
నడుచు బాపయ్య నా కెదురయ్యెదా, నూతనోల చేత నూదికొనుచు. 63

క. కనియొకటోహా చ్చెట్టిన, నను దీమించుచును బోయె నాకన్నదిగా
విను మిది యొక్కటి యెయ్యది, యును మఱి లేదనిన నాతఁ డుల్లము వొదలన్.

క. భద్రతునిఁ జూచి 'వింటే, శూద్రునివచనంబు నద్విజ్ఞానిదీవన నీ
రాద్రభుజంగముచేలియు, పద్రవమునఁ బడక వీడు బ్రతుకుట కంటే. 65

ఉ. ఊరక గేలి చేసితి నృహాత్రమ! నాశకునంబు దప్పునే
వారిజసంభవుండు మును వ్రాసెవ్రాతయు వమ్ము సేయఁ గా
నేరువుఁ గల్గి యుండు ధరణీసురోటికి నెందుఁ గ్రొత్తయే
వారికృపావిశేషమున వచ్చినయూయువు నూవె వీనికిన్. 66

సీ. ఆదిశంభునితోడ వాదించి యఱకాలఁ గన్ను చూపించఁడె గౌతముండు
వైకుంఠనిలయునివక్షస్ప్రదేశంబు తెగువమైఁ దన్నఁడె భృగుమునీండుఁ
డంబుధిజల మెల్ల నఱచేరిలోనికిఁ గొనివచ్చి త్రాగఁడె కుంభజుండు
మార్తాంధ్రబింబుమాఱుగా నుడువీధిఁ దనదండ మునుపఁడె మును చసిఘ్నఁ
లే. డిగ్రుత్రోసాటిగాఁగఁ బఠేంద్రుఁడొల్లి, సృజనసేమఁడెయావిశ్వసృజుఁడుగడఁగి
చాలి విప్రుల గెల్వ నెవ్వరికి నైన, నలవి గా చిది నిక్కువ మవనినాథ. 67

ఆ. ఆలమృకండునుతున కల్పాయు వని మున్ను, వ్రాసె బ్రహ్మ యతనివ్రాతల్లెఁ
దెంపు చేసి విప్రుదీవన నతఁ డిట్టిబ్రతుకు బ్రతికె నినవె పాధివేంద్ర! 68

వ. కావున బ్రహ్మణాశీర్వాదం బానన్నమృత్యునిచారణా'బనిన విని సంతోషించి 'యది
యట్టిద కాదె! బ్రహ్మణులు భూదేవతల కారె! వారివాక్యం దేల తప్పు' నని కొని
యాడి భద్రకధరణిపాలుండు శకునజ్ఞానకుం బసదనం బొనరి యథేచ్ఛం జనియె
నాశూద్రుండును నాయుష్షుంతుండై బ్రతికె న స్టగుటుజేసి. 69

ఆ. 'విప్రభక్తి గలఁడు వియము నీతనయుఁ డాతనికి ధర్మదేవతయ సహాయ
మొనరఁ గలదు గాని యొండు గానేర దీ, సంతయంబు విడుపు జనవరణ్య!' 70

వ. అనిన నవ్విప్రోత్తములమాట తనకొడుకుబ్రతుకువృద్ధికిం బూటగా మొకొనిరత్నపు
రాధీకుం డాపుండరికపురాధీకుతో వియ్య మంద నియ్యకొనిరెం నయ్యవసరంబున.

సీ. 'మాశంక్రిచిత్త మేమాడ్కియో? మంత్రు లేమని విన్నమితురో? ఘనులు భూను
రోత్తము లేమందురో? సఖులు మద్భంఘజనులు నంతఃపురసతులుఁ జిత్త
ముల నెద్ది కర్తవ్యముగ విచారించురో? వై వాహితోత్సవవై భవంబు
నాను సిద్ధించునో? నడుమనె పోవునో? కటకటా! యోపుష్కగంధి! నేఁ డి

- ఆ. కేమి నీకు నీకు నేమన్నధనిచేతఁ, జిక్కువడిలి' నంచుఁ బెక్కుభంగ
లందు వనరుచున్నయారాజనందను, వంత యంతయును బ్రకాంతమయ్యె. 72
- సీ. అంత సంతయు వేడ్క నమ్మహికాంతుఁ డాధరణీశుపాలికిఁ దనదుదొరలఁ
గ్రమ్మఱు బరువ నక్కాళింగుఁ డిట్లు 'నిది యేమి చెప్పుఁడా యెఱిగి యెఱిగి
తగునయ్య తనయట్టితత్వజ్ఞానకు నిట్టిసాహసం బీయింతిజన్మఫలము
వినియును నిక్కార్పమున కిచ్చగించుట పులియున్నపొదరింటిసొంతఁ జనుట
- ఆ. కీడు సర్పమున్నగృహమున నుండుట, దహనదహ్యమానదావపీఠిఁ
దఱియఁబడుటగాక యెఱుక లేదందమే, మానవేశ్వరుండు మహితయశుఁడు.' 73
- క. నావుడు 'మానరనాథుఁడు, గేవలపురుషుండె వాఁడు కీ దొందుపనుల్
గాంచిను నె మది బెదరం,గా వల'దని చెప్పి దొరలు గైకొలుపుటయున్. 74
- క. విరహజ్వరోపకాంతికి, నిరుపమకళ్యాణకరణనిర్విఘ్నతమక
హరిహరసూనుల వేడెడు, తరుణికి సంతోషరసము దైవాజ్ఞ మనిన్. 75
- క. ఆవార్త విని ముదంబునఁ, బూవిల్లుని గెల్వఁగంటిఁ జొమ్మని నంద
త్తావరపుత్తుఁడు జనకా, జ్ఞావళతఁ బ్రయాణభేరి చఱపం బనిచెన్. 76
- చ. కలఁగెఁ బయోనిధు ల్గిరులు గంపము నొండఁ జలించె భూమి ది
క్కులు వడఁకెక్ వియత్తలము గుబ్బటిలెక్ గ్రహతారకంబు లు
త్తలవడఁ జొచ్చె నచ్యుతశతామహాశంభుదీడొజ్జు లాత్మకాం
తల నుపగూహనక్రియకుఁ దార్చిరి బెగ్గిలకుండ నాధ్వనిన్. 77
- క. పురజనులను బరిజనులను, బరమోత్సవలీలః బొదవఁ బయనపుసిరిఁ బొం
సిరి వోవఁ గదలె నతఁ డంబరచుంబివతాకికాతపత్రము లమరన్. 78
- ఉ. రాజతనూజనేనలభరంబున మేదిని యొడ్డగిల్లె నా
భూజము లెల్ల బెల్లారిగి పొల్పువహించె వివాహదర్శన
భ్రాజిమహాతుతాహలవరంపర లాత్మలయందు మిక్కుటం
లై జనియింపినం గదలి యడ్డనఁ దోవఁ గణంగెనో యనన్. 79
- క. షీతిపలిసుతునైన్యవదా, హలేరేణువు మిన్న ముట్టై నాత్మీయులయు
న్నలిః గనుఁగొనిరండని భూసలి సురసంతతికిఁ జెచ్చు జనియె ననంగన్. 80
- క. అతని చమూనినదములకుఁ, బ్రతిధ్వనులు చెలఁగె నఖిలపర్వతములఁ ద
ద్విత్తతవివాహోత్సవసము, చిత్రవాక్యము లెల్లచోటఁ జెలఁగె ననంగన్. 81
- చ. ఇద్విధమున నక్కుమాయం డపారవిభవోదారుం డగుచు నరిగి కాంతం బగుపుండరీక
పురస్కాంతంబు చేరునవనరంబున, 82

- చ. నదు లరుదేర నయ్యుదధినాథుఁడు వెన్నెలరేలు సప్తదం
బొదవ నెదుర్కొనం గడఁగునోజ నృపాలతనూజనైన్యసం
పదలకుఁ బుండరీకపురభర్త సముజ్జ్వలనైన్యయు క్తుడై
యెదురుగ వచ్చి కూర్చుకొని యేఁగె జెలంగఁగ హృద్యవాద్యముల్. 83
- క. లేఁకువ యలరఁగ నీగతి, దోఁకొని చని చదల రత్నతోరణదీప్తుల్
ప్రాఁకెడుఘనగృహముల నమ్మాఁకల విడియించె రాజముఖ్యుం డంతన్. 84
- సీ. పుణ్యనిర్మలజలంబులను సున్నాతుఁడై తడియొత్తి వినులవస్త్రములు దాల్చి
కస్తూరికామిశ్రగంధంబు మై నిండ నలది మాణిక్యమయంబు లైన
కంకణాంగదహారకర్ణావతంసాదికలితభూషణముల నలరఁ దొడిగి
యంచితసౌరభోదం చితకించదుత్కుల్ల నానావిధపుష్పదామ
- ఆ. కములు దనరఁ బూని కళ్యాణచిహ్నాలు, గొమరుమిగుల మంచుఁగొండయింటఁ
బరిణయముగ నరుగువర మేశ్వరుండును, బోలె నొప్పె నానృపాలనుతుఁడు. 85
- క. ముందరఁ బురోహితుండు పిఱుంద సచివుఁ డాయఁధపుమెఱుంగులు మెఱయన్
గొందఱుభటు లిరుగెలఁకుల, దందడి నడలేర వందితలి నులియింపన్. 86
- క. భేరిజయఘంటాదిమహారావములును వసుంధరామరవిజయా
శీరుక్తసుశబ్దములును, గౌరీకళ్యాణవిభవగానధ్వనులున్. 87
- ఉ. పౌరులసాధువాదములు బాంధవకోటిప్రమోదభాషలున్
వారవధూనిదూషణజనంబులనాగరికంపుమాటలం
బేరడియై దిగంతములఁ బిక్కటిలంగ నపారవైభవో
దారత యుల్లసిల్లఁగ నతం డరుచెంచె వివాహవేదికిన్. 88
- ఉ. అప్పుడు బిట్టుబిళ్ళు విభుఁ డాతరుణి గనుఁగొన్నఁ బువ్వఁడే
రుప్పరీధిఁ దోలుకొని యుగ్రగతిం బఱుతెంచి కాముఁ డే
చొప్పునఁ జూపునో తనప్రమానశరంబులవాడి యంచు వా
తప్పక చాటువెట్టినవిధంబు నత్తెర యెత్తి రత్తఱిన్. 89
- చ. ఫలములుఁ బుష్పజాతులును బ్రాలును నాదిగఁ బ్రైడిపశ్యేరం
బులు నినుపార నించుకొని పుణ్యసతీనివహంబు శోభనం
బలవడఁ జూడఁగాఁ గరతలాక్షతపాత్రిక లొప్పుఁ గొంద ఱు
గ్గులు లటు చేరి సేన లిడఁగాఁ జెలు వొందుచు నవ్వహువరుల్. 90
- క. ఉప్పొంగెడువేడ్కలఁ గనుఁజెప్ప లిడక తృప్త లఱిముఱిం బ్రైకొనఁగాఁ
దప్పక కనుఁగొన నబ్బట, యెప్పడోకో మాకు ననుచు నెడఁ గోరంగన్. 91

చ. తదుత్పవానందరసనిమగ్నం బగుతద్వియోగాగ్నిపుంజంబునుం బోలె శుభలగ్నో
దయసమయసూచకం బగుచు జలంబులందు మునుంగుతామ్రఘటికాపాత్ర నిరీ
క్షించి మంగళాశీర్వాదపురస్కరంబుగా సుముహూర్తం బగుచు మాహూర్తికుండు
జయఘంటపై నక్షత్రలు చల్లెన. 92

ఉ. కంగున ఘంటపై గొడుపు గ్రమ్మన జైచుడుఁ దూర్యనాదముల్
నింగియు దిక్కుటంబులును నిఁడఁగ విప్రులవేదనాద ము
పొంగి చెలంగుచుండఁ దెర వుచ్చిన ముచ్చట వోవఁ జూచి ర
య్యంగఁజూఁ డార్వ నొండోరులయాననపద్మము లావధూవరుల్. 93

క. చల్లుపదగొన్నచూపుల, వెల్లెన నొండోరులపదనబింబంబులు శో
భిల్లె నెలదేటికదుపులఁ, జల్లికలం గలియనికచబలజములక్రియన్. 94

ఉ. అంతఁ బురోహితానుమతి నక్షత్రపాత్రలు సేరఁ దేర న
కాంతయుఁ గాంతుఁడున్ ముఖికాసము లూపుఁగ దోయిలించి య
త్యంతపుఁప్రీతి నొండోరులయాదలలం దలఁబ్రాలు వోసి రం
తంతకు మేనులందుఁ బులకాంకురజాలము లుల్లసిల్లఁగన్. 95

తే. పాలతి ప్రాణేశుతలఁబ్రాలు పోయునపుడు, సిగ్గు నెవమునఁ దనదుదోసిలియొకింత
తడవునకుఁగాని వదలదు తచ్చిరోజు, కరసరోజనంస్పర్శసౌఖ్యంబు మరిగి. 96

క. తలఁబ్రాలు పోయుచో నవి, తలమెడుక లింత సోకి తనదగుబాహం
గుళములు దక్కటియంగం, బుల కెక్కటి సేయ రాబపుత్రుఁడు మెఱసెన్. 97

క. గుణమణియుత యగుసతిలక్షణ మది ప్రాణేశ్వరునకు శాశ్వతసుఖకా
రణ మని యిటు చేసె ననఁగ, గుణమణియుతఁ జేసె రిభుఁడు తోమలి నంజన్. 98

చ. అతనుని గెల్తు వీసతి సహస్థితి గల్గిన నంచునో పురా
కృతసుకృతోభభోగతతికిం గుదు రీసతి యంచునో యనా
గతఘనదుర్దశం దలఁగఁగా వెర వీసతి గాంచు నంచునో
యతఁ డిటు చేసె నాఁగఁ దరలేక్షణ హస్తముఁ బట్టెఁ ప్రీతితోన్. 99

ప. ఇవిధంబున నప్పల్లవపాణి బాణిగ్రహణంబు చేసి శరీరమన్వితం దగుశతక్ర
తుండునుం బోలె ననువమతేజోవిశేషవిరాజితుం దగుచు నారాజమతుండు మణి
కలితకనకాసనాసీనుడై సముచితప్రకారంబున హోమశంక్రంబుదీర్చి విప్రజనం
బులం బాంబూలాదివిధసత్కారంబులఁ బరితృప్తులం జేసి తదాశీర్వాచననిచయంబు
వడసి యుండునెడ నాదండతులకు నుభయపక్షంబులభంధువులు నంబరాభర
ణాదుల నిచ్చిరి తదనంతరంబ. 100

- కా. జామాతృప్రముఖప్రభూత్తమజనుల్ సంకృప్తు లొనట్లు గా
హేమాపాత్రములకై జతుర్విధములై యింపారునావరముల్
ప్రేమాధిక్య మెలర్చు వడ్డిధరసోపేతంబుగాఁ బెట్టె ను
త్రామానోకహవైభవం బెనఁగ నాధాత్రీతుఁ డత్యున్నతిన్. 101
- ఉ. మీఱినయన్నకైలములమీఁద సమగ్రస్మృతప్రవాహముల్
పాఱఁగ యానపాత్రములభంగి నపూపము లొప్పె నెవ్వరుకొ
మాఱిడనీక కందనియుమాత్రగఁ బాత్రలయందు నిండి దై
వాఱఁ బదార్థసంఘములు బ్రతిగ నవ్విభుపెండ్లియామె తన్. 102
- వ. అయ్యవసరంబున. 103
- లే. నేఁటిపట్టునఁ బగ లింత నిడివియైన, నంగనాలింగనోత్సవాభ్యర్థియైన
యాన్మపాత్తుజుఁ డెట్లొర్చు ననుచు నద్దుఁ, డతని కవకాశమిచ్చినయట్లుగ్రుంకె.
- క. దంపతులరాగరసములఁ పెంపి మన్నధతమంబు పెంపి యనఁగా
సొం పగుసంధ్యారాగవ, రంపరయును జీకువాలుఁ బ్ర బ్బెఁ బయిపయిన్. 105
- ప తదనంతరసమయంబున. 106
- చ. జనబభవాండ మొప్పెఁ గలశంబువిధంబున నందులోన ను
జ్వల మగుచంద్రికాపటలి నన్నుతీ కెక్కెఁ బయిప్రపూరమై
లలితకలాకలాపనదలంకృతచారుసుధామరీచి యిం
పులగనీయై తనచ్చెఁ, బయిఁ బొంపిరి గట్టినమీఁగడో యనన్. 107
- క. ఆరాత్రి పుష్పగంధికి, గారవమున బింకమార్పి కైసేసి సఖుల్
కోరి నృపాత్తుజు శయ్యా, గారమునకు దెచ్చి యతనిఁ గదియించుటయన్. 108
- నీ. జలజాఝీఁ దన్ను నచ్చెలులు పానాపుమీఁద నునుచుచోఁబెనఁగక పెనఁగుటయును
నెజ్జకువచ్చియఁ జెలులు నవ్వెద రని మో మెత్తగా నోడుముగ్ధతనము
నొక్కొకపనిపెట నువద లేఁగినఁ జిత్త మూటాడుచుండంగ నుండుటయును
జిట్టుటుచేతల సిగ్గు కీ లేడలించి పలికింప నల్లనఁ బలుకుటయును
- లే. దనువు పులకింప నధరామృతంబుఁ గ్రోలి, కాఁగిలించిన మర్తంబు కరఁగుటయును
దనకు నత్సరింపనే ఖ్యప్రదంబు లగుచు, నలర నురతోత్సవాభి నోలాడెవిభుండు.
- ఆ. ప్రధమరతమునందుఁ బంచసాయకతంత్ర, మంత్రవట్టుఁ దనకు నవగతముగ
నభ్యసించె ననఁగ నయ్యింతి భర్తచి, త్తంబు వట్టు బహువిధంబులందు. 110
- ఆ. బాహ్యరతులఁ దోలుత బాలకిఁ గరఁగించి, కౌటమందు గెలుపు గొందు ననుచుఁ
గదిసి విభుండు దాన కరఁగఁజొచ్చుఁ బరస్పరానురాగమహిమ యడుగ నేల. 111

- క. నమకాలసురతతంత్రము, శ్రమమునఁ గౌగిళ్ళు బిగియ జంపతులశరీరము లొప్పె నందుఁ గరంగిన, కమనీయసువర్ణ పుత్రికలచందమునన్. 112
- ప. ఇట్లు లబ్ధమనోరఘుండై యారత్నమండనుండు కతివయదినంబులకు సంపాతినృపతి చేత సత్కృతుండై యపారవిభవం బారఁ బుష్పగంధిని దోడ్కొని తనపట్టణంబున కరిగి నందమహారాజునకు నంబికాదేవికి నమస్కరించి యథాసుఖవిహారంబుల నుడియండి యొక్కనాఁడు. 113
- క. మారుండు రమ్యరామవి, హరింబున మెఱయుమాడ్కి. నప్పరిసరకాంతారమున కేగి ధీరో, దారుండు రాజుమరుఁ డేకతమున మెలంగన్. 114
- ఉ. స్త్రావరజాపులు న్నిడువకోటలం నుగ్రపుమోము నెత్తుటం బేరినకోరమీసములు బిట్టిచమేంద్రులం గృశత్వముం గూర్చినదేహము స్వేదదకుక్షియు ఘోరరవంబు గల్గెయే పారిసప్రహరక్షసుఁ దుదగ్రబలం దొకఁ డవ్వనంబులొన్. 115
- చ. ఉరుధరణీజకాఖపయినుండి ఘనధ్వనిఁ దన్నుఁ బిల్వ సుం దరతరవక్త్ర మెత్తి వెనఁ దప్పక చూచి కుమారుఁ డాత్తన చెప్పినదీ పుష్పగంధికయి చెప్పినయప్పులుకు ల్లలంచి 'యె వ్వరికిని మీఱరాఁ జూడు వ్రాసినవ్రా' లనుమాట దప్పునీ. 116
- ఆ. అలతాంగిఁ బొడ్డియాడి తొమ్మిదిప్రాస్తన, లయ్యె నేటితోడ నది నిమిత్త మై కదా భయంకరాకృతితోఁ బొడచూపె బ్రహ్మరాక్షసుండు నేడు. 117
- క. అని కొండొక చింతింపఁగ, ననుమానం బేల నాకు నాహారముగా నిను నియమించె నజాండు రమ్మని వెండియఁ బిల్చె నాతఁ డాగ్రహ మెనంగన్. 118
- ప. ఇట్లు నెట్టుకొని పిల్చుచున్న బ్రహ్మరాక్షసునకు ధైర్యగణమండనుం డగురత్న మండనుండు సవినయంబుగా నిట్లనియె 'నయ్యా! నీమానతి నేనుఁజేసెద నాకొక్క విన్నపంబు గల దది యాకర్షింపుము. 119
- సీ. మీ బోయినజాడ యెఱుంగక నాతల్లిదండ్రులు సంతయుఁ దల్లడిలుచు నుండుదురో నన్ను నోరంతప్రాద్దును నెత్తి వెంచినదాది యెంత వగచు చుండునో నాచేయునుద్యోగముల కెల్ల ననుకూలుండై వచ్చునాపుఁ డింద్ర దత్తుండు దా సంత తలఁచునో నాకు దోసిలియొగ్గి యేసొఖ్యములును లేక 120
- ఆ. పుష్పగంధి యెంత పొగులునో యే బోయి, వారి కెల్ల సుచితవచనరచనఁ జేసి యూఱబించి కీఘ్రంబ వత్తు నీమాన నన్నుఁ బనుపు' మనిన నతఁడు.

- లే. 'అవుర! పులిచేతఁ జిక్కినయతఁడు విడిచి, పోయి క్రమ్ముట వచ్చుట బొంకు గాదె
తలియఁ బెట్టినయశనము తలఁగఁ ద్రోచి, నీదవఁగుడిచెద ననువాఁడు బేలకాఁడె. 121
- క. అది గాక నీవు చని వచ్చెద ననుటయుఁ బిదప నీవు చేరెద పని నే
వదలుటయు నయుక్తంబులు, చదురుఁడ వగుజేసి రమ్ము చయ్యనఁ గదియన్'. 122
- చ. అనవుడు 'నోమహాత్మ! యిటు లాడఁగ నేటికి నీదుసమ్ముఖం
బున నిటువల్కి నాకు మఱి బొంకఁగ వచ్చునె సర్వజీవులం
దును మనుజత్వస్థిగ్ధి గడుదుర్లభ మట్టిమరువ్యదేహ మె
త్తినతుడిఁ గల్లలాడి సుగతిచ్యుతి నొందునె యెట్టిసిచుఁడున్. 123
- ఉ. కావున నాకు బొంకు పలుకం బనిలేదు వృథా వినాశమై
పోవఁగ నున్నయీచెనఁటిబొంది భవాదృశు లైనపెద్ద లా
పోవఁగ నారగించుటకుఁ బూని సమర్పణ చేయరావోశో'
నావుడు నాతఁ డుగ్రముగ నవ్వి 'యివేటికి నిన్నిమాటలన్. 124
- క. ప్రత్యయపరిపాలకుఁ డగు, నత్యుత్తముఁ డెచటఁ గల్ల నప్పటిపనికై
సత్తోక్తులు పదరింపఁగ, నత్యాచారంబు మది ననాచార మగున్'. 125
- వ. అనిన నతం డతని కి ట్లనియె. 126
- క. 'మనుజుఁడ సత్సంగతి గల, మరుజేంద్రసుతుండఁ గల్ల మాటాడెదనే
మును తిర్యగ్జాతి యనం, జరుధేవు సత్యవిష్ణు సల్పుట వినవే'. 127
- క. అనవుడు 'నాకథ యెట్టిది, వినవలయుం జెప్పు' మనిన 'విప్రవరేణ్య!
విను' మనుచు రత్నమాడఁచు, డెనయుగా నతనితోడ నిట్లని చెప్పెన్. 128
- సీ. 'ఒకవిప్రవర్ధునిహోమధేవుని నిత్యసత్యవర్తిని సదాచారమూర్తి
కలహంబునకుఁ బోదు కఠినినంతనె తుప్పి నొందు సదడి కొర్పు నుజ్జువేయ
వలవదు పిదుకుచో వరవృష్టిధారలచెలువునఁ జన్నులు చేపి కురియుం
దెవు లెఱుంగదు తొమ్మిత్తీద్రసాలఁగఁ గల్గి కరుమట్టుమై చాలఁ గూడియుండు
లే నిట్టిగోరత్ను మొక్కనాఁ డేకతంబ, పోకు మేయుచు నుండ బెబ్బలి యొకండు
దానిఁ గనిపొంచియొడల్పదాఁచినాల, మవనిఁదాటించుచువ్రేయనడరుటయును.
- క. కళవళము లేక యోహో, నిలునిలు మది సురభి యిట్లనియెఁ జయ్యన న
ప్పులితో నా కొకచన వీ, వలయు వివేకించి నాదు వాక్యము వినమా'. 130
- క. అనినఁ బులి గోవువై నె, త్తినకేలుచు భీషణాకృతియుం బటమున వ్రా
సినచిత్తరుహపువిధంబున భుజుల కడ్కుతంబు పొదలఁగ నుండెన్. 131

- చ. పులియదె దీపనానలముపొంగున మ్రోగుచు నున్నియట్టై యి
ముల నొకపాడిగో వపుడు ముందటికిం జనుచునుట్టై హో
నిలు మనినం బయిం బడక నిల్చి కనుంగొనునట్టైబాపురే
కలగక యాడుమాట లయకాలుని నైన శమింపఁ జేయదే. 132
- ప. ఇట్లు నిల్చి యప్పుండరికం బాధేనువున కిట్టచు 'నామిహర్షితై వచ్చున న్నిట్లు
వారింపఁ గారణం జేమి! నీ వేమి చెప్పెను? చెప్పు' మనిన నది దాని కిట్లనియె. 133
- చ. 'మునుమును బుట్టె నాకు నొకముద్దలపట్టి యతండు పుట్టి యే
డెనిమిదిసాళ్ళపాటి గలఁ డిలియ పూరియు మేయ నేరఁ డే
జని కడుపారఁ జన్ గుడిసి చయ్యన వచ్చెద నన్నుఁ బోయి ర
న్నని సుకృతంబు గట్టికొనవన్న దనూగుణ ముల్లస్థిల్లగన్'. 134
- ప. అని వల్లుచుఁ దనలో ని ట్లని విచారించుచు. 135
- క. 'రేపు చను గుడిసి వచ్చితి, నేపున నందంద పరువు లిడి యంతటిలో
నాపుడిసెఁడు నఱిగిన గొడు, కేపాటులఁ బడునో వాని కెయ్యది గలియె. 136
- క. ఏ నట్లు నాకుచుండఁగఁ, దా నను నండ గొని చెవులు దాల వయిచుచు
మే నెఱుగక యుండెడు నా, హనకు నెవ్వరు దిక్కితో యిటమిఁదన్. 137
- సీ. నన్నుఁ గానక పోయి నాపుత్రుఁ డేయావుపొడుగైన దొడుకంగఁ గుదిలికొనుచు
గొమ్మున నదరంటఁ జిమ్మునో నుడిసిన నడ్డంబు దాఁకునో గొడ్డుటావు
లుగ్రమహోక్షంబు లొంపొంటిఁ దొడరుచోఁ ద్రొక్కునో జతరాగ్నిబొక్కిపడుచు
బొరుగిండులకు నొంటిఁ బోవఁ గుక్కలు దోలికఱుచునో గలిమాలి యఱుచుకొనుచు
- ఆ. దిరిగి తిరిగి యధికదీనవక్తముతోడఁ, దోఁట దొడ్డి చొరగఁ దోలఁబోయి
పడుచువైద వెంటఁబడి నొవ్వ నడుచునో, యేమి సేతు' నంచుఁ బ్రేమఁడించు. 138
- ప. అంతఁ దనయంతరంగం బంత యెఱింగిన నప్పులి సంశయించునో యనుతత్తఱుంబు
నం జిత్తం బొక్కింత చేసికొని వై వర్జ్యంబు దోఁపసేక క్రమఱు నమ్మెద విట్లనియె.
- ఉ. 'గుమ్మెడుపాల నానుతునకుం బరితృప్తి జనించుఁగాని మాం
సమ్ము సమస్తముం గొనక చాలదు నీయుదరాగ్ని కైన ని
క్కమ్ముగ నిందులోఁ బ్రథమకార్యనివిర్గలి నీ వెఱుంగవే
బొమ్మన వన్న! వ్యాఘ్రకులభూషణ! చయ్యనఁ బోయివచ్చెదన్'. 140
- చ. అనవుడుఁ బుండరీక మపహాస్యము చేసి 'యిదేమి గోప! యి
ట్లనియెదు నన్ను జేల్పఱచి యాత్మజుఁ డున్నెడ కేగి నత్వరం

- ఋణః జనుదెంతు నంటి నిది పోలునె చెప్పెడువారు చెప్పినకొ
నియెడువారి కించుక వివేకము పుట్టదె యింత యేటికిన్. 141
- ఆ. ఎట్టికష్టజంతు వేనియు దేహంబు, విడుచుచోటఁ బెనుగఁబడునకాదె
నన్నుతించి చావఁ జాలదు విను పురావృత్త మొకటి తెలుపు నితైఱంగు. 142
- వ. అని యెయ్యది యంటేని. 143
- ఉ. ఒక్క మనశ్శయండు వర్షమోగవరాయణుఁ డుత్తమోత్తమం
డెక్కుడుభక్తితోడఁ బరమేశు జనార్దను విష్ణుదేవుని
దక్కఁగ హృత్పర్యోజమునఁ దాల్చి తపం బొనరించుచున్నవఁ
డొక్కఁడనంబునందు జప మొప్పుగఁజేయుచు గంగలోపలన్. 144
- సీ. నైకతస్థలమున. జారుపద్మాననాసీనుడై నిశ్చలధ్యానకలిత
హృదయుండై యుండ నయ్యెడకుఁ జీరలుగుంజ నొక్కచాకితయుఁదానొంటివచ్చి
యామనీశ్వరచంద్రునందుఁ జొడ్కులు నిల్పి ధృతి దూల నాలుగుదెసలఁజూచి
మఱి యెవ్వరును లేనితఱిఁ గామభూతంబు ఘాటించ నటుఁ గాళు లాడ
- ఆ. కునికి నతనిఁ జేరఁ జని భక్తి గలయది, పోలెఁ దత్సమావభూమియందుఁ
జక్క సాగి మ్రొక్కి సంభ్రమంబున లేచి, మొగిఁ గరాజ్ఞయుగము మోడ్చి పలికె. 145
- క. 'ఓపుణ్యుండ ! నిను వేడెద, నీవరమకృపాటాక్షనిర్మలరోచుల్
నామైఁ బొలయుంపుము నీ, రూపముఁ గనుఁగొంటి మరునిరోషము గంటిన్.' 146
- చ. అనవుడుఁ గర్ణధంధ్రముల నప్పులును లెడ్డ సోఁకి నెమ్మనం
బునకు ననహృ మైనఁ బటుబుద్ధి హరిస్తరణంబు నేయఁచుం
గనుఁగవ విచ్చి దానిఁజనఁ గన్గొని యిట్లని పల్కు నాతఁ 'దే
ననఘుండ సత్తపోధనుడ నర్హుడనే భవదీయకాంతకున్. 147
- క. కాఁగానిమాట లాడెదు, రాఁ గూడదు నేఁ దవశ్చరణమై నుండం
గాఁ గోమలి యటు నిల్వక, యేగుము మగనాలి కేల యూదుర్లగముల్. 148
- క. అని విదనాడిన నమ్మని, కిని యంతటఁ బోక చాకివెలది 'కటకటా !
నియఁ జూచి మరగి వచ్చిన, ననుఁ జేకొన కునికి నీకు నాయమె చెపుమా.' 149
- క. అనవుడు 'జితకాములమై, వనమునఁ దప మాచరించువారము మముఁజే
రిన నీకు నిందు నయ్యెడు, ననుభవ మేటిది తొలంగు' మని పల్కుటయన్. 150
- వ. అతని కయ్యతివ యిట్లనియె. 151
- క. 'జితకాము లెట్టివారలు, క్షీతిఁ బురుషార్థములు నాఁగిఁ టివలనఁ ద
ద్గతకాము లైనవారలు, జితకాముల మనినఁ గాముచే నగవదలే. 152

ప. కావున నీకు జితకామత్వంబు సిద్ధింప దది యట్లుండనిచ్చు నీవలన సంతానంబు
వడయ వేడి నేడి డిట్లు నిన్ను గదియవచ్చినన న్నియ్యకొనక యెన్నిపోకలం
బోయెద' పనిన నమ్మసింద్రుండు దాని కి ట్లనియె. 153

లే. 'అతివ!సంతానకాంక్ష నీయందు గల్గె, నేని యొకవర మిచ్చెద నీవు వోయి
సురతతంత్రంబు సలుపునీపురుషునందు, గులమువెలయింప నోపెడుకొడుకుగలుగు.

ఉ. అంకటం బోక నీవు మదనాతురబుడిపయేసి నిట్లు న
న్నింత యలంబనేల విటు లెందఱు లే రటు వోయి తృప్తి న
న్నంతకు నుండు పా'మ్మనిన 'నంగజనన్నిభ! నిన్ను బొంది యే
గొంత కృతార్థ నాదు నని కోరిన నీ విటులాడఁ గూడునే 155

క. జాలఁ బడి విటుల వెదికఁగ, నే లంజెనే! యిట్లు నిన్ను నిటు తగిలిన ని
ల్లాలితన మెల్లఁ బోయెనే! యేలా తరితీపు చేసి యిట్లుడికింపన్.' 156

క. అని చెనకుచు నది తనుడా, సిన ముని గోపించి యోసి 'చెడుగ!వెఱపు నూ
లి ననుఁ గదియంగ వచ్చెడు, మునుకొని యీమందె మేలమున కోర్వఁ జూమి.' 157

ప. అని యమ్మసింద్రుం డెంత జుకించినం బోక యబ్బోటి లజ్జాభయంబు లుజ్జగించి
వెండియు ని ట్లనియె. 158

చ. 'పురుషులు లేరె లోకమునఁ బుట్టరు గాక భవత్సమాను లో
చిరతరపుణ్య! నిన్ దగిలెఁ జిత్తము మిన్నక పోవఁ డింక శం
బరరిపుఁ డేమి నేతు మగపాడి దలంపవు భామ లేడ ని
ష్ఠరవచనంబు లేడ దయఁ జూడఁ గదే యిదె నీకు మ్రొక్కెదన్.' 159

చ. అని కృప పుట్టఁ బల్కుటయు నమ్మని దానిఁ బరిత్యజింపఁగాఁ
బొనరెడునట్టిదోషమును బొంగఁగ నయ్యెడుదోషము న్ననం
బునఁ దలపోసి కోర్కె వృథవోవఁగఁ జేసిన దోష మంచు లో
ఘనముగ నిశ్చయించి మదిఁ గందఁగ సుక్కినఁ గీలెఱంగుచున్. 160

క తమకమునఁ దానె మ్రొకిని, రమణి తనదుకోర్కె దీర రతితంత్రప్రా
ధిను నెఱవె నమ్మసింద్రుని, యమితతపస్సత్వ మెల్ల నాఱడిఁ బోషన్. 161

చ. అడవులు చొచ్చి నిర్బునాల మంచుఁ దపోధనముద్రఁ దాల్చి నా
కడిమికి లోనుగాక తిరుగంబడి యుండిన నుండనిక్తునే
నుడివడ వ్రేకుఁ గాక యనుచు న్నదనం డిటు చేసి నాగ న
బృడఁదిముసింద్రునివృత్తు నపాయ మొనర్చి యభేచ్ఛ మేఁగిన్. 162

- క. కలహోపల నైనను న, స్థలితం బగుబ్రహ్మచర్యకర్తము తప్పక
దలకొని మఱి యొండేదియుం, దలఁచనితన కిట్టికష్టదశ వచ్చుటకున్. 163
- వ. చిత్తంబున రోసి యత్తాపసోత్తముండు. 164
- సీ. 'కటకటా! నాపూర్వకర్త మీభంగిం దహోహాని గావించి పోయెనొక్కో!
యెవ్వరు రానిచోటిది యందు నుండ నవ్వనిత యెక్కడనుండి వచ్చెనొక్కో!
వచ్చుం గా కేమి నావలన నయ్యింతికిఁ గామవైకృత మేల కలిగెనొక్కో!
దానిదుర్భావలు వీనుల వినియు' నవ్వుడ పోక యేల లోబడితి నొక్కో!
- ఆ. యింక నేమి నేతు? నేగతిఁ బోదు? నా, కీదురంతదురిత మెట్లు వాయు?'
ననుచు గంగనీట నవగాహనము చేసి, వెడలి వచ్చి ముచ్చముడిగియుండె. 165
- ఆ. అంత నతనిశిష్యుడత్యంతభయభక్తిహృదయుం డొక్కడనటి కేగుచుంచి
గురునియునికి చూచి పురపురఁ బొక్కుచు, నతనివనట కేమి గతియు యరుచు. 166
- చ. తనువు వడంక నమ్మునివదంబులకుం బ్రణమిట్ల నాతఁ డా
తనిఁ గని యప్పుహోత్తుఁ డనుతాపము నొందుచుఁ గన్నునీరు గొ
బ్బన వెడలంగ 'వత్స! యొకపాపపుఁజాకితచేత నాతపా
ధనతతిఁ గోలుపోయితిఁ గదా' యని చెప్పె నెలుంగు దొడ్రిలన్. 167
- వ. ఇట్లు చెప్పి యప్పాపంబున నతిజాగుప్సాకరం బగుసూకరంబై తాను జన్మింప
వలయుట యెఱింగించి మఱియు నిట్లనియె. 168
- ఆ. 'అవరాహజన్మమం దొక్కనిమిషార్థ, మైన నిల్వ నోర్వ నట్టివేళ
నోప ననక యొక్కయువకార మొనరింపు, వలయు నంతవట్టుఁ దెలియనినుము 169
- క. ఈపురి నున్నకిరాతుని, యాపదికి నుద్భవించుచున్నకములలో
రూపింప బొల్లినోసలై, యేపారినసిల్లఁ జూచి యెఱుఁగుము నన్నున్. 170
- క. అది జన్మించినయప్పుడె, మది ననుమానంబు లేక మఱియింపుము పె
పు దర్శింప నంతటితో, నదయుం డగుఁజూనిచేత లవి తుద ముట్టున్.' 171
- క. అనునపులువలు వీనులకును నిశితాస్త్రంబులై నిగుడ మూర్ఛితుండై
ముని బోధింపఁగ నతఁ డొ,య్యన తెప్పిటి బాష్పపూరితాంబుకఁ డగుచున్. 172
- క. తలయూచి యాతఁ డిట్లుచు, 'నలఘుతపోమహిమయందు ననదృతుఁడవు నీ
తల మెక్కడ దుర్జన్మము, దలకొను టెక్కడ దురాగతము లిట్టివియే. 173
- ఆ. ఎట్టిభంగి నున్న నే నీకుఁ జెప్పెట్టి, మ్రొక్కువాండఁ గాక మొక్కులమున
నీకు హింస నేయునిష్ఠురక్రియ కియ్యి, కొనఁగ నేర్తు నయ్యి గురువరేణ్య!' 174

వ. అనిన నతం 'డిది నాకు హితుము నేయుటగాన హింసగా విచారింపక కైకొమ్మనిన
నెట్లకేలకు నతం డియ్యకొనియె నయ్యతీంద్రుండును గొండొకకాలుబునకు వియో
గము నొంది యప్పుదిగర్భాబురందు రజకాంగనానంగమంబునం దనకు సంభ
వించినదురితంబు గారణంబుగాఁ బ్రవేశించి పెరుగుచుండె నంత 175

క. ఆవేటవానియింటికి, నావడు గనుదినముఁ జూచు నక్షత లిడుచుకొ
దీనించుచుండ నొకనాఁ, దానిధమున కతఁడు ప్రితుడై యిట్లనియెన్. 176

క. 'ఓయయ్య! నీవు నిచ్చల, నీయెడ కిట్లగుదుదేర నేటికి నాచే
బోయెడువని యేమి వెనం, జేయుదు నదియెద్ది నాకుఁ జెప్పుము చెలియన్.' 177

క. అనవుడు 'విను నీగృహమున, నొనరంగ నొకచూడిపంది యున్నది దానిం
గొని వచ్చి మద్దపూంబున, నునువ వలయుఁ గొన్నిదినము లొక్కమనసుతోన్.

క. అంతట నది యీనరంగ ద, తృప్తతిలొ నొక్కసిల్లఁ జుండికకు నివే
దింతు మఱి యున్న యన్నిటి, నెంతయు వెనఁ చెచ్చిసేసు మహిమవివేకా! 179

వ. ఇది నాశోరిక నిన్ను నొం దడుగ నాకియాది యొక్కండును
బదివే లిచ్చినకంటె నెక్కుడుగ నే భావించు నీ నోపుచే
నదయాత్మగతవృత్తి' నన్న నతఁ 'డోహిమి! యొనర్పంగరా
నిదియే యిప్పుని యిద కొ' మ్మనచు దానిం చెచ్చి యొప్పించినన్. 180

తే. అరసికొనియుండ నొక్కనాఁ డవ్వరాహ, లలన యీనుచో నిటలఫలమునఁబొల్పు
తెల్ల మచ్చతో నొకపోతుపిల్ల యూడి, పడఁగనిదియె పొమ్మని దాని నడువఁదలఁచి.

ఆ. గుదియ చేతఁ బట్టుకొని మొత్తఁ జేయాడ, మనికి గొంతదడవు కనికరమున
నుండి యుండి యూరకున్న బోదని తెంపు, చేసి వ్రేయఁ బూని చేరుటయును.

క. 'ఓవహా! నిలు నిలు వ్రేయకు, మైహికసౌఖ్యానుభవము లంజెద నే నీ
చేహమునఁ గొన్నిదినము, లాహరికృపఁ బరమపదము కరిగెద బివహన్.' 183

ఆ. అనియె నాకఁ డత నదృశ్యస్వాంతుడై, 'యీందుఁ గలుగుసౌఖ్య మేమి' యనిన
సకలజీవులకును నదృశంబు కాదె భేదంబు దుఃఖమును సుఖము' ననియె. 184

వ. అని యతండు మఱియు నిట్లనియె 'నట్టుచు గాక నీవు పుట్టినయప్పుడ వధియింప
వై తివి కొండొక తడవు చేసితివిగావున వాయుశరీరంబు మోహంబు సంభవించె
నిక నేమిసేయ వచ్చు సంశయింపక పొమ్మనిన విధికృతంబు కదా యని వగచుచు
నక్కిరాతు పాలికిం జని యీపారెకు నాతలంపు సిద్ధింపదయ్యె మఱి చూచుకొందము
గాని వాని నన్నిటి నీయింటికి చెచ్చుకొమ్మనచు నతండు నిజేచ్ఛం జనియె నమ్ముని
యను వరాహరూపంబున నాదివరాహధ్యానపరవశుం డగుచు నచ్చొట చే యుండె
నట్లుండ నొక్కనాఁడు, 185

చ. పరమకృపావిధేయఁడును భక్తజనప్రియఁడున్ సమస్తదు
స్థరదురితాపహారియును దానవవైరియు నై నవిష్ణుఁ డా
దరమున నొక్కనాఁ డతని దాసుఁడు గావునఁ జిత్తశుద్ధిఁగొ
ప్పరయంతలంపునన్ శబరుడై చుచుఁడె యథోచితంబుగన్.

186

సీ. ఆబోయవాఁడును నాపిల్ల జట్టిగాఁ గొని పట్టుకొనిపోయి కొండచోట
బావువాడై కత్తి సంధించుకొని 'సీను నిష్పదైవం బెవ్వఁ డిప్పు డతనిఁ
దలఁపు' నావుడు 'నాకుఁ దామరసేతుజం డతీతకల్యాణం డక్షరుండు
లక్ష్మీకుం డీశుండు నూత్నవృద్ధోచరుం డవలం డచిత్తుం డవ్యయం డనంతుఁ

ఆ. దాదిదేవుఁ డభవుఁ డవ్యాసుదేవుఁడు, దైత్యదమరుఁ డిష్టదైవ' మనిన
'సౌర! యితనిడెందమును నామి.దితా, త్వర్యబుద్ధి చెదరఁ బాఱ' దనుచు. 187

సీ. అడుగునఁ బ్రభవించునాకాశగంగతోఁ గటి నందమగుసీతపటముతోడ
భూతప్రపంచంబు పుట్టించుశిశువుతోఁ దనరారునాభివద్దంబుతోడఁ
బదునాల్గు జగములు భరియించుకుట్టితో నీరికి నాస్పద మైనయురముతోడఁ
గప్పులఁ దొలుకఁడుకరుణారసంబుతో సుప్రసన్నాననస్ఫూర్తితోడ

ఆ. వైనలేయు నెక్కి పరభూషణప్రభా, జాల మెనఁగ శంఖచక్రకలిత
హస్తఁ డగుచు నభయహస్తంబుతోఁ బొడ, చూపి నిలిచె దనుజసూదనుండు. 188

వ. ఇవిధాబున నన్నిధి చేసి యతనివరాహదేహం బవనయించి బ్రాహ్మణశరీరం బొసఁ
గిన దీనరుహనేత్రం జూచి యానందబాష్పములనేత్రుండును బులకితగాత్రుడును
నగుచు నవ్విపుండు సాష్టాంగదండప్రణామంబులు చేసి చేతులు మొగిచి యి
ట్లని స్తుతియించె. 189

సీ. 'దేవ! లక్ష్మీధాను! దేవ! గోమలధాను! దేవ! సాగరధాను! దేవ! కృష్ణ!
దేవ! భక్తిప్రద! దేవ! ముక్తిప్రద! దేవ! సర్వప్రద! దేవ! విజయ!
దేవ! వేదప్రియ! దేవ! నాదప్రియ! దేవ! భక్తప్రియ! దేవ! యచల!
దేవ! దామోదర! దేవ! లోకాదర! దేవ! పవోదర! దేవ! యజిత!

ఆ. దేవ! నిఖలదురితలిమిరప్రభాకర!, దేవ! నకలయోనిభావనీయ!
దేవ! దివిజగణవిధేయ! దేవ! సమస్త, దనుజనికరవివేకసంహతార!. 190

సీ. జయ! పుణ్యహుచన! జయ! దుఃఖమోచర! జయజయ! గోవింద! జయ! ముకుంద!
జయ! కృపారసపూర్ణ! జయ! పయోధరవర్ణ! జయజయ! మధువైరి! జయ! మురారి!
జయ! కంసదారణ! జయ! మోక్షకారణ! జయజయ! భువనేశ! జయ! రమేశ!
జయ! లోకపావన! జయ! భక్తజీవన! జయజయ! గుణసాంద్ర! జయ! సురేంద్ర!

- తే. జయ! సరోరుహాభవపూజ్యచరణకమల! జయ! నిశాకరరవిబింబచారునయన!
జయ! దశగ్రీవఖండనచండశస్త్ర!, జయ! విభీషణరాజ్యసంస్థాపనాంక!.
- 191
- క. ప్రస్తుతవిభవ! నమస్తే, దుస్తరదురితాంధకారదూర! నమస్తే
హస్తిహృదయభయహరణ! నమస్తే యని యిట్లు బహుసమస్కృతు లొదవన్.
- చ. గోనోని ప్రస్తుతించుమునికుంజరుభక్తికి మెచ్చి కృష్ణుడ డా
ననమున సుప్రసన్నత ఘనంబుగఁ దోవఁగ 'వత్స! యిందు ర'
మృని తనుఁ జేరఁ బిల్చి మృదుహస్తసరోజము మస్తకంబుపై
నునిచి 'యభీష్ట మైనవర మొక్కటి వేడుము నీకు నిచ్చెదన్.'
- 193
- తే. అనిన 'నే నీకు దాసుండ నగుదు నట్టి, నీవు నామీఁద వాత్సల్యభావ మెనఁగ
నిట్లు ప్రత్యక్ష మగు టిది యింతకంటె, వరము నాకెద్దియూహింప వసజనయన!'
- వ. మఱియు నప్పురాజపురుషుతో నప్పుజ్యపురుషుం డిట్లను 'దేవా! భవదీయదివ్యసామం
బులు సకృదుచ్చారణానల్పఫలావహంబు లట్లయ్యెనుం దదేకానక్తచిత్తుండ నగు
నాకుఁ గష్టజన్మంబు వాటిల్లనట్టిదురితం బేమికతంబునం బ్రాపించె నానతి' మనిన
నవ్యాసుదేవుం డిట్లనియె.
- 195
- క. 'అదేవత లాదానవు, లాదిగఁ గలభూతకోటులం జెవ్వరికిఁ
నాదాసులఁ జెనకఁగ రా, దేదురితము నేమి చేసి యెక్రియ నున్నన్.'
- 196
- వ. ఏ నొక్కవిశేషంబు చెప్పెద నాకర్ణింపుము.
- 197
- ఉ. ఎవ్వఁడు నన్నుఁ గోరి భజియించుటకై మదిఁ గాంతు నేయు నే
నవిష్టహితప్రయత్నుమది యాఱిడి బోవ ననేకనిఘ్నముల్
నివ్వటిలంగఁ జేసి యతనిం గడుఁ గాని యొనర్తు నేమిటన్
నివ్వెఱపాటు లేనిచిరనివ్ఱ: గనుంగొని యాదరింపుదున్
- 198
- వ. ఏ నొనర్చునిఘ్నము లెయ్యని యంటేని.
- 199
- సీ. కామాతురునిఁ జేసి కారింతు నొండేని ధనహీనుఁ గావించి దైన్యపఱుతుఁ
బుత్రమిత్రాదులఁ బోరిపారి బెడఁబాసి బహుదుఃఖములపాలుపఱుతు నొండే
కుజనగంఠి కియ్యగిల్చుదు నొండే నత్యంతదూషకునిఁ గావించు నొండే
వేదమార్గము దప్పి నేతొందుమతములఁ జిత్తంబు చెదరిపోఁ *జేతు నొండే
- తే. మఱియు నేవెంబు నైనను మనసుఁ గలఁచి, యతులవైష్ణవధర్మంబునందుఁ జొరువ
య్యాకపోఁద్రోచుచుండుదు నెవ్వఁ డైన, నిందు నుడివడుఁ గాని నన్ జెందలేడు.
- ఉ. కావున నీవు మచ్చరణకంజము గాంచితి భక్తి నూని యు
త్రివలఁ బోనినెప్పునముతో నెడ త్రిపునిపూన్కితో జగ

- త్వావన మైనయీహరమధర్మముఁ గైకొని యంతరాయముల్
చాచిరి నెన్ని వచ్చినను వానికిఁ జిక్కక పెక్కుభంగులన్. 201
- క. నను నేమింపఁగ నేమిట, నిను భేదించుగ లేక నీచపుబన్దం
బొనరించితి నట్టైనను, మనసు గలఁగి నన్నుఁ గొంత మఱితువో యుచుచున్. 202
- ఉ. ఏమిటఁ జిక్కవైతి నను నేమఱి వెప్పుడు నట్ల కాదె యే
భూమిని నన్నుఁ గొల్పుమనపుణ్యుఁ డవాతరపీడఁ బొందినం
బా మఱి స్రుక్తి లోఁబడునె భద్రగజేంద్రము నుల్కు త్రాళ్లచే
నోమునినాథ! కట్టువడి యుండునె యికిట వేయునేటికిన్. 203
- చ. ఇతరు లనేకజన్మముల నేనియు సీఁగఁగలేనిపాపముల్
చతురుఁడు మత్సరాయణుఁడు సర్వము నొక్కభవంబునంద య
ద్భుతముగ నిన్దరించు మఱి పుట్టఁడు గాన ఋణాయమానమై
క్షీతి నొకయొచు కైర నభుక్షేమము నిల్పుట తోర్వకుండుటన్. 204
- వ. అది యెట్లంటేని పెక్కుతరంబులనుండి బెరడిగొనుచు ననల్పం బగుచునప్పులు బలుపు
గలవానిం జొచ్చి కొంచెపుధనంబునన తీర్చునట్లు మదియదానుండుచు మళ్ళ
త్వంబునంజేసి జన్మాంతరనహస్రంబులం గల్గు నశేషదోషంబు క్షణంబు లోననె
నిరవశేషంబుచేసి ధూమరహితం బగువహ్నియుంబోలి నిష్కళంకుండై తేజరిల్లు
చుండు నిది నీయడిగినప్రశ్నంబునకు నుత్తరంబు నీవింకఁ దడవునేయక నావెంట
వైకుంఠపురంబునకు రమ్మనుచు నమృతఃపభావుండు పరిజనసేవ్యమానుడగుచు నిజయం
చేసెఁ దదనంతరంబ. 205
- ఉ. మానితభర్త నిర్భతవిమానముపై బహుమాన మొప్పు న
హ్మానివగేజ్యుఁ డుల్లసితమానవతీకరచాపారోత్థమం
దానిలలీల మెచ్చుచు వియచ్చరు లచ్చరపిండుతోఁ బ్రస
న్నాననులై యెదుర్కొనఁగ నబ్జభవాదులు సంస్తులింపఁగన్. 206
- క. సురలు సుమవృష్టి గురియఁగ, మొరయఁగ గంధర్వనియతి మురజంబులు కి
న్నరమిథునంబులు పాడఁగ, హరిపురమున కరిగె నాకడ డధికశ్రీతిన్. 207
- చ. మునివరుఁ డట్టై జ్ఞానియటె మున్ను జగంబుల మేలుఁ గీడునుం
గనుఁగొనియున్నవాఁ డటె యకంపితచిత్తుండు నట్టై యట్టివాఁ
డును నొకదుష్టజన్మము కడుక్ నుభదం బని యుండఁ గాక నె
ట్టన మృతిఁ బొందువానికి నొడంబడ నోపెనె వల్కినట్లకాన్. 208
- క. అటుగాన సురభి! విను నీ, వటు పోయి యుపాయయుక్తి నడకించితిఁబో
కుటిలనభవటులదంష్ట్రోక్తటకార్థాలంబు ననుచుఁ గౌతుక మెసఁగన్, 209

- ఆ. గుండె నిమరుకొనుచు గొడుగుపాలికి నేగి, కడుపునొండ జన్న గుడిసి నీవు
నెరుదు వెట్టుకొనుచు నెప్పుది నుదు గా, కిచటి కేల వచ్చె దెఱిగి యెఱిగి. 210
- క. *కఱకలచొప్పుయ చాలును, మఱచియుఁ దలపొలముదిక్కు మనలెదిపనికొ
వెఱుతు నని పిఱికితనమున, నెఱి విఱుగుదు గాక సత్యనిష్ఠఁ దలఁపుదే. 211
- క. ఆఱొని యఱచెడిఁ ద్రేవులు, నేకట వో నమలవలయు నీమాంసము న
ఱ్ఱాఁక యిడి యిర్విధంబునఁ, దేకువ చెడి పల్కు దగునె ధేనువ! నాతోన్'. 212
- వ. అనిన నవ్వండరికంబునకు వివేకంబు లేదుగదే యని శోకంబు నొందుచు నాగో
కులరత్నంబు తనమనంబున ని ట్టని విచారించు. 213
- చ. 'నను నిది యెన్ని చెప్పినను నప్పుదు దీనిమనంబులోపలం
బనుపడియున్న సంశయము పాపక పోవఁగ రాదు పోక చి
క్కినఁ దనయుండు నావలన గీఱిన ప్రేముడిఁ బ్రాణబాధఁ గూ
రినఁ గడుదోష మేఁ బరిహరించుట యెట్లాకొ వీని నన్నిటిన్.' 214
- వ. అని విచారింపుచు నావ్యాఘ్రంబునకు ధేను వి ట్టను 'నే నిన్ను నొకకొన్ని వేష
భాషలుం బ్రమోషించి యట పోయి క్రమృత రాకుండుదు నని నను నవ్వునేర విది
సాధులక్షణంబె? యే నసత్యవచనరాలనె? 215
- క. ఒకయితినానము చెప్పెద, నకలంకత వినుము సూన్యతాత్మలచరిత్ర
సకలాఘక్షయకరములు, సుకృతనిధానములు కర్ణశోభిషలీల. 216
- వ. ఆయ్యితినోసం బెట్టిదనిన మగధదేశంబునందు శంబరుండనునొక్క మహిపాలుడు
పెద్దకాలుంబు తనకు సంతానంబు లేక భూదేవతల రక్షించి పుత్రకామేష్టి
సేయింప నయ్యగ్నికుండంబువలన నొక్కలేజోమూర్తి యగుకొడుకును నొక్క
యధికస్వరూపిణి యగుకూతురుం బుట్టిన నయ్యిద్దఱుకుం గ్రమంబునఁ బాపకలా
ముండును మదనరేఖయు ననునభిధానంబు లొనరించి పెనుపుచుండ. 217
- ఉ. పున్నమచంద్రుతోడ సరిపోల్చుగ నయ్యెడు మోము లొప్పు ను
ద్భిన్నసరోరుహంబులగతిం జెలుకొందెడికన్ను లొప్పు సం
పన్నవిరాసలక్షణలకు బాసటయై తనురోచు లొప్పు న
య్యన్నయుఁ జెల్లెట నైఱుసి రయ్యెలప్రాచయపుసోయగంబులన్. 218
- వ. అంత నయ్యెరువురు తండ్రినియోగంబున విద్యాభ్యాసంబు సేయుచు. 219
- చ. సదమలయుఁ క్షిణి గురునన్నిధిఁ బాపకరోముఁ డోలిఁ బ్రా
జదువులు ధర్మసంహితయు సామజశిక్షయు నశ్వశాస్త్రము

* పఱకల మేఁతయె-పాఠాంతరము.

* పఱకడ పొలమే చాలును, మఱచియుఁ దలపొలము దిక్కు మనలెడు పనికొన్;
పఱకడి మేఁతయై చాలును. అనియు చి. ని. పాఠాంతరము.

బొదలెడున స్త్ర సాధనయు భూపతిసీతయు గానవిద్యయున్
మొదలగువిద్య లెల్ల దుదిముట్ట నెఱిగె బరిష్ఠుటాబుగన్.

220

క. అతనినహోదరి యగున్, య్యతివయః దగఁ గావ్యచాలకాలాకార
ప్రతతు లాగి నభ్యసించుచు, జతురతమై నుండె నొక్కనమయమునందున్.

221

సీ. నూఁగారుదీఁగెను నూతనావాలమై తనరారునాభిరంధ్రాంబు జూచి
సుభగత్వలక్ష్మీకి సోపానమార్గమై రమణీయ మగువళి త్రయముఁ జూచి
యావనశబరుచే నమరుమాలెడుపాదక్రియ నంద మగుకుచద్యయముఁ జూచి
ముఖచంద్రమండలంబున దోచునమృతపూరముభౌగి మధురాధరంబుఁ జూచి

లే. గురుతనూజాండు మనమునఁ గోర్కి నిగుడ, దోడిశిష్యుల నందఱు వీడుకొలిపి
వనిత నేకాంతమందిరంబునకుఁ దెచ్చి, కదియ వచ్చిన నది వానికళ లెఱింగి.

222

చ. 'ఇటు తగునయ్య! విప్రుడ వహీనగుణాధ్యుడ వీవు నీకు నే
మిటి కిటువంటిదౌవ్యము శమించునె మజ్జనకుండు విన్నుఁ ద
క్రటిజను లేమి యంద్రు మదిఁ గాంక్షయె కల్గిన నగ్నిసాక్షిగాఁ
జిటికెన వట్టి కాక వృష సేయట ధర్మమె కన్యకాత్వమున్.

223

క. పడఁలికిఁ గన్యాధర్మం, బెడలినఁ గొఱ యగునె మెడి యెవ్వరికై నం
గడివోయినపువ్వులు మఱి, ముడుచునె రసికుఁ డగువాఁ డమోఘవివేకా.

224

ఉ. కావున నీవు న న్గదియఁ గారణ మేమి తొలగు' మన్న నా
భూవిబుధుండు 'నీవు ననుఁ బొందక పోయెద నన్న మైమెయిం
బోవఁగ నేల నిత్తు' నని పూని నృపాత్మజ నంటఁబట్టి వ
స్త్రావరణంబుఁ బుచ్చుటయు హస్తము చాచి విదల్చివైచుచున్.

225

చ. 'తలతల మంచివాడవు గదా! గురుపుత్రుడ వంచు నిన్ను నోఁ
బలకకయన్న నీగతిని బాడి తొఱంగెడు చాలుఁ జాలు మా
టలపని యేల వేగిరపడం బనిలే దబలుండ! యింటివా
రల 'కెఱిగించి నీచెనఁటిరంతులు నర్హముఁ జక్కఁ జేసెదన్.'

226

క. అని పలికిన మఱి యేమియు, నన నేరక మోము వంచి యవ్వీపుఁడు దాఁ
బెనులైల నేల వ్రాయుచు, దనకొంగును విడువకున్నఁ దత్పరి మఱియున్.

227

క. 'కొం గేటికి విడువుము మును, ముంగలి వెడలంగ వెఱుకు ముగ్ధుడ! నీ కి
వెంగలితన మెట్లాదవె న, నంగవికృతి సూప నర్హమా నాయెదురన్.'

228

చ. అని కడుఁ దూలపోఁ బలక నగ్గురుపుత్రుండు మూర్ఖు నొంది మే
దిని కొఱగంగ నవ్వనిత దిగ్గనఁ బట్టి నిజాంకపీఠ మా
తని కుపధానమై వెలయః దా నొనరించి మొగంబు చూచి ము
క్కునః బవనంబు లేమికి దిగల్పడి కుత్తుక యంటి చూచుచున్.

229

- క. 'అక్కట! నాగురువుత్రుం, చెక్కలఁ గోల్పడిలి నెద్ది తెఱఁగో విప్రుం
డెక్కడి కెక్కడఁ దలఁచెను, దృక్కరఁజొన్నాద మింత నీవ్రం బగునే. 230
- క. గురుపత్నిఁ జంద్రుఁ డమ్మని, వరపత్నిఁ ద్రివిష్టవైకవల్లభుఁడు పరా
శరుఁ డోడరేవుపడఁలని, మరుగుటఁ గనువేడు తీతరమర్చులవశమే. 231
- లే. నాకుఁగా నీతఁ డిట మరణంబు నొందె, నేని నా కెంతపాపమో యిప్పు డితని
కోర్కి దీర్చితి నేని నాకులములొన, నెంత హీనత వచ్చునో యేమిసేతు. 232
- వ. ఆన చింతించి యొక్కయుపాయంబు గావించి, 233
- క. తోడ చఱచి పేరఁ బిల్చును, నొడికంబుగఁ గరసఁజోజ మురమున నిడుచున్
పెడఁగదలు తెప్పబొడగని, పడఁతుక యొకకొంత డిందుపడియెడువగతోన్. 234
- క. 'అనఘా! యిది యెంతటివని, విను నాదెన నీకు నింత వేడుక గలదే
గను దెఱచి చక్కఁ జూడుము, మనలో మన కింత గలదె మఱిహీనుడవై. 235
- క. నవ్వితి వైనను గాకే, నివ్విధ మిట్లెఱుఁగుదును మహీసుర! నిను నే
నొవ్వంబలికిఁగి గరుణకు, ద వ్వగుపని నేను నేను ధర్మేతరనే.' 236
- చ. అనిన నతండు నావలన నాదరణంబు తలంచి యిట్లు పే
ర్పొనియెడు గంటి మంటి నని గొబ్బునఁ గన్నులు విచ్చి చూచి వై
కొనఁగఁ దలంచినం గునుమకోమల తత్తఱపాటులేని నె
మ్మనమున విప్రుఁ జూచి 'యిటు మానుము నీ కింక వెగ మేటికిన్. 237
- క. ఏ నొక్కటి నిను వేడెద, దానిం గాదనక నీవుడలకొని చేయం
గా నోపిన విద్యద్వినుతా! నీచిత్తంబుఁ బట్టుదానఁ బ్రియమునన్.' 238
- వ. అనిన నవ్విప్రుండు దమకించి. 239
- క. 'ధనమైనఁ బ్రాణమైనను, వనజానన! యేను నీకు వంచించునె యే
వని యైన నడుగు మిప్పుడ, యొనరించెద' ననిన నప్పయోరుహముఖుయన్. 240
- క. 'ధన మడుగఁ బ్రాణ మడుగ, నిద్విను పరిణయ మైనవీదవ నే నీయెడకుం
జనుచెంచి కాని మత్స్యియఁ, నెనయఁగ నే బొంద నాకు నీవర మీచే.' 241
- చ. అనుటయు 'బాపు బాపు నను నానలపా లొనరించి నెమ్మదిం
జనువెర వె ట్లెఱింగితి విచారవిమూఢున కైన నీవు ప
ల్కినపలు కియ్యకో లగునా! లేను! వనంబున జూన్ము రేచి తి
య్యనిమధుపాన మొల్లక రయంబున నొండులపాలు నేయునే. 242
- చ. అది యిటు లుండె నీ విచటి కప్పుడు వచ్చెద నంటివో నినుం
గదలఁగ నిచ్చునే విభుఁడు కానిప్రసంగము లేల నీవు నా

తుది నఱలేక వచ్చుటకు దొయ్యలి యెవ్వరు పూట యంతకుం
బదిలము నిల్వ లేను మరుబారికి ద్రోవక నన్ను గావవే.

243

క. అని గురుపుత్రుడు పలికిన, విని యానృపపుత్రి యంత వెట్టివి గలవే
యనుమాన మేల నీతోఁ, బనివడి యిటు పల్కిబొంక బాడియె నాకున్.

244

ప. అనిన నతం డ య్యంతి కిట్లనియె.

245

క. 'నుడివినయట్టులు దప్పక, నడుచుట యిది పిన్నపనియె నాతులనూటల్
వడగండ్లగుండ్లు జలనిధి, కడళ్ళ మొత్తములు భిన్నభుటతోయంబుల్.

246

ఆ. వర్ష ధార లేన్న వచ్చు గంగావాలి, కలు గణింప వచ్చు గగనపీఠి
వెలుంగుతారకములుఁ గొలచి వెట్టంగ వచ్చు, గాని సతులమనసుఁ గానరాదు.

247

క. యాదృచ్ఛికమరతంబును, జూదంబున గెల్వఁబడినసొమ్మును నుతోక్రా
కాదులు నప్పటికప్పుడ, కాదే మఱి దుస్సిపోవుఁ గాక నిలుచునే.

248

క. ఈవేళ తప్పిపోయిన, నావల నొకనాఁడు వత్తు ననునది నిజమే
నీ వెంత చెప్పినను మ, ద్భావము నవ్వు' దని యతఁడు దాఁ బల్కుటయ్యెన్.

249

సీ. 'నారాక సిద్ధము నమ్ము నీ' పని వెక్కుభంగుల శవభముల్ పలికి యబల
'విను విచ యాహ్వానవిదుఁ డైనవిపుఁడు భర్తప్రకారమై తగినకన్య
నరసి పెండిలియాడ నరుగుచో విఘ్నంబుఁ గావించుపాపానఁ బోవుదాన
నప్పుడు రాకున్న' నని పల్కుఁబోఁబోలు' ననియె నాగురుపుత్రుఁ డట్ల పలికి

ఆ. యరిగె రాజపుత్రి మరుసాయకము గుఱిఁ, దూఱ నాఁటి లిరిగి దొనకు నేఁగు
నట్లు నిర్వికారయానంబుతోఁ గీర్తి, నదన మైనతండ్రి నదనమునకు.

250

ప. అంత నయ్యంతికిం దంత్రి యనురాజకుమారుండు వరుండై ప్రభుమనంగమోత్సవ
సముత్సకం బగుమనంబున దూతికాజనంబులం బనుప వార లచ్చెలువం బిలువం
బోయిన.

251

ఆ. ఆనృపాలపుత్రి యాదటఁ గైసేసి, యతనుపాలి కరుగురతియ పోలే
నరిగి యరిగి మున్ను గురుతనూజునితోడఁ, బల్కినట్టికడిదిబాసఁదలఁచి.

252

చ. మదిఁ దలపోసి' యాగురుకుమారునితో నలనాఁడు మత్తులిం
గదియుటకంటె మున్ను నినుఁ గానంగ వచ్చెద నమ్ము మంటి నీ
యడన నితండు నన్నుగవయ స్తుతుకంబునఁ బిల్వం బంచె నా
కదియు నవశ్య మిప్పనియు నర్హమ యెయ్యది యాచరింతునో.

253

సీ. విపుపాలికి బోయి వేగ వచ్చెచ నన్న నృపుదూతికల నాకు నిల్పరాదు
మగనికొరికి దీర్చి మఱివత్తు నని యేను జనిన నసత్యదోషంబు వచ్చు

సిపూట దప్పించి యెల్లి చూచెద నన్నఁ బలివేడ్కఁ జెఱుచుట పాడిగాదు
పలితోన చెప్పి యీవని యొనర్చెద నన్న నెఱుంగరా దాతనివృద్ధయసరణి

ఆ. ధర్మమాత్మ మెవ్విధము దుర్బలప్రబ, లంబు లెఱిగి నిశ్చయంబునీయు
వార లెవ్వ రిచట వాక్రచ్చి యొకరితోఁ, జెప్పరాదు త్రోపు సేయరాదు'. 254

ప. అని డోలాయమానమానన యగుచు నమ్మానవతి ధర్మస్థితికిం బలియనుమతియ
ముఖ్యగతిగాఁ దనమతి నిశ్చయించి యంద యరుగుజెంచిన. 255

సీ. స్వరచాపము క్తమై చనుజెంచినట్టి మోహనసాయకంబో యీవనజగంధి
హరుజూటముననుండి యరుగుజెంచినయట్టివంద్రబింబమొకొ యీజలజనయన
యంబరస్థలినుండి యరుగుజెంచినయట్టికొమ్మెఱుంగొక్కొ యీశోమలాంగి
యుద్ధానతరులలోనుండి వచ్చినయట్టియెలదీగయొక్కొ యీయగురుబోడి
తే. యనఁగ నత్యంతసౌమహార్యమునఁ బేర్చి, చిత్తమున కింపు నింపునచ్చెలువఁ జూచి
నయనకరసంజ్ఞ నానరసాధతనయుఁ, డెగిచి తనపాపముమీఁదికి దిగిచిశానియె. 256

క. పలితల్పంబున నిట్లాసతి నిడి దూతికలు తోలఁగి చనిరి ప్రమోద
స్థితవదన లగుచు నొక్కొక్కతె నల్లనఁ బఱికికొనుచుఁ గడురథసమునన్. 257

తే. అంత నయ్యింతి తనయాతరంగమందు, నతఁడు తనుఁ బొందఁ దైవధునంతకంటె
మున్న యీమాట వినిపింప వన్నఁ గార్య, మకుపు వఱుచుట దుష్టర మని తలంచి.

ఉ. చెప్పఁగఁ జూచి సిగ్గువడుఁ జెప్పఁగఁ జెప్పకయున్నఁ దీర జేఁ
జెప్పెదఁ గాక యంచుఁ జెగి చెప్పఁ దలంచు నిజేమి మాటగాఁ
జెప్పదుఁ జెప్పినం బలియుఁ జిత్తమునం గలుపించునో పరుల్
చెప్పెదమార్త కా దనుచుఁ జెప్పఁగఁ బూనును జెప్పఁ గాదనున్. 259

క. అప్పుడెరి యివ్విధంబున, ముప్పిరిగొనునంశయంపుముంపునఁ బలి కేఁ
జెప్పక యిది మఱియెవ్వరు, చెప్పెదరని చెప్పఁజూచుఁ జెప్పఁగ వెఱుచున్. 260

ఆ. అట్లు కాదె ముగ్ధ యటె క్రొత్తవెండిలి, కూఁతు రట్టె మగఁడు లాఁతి యట్టె
యదియుఁ బ్రథమసంగమానన్న వేళటె, సిగ్గుపేర్చి వేఱ చెప్పనేల. 261

క. అని యన్నింటిని మిగులదె, భువి నెందును లేనియితరపురుషప్రారం
భవిచారము పలియెదురన, యవమానపుఁబనిని నాలు కాడునె తడవన్. 262

ప. ఇట్లు విచారించి యెట్టకేలకుఁ జెంపు చేసి. 263

క. నజ్జ దిగి దిగక నెగడెడు, లజ్జకడఁక యుజ్జగించి లంబాలకయై
యజ్జనవతి యెదుటను యో, ప్పిజ్జనరత్న మిది యేమి చిత్రం బనఁగన్. 264

వ. సాష్టాంగనమస్కారంబు చేసి ముఖశితకరాంబుజయై యున్న యత్రైఘవతేజః గణం
గక వెఱుగువడి తనకెంగేలం బట్టి లేవనెత్తి యాలింగనంబు సేయుచుఁ దల్పం
బుమీదికి రాఁ దిగిచి యతం డిట్లు 'మృగాక్షీ! యేను భవదీయలక్షణవరతంత్రం
డ నగుట యెఱుంగక కదా యిట్లు చేసితివి. 265

ఉ. ఏనుఁగు లశ్వముల్ సురభి లింతులు సద్భటకొటి రత్నసం
తానము ధాన్య హేమరజతంబులు వస్త్రము లాదిగా నిజా
ధీనము లైనవస్తువులు దేజ మెలర్పంగ నీవశంబకాఁ
బూని యొనర్తు నేవనికె బుచ్చినఁ జెచ్చెర నిర్వహింపుదున్. 266

గీ. అడుగు' మనవుడు 'నితఁ డిట్లు లనుటయిపుడు, నాదుభాగ్యాతిశయమునఁ గాఢకలిగె'
ననుచు వచ్చించి యబ్బెల యానృపాల, తిలకుమీదఁ గటాక్షదీధితులు వాలయ.

వ. 'దేవా! యే నొక్కవిన్నపంబు చేసెద నదియుక్తం బైన నయుక్తం బైన నీ కనుగ
హింపక పోరా దవధరింపు' మని యతనిచిత్తంబునకుఁ గినుక వొడమకుండునట్లుగా
నల్లనల్లనం జెవికి జల్ల నగునట్లు మృధుభాషావిశేషంబుల నగ్గురుపుత్రునభిలాష
యం దనదగునరోవప్రతిభావలకు నోడి యతండు వాతాహతభూషాంబునోజ నేలం
గూలుటయు నకారణంబున బ్రహ్మహత్య సిద్ధించె నే నేమి సేయుదు నని తల్లడించి
యతని బోధించుటకునై తత్సమయసముచితవచనంబుల నుపచరింపం బెద్దయుం
బ్రద్దనుకు నతండు బై వాధీనంబునం జైతన్యంబు నొందిక్రవ్వఱు దనతోఁబరిచర్య
సేయందలంచినప్పు డప్పుపు దప్పింప నొండువెరవు దొరకొనమిఁ దా నట్లాడంబడి
యెడవల్కినవిధంబునం జెప్పి యప్పొలంతి మఱియు నిట్లనియె. 267

సీ. 'నుదతి కన్యాత్వవిచ్యుతి పొందు టవకీర్తిగాని పత్యనుమతి నైనకర్త
మట్లైన మేలని యే నప్పు డతనికిఁ బరిభాష చేసితిఁ బాధివేంద్ర!

యిప్పు డాపరిభాషఁ దప్పిన దోషంబు ప్రాపించు నతి కై నపాతకంబు
పఠిఁ బొందు నని చెప్పఁబడు నట్లుగావున వినిపింపవలసె నీవివర మెల్ల

తే. నింక నిటమీద నీచిత్త మెట్టులుండె, నటుల చేసెద నానతి' మునిన నాతఁ
డుల్ల మత్యంతచింతాపయోధి మునుఁగ, శిరము గంపింపఁ జేసి యచ్చెరువు నొంది.

క. అతివలు సాహసకర్షిణు, లతిమాత్రము వారిబుద్ధి యట్టై యునికిం
జతురాననునకు నైనను, సతుల గెలువరాదు సహజసామర్థ్యమునన్. 270

క. ఎఱిగి యెఱిగి యొరుపాలికిఁ, దెజవఁ బనుచుపనికి నమృతింపదు చిత్తం
బఱిముఱి లనత్యదోషము, పఱితెంచుట సిద్ధ మెట్లు పనువక యున్నన్. 271

- క. ఎయ్యది కర్తవ్యమొకో, యియ్యెడ నాలోచనమున కెవ్వ డొకో తో
డయ్యెడువా డీకార్యము, వయ్యము గాకుండ జేయవలయు వెరవుతోన్. 272
- చ. అని తలపోయుభర్తకు ల్రియంబున నిట్లు 'నింత నీమనం
బున ననుమాన మేమిటికిఁ బుచ్చు దలంచిన నన్ను బోయిర
మ్ము మటు కాక నీవు వలదన్నను మానెద సత్యనిష్ఠతో
నెనయగ రాదు సుమ్ము మఱి యెన్నితపంబులు నీజగంబునన్. 273
- క. ధల మెల్లఁ బోలియునంతటి, పని పుట్టిన నాలి బిడ్డఁ బాసి నిరాశఁ
జనునట్టి నెడరు పుట్టిన, జనుఁ డేమొకకుండ వలయు సత్యవ్రతమునన్. 274
- క. తొల్లి హరిశ్చంద్రమహీ, పల్లభపల్లభుఁడు సత్యవాక్యము ధరణిం
జెల్లించె సతనివర్తన, మెల్లజగంబులఁ బ్రసిద్ధ మెఱుంగమె కథలన్. 275
- ప. అది యట్లుండె నింక నొక్కవిశేషంబు. 276
- క. అతివలసాయలు పెక్కులు, పశుల మొఱుగఁ దలచిరేని పట్టఁగ పశమే
పతిభక్తినిరత లగున, య్యతివలు నైకొనరు గాక యాదుర్గుణముల్. 277
- క. పతి దన కేడుగడయగాఁ, బలియానతి మాళిఁ బూని పతిచిత్తం బే
గతి నుండు నట్ల మెలఁగెడునతి గల్గినఁ బుణ్యగతి సునాధ్యము పతికిన్. 278
- ప. ఇట్లు నడవక.
- చ. వెనిమిటిఁ దిట్టుచున్ సతులఁ బ్రేల్పుచుఁ బండులు గీటుకొంచు స
జ్జనుల నిరాకరించుచు నసత్యము లాడుచుఁ గన్న వారిలో
డన కలహించుచున్ జొరనిరావులు చొచ్చుచు విందు వీడు ప
చ్చినఁ దలయంటఁ గట్టుకొని జిట్టునఁ జేదుచు బిట్టు మూల్గుచున్. 280
- చ. తనకడుపార మున్నడిచి తా నొకనాఁడును గూటిపొంతఁ బో
పనియదివోలె మోము దిగవైచుచు నూరకె కాళు లీడ్చుచున్
పనరుచు నింటివాకిటికి వచ్చినవారలముందటం దగం
బనివడి లేమి చెప్పచు నభాగ్యుఁడు వీడని భర్త దూఱుచున్. 281
- ఆ. భాండకుద్ధిలేక కరగ దేవాతిథి, పూజనములపొంతఁ బోక నీచ
వర్తనమున మెలఁగువనిత ప్రాణేశున, కుభయలోకహాని యొనరఁ జేయు. 282
- క. కావునఁ బురుషుల కెందును, భూవల్లభ! మేలుఁ గీడుఁ బొందించుటకున్
భావింప ముఖ్య హేతువు, లావనితాజనుల కాక యన్యులు గలరే. 283
- ఆ. అధిప నానిమిత్తమై నీకుఁ బాపంబు, సంభవించువనికిఁ జాలఁ గాన
నింత చెప్పవలసి నింక నీకలఁ పెట్టి, దట్ట చేయుదాగ నానలేమ్ము. 284

- చ. అనవుడు బాపభీతుఁ డగునానరనాథుఁడు నాలిఁ జూచి 'నీ
కనితరసాధ్య మైనపరమార్థ వివేకము కల్పింజేసి యె
ట్లనిననుఁ జెల్లు నీవలికినట్లుల వంతము దీర్చి రమ్మ పా'
మృదుడు నమస్కరించి గృహ మల్లన వెల్వడి నిర్వికారతన్. 285
- చ. అనిమిషకన్యయో దిలిసుతాన్వయకన్యయొ పీడు చూడవ
చ్చినవనకన్యయో యనఁగఁ జెన్నెసలారుచు నిండి సాంద్రమై
ఘన మగుచీకటిం గునుమగంధి నిజాభరణ ప్రభావలల్
దన కటు త్రోవ మాపఁగ ముదంబున నొంటియె యేగుచుండఁగన్. 286
- సీ. మింటికి నేలకు నొంటికంబము నిల్పిన ట్లూర్ధ్వకాయ మత్సద్భుతముగఁ
బరగుదిగ్భిత్తులవై జేవదూల మెత్తినభంగిఁ జేబార యవపువడఁగ
ఘనమేఘమున వానకాశ్య వ్రేలినమాడ్కి ముక్తకేశంబులు ముసుఁగువడఁగ
నుఱుముచుఁ దగ్గతళ మెఱుచుచందంబున గర్జతో మిఱుమిట్లు కడలఁ డోవ
- ఆ సంధికాఁమునకు నధివైవమో యన, బొగ్గురాచి కలయఁ బూసినట్లు
నల్లచాయతోడ నాతికిఁ బొడచూపె, రాచవీధి నొక్కరాజ్యసుండు. 287
- క. ఆరాక్షనుఁ గట్టొనియును, నారాజీవాక్షి యంతరంగమునఁ బలిం
గోరి తలంచుచు వెఱవక, బోరనఁ జనుచుండ దనుజపుంగవుఁడు మదిన్. 288
- క. వెఱుఁగుపడి యెట్లాశో యిటు, వెఱవనిచందంబు దీనివిధ మేర్పడఁగా
నెఱుఁగ వలయు నని వెన డగ్గఱఁ జని వస్త్రాంచలంబు కరమునఁ బట్టెన్. 289
- ఉ. పట్టిన నేమియుం దిగులుపాటు మదిం బొరయంగ నీక యీ
కట్టిడిచైత్యుఁ జూచి 'యనఘా! తగువాడవు కావె నీవు నకొ
బట్టుల భర్త మయ్య! పరభామఁ బలివ్రత నేను నన్న తోఁ
బుట్టువుగాఁ దలంచి వెనఁ బోవిడు మంకిలి సేయ నేటికిన్.' 290
- ఆ. అనిన నాతఁ డప్పు డమ్మగ్ధచలుకువిదగ్ధభావ లద్భుతంబుఁ జేయ
నర్థరాత్ర మెచటి కరుగుచున్నది దీనివర్తనంబు చెలియ వలయు ననుచు. 291
- ఉ. 'ఎవ్వరిదాన వీవు? కుల మెయ్యది? యెయ్యది నీదుపేరు? నీ
కెవ్వఁడు భర్త? యెంటి నిటు లెవ్వనియింటికి మధ్యరాత్ర మీ
వెవ్వరుఁ గానకుండ వెన నేఁగెదు? నా కెఱింగింపు' మన్నఁ దా
నవ్వుచు నిర్వికారపదనంబున వానిమొగంబు చూచుచున్. 292
- సీ. 'మాతండ్రి యందరుఁ డాతనిసలి యైనకుంభిని మాతల్లి గుణగర్విష్టః
డైనపావకలోముఁ డన్న రాచకొలంబు మాయది నాపేరు మదనకేళి

నాభర్త తంత్రి భూనాథుండు నేఁ జనుపనియును జెప్పెద వినుము తెలియ' నని తన్ను గురువుత్రుఁ డాసించుటయు వాని కపుడు దాఁ బల్కినశబ్దగతియు

అ. భర్తచే ననుజ్ఞ పడసి యిప్పుడు వానిఁ, గానఁబోవుచున్నదాన ననియు విచ్చి చెప్పె వెలది విని దైత్యుఁ డి ట్లని, పలికె నతికఠోరభాష లెనఁగ. 293

ఉ. 'ఎక్కడి పేదపాఱుఁ డిల నెక్కడిసీపరిభాష నేఁడు ని న్నక్కడి కేఁగు మంచు వెలయాల్నిఁ బోలె వివేకహీనుడై తక్కక యేమిగాఁ బనిచె దంత్రి విభుం డిది యట్లు లుండె నేఁ జిక్కినవాడ నాఁకట భుజింపఁగ నిమ్ము భవచ్చరీరమున్.' 294

ప. అనిన విని బెదరు గదురనిమదితో నమ్ముచిత యాయదయహృదయన కి ట్లనియె.

తే. 'కడఁగి యుదరాగ్నియార్పుటకంటె నెక్కు, దైనశుక్రతంబుగలదయ్య యనురవర్ణ యోర్పియుండు నీయాఁకలి దీర్చుదాన,నరిగి యిచ్చటనున్నట్ల తిరిగి వచ్చి.' 296

ఉ. నావుడు 'మేలుమే లబల! న న్నిట వెఱ్ఱులఁ బెట్టి నెప్పుదిం బోవఁగఁ జూచె దీ వగునె బుద్ధివిహీనుడఁ గాను మోసపోఁ బో విబుధు ల్సహాయ మయి పూని కడంగిన సంగరంబునకే జేవ యదాది పుత్తు నిను జెడిది భుజింతును మాంసఖండముల్.' 297

క. అని దనుజుఁడు ధట్టించిన, పనజానన పల్కు 'సంతవాడవు గాడే నిను నిప్పుడు గాదంటినె, విను యుక్తాయుక్తపదవివేకము వలదే. 298

క. ఆరయఁ బెద్దలు దుష్టాహారము గొన రెట్టిచోట నవ్విపునితో నారీరిఁ బల్కి బొంకిన, నీరోఁకశరీర మెట్లు లింపగుఁ జెపుమా. 299

ఉ. ఆతనిపాలి కేఁగి యన్యతావ్యయదోషముఁ బొందకుండ సంత్రీతునిఁగా నొనర్చి సుచరిత్రత యొప్పుగ నిందు వచ్చి ని హ్నుతక మైనమే నొనఁగఁ బంపిన వేడ్క భుజింతు గాక ధ ర్మేకరునట్లు నీ కిచట నేటికి నిట్టివృథావివాదముల్.' 300

చ. అనవుడు దైత్యుఁ డి ట్లనియె 'నాడినయట్టుల చేయువారలం బనివడి మున్ను గొన్నటుల వైఖోని యప్పులు దీర్చువారలం బొనరినమేలుగీడులకుఁ బొంగక క్రుంగక యుండువారలం మనుజులలోన నుత్తము లమర్తులు మెత్తురు తచ్చరీత్రముల్.' 301

అ. అట్టిమనుజు లుర్విఁ బుట్టరు పుట్టిన,యేని నెందుఁ దఱచు గానఁబడరు వెల యెఱుంగరాని విప్రలార్థరత్నము, లందధియందు వొదిలియున్నయట్లు. 302

ప. కావున సూన్యతప్రతనిరతు లగుట దుర్లభం బదియును గాక. 303

- క. బొంకుల కెల్లను మూలము, పంకజముఖు లట్టినిన్నుఁ బాటిగఁ గొనినన్
గుంకిడి యరుగుదు గాకే, పంక మరలి చూచి చేర వాలాయంచే,' 304
- ప. అనినం బిటునవ్వు నవ్వుచు నవ్వనిత యి ట్లనియె. 305
- చ. 'ఒకఘటికాద్వయంబుపని కూరక యింతవిచార మేల? యిం
చుక యిటు నిల్చి నానిజము చూడు నిశాచర ! భూమి తోయపా
వకపవనాంబరంబులు దివంబులు రాత్రులు సాక్షి నాదుమా
టకు నిది గాక నీమన సొడంబడ నే శబధంబు నేయుదున్.' 306
- ప. అనిన నమ్మగువకు రక్కసుండు వెక్కనపడి యి ట్లనియె. 307
- క. 'నడిరేయి నిదురముంపున, నొడ లెఱుంగక యున్నయతని నుగ్రగతిం బై
పడి పొడుచు కూరనరుఁ డే, గెడుగతి కేఁగెడు ముమి మిడి రా కున్నన్.' 308
- చ. ఆనవుడు నట్ల కాక యని యానతి విప్రునియింటి కేఁగి య
ల్లన నతఁ డొంటి యొన్నిఁ బదిలంబుగఁ జూచి సమీపముండు ని
ల్వినఁ గని బిట్టబిట్టఁ దనచిత్తము జల్లన మోముఁ దేఱుకొఁ
గనుఁగొని 'యింత ప్రా ద్ధిటకుఁ గామిని రాఁ గత మేమి?' నావుడున్. 309
- క. 'ఏను మెఱిఁగి యెఱిఁగి నీ వి, ట్లనఘా! న న్నడుగ నేల యలనాఁటం గో
లెను నీకోర్కికి మీఁదె, త్తిననాయకావనము నుద్ధృతిం గనుఁగొనవే.' 310
- చ. ఆనవుడు నద్దినన్న మగనాలవు రాజతనూజ వీవు మ
జ్జనకునిశిష్యురాలవు పొసంగునె యెంతకు నెత్తికొంటి యో
వనిత! నమశ్శివాయ తగువారలబిడ్డలు నిట్టిసీచప
ర్తనముల కియ్యకొందురు గదా యిటువంటివెఱో ప్రమాదముల్. 311
- క. కులహానియుఁ గులవృద్ధియుఁ, గులపనితలు మెలఁగనట్టికుచరిత్రములం
బోలు పగునుచరిత్రములం, దలకొనఁ గాక మఱియెవ్విధంబునఁ గల్గున్.' 312
- చ. ఆనవుడు నవ్వఘటి హృదయంబునఁ గొండొక లజ్జ నొంది యీ
యన యొకశిష్టవోలె నిటు లాడెడు వీనికి మాఱు పల్క కుం
డినఁ దగ దంచు ని ట్లనియె డెందిము చందము నీకు నెట్లొకొ
కనుఁగొన వల్లనాఁడు తమిగాంచి ప్రబుద్ధుడ వైతె యింతలాన్. 313
- క. ఎఱుంగనివారియెదుర బలె, నఱిముఱి మెఱుమెచ్చుమాటలాడఁగ నేలా
నెఱవాది పగుదు నీలా, గెఱుంగమె మునిముచ్చుదనము లేమిటి కింకన్.' 314
- చ. అనిన నతండు 'నీవు మనుజాధిపనందన బెట్టు పల్కి న
న్వినఁ గలవాడఁ గాక మఱి నీ కెదు రుత్తర మేనుఁజెప్ప నే

ర్తునె యిటులైన మమ్ము నృపతుల్ తగువారలు నాదరించు టె
ల్లను పృథ గాదె గానాది గలంబక పోమ్మని పల్కె బల్లినన్.

315

క. విని యితఁ డెయ్యదియు సెఱుంగనిముగ్ధుఁడు వోలె బల్కఁగాఁ దొడఁగె మనం
బున నింతయేవ గల్గిన, నను మును బాసగొనఁ గారణం బేమి యొకో.

316

లే. కుక్క దగురూప మెక్కించుకొనినపిదప, మొఱుంగకుండిన బోవ దిత్తటి నితండు
తోడఁగి తా నొకధీరచిత్తుండ వోలె, నన్నుఁ జూలకఁ గాఁ బలుకుచు నున్నవాఁడు.

వ. నాఁటిభాషాపాశంబులం దగిలి యత్తగులు దీర్చుకొనవచ్చిన నిచ్చపలస్యాంతుం
డెంతయు సెఱుంగఁ డయ్యె నే నింతయుదాసీనంబున కొర్తునే యెట్టివాఁడును
నీను పుట్టింబక కలంగఁడు కలంగినంగాని కార్యంబు లేల దని యూహించి వాని
కవ్వనిత యిట్లనియె.

318

సీ. 'నన్ను న్నచిత్తులసంసర్గఁ గరకకాయలు కొన్ని నమలితో యంతకంత
కళనంబు దఱిగి దేహముక్రొవ్వు చెఱచితో యిల్లాలిశన్నుల కింత వెఱతొ
యిటునటు బోనని యెయిలికైనను బాసలు చేసితొ బలిమిగాను
వీధులఁ దిరుగంగ వెనఁ దలారులు వట్టి కొఱ్ఱాను జేసిరో సజ్జవారి

ఆ. యూర కేల నన్నుఁ జేర వింత విరక్తి, కరుండ వెల్లు నన్నుఁ బట్టి పెనఁగి
తల్లనాఁడు నాఁటియుల్లంబుపొగరు నే, డెందు బోయె మదనుఁ డేమి యయ్యె.

క. అటుగాక దుష్టనిగ్రహ, పటుబాహుబలుఁడు నాదుభర్త యగుట న
న్నిట నీవు గదియ నోడెదొ, కటకట మగతనము లేదుగా నీయందున్.

320

క. వెఱవకు మచ్చియునకు నిట్టెఱుఁ గెఱిఁగించి మఱియరుగుచెంచితి నీ నీ
పిఱికితన ముడిగి నను డ, గ్గఱుమా పోవలయు నాకుఁ గడుఁ దడ వయ్యెన్.

321

ఉ. నావుడు నాద్విజుండు 'మును నా కటు చేసినబాస దప్పు కి
ట్టివనజాఱీ వచ్చి తగ నిప్పుడు సెట్టుకొనం దొడఁగె నే
నేవిధిఁ ద్రోచువాడఁ బరమేశ్వర ! మారవికార మెత్తి యా
త్రోవకుఁ జొచ్చితి న్నొదల దోషముగాఁ గొని యిప్పు డోడెదన్.'

322

చ. అనుచు నృపాలపుత్రుడనాజ్ఞము గారవ మొప్పుఁ జూచి 'మ
జ్జకుఁడు నీగురుం డగుటఁ జామ సహోదరి వీవు నాకు నే
రనిపని చేసి నాఁ డటులు రాగ మెలర్పంగ నిన్నుఁ గొంగు వ
ట్టినదురితంబువాయుటయె డెప్పుర మైనది యంత చాలదే.

323

క. నీవంతము చెల్లించితి, నీవలికడ కేగు మింక నీమానృతని
హృదారోజిత జగమున, దీపించు గాక సంస్తుతికే బట్టగుచున్.'

324

- క. అని దీవించిన నవ్వుచు, వినయంబున మ్రొక్కి యతని వీడ్కొని వేడ్క
జనుచెంచె బాల యేలూకొ, చనిరాదని దనుజుఁ డాత్మ సంశయపడఁగన్. 325
- వ. అట్లు చనుచెంచినయారాజపుత్రి నిర్వికారభావంబు నిరీక్షించి యారాక్షసుం
డి ట్లనియె. 326
- అ. 'తావి గొననిపుష్పదామంబువిధమునఁ, జీదుముఁ బడనిమాచిగురు భంగిఁ
ద్రావఁబడనిపడుధాధారపగిదిని, జేలువఁ జూడ సురతచిహ్న లేదు. 327
- క. ఇతరు లెఱింగినఁ దిరిగితో, యతఁ డచ్చట లేఁడో నీకు సతనికి మాటల్
గలిగూడక యుండిన వచ్చితో యంతయు నున్నరూపు చెపుమా నాకున్.' 328
- వ. అనిన నయ్యసురకు నబ్బినరుహనేత్ర యిట్లు 'నీ విప్పుడు చెప్పిన యంతరాయంబు
లెయ్యవియు లేవు మద్భాగ్యనిమిత్తంబున సతనిచిత్తంబు ధర్మాయత్తం బగుటయు
నావెట్టి దిరిగి సహోదరింగా నన్ను మన్నించి మరలించిన నీహూఁకలితీర్పుటకు
నతిత్వరితంబున నిటకే తెంచితి. 329
- గీ. ఇంకఁ నదవు నేయ నేటికి ననుచేద్ర!, జిహ్వ తృప్తితో భుజింతు గాక
నాశరీర' మనుచు నాతి యాతనినమ్ము, భిమున నిల్పె ముఖినికాన మెనఁగ. 330
- క. నిలిచినఁ గని వెఱఁగందుచు, దల యూచి కరాంగుళంబుఁ దనముక్కుపయి
జేలువుగ నిడుకొని 'దానవకులమున నేఁ బుట్టి చెనఁటికుక్షికిఁ గాఁగన్. 331
- ఉ. చంపిలిఁ బెక్కుజంతువులఁ జాన! భవత్సము లైననత్యవా
క్యంబవఁ గల్గె వారిఁ బొడగాన దురాత్ముఁడ నైననాకు నీ
ద్ధింపక యున్నె దుర్గతి సుదృష్టి యెలర్పఁగ శుద్ధదేహిఁ గా
వింపఁ గదమ్మ! నన్ను' నని వేగమ వ్రాలె బదద్వయంబువైన్. 332
- వ. ఇట్లు వ్రాసె. 333
- క. 'అన్నన్న! యేలయిటువలె, నన్న! మిగులఁ బ్రోక్తు వోయె నాఁకొని కృతమై
యున్నాఁడ' వనుచు నెత్తెఁ బ్ర, నన్నవదన యగుచు హస్తజలజాగ్రమునన్. 334
- క. ఎత్తిన లేచి కరద్యయ, మెత్తి లలాటమున మోపి యిందుముఖి య
త్యుక్తమధర్మ వధమునకు, నుత్తురి గావించి కార్యయుక్తిఁ దెలుపవే. 335
- క. విను నీహునృతనిష్ఠయు, ఘనుఁ డగునీమగనిపెంపుఁ గడవట నవిష్ట
పునివై రాగ్యంబును నా, మనమునకుఁ బ్ర మోదరసనిమగ్నతఁ జేసెన్. 336
- వ. కావున నాకు ధర్మోపదేశంబుచేసి పురాకృతదుష్కృతంబులకు నివృత్తి గావించు
మనిన నవ్వనిత యిట్లు 'నీవిప్పుడు తుట్టిడితుండవై యున్నవాడ వస్త్రదీయదే
హం బాహారంబుగాఁ గొని తృప్తుండవై మఱి నీ వెవ్వరిచేతనైనను నుపదేశంబు
గొనుము శరీరమాద్యంబులు ధర్మసాధనం బగుట వివే' యనినఁ జెప్పులు మూసికొని

యతండు 'తల్లీ! నీ విట్టానతిచ్చుట యుచితంబై భవత్సాన్నిధ్యంబు నాభాగ్యవిశేషం
బునం బొడమె నాయెఱుకటేగె నుడివడకుండ నీవిమలవాక్యజాలం బనుప్రాణు పెట్టి
ప్రాదిసేయుదు గాక యుపేక్షించుట రక్షకులలక్షణంబై' యనిన నాదనుజేంద్రు
నకు మనుజేంద్రునందన యిట్టనియె. 336

క. 'రక్కసు లెక్కడ ధర్మం, బెక్కడ యేయూరి కరయ నేత్రోప మనం
బెక్కడికి నీడ్చె నీడ్చిన, యక్కడి కరుగంగ నైన యట్లయ్యె దుదిన్. 337

క. అది గాక ధర్మమార్గము, వదలక చనుబుద్ధి నీకు వాలాయంబై
యొదలిన సెట్టన దగఁ జె, మొగ విను' మని చెప్పె దొడఁగె బింబోష్ఠి యైగిన్.' 338

ఉ. 'బొంకకు మెన్నఁడున్ దనుజపుంగవ! శాంతి వహించి యుండు మే
మంకను జీవబాధ లగువాని నొనర్చుక శాచివై గతా
మాంకరణుండవై ఘనదయామలివై విజితేంద్రియుండవై
పంకజనాభదివ్యపదపంకజభక్తిపరాయణుండవై. 339

ఉ. నెమ్మది నుడు నీకు నిది నేను మిహంబుఁ బరంబుఁ గోరువా
రిమ్మహి నెవ్వరేనిఁ బరమేశు రమారమణీశు యోగిహృ
త్సమ్మతు సర్వలోకహితు సచ్చరితు న్నదిఁ గొల్ప రట్టివా
రెమ్మెయి నైనఁ గానఁ గలరే కలదే మఱి దిక్కు వారికిన్. 340

క. హరిభక్తివిరహితుం డగు, నరుఁ డసురాంశంబువాఁ డనంగను విందుకొ
హరిభక్తి గల్గెనేని న, నుర యైనను దేవతాంశజుం డనఁ బరగున్. 341

ప. తొల్లి ప్రహ్లాదవిభీషణాదు లగునసురపుంగవులు హరిభక్తినిరతు లగుటంజేసి
యెంతెంత వా రైరి వా రిప్పుడు రాక్షసు లనవచ్చునె వైష్ణవధర్మంబునకు సాత్త్విక
గుణంబు ప్రధానం బగుఁ గాని కులంబు ప్రధానంబు గాదిది పరమరహస్యం బని
యుపదేశించి నాయొడఁబాటు చెల్లె బోమ్మని మరలించి యతని వీడ్చొని చూ
డ్కులు దళితోత్త నక్షస్వి నిజేశుపాలికిం జనియె నయ్యసురయు నదిమొదలుగాఁ
గ్రూరకర్తంబులు విడిచి హరిచరణస్తరణంబ శరణంబుగాఁ దపంబు చేసి వైకుంఠ
ప్రాప్తుం డయ్యె నయ్యంతి యిట్లు నని తంత్రిభూనాథునకుఁ దనపోయివచ్చిన వృ
త్తాంతం బుతయుం జెప్పిన విని యతండు దనయతిఃసూనృతోక్తియు బ్రహ్మ
జునివిరక్తియు నసురవరునిభక్తియుం దలపోసి సంతోషించుచుండె నంత నయ్యరు
వురయంతః కరణశుద్ధికి మెచ్చి క్రివిభుండు. 342

శీ. ఉభయపార్శ్వంబుల నొగిఁ జంద్రబింబు సూర్యమండలమును శోభితముగ
కొక దొడ్డుచుక్కయు నొకయంద్రధనువును నేక దేశంబున నిం పెలర్చు

- నిదుపారి వెడలువై నెఱిఁ జుట్టి వచ్చినసౌదామనీసముచ్చయము దనరఁ
దనరున నీలాంబుదం బుద్వి కేలాకో చనుదెంచె నన శంఖచక్రములును
లే. గొస్తుభంబును వనమాలికయును మెఱయఁ, నీతవస్త్రంబుతోఁ బురుహూతనీల
కాంతిఁ దనువొప్ప నత్కంఠకరుణ సంబు,జాతుఁ డాదంపతులకుఁ బ్రత్యక్షమయ్యె.
- గీ. ఇట్లు ప్రత్యక్ష మగుటయు హృదయవీధులందు భయభక్తిసంభ్రమహర్ష రసము
లంతకంతకు నుహ్నింగ నవనతాంగు, లై నమస్కృతు లందంద యాచరించి
- చ. కరములు మోడ్చి హర్ష పులకంబులప్రోవు లనునగద్గద
స్వరములపుట్టినిం డ్దనఁ బ్రవర్ణిత బాష్పజలంబు కాఁజవల్
భరితవిలాసవల్లికలపాదులు నా నతిరమ్యమూర్తులై
వరగుచు నవ్వధూవరులు ప్రస్తుతి యి ట్లని చేసి రన్విభున్. 345
- సీ. 'ధూర్జటిమాళికిఁ దొడ వైన వన్నీటియే అఱిగిరితలమునఁ బాఠెనేని
భువనైకకర్తయై పొల్చుబాలునిఁ గన్న వెలిదమ్మిబొడ్డున మొలిచె నేనిఁ
బరిగఁజింపఁగరాని బ్రహ్మాండనికరంబు నుదరదేశంబున నుండె నేని
నంపత్ప్రదంబులై సొంపారుచూడ్కులయెలరాగ యురమున నిలిచెనేని
- లే. ధృవు విభీషణుఁ బ్రహ్లాదు ద్రువపపుత్రిఁ, గాచినట్టి ప్రభావంబు గల్గెనేని
గాక నినుఁ బోలువేల్పు లేలోకమందు, నూర కేల కల్గుదురు ఘయోరుహక్ష ! 346
- క. నీకంటఁ బరము లేదు వివేకింప ముకుంద ! వేదవేద్యులు నీది
చ్యాకృతి ప్రతిదినము నా,లోకింపుదు రంతరంగలోచన శక్తిన్. 347
- క. నినుఁ దలఁప నెల్లదురితము,లునుఁ బోలియు దవానలంబులొ వైచినమె
త్తనిదూది వోలె నిన్ను, గనుఁగొన్నఫలంబు చెప్పఁగా నేల హరి ! 348
- క. కోరికల కెల్ల నెక్కుడు, కోరిక యగు మోక్షలక్ష్యే గోరిక యైనం
జేరుచు భవదీయపదాం, భోరుహములు నమ్మియున్న బుధులకుఁ గృష్ణా ! 349
- చ. అని కొనియాడుదంపతుల కాజగదేకగురుండు స్త్రీతి ని
ట్లున 'మహి నేరికిం బడయ నబ్బనిసూనృతసిద్ధ మినునం
బునఁ జలియింప కున్ని గృప పుట్టి వరం బొక టిత్తు వేడుఁ డి'
రనిన మహాప్రసాద మని యచ్చ్యుతలోకము వేడి రిమ్ములన్. 350
- ఉ. వేడిన నట్ల కాక పృథివిం జిరకాల మభీష్టసౌఖ్యముల్
పొడిగి మీరు గాంచి మఱి పొందెద రుద్ధతి' నంచుఁ జెప్పి యా
వేడివెలుంగు లోలిఁ బదివేలనహస్రము లున్నభంగి నె
వ్వాడు వెలుంగు నట్టిబుధవత్సలుఁ డేగ నదృశ్యమూర్తియై. 351

- క. ఆరమణీరమణులు నిం, పారంగ బహువత్సరంబు లై హికనుభముల్
గోరి యనుభవించి తుదికొ, జేరిరి హరియందు సుప్రసిద్ధము గాంగన్. 352
- ఉ. కావున సత్యవాక్యము జగంబున నెక్కువ యందు సర్వధ
ర్మావళియందు నిట్టిసుమహాత్వమునం గలనూత్నధర్మ మే
బ్రోవగఁ ద్రోతు నయ్య చెడఁ బొందికగాఁ గ్రియమాలి' యంచు న
గ్గోవు ప్రియంబునం బులికె గొంకక చెప్పినచంద మంతయున్. 353
- చ. గోశాని బ్రహ్మరాక్షసునకున్ మనుజేశ్వరనందనుండు చె
ప్పె ననుచు సిద్ధపుంగవుఁడు ప్రితి జనింప నుపన్యసించె భో
జున కని యత్రిపుత్రుఁడు విశుద్ధచరిత్రుఁడు విస్తరించిన
విని మహుఁ డంతరంగమున వేడుక తీగె లెలర్ప నిట్లునన్. 354
- ఆ. “ఇంత యొప్పునయ్య యితిహాసచాతురి, శ్రుతిసుఖంబు నాత్మహితము నగుచు
. జాదులును హరిప్రసాదంబు నైన సేచంద మిదియు నట్టిచంద మయ్యె.” 355
- వ. అని కొనియాడి ‘తదనంతరకథా ప్రసంగం బెట్టి’దని యడిగిన. 356
- ఉ. కారణసింహవక్త్ర ! యలికశ్శితచారునిమిలితాక్ష ! శృం
. గారరసాధినాయక ! యఘప్రకరాంధత మోనిరాసనీ
రేరుమామిత్ర ! దానవసరీసృపభంగవిహంగరాజ ! వృ
. త్రానిముఖాష్టదిక్పలినదార్పితపాదసరోరుహద్వయా ! 357
- క. అద్వంద్వ ! యప్రతర్క్య ! జగద్వంద్వ యనాదినిధన ! గర్వికదితిపు
. త్రద్విపసించాకిశోర ! నిషద్వరజదళాయతాక్ష ! సన్నజివహ ! 358
- తోటకప్పత్తము. భరణీధర ! నిర్జితదైత్యవరా !, శరణాగతరక్షణ ! చారుగుణా !
. సురయూధసమర్థిత ! సూరియుతా !, పురుషోత్తమ ! కాశ్వతపుణ్యతమా ! 359
- గద్యము. ఇది వాణీవరప్రసాదలబ్ధవాగ్విభవ తిక్కనామాత్య సంభవ సుకవిజనవిధేయ
అనుతయనానుభవేయ ప్రణీతం బైనభోజరాజీయం బను కావ్యంబునందుఁ బుష్పగంధి
రత్నమండనువిరహతాపంబును ‘మూషకోపాఖ్యానంబును బ్రహ్మణమాహాత్మ్యం
బును రత్నమండనువివాహంబును బ్రహ్మరాక్షసగ్రహణంబును గోవ్యాఘ్రసంవా
దంబును రజశాంగనాసంగమంబును వరాహజన్మస్థాప్తియుఁ దన్నిష్కృతియును
మదనరేఖ సత్యవ్రతనిరతియుఁ దదుపదేశంబున దైత్యుండు ధర్మచిత్తుడై వైకుంఠ
స్థాప్తం డగుటయు నన్నది చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీ భో జ రా జీ య ము

పంచమాశ్వాసము

దేవీహృత్పరసిరు

హాదిత్య! సమస్తదేవతార్చితనిలస

త్పాదాంబుజ! శ్రీమత్తుల

సీదళదామాభిరామ! శ్రీనరసింహ!

1

ప. అవధరింపుము దత్తాత్రేయముసీశ్వరుం డానరేశ్వరున కి ట్టనియె నట్లాభోజరాజా
నకు సర్వటిసిద్ధుండు వినిసింప రత్నమండనకథాలతకుం బాయుగోన యగుగోవ్యామ్ర
సంవాదంబునందు మదనరేఖచరిత్రం బిప్పుడు చెప్పంబడియెఁ దదనంతరప్రసంగం
బాకర్ణింపు మయ్యితిహాసంబు చెప్పి యప్పుశురత్నం బాపులివక్త్రంబు చూచి 'నీవు
'నన్ను నమ్మ కునికింజేసి యిట్లు సత్యవ్రతోదాహరణంబు చేసితి నింక నేమి
నేయుదుఁ జెప్పు మనిన.

2

చ. అనితరసాధ్యసత్త్వ మగునవ్వనసత్త్వము గోవుఁ జూచి యి
ట్టను 'నిపు డీవు చెప్పినమహామహిమం గలపుణ్యురాలికిఁ
దనరఁగ నగ్రజన్మఁ డగుధన్యుండు పావకలోముఁ డెట్టివ
ర్తనములవాఁడు? వానిసతి దా నది యెట్టిది? నాకు జెప్పుమా!'

3

చ. అనవుడు: జెప్పెద న్విను మృగాధిప పావకలోముతండ్రికిం
జనవరియైనమంత్రి జనసన్నతుఁ డొక్కసువర్ణకారకుం
డనయము వానికిం దనయందై గుణహీనుఁ డొకండు కుంభి నాఁ
జనునతఁ డగ్నిలోమునకు జానగునివ్వనఖిండు మేదినిన్.

4

క. ఒకనాఁ డయ్యిరువురు సుదితకుతూహలవృత్తిఁజేసి ధనువులు నస్త్ర
ప్రకరములు దాల్చి నగరాం, తికడనవాటికలఁ గేలెఁ దేలుచు నుండన్.

5

క. హయములు గరులును రథసం, చయమును వివిధాతపత్రచామరములు నై
వయనపుసిరి యుజ్జ్వలముగఁ, బలు తెరువున నరుగుభూమిపాలశ్రేణిన్.

6

ప. కని తద్వనప్రాచీనోపాతంబున నిల్చి సమీపవర్త లగుజనంబులం బిలిచి 'పీర తవ్వ?
రేపని కెట పోయెడ? రెఱింగింపు' డనిన వార లిట్లనిరి.

7

భోజరాజీయము—రి

- చ. 'వనధిగభీరుఁ డొక్కఁ డజవత్తుఁడు నాఁ గలఁ డాతఁ డున్ని నా
ట్యునగర మానరాధిపుప్రియాంగన మేఖల దానిహూతువే
రనుమతి తత్స్వయంవర మహాత్మనిరీక్షణకౌతుకంబునన్
జనియెద రివ్వుహీపతులు నై న్యసమన్వితులై రయంబునన్. 8
- చ. అరయఁగ నెల్లి సూర్యునిదయంబువయ్యన్ ఘటికాద్వయంబునం
బరిణయలగ్న మేతడవుఁ బట్టదు తద్విభవంబు చూచి వే
మరలఁగ వచ్చు మీరును గుమారవయస్కుల రివ్వనంబులొ
దిరుగఁగ నేమి సిద్ధి యరుదెం డిది యుక్తము గాదె' నావుడున్. 9
- క. రాశిమరుఁడుఁ గుంభియు నా, భూకాంతులతోడ నాట్యపురి కేఁగిరి భూ
లాకవిహారముఁ గోరి ది, వాకరశశధరులు గూడి వచ్చి రనంగన్. 10
- ప. ఆవృష డవృషరంబునందు. 11
- సీ. వజ్రదీధితులు భాస్వద్వారి పూరంబు భూవణోత్థితరజజులంజ మిసుక
ధవళనీలారుణాకవచారణములు నితాబ్జనీలాత్మలహల్లకములు
నింద్రనీలపుఁజేరు లిందిందిర్రేణి శస్త్రాస్త్రరుచులుమత్స్యవ్రజంబుఁ
జలితచామరములు కలహంసములు మణిద్యుతులు రక్తాబ్జసంతతులు గాఁగ
రే. నెలమిఁ దత్స్వయంవరమున కేఁగుదెంచి, యెన్న రాజవ్యసమితిచే నొప్పు మిగిలి
యుండె నారాజమార్గంబు నిడుఁగొలని, భంగిఁ గలమంజులాలాపబహుల మగుచు.
- ప. ఆయ్యవసరంబున. 13
- సీ. అజవత్తుఁ డొకయంత్రహంసంబుఁడెప్పించి యాహంసయజుత ననర్హ్యరత్న
మయ మైనపదకంబు నయమునఁ గీలించి యొక సౌధవేదిపై నునిచి తనదు
తనయ శృంగారించి కొని వచ్చి యాపక్షిమిఁద నెక్కింప నామృదులహస్త
హస్తాబ్జమునఁ దారహారంబు శోభిల్లి నఖిలమర్చ్యులకుఁ బ్రత్యక్ష మైన
- ఆ. వాణివోనికీరవాణి: బీశ్రోణి, నలినినీలవేణి నలరుఁబోణి
నట్టు లెత్తి చూచి రందణుఁ దమతమ, నయనవిస్తృతు లొగి బయలుపడఁగ. 14
- క. ఆవేళ నవ్వుహీపతు, లీవనజదళాయతాక్షి యింక నెవని కగున్
భావింప నతఁడ తగుఁ బో, భావజసామ్రాజ్యపట్టధ్రుఁడు గాఁగన్. 15
- క. అనువారు నవ్వధూమణి, తనక తనక యబ్బు ననుచుఁ దత్పురులైక
న్ద్రోనవారు మనుజులొకం, బున కిచ్చెలువంబు శ్రొత్త పా మ్మనవాయన్. 16
5. ఇతైత్యుగునం దమతమచిత్తంబుల కెట్లు దోఁచె నట్ల పలుకుచున్న యన్యురసాధ
లోకంబు నాలొకించి సాధాసారధివేదదక్షిణం డగునజవత్తుండు నకలమహిభార

- భరణసమర్థం బగు తనహస్తం బైత్తి కలకలంబు వారిచి వారి కి ట్లనియె. 17
- ఉ. 'అంబరీషి నీకృతకహంసిక వాఱంగ దీనికంతభా
గంబునఁ బొల్పురత్నపదకం బొకదివ్యశరంబునందు లీ
లం బడినేసి యాక్షితితలంబువయిం బడకుండఁ బాణిప
ద్మంబునఁ బట్టు నేన్మృతఁ డతండు వరుం డగు మత్తమాజకున్.' 18
- క. అని పలికినంత విప్రులు, మును పెట్టివపుణ్యులగ్నమున హంసం బా
వనితావతన మగున, య్యుచుమతి మోచికొని పాతె నంబరీషిన్. 19
- చ. తడఁబడ నవ్వు డొండొరులఁ దాఁకుచు దిగ్గన లేచి విండ్ల నె
క్కిడియెడువారు నెక్కిడక యేయఁ దొడంగెడువారు నెద్దియుం
దడవక విండు లేత్తి బెడిదంబుగ మీదికి వైచువారు సం
దడిఁ బడ లేక పాసి యుచితస్థితిఁ జూచుచు సుడువారలన్. 20
- క. మిడుతలగతి సురగరువలిఁ, బొడమినకారాకుగములపోలికి తెక్కుల్
వడసినభుజగంబులకై, వడిఁ దఱచుగ నమ్ము లేయువారును దివికిన్. 21
- చ. గొనకొని రాజు లేయుకరకొటి పరస్పరఘట్టనంబులం
దునుకలు ప్రక్క లీనెలు చిదుర్బలు తుత్తుము రై పడంగ నె
వ్వనికిని నిల్వరాక నలువంకలఁ బాతెడువారు వారణం
బును దురగంబుఁ జాటుగొనఁ బోయెడువారును భీతచిత్తులై. 22
- క. ఈతఱచుటంబగము లా, నాఱిఁ దగులకుండ ము న్నొనర్చినగోపీ
భూతరచన గడుమెఱుసె, బో తిరముగ ననుచు మెచ్చి పొగడెడువారున్. 23
- క. వడి గల్గి హంసగతికిం, గడవఁ బఱచువారు నదియ గతిగా నానల్
విడిచి తమతమపురంబుల, కెడవక చనువారుఁ దిరిగి యేనెడువారున్. 24
- సీ. అజగత్తుఁ డేమిగా నఖిలభూపతుల రప్పించి మాయలు పన్ని జేలుపఱచె
నరపతుల్ సింహాసనస్థులై యుండఁగ నోలి నొక్కొక్కనియూరుఁ జేరుఁ
గులమును బలమునుఁ జెలియఁ జెప్పఁగఁ దనమనసు పచ్చినవాని మగువఁ గోరు
నీది స్వయంవరమార్గ మిటు సేయ నొల్లక యందఱు నడకించె నార వీడు
- అ. వీనిఁ జుట్టుముట్టి వీనిప్రాణాంబులు, గొనక పోవ మనుచుఁ గినియు వారు
నింత సేయ నేల యిది రాచపాడిగా, దనుచుఁ బ్రాభవమున నరుగువారు. 25
- చ. ఇవ్విధంబున నవ్వసుధేశు లందఱుం దమతమకన్నగతింబోవనటపోవుహంసంజూచిః
రాచతనంబునకు నీవత రాకుండ నింతట నాపౌరుషంబు నెఱవపలయు నని నమద

- సామజగమనంబున సతి గడవం బోయి విక్రమాభిరాముం డగుపావకలోముండు.
- సీ. ధనువుక్రిందటికొమ్ము ధరణిపై మోసి మీఁదటికొమ్ము నామహాస్తమునఁ బట్టి
తత్తఱవడక తద్దండచుధ్యంబు డక్షిణజానుకరములఁ జేసియొత్తి
యవసవ్యకరమున నయ్యొక్కఁ గదియించి ప్రియమున నారి సారించి చూచి
ధరణియు నభిము దిక్తటములు నొక్కటఁ దల్లడవడ గుణధ్వని యొనర్చి
లే. శరము నందించి దృష్టి లక్ష్యచునఁ గూర్చి, నీలఁ బుచ్చినలీల నక్కిలు ప్రిదుల
నేసి నేలమై బడకుండ నెయిది వట్టి, వక్షమునఁ దాల్చెఁ బదకంబు నాక్షణంబ.
- క. ఆలీలాహంసమునకుఁ, గీ లచ్చదకంబ యనఁగ క్షీతితలమునకున్
వ్రాలె నది యతనిదృగ్గుచ్చి, జాలంబున కింపుఁ బెంపుచాతుర్యగతిన్. 28
- ఉ. అంబరసిధి నాఁడు ఝషయంత్రము నేసినక్రిడి దొల్లి మో
దం బలర న్వరించుద్రుపదక్షితిపాత్తజభంగిఁ బ్రీతిల్లా
ర్వంబున నన్నిలోమజునవల్లభునిం దగఁ జేరి వానికం
తంబున వైచేఁ గాంతినిబిడం బగుహారము రాజపుత్రియున్. 29
- గీ. అంత నక్కుంభి తనయాత్మ నింతలేసి, రాజు లిట్లై తనతరమా జయంబు
గొనఁగ వృద్ధుండై పోయెఁ గాకనుచుఁగొంత,తడవునకువచ్చెనారాజతనయుకడకు.
- ఉ. వచ్చి కృతఘ్నుఁ డట్లు నిడువాలికకన్నులు ముద్దుమోము నే
యొచ్చెము లేనిదేహలతయుం గలఁగోమలిఁ జూచి లోలఁడై
యెచ్చట మోసపుత్తునొకొ యీనృపపుత్రుని నెప్పుడొక్కొ యే
నిచ్చపలాక్షి నెత్తుకొని యేగుదు నా కిర వై నచోటికిన్. 31
- క. అని యూహించుచు మిథ్యా, వినయంబును రిత్తనగవు వెడ మ్రొక్కులపె
ల్లును డక్కిరిమాటలతఱచును నాఱిడిసంప్రమంబు జూపె నఖునకున్. 32
- చ. అతఁ డని కృత్రిమంబు లని యాత్మ నెఱుంగక నిత్యసౌహృద
స్థితిఁ జెలికానిఁ జూచి 'యిటు చేతుఁజే నాకు ననర్ఘ్యరత్నశో
భిత మగునవిద్విభూషణముఁ బ్రేమరసోదయ హేతువైన యీ
యలివయు' నంచుఁ జెప్పె దరహాస మెలర్పఁగ నెమ్మెంగంబునన్. 33
- క. చెప్పిన విని 'దేవా! నీ, కిప్పుడు రాఁ బ్రాప్త మైనయిది యెవ్వనికిం
దప్పింప వశమె బ్రాలిగఁ, జెప్పుదు నినుఁ గూర్చి యేమి చిత్రము చెపుమా.' 34
- చ. అని కొనియాడి యిప్పు డితఁ డాదట నప్పరి కేఁగ నేనిఁ ద
జునవలియుం బ్రధానులును సర్వజనంబులు వీనియూరుఁ బే

రు నెఱిగిపోదు రప్పు దొకరుండును కైకొనకుండు నన్ను మ
న్ననను నున్న యిప్పుని యొనర్చుటకు న్నటి సందు లేదగున్. 35

క. అటుగాన యీకుమారునిఁ, గుటిలాలకఁ జొప్పు దప్పుఁ గొనిపోవక యుం
డుట కార్యము గా దనుచుం, జొటచొటఁ గన్నీరు దొరుగఁ జుట్టమపోలేన్. 36

ఉ. పాపకలాముఁ జూచి పెనుఁబాటు మొగంబునఁ దోఁపఁ గుంభి శో
కావలచిత్తునట్ల మెల పారఁగ నిట్లను 'రాచవారలం
దేవులు నిందు నీవు చనుదెంచు బెఱుంగరు చెప్పి రాము వే
పోవకయున్న నెవ్వగలఁ బొందరె నీపాదగాన కుండుటన్. 37

క. కొలదిపడదు పెండిలివేద్యలతో నిట్లుంటి మేని కడుదడవెనున్
వెలికి వెలియఁ బోద మనుచుఁ, దొలఁగఁగఁ గొనిపోయెదంపతులఁ బెడత్రోవన్. 38

క. పులు లెలుఁగు లడవియేనుఁగు, లలరెడుసింహంబు లాది యగుమ్మగములచే
దలచూపరానివిసనంబుల ని ట్టడ్డంబు గాఁడిపోవఁగ నొకచోన్. 39

చ. అలివకు నీరువ ట్టయిన నంతరభేదకుఁ డొటఁ గుంభి ద
త్సరినొక చూసినీడ నిడి కైత్యజలంబులు దెత్త మంచు భూ
పతినుట నొక్కదిక్కునకుఁ బంపుచుఁ దా నొకదిక్కు వోయె నా
కృతకమతంబు లెల్లఁ బరికింపఁగ నెన్నటి కింకఁ దక్కఁ బో. 40

ఆ. రాచకొడుకు తిరిగి రాకుండ మున్ను నా, నేర్పు మెఱయ వలయు నీళ్ళపట్టు
దయ్య మెఱుంగు ననుచుఁ దా నెందుఁ బోవక, మగిడి వచ్చి కుంభి మగువతోడ. 41

ఉ. 'అల్లదె కంటె యొక్కజలశాకర మేమియు దవున లేదు నీ
వల్లభుఁ డెంత ప్రాద్దునకు వచ్చునో చెట్టులఁ జిక్కుఁ గాని నీ
యల్లము రాఁ జరించుటకు నోపెడునంతటివాఁడు గాఁడు నీ
వల్లన రమ్మ నామెక నచ్చటఁ జూపెదఁ బెక్కుతోయముల్.' 42

మ. అని గరోళ్ళిత్తుల పల్కి యాతరుణి ను గ్రారణ్యమార్గంబునం
గొనిపోవంగ 'నదేమి? కుంభి! యిట నాకుం ద్రావ నీ రెద్ది? యా
యన యేపోకలఁ బోయెనో? తడవ వేలన్నా! కడుం దూర మి
ట్టు ననుం దెచ్చిరి కల్లఁ జేసి' తనుచున్ డోలాయమానాకృతిన్. 43

క. అమ్మగ సొలసి పల్కిన, 'నమ్మకు నీ రేమి బ్రతి యటు సాల్గుదుగుల్
రమ్మా దస్మిలి ననక ధ్నువమ్మగ నీమనసు పట్టువాడ. లతాంగీ!' 44

క. అని కైదువుఁ బరిఁజించుచు, ననువరి గదరన్న కుంభి యని నీలిజ్ఞుల్
విని మెచ్చు వలదె పదకముఁ, గొనియె నతఁడు నాకు దీనిఁ గొను టనుచితమే. 45

లే. నాకు బాలకి రెండును నాచికినిన, నేల పోనిత్తు నెట్లైన బాలు గొందు
గాక యని మల్లచఱచుచుం గనరుముట్ట, బలుకనక్కుంభిజూచి యాజలజనయన. 46

ఉ. గమ్మన కన్నునీ రొలుకఁగా నపు డిట్లనుఁ బావకర్తుఁడా !
నమ్మితిఁ గాక నీ విటులు న న్నడకించుట యె డ్దెఱుగుదుం
బొమ్మని యాతనిం దొలగఁ బుచ్చితి నీకులపేరు చెప్పి నక
బిమ్మటఁ దెచ్చి కాఱడవి బెట్టితి నీకిది మిత్తధర్మమే ? 47

మ. అని శోకాకులచి త్తయై పలుకఁగా నక్కుంభి 'యేలమ్మ ! న
వ్విద నీపీక్రియ నెగ్గుపట్టెదవు నే విశ్వాసే జుమ్మమ్మ నీ
వనుమానింపక వేగ రమ్మచుచు మిథ్యాలాపము ల్పల్కుఁగాఁ
గని యత్యుగ్రపురకృమం డొకఁడు వీక న్వచ్చె నచ్చటికిన్. 48

ఉ. వచ్చి యనర్గళస్ఫురితవైర మెలర్పఁగఁ బోకు పోకు నీ
వెచ్చటి కేఁగె దింక నిను నిప్పుడ యుక్కడఁగింతు' నంచు వా
పుచ్చి యదల్చుచుకొ గనపభూషణునం దనుజాండు వ్రేయఁగాఁ
కొచ్చినఁ గుంభి దా మరలి చూడక పాతె మహారయంబునన్. 49

వ. అట్లు పాఱిన. 50

ఉ. పోతురులే నదుల్ బెదరిపోయినఁ బోయెను గాక వాఁడు నా
యోటకు వచ్చునో మిగులనో నతి వచ్చినఁ జాలు నల్పుఁ డే
కాటికిఁ బోయె నేమి యనుకైవడిఁ దా నటు పోక వైత్యుఁ డా
పాటలగంధి నెత్తుకొని పాతె నభిక్షురుఁడై రయంబునన్. 51

ఉ. రావణబారిఁ జిక్కినధరాసుతచాడ్పున భీతి నొంది వా
పోవుచుఁ బోవుచో నృపతిపుత్రునకుం దనపోక చెప్ప భూ
దేవికి లంచ మిచ్చినగతి స్ఫురవైరి యెఱుంగకుండ రా
జీవదళాక్షి యప్పు వయిచెం దనమైతోడవుల్ గ్రమంబునన్. 52

సీ. అంతఁ బావకలాముఁ డటపోయి నిర్తలాదకపూర్ణమై యొప్పు నొకమహాశ
టాకంబుఁ గని తనడక్కి యంతయుఁ బోవ జలపాన మొనరించి సరధనమున
నచ్చిద్ర సరసీరుహచ్ఛదంబునఁ గొంత యుగకంబు నినిచి యయ్యువిద కనుచుఁ
గొనవచ్చి మున్ను దా నునిచిపోయినచోటఁ దరళాక్షిఁ గానక తల్లడించి

ఆ. దెసలు కలయఁ జూచి తిరిగి వచ్చియు లతా, కుజము లరసి యెల్లగుహలయందు
వెదకి యోలములు వివేకించి చఱుల భావించి గొల్లములకుఁ బంచె దృష్టి. 53

క. ఎందును గానక తద్దయు, వందురి యెలుఁ గెత్తి పిలిచి 'వనజముఖ! నీ
నెందున్న దానవే! యీ, చందంబునఁ బిల్వం బల్కఁ జనదే నీకున్. 54

మ. ఉదకంబు ల్వెనుఁ దేక యేఁ దడవుగా నున్నంతఁ గోపించి యొ
క్కఁడనం దాఁగితో? నాదుచిత్త మరయంగా నీరము వ్విఱితో?
బొదలం బువ్వులు గోయఁ బోయితో? మృగఁబుల్ నంచరింపంగఁ జా
చి దిగు ల్పొచ్చి తొలంగఁబెఱితో? ననుం జింతింప వేలే మదిన్? 55

ప. అని యనేక ప్రకారంబులం బ్రలాపించి తన యరణ్యరోదనంబునకు నొండుగతి లే
కునికి జేసి తన్నుందా నువశమించుకొని నాచెలికాఁడును రాఁడయ్యె నట పోయి
వానిం గూర్చుకొని కార్యాలోచనంబు నేయవలె నని యూహించి యారాజనంధ
నుండు. 56

VEDANTA DESIKA

చ. పడఁతుకఁ గానలే కునికి బాయని నెవ్వగఁ జేసి యెంతయెన్
నుడివడి తాఁకుచున్ దగులుచున్ గడుదూరములందుఁ జొచ్చి పో
యెడు నెడఁ గుంభి వచ్చె నొడ లెల్లఁ జెమర్చుగ ముల్లుకంపలం
బడి తలచీర చీరఁబడి పాఱినభావము దప్పకుండఁగన్. 57

ఉ. వచ్చిన 'సంతద వ్వరిగి వచ్చెనొ నీకులు గానవో కదే
యొచ్చెల! నిన్నుఁ జూచి వగ నొంచెడుఁ జిత్తము త్రొవు' మంచు దాఁ
చెచ్చిననీళ్ళ వానికి నతిత్వరితంబునఁ బోసి 'చూచితో
యెచ్చటికేఁగెనో యబల యే బొడగానను దొంటిచక్కటిన్.' 58

క. అని గద్గదకంఠంబున, వినిపించినఁ గుంభి దాను వికవిక నగుచుం
'గనులిరుగలి గా కానతి, మనపెట్టినచోట లేక మఱి యెం దరిగెన్. 59

ఉ. కందువ దప్పినాఁడ పలికాముకభావము నీకుఁ గల్గి నే
పొందు నెఱుంగ వైతి వనభూములఁ గామిను లాంటిఁ బోదురే
మందవివేక! నీవు పదమా పెడచూటలు మాను నీకుఁ ద
త్సందరిఁ దొంటిచోన తగఁ జూపెదఁ బాపెద నీమనోవృద్ధన్.' 60

క. అని యతని బ్రమయ నడపుచు, మును దత్సలి నిల్చి చనినభూజముకడకుం
గొనిపోవ నచట నది లే, కునికిఁ బునశ్చోకపహ్ని నుల్ల మెరియఁగన్. 61

ఉ. 'పిచెలికాఁడ! నీవు నను నూరక లేచ్చితి గాక మున్ను నా
చూచినచోటు గావె యిది చూడఁగఁ జాలక యాలతాంగిఁ బోఁ
ద్రోచెఁ జూచి విధాత' యని తూలెడుపావకలొముఁ జూచి యా
నీచు మనంబుతో నగుచు నిక్కచు యాత్తుండ పోలే ని ట్లునున్. 62

- అ. 'ఇంక వగవ నేల యిది నానిమిత్తమై, వచ్చినట్టిదుర్వ్యవస్థ గాఢ
నెలకయొద్ద నిన్ను నిలిపి సీళ్ళకు నేను, బోనితప్పు గలిగె భూపతనయ! 63
- ఆ. చిత్తగింపు మబల చేతప్పిపోయిన, యపుడె పోయె గాక యడిచివడిన
నెచటనుండి వచ్చు సీగతోడకనేతు, నులఁ బ్రయోజనంబు గలదె తండ్రి! 64
- చ. అనిన నతండు 'సీకు నిటు లాడుట యుక్తమె కుంభి! నాదునె
మనమున మర్దులందును నమర్దులయందును నిట్టికాంత లే
దని తలపోతు నట్టిసుభగాకృతి యే మణివంగ నేర్తునే
చని పరికింపఁగా వలయు శైలగుహగహనాంతరంబులన్.' 65
- క. అని యతఁడు వెదకఁ దొడఁగినఁ, గని కుంభియు నంతనంతఁ గా శ్రీడ్పుచుఁ బి
ల్వినఁ బదియెలఁగఁల కొకమరి, మునుకుచు వలసియునునొల్ల ములుగునుచెంచున్. 66
- క. తనచేత నృపతిసుతుఁ డెఱిఁ, గినఁ బై వచ్చునని పుట్లగిలి పోఁ జూచున్
వనస్త్రీము లత్యుగ్రం, బున మెదలఁగఁ జూచి పాఱిపోవను వెఱచున్. 67
- ఆ. ఆతనిఁ దిరిగి చూచి యకట నావెనువెంట, నితఁడు తిరిగి యెంత డస్సె
ననుచు నిల్చి చూచికొనుచుఁ బావకలోముఁ, డలివ వెదకుచుండె నడవులందు. 68
- చ. ఆరయఁగ దండకాటవిఁ బ్రియాంగనఁ గోల్పడి కోకత్తమఁడై
తిరిగెడురాముఁ బోలె గణులింపఁగఁ బావకలోముఁ డప్పు డ
బ్బరిసరపర్తియై పరగుపావపరిత్ర సుమిత్రపుత్రుతో
వరి యిడ రాదు గాని నతి జానకితో నెనవచ్చు నెంతయున్. 69
- చ. ఇట్లన్నచూరవరేణ్యం దరణ్యమధ్యంబునం బరిత్రమించుచు నొక్కయెడ నయ్యంతి
యంతకమున్న దిగపైచిపోయినవిమలాభరణంబు లవ్వనలక్షికిం గనకకుసుమోప
హారంబు గావించినచందంబున నందంబై చాలుపడియుండ నొండొండ పుచ్చుకొని
తనమనంబున నిట్టని వితర్కించు. 70
- క. శార్దూలాదిమృగంబులు, మద్దించిన నిచట రక్తమాత్రము వలదే
దుర్దముఁ డగుదనుఁజుఁ డొకఁడునిర్దయుండై యెత్తికొని చనియెఁ గా వలయున్.
- క. అని యాందోళింపుచు నవ్విసుతాభరణములచొప్పు విడువక చనుచుం
గనియె నెదురుకట్టుల నొక, ఘనగండకీలానిబద్ధగహ్వర మొకచోన్. 72
- చ. కని యాగుండు దొలంగఁ ద్రోవఁగ నశక్యం బైన నుద్యత్తుండై
కనుఁగొం చుండఁగ నానగేంద్రమువయిం గప్పారి భూమంబు దోఁ
చిన నాచక్కటి కెక్కి చూచుడును దచ్చిద్రంబులొ దవ్వలన్
వినిచెన్ మనవభౌషణంబులం గడున్ విస్మయమై పీనులన్. 73

- క. వినిచిన బావకలోముండు, మనమున నాశ్వర్య మంది మమజాలా పాతా
శనివాసులా చూడవలయు, నని తద్దమనేష్య ద్రోవ నరుగఁగ నొకచోన్. 74
- ఉ. సన్నపుగండి యొక్కటి రసాతలమార్గము పోలె నిమ్మమై
యెన్న నతండు కుంభి వెలి నుండఁగఁ దా ననహాయశూరుండై
మిన్నక యందుఁ జొచ్చి నని మేడలఁ జారునికేతనంబులం
జెన్నగునొక్కప్రాలు గని చేరఁగఁ బోవఁగ నందులొపలన్. 75
- క. సరిలేనియంజి సొగటా, లరు దగుజూదంబు నెత్త మచ్చనగండ్లుక్
దిరమగునోమనగుంటలు, సరసతమెయి నాడుచున్ననతులం గనియెన్. 76
- మ. కని యానిప్పురువంపుఁబోట నిటు లీకాంతాజనంబు ల్బుఖా
బున నేచింతయు లేక వేడ్కలు మదిం బొంగార ని ట్టాడుచు
న్ననిమిత్తం బిది యేమియొక్కొ యనుచుక్ భావించుచున్నంత నా
తనియే తెంచుట బిట్టుబిట్టు గని కాంత ల్విస్తయాక్రాంతలై. 77
- క. లేచి యెదురేగి లొచన, రోచు లలర నతనితోఁ దరుణు లిట్లని 'రే
లా చనుదెంచితి వుగ్రని, కాచరుఁ డొకఁ డిచట నునికి చర్చింప వాకొ'. 78
- క. నిన్న నొకతరుణి నిచటికి, ని స్నిచుండు దెచ్చి లోలఁగ నిడి నెమ్మదితో
నున్నాండు నిదురవోవుచు, గన్ను దెఱవఁ డాటునెలలు గడచనకున్నన్. 79
- తే. కలదు వీనికి నొకచమత్కార మనఘ!, యితరపురుషుఁ డిచ్చోటికి నేగుదెంచె
నేని యొకజాములోనన మాను నిదుర, వాడు వధియించు నెంతటివానినైన. 80
- క. కావునఁ బదివేలైనను, నీ పీయెడఁ దడవుగాఁగ నిలువవలదు పా
మ్మా వెన' ననవుడు ని ట్టును, బావకలోముండు కార్యబంధురఁ డగుచున్. 81
- ఉ. 'చెచ్చెర నాకు నీవెఱపు చెప్పకుఁ డేను స్వయంవరంబునం
దెచ్చినకన్య సీయసుర దెచ్చె వెన న్నును గానకుండ నే
వచ్చితిఁ దన్ని మిత్రమయి వాని వధింపక రిత్తవోవ మీ
రిచ్చట నిట్టు లుండఁ గత మెయ్యది చెప్పుడ నాకు' నావుదన్. 82
- ఉ. భేచరుండై, నిశాచరుండు కేవలసాహసుఁ డొంటి వచ్చి మా
యాచణభావ మేర్పడఁ ద్రియామల నిద్రిత లైనరాజక
న్యాచయముం గ్రమక్రమమునం గొనివచ్చి దురాత్ముఁ డిందులొ
వైచినవాడు తానటె వివాహము గాఁ గలడటై మీఁడటన్.' 83
- క. అని తమతెఱఁ గంతయఁ జెప్పి 'సరోత్తమ! యిందు వచ్చి పెక్కండునృపుల్
సని రిట మున్ను యమాలయ, మున కిద్దానవునిచేత బుద్ధిరహితలై. 84

- ఉ. కావున బుద్ధి జెప్పెదము గైకొనుమీ యనురాధముండు దా
లేవకమున్న నీ వితనిలేమ వధింపుము భార్య చచ్చినం
జేవ యడంగు నీ పలులు సేయక మహ్మోని పోరిలేని నా
దేవత లైన పీని గడలేర్చుగ లేరు భుజాలంబునన్.' 85
- మ. అనినం బావకలా'ముఁ డాసతులమో మర్థి ని్నిరీక్షించి మే
దినిఁ బ్రాణేశులు చచ్చినం గులసతుల్ తెంపారఁ బ్రాణంబు లి
చ్చినచోటు ల్లనుఁగొందుఁ గాని యెచటకో సీమంతులు ల్చావఁ దో
డన తారున్పురిఁ బొందువల్లభులఁ జూడ న్వింత లీవాక్యముల్. 86
- ఉ. హరిమిఁజేసి పీడు తనకోమలి చచ్చినఁ జచ్చునంటి రా
కారణ మేదియేఁ గలదె గట్టిగ నా కెఱిగింపుఁ డన్న నం
భోరుమానేత్ర లిట్లనిరి 'భూపతనూభవ! చిత్తగింపు మీ
కూరనికాచరుండు మును ఘోరపుఁగానల వేటలాడుచున్. 87
- క. తనచేత ప్రేటువడి యొక, వనకరి పాఱంగ పీడు వాతూలరయం
బున దానివెనుకఁ దగులుచుఁ, గనియె రతిక్రీడ సలుపుకపివంపతులన్. 88
- మ. కని యాచక్కటిఁ దేలిపో నొకబృహత్కాండంబుఁ దా నేసె నే
సిన నయ్యుప్రము దీప్తమై మృతి యొసర్చెన్ మర్కటస్త్రీకి దా
ని నిరీక్షించి కదీయభర్త విరహాగ్నిన్ వేఁగుచుం జెల్లఁబో
దనుజాం డి ట్లపకీర్తి గట్టుకొనునే దర్పంబు పెంపొందగన్. 89
- క. మృగములు పదివే లుండఁగ, మృగయారతిసొంపు డెంపుమెయి నొకకాఘా
మృగవనితమిఁదఁ జూపుట, తగవే దీన నగుదొడ్డతన మేదియొకో. 90
- ఆ. సురతవేళ నీనుచో నిద్రవోయెడు, నెడలఁ గ్రేపు చన్ను గుడుచుతఱిని
దప్పి వచ్చి నీరు ద్రావెడుచోటఁ గ్రూరంపు మృగము నైనఁ జంపరాదు. 91
- ఆ. జిహ్వా కింపు గానిచేదుకాయలు ద్రెంప, నేల పాఱవైవ నేల పిదప
గుడువఁ దినఁగ లేనిక్రొలిమాంసముతోడి, దేమి వేటలాడ నెడము లేదె. 92
- ప. అని దూఱుచు నలుదిక్కులుఁ దిరిగి చూచుచు. 93
- చ. తనులత యుచ్చి పోవ బెడిదంబుగఁ గొన్న నిశాస్ర వేదనన్
వనచరకాంత బెట్టులికి నాథునికొఁగిలి వాని కీచుకీ
చని కడు జమ్మరించుచు రయంబునఁ దత్తరుకాఘనండి మే
దిని బడి చచ్చుచో నసుర దేరకొనం గనుఁగొంచు నుండగన్, 94

ఉ. వానిమొగఁబుఁ జూచి 'బలవంతపుఁబాపము దెచ్చుకొంటి వే

లా నగుఁబాటు కోర్చి యబలం బడనేసిలి నీకు నేమి కీ

డేని యొనర్చెనే మృగయు లెవ్వరు నిట్టియధర్మవృత్తికిం

బూనరు నీకు నీకలఁపు పుట్టుట చిత్రమురా నిశాచరా !

95

సీ. ఏ దపాధనుడ నీయింటి నాయింటి యిద్దఱుము నీరూపముల్ నెఱయఁ దాల్చి

కేళి సల్పుచునున్నకి లెఱుంగక క్రియాహింసండవై చావ నేసి తబల

నీపాపమునఁ జేసి నీవత్ని కాయధమరణంబు రాఁగ నత్తరుణిచాపు

విని నీవు దానితోడనె కూడఁ బిశృభృత్తనదనంబుఁ జొరు' మని శాప మిచ్చి

అ. వనితఁ దొడలమీఁద నునిచి నెమ్మొగము చూచుచు నితాంతదీనపవననిచయ

మొనఁగఁ బనవి పనవి యనువియోగము నొందె, కనచరాంగుఁ డైనమునివరుండు.

క. కావున వీనికి సతెతోఁ, జావు నవశ్యంబు నీవు జాగఁడ వై లేః

గావింపు మవ్విధం' బని, వేవేగమ చెప్పి రంతవృత్తాంతంబున్.

97

ఉ. చెప్పిన నాఁడుఁగోఁలి దెగి చేసినపాతక మిట్లు సేయ కే

నిప్పుడు వీనిఁ దాఁకి వధియించెద నన్న నసాధ్య మంటిరే

చొప్పున గెల్తు వీని నెటు చూచిన దప్పుర మైన దిందులూ

నెప్పని సేయఁ బాడియొకొ యెవ్వరుఁ గా దనకుండునట్లుగన్.

98

చ. అని తలపోయుచో కసుర కంటియ కాలుము గాన దానిఁ జెం

దినకపిరూపసంయమినతీవధ పాపము ప్రేరకమ్ముగా

మనమునఁ దెంపు పుట్టుటయు మారకరంబుల పాలు చేసె మ

ద్వనితను వీఁడు వీనివనితం బడనేయక కోప మాటునే.

99

మ. అని యాతాటకిమీఁద నట్లు రఘురామాకార మేపారఁ బా

పనుఁ డప్పావకలోముఁ డాతనిగృహద్వారంబు వే చొచ్చి య

ద్వఘజాం జెందినభాగ్యదేవతక్రియం దన్వినమూహంబుతో

ఘనసింహాసన మెక్కి యున్నయసురిం గన్నారఁగాఁ జూచుచున్.

100

చ. దనుజాండు మాయలాఁడు, మృదుతల్పమునం బవళించి నిద్ర వో

యినక్రియ నందఱ న్నోటఁగి యిక్కడ నెప్పది నున్నవాఁడు వా

ని నెలపు గంటి న న్నటులు నిఘరబాణము నంది దానివృ

ద్వనజము నాట నేసె బెఱవామనినేత్రలు విచ్చి పాఱగన్.

101

ఉ. ఏసిన నింటి నొచ్చి నెలఁ గెంతయు రాల్పడఁ గోపజృంభణం

జేసి ముఖాబ్జ మొప్పుగ 'నినీ! మగవాడవె నీవు నీదుబా

జాననము న్న హాస్త నిచయంబును గాల్పుము గొంచుబోయి నేఁ
జేసినతప్ప లేదు నను జెన్నఁటి! నీ విటు లేయఁ గూడునే.

102

లే. బ్రాహ్మణులు గోవు లతివ లర్హతులు వీర, లేమి త ప్పొనరించిన భూమియందు
శాస్త్ర మతమునఁ దగినశిక్షయ యొనర్చుటచిత మగుఁగాని చంపఁగాదుగ్రగతిని.

ఉ. నాదెసఁ దప్ప చెప్పఁబడినం బదిలంపుఁబరీక్షమీఁద నౌఁ
గా దనువాఁడు నామగఁడు గాక నరాధమ! నీవు క ర్రవే
యీదురువక్రమం బిచట నెవ్వరు నీ నుపదేశ మిచ్చి రే
లా దయ లేక యిందు నగులాభము చెప్పిరె యెద్ది యేనియ్యన్.

104

క. వేడుక వుట్టినఁ జని నీ, యీదునృపాత్త జాలతోడ నెక్కటికయ్యం
బాడఁగ రాదె వగఱవై, దాడి యిడఁగ రాదె బలవిశాసముతోడన్.

105

ఉ. ఓరిదురాత్త! నీభుజబలాద్ధతి యంతటఁ దీఱదేని ని
ద్రారతుఁ డై నమత్పతిఁ దిరంబుగ మేల్కొనఁ జేసి వానితోఁ
బోరఁగ రాదె య ట్లిగురుబోఁడుల నేమఱిపాటఁ జంపినం
దేరును బెంపునుం గలచె పృథ్వి నెఱుంగవె వీరధర్మముల్.

106

క. అట యెట యేనియఁ గొనిపో, చటలాహవశేః కేసు శరచాపము లం
దుట యెదురు వడుట గని మఱి, యిటు చేసితో కల్ల చేసి లేలా మాటల్.

లే. అనిన నారాజనందనుం డల్ల నగుచు, 'నలివ! నినుఁ జేర వచ్చిన నడిచి వడియె
దన్యవనితలఁ జెఱదచ్చునపుడు బుద్ధి, చెప్పు వలవదె నీధర్తఁ జేరి' యనియె.

108

నీ. కర్ణరంధ్రముల నీకరణి నసహ్యావాగింధనంబులు నిండ నిడుటఁజేసి
యంతరంగంబున నంతటఁ గలయఁ బ్రవృద్ధమై మీఁదికి వెడలునట్టి
కోపాగ్నిశిఖలు పెక్కువగాఁగఁ దీక్షింపుఁజూపులు నిగుడ నసురవధూటి
విస్ఫులింగంబులవిధమునఁ జూరచురఁ దాఁకుటంకంపుటదంబు లెనఁగ

లే. నోరి పాపాత్త! నన్ను నీ పూర కిట్లు, పొరిగొనుటఁజేసి కరములుం జరణములును
నఱకఁబడియుండఁ బొమ్ము నీకఱకు లెల్లఁ, జక్కనగు నంతదా' నని కాప మిచ్చె.

వ ఇట్లు శపించినం దపించుడెందంబుతో నృపనందనుం డసురనుందరికి నభివంద
నంబు చేసి 'నాచేసినయవరాధంబు సహింపుము కాపావధి యెద్విధంబున నగు నను
గ్రహింపు' మని ప్రార్థించినఁ బ్రసన్నుచి త్తయె.

110

క. దనుజుని యతని కి ట్లనుఁ, 'బొనరఁగ భువి కేగుదెంచి పుష్పాపచయం
బొనరించుగిరిజయదుగులు, నినుఁ బోఁకిననాఁడు కామిష్కృతి గల్గెన్.'

111

వ. అని మఱియు నతనివశ్చాత్రావంబు చూచి తదుకశమనార్థంబుగా నతని కి ట్లనియె.

- క. 'సీ వేమి సేయు దిది మును, దేవాహితుఁ డైనమత్తులికి వానరసా
రీవధకాపనిమిత్తం, బై వచ్చినతీవ్రకాప మది వృథ యగునే. 113
- క. బాణము పెఱుకుము తనువునఁ, బాణాబులు నిలువ' వనిన రాసుతుఁ డదియున్
కోణితముగఁ బెఱుకఁగ నలి, వేణి తదుత్థితదురంతవేదనవలనన్. 114
- వ సురసుర స్రుక్కుచు నాత్మగతంబున. 115
- క. దానవవిభునంతశివుర, మానిని యట యునికి దుర్గమస్థల మట య
చోన్ నట నరపాలధను, ర్జ్వానిర్లతబాణనిహితె యట బాపు విధి. 116
- క. అని తనచావున కెంతయు, మనమున నాశ్చర్యపడుచు మ్రుగ న్నిడుచుం
దననఖు లాక్రందింపఁగ, దనుజాంగన ధర్త దేవతాపురి కేఁగెన్. 117
- వ. అంత నప్పావకలాముండు తీవ్రధాముండును బోలె బ్రతాపదీప్తుం డగుచు
నచోట్టు వాసి వచ్చి కుంభకర్ణుండువోలె నిద్రించియున్న యసురకు దీర్ఘనిద్ర
గావింపఁ బూని కదిసి యి ట్లున్న యునికి న పధియించుట పౌరుషంబుగా దని యమ
దండంబు వోనియంఘ్రిదండంబున వానియెదురుఱొమ్ము దన్నినఁ దన్ను మైనఱిచి
మేల్కొని పిన్పాటిగా నల్లన సీల్గుచు వాఁ డవ్వలి ప్రక్కయైనఁ జూచి కోపంబునఁ
జాపంబు విసరి వీఁపు వ్రేసిన నులికిపడి పెడచేతం గన్ను లుసిమికింపఁచు లేచి
కూర్పుండి తప్పుక చూచి 'యోరీ! సీ వేయురివాడ? విచటి కెట్లువచ్చితి? గుహాగేహ
గోళంబున విశ్రమించి యున్నసింహంబుతోడఁ జైనకుసారంగంబుధంగి నానిదుర
చెఱిచితి వింక నెందుఁ జొచ్చెద?' వనుచు దంష్ట్రాధరోష్ఠదవ్వుం డగుచు జంకించిన
నతం డేమియు శంకింపక 'సీపెడబొకంబు లేల? నిశావేళయందుఁ గొంద ఱిందుముఖు
లొ దెచ్చి ముచ్చుదనంబున నిచోన్ ముచ్చునునింగి యున్న నిన్ను మెయిమెయి
నుండ నిత్తునే చెడి వైతుం గా' కనియె నాకడిందిరక్కనుం డతనిదిట్టతనంబు
చూచి 'సీదగుసీరాళాపంబులకు మెచ్చు వచ్చెం బిన్నవైన నగుదు గాకేమి యనన్య
భేదనం బగునాపుటభేదనంబు సొచ్చి వచ్చితికావున సీ వెట్లు పల్కినం గా దనక
వినియెదం గాక సీ వేమి యంధకాసురభయంకరుం డగుశంకరుండవొ మధుకైటభ
మర్దునం డగుజనార్దనుండవొ పృత్రవినాశనుం డగుపాకళాసనుండవొ తలమాటు
చాలని మనుజబాలుండవు సీమెతవాడవు? ిపతంబు చెల్లె నంటియు చాలుంగ్రవ్వుటి
నెమ్మదిం బొమ్మంతట సీక్రొవ్వరుగ దేని నాలావు చూచెదవు గాని మంచిబంటువై
నిలువుము పరిజనబాలురం గూడి యుండవిండ్లు పట్టుకొని పిట్టలనేసి యాడెడు
విధంబు గాదు నాతోడికయ్యంబున కియ్యకొనుట యసిముసలకుంతతురికాదుల
యందు నేయాయంధంబు నీకం పరిచితంబై యుండు నది సవరించుకొని నాతో

డం దఱవడుదు గాని ర' మ్మనియె నమ్మాటకు నమ్మేటివిల్కాడు వీడు నిరాయు
 ధుండై యున్న నే నాయుధుంబునకుం జొచ్చుట యొచ్చెం బని తలంచి 'యన్న
 దీయబాణోరగం బీతకమున్న నీప్రాణేశ్వరిప్రాణవాయువులం గ్రోలి తృప్తినిొంది
 యున్నయది సీతోడియంధంబునకు నాబాహుదండంబు చాటు లేచి ర'మ్మచుచుం
 దనచేతివిల్లును నంపపూదులును నొకచో విలువంజేర్చి భుజాస్థులనంబు నేయుచుం
 బ్రతిఘటించినిల్చిన నతండదియ తనకుం గాలావధియని యెఱింగి పిఱులివియక నివ్వ
 టిలుకో పాటోపంబునంజేసి దిగ్గనలేచి కట్టాయితంబైవిక్రమోపక్రమణంబుకోభిల్ల
 మల్లనఱచికొనుచుం బఱతెంచి భీమసేనుబొదవుసింహబలుంధుచుంబోలె నతనిపైఁ
 గవిసి నయ్యవనరంబునహస్తాహ స్తింబోరుహ స్తియుగంబుపగిదినిొండోరులం దెరలం
 ద్రోచుచుఁ జిందఱరేగినపొగరుటాఁబోతులరీతి నొండోరులభుజుంబులపీడంకండా
 కించుచు ముసరుకవిసినవనలులాయంబులపోలికం జిఱుముఱ్ఱాడుచు సరోషమేషం
 బులవరుసున విడిచివిడిచి తలవడుచు బిరుదుగలకోడిపుంజులవిధంబున నొండోరుల
 శిరంబుల కొడియుచు మనగంబునకుం బెనంగుకొదమనాగులబాగున మేనులు నుట్టి
 నెట్టుకొని పెనంగుచు నుదకప్రవాహగతకావ్యయంగ్గంబుపగిది నందంద క్రిందుమీ
 నై పొరలుచుఁ బాదబాహుచతుష్టయంబులు నుత్తమాంగద్వితయంబునం గలశరీరం
 బొక్కటియకాని రెండుదేహంబు లని భేదింప నందు లేకుండునట్లుగానంటఁ బట్టు
 కొని సమకాలపరిశ్రమంబునఁ గొండొకనేవు భూశయ్యపైఁ గన్ను మోడ్చుచు
 నాలొనన తెలిసి యదబ్బుకొనుచుఁ బెలుచ నెగసి నిల్చుచు నోహటింపక దేహం
 బులు గొబ్బున నుట్టించుకొని పిడుగు పిడుగుం దొడరువడువున బెడిదంబు లగు
 కడిందిపిడికిళ్ళకడిమి యడరించుచు నెక్కువతక్కువలు లేక యెక్కటి పోరు
 నమ్మేటిమగలయాటోపంబునకుం బాటిగా నస్త్రహస్త లైరేసి రామరావణులప్రతా
 పంబులు చెప్ప నొప్పుగు గదాదండపాణు లైరేసి భీమదుర్యోధులపరాక్రమం
 బులు పొగడం దగు నట్లు గాక సహజవైరంబులు విడువక కంసకంసాంతకులు
 క్రమమఱ జన్మించిరో శంబరశంబరాంతకులు పుట్టిరో యని యనుమానించునట్లుగా
 నసమానవయస్కు లయ్యెను సమానబలులై పోరునెడ నధర్మవర్తి యగుటంజేసి
 యసురయునులు తోడుతోడన తఱుగఁ దొడంగిన నక్కుమారకంఠీరవుం డకుంతిత
 సత్త్వంబున వానిఁగ్రిందవైచుకొని జానుముప్పిఘట్టనంబులచేత నచేతనావస్థకుఁదెచ్చి
 సత్త్వహీనం బగుమూషకంబు నెగురవైచి యాడుమార్దాలంబునుం బోలెఁ గొంతదడవు
 పిరవిసోదంబు నలిపి యధికరోషంబున నాదోషకారిం గడకాలు వట్టి ఖేచర
 క్రితిగా బడినవైచుచొప్పునంద్రిప్పి చట్టుమీఁదఁ జొనిపిముద్దవైచునట్లు చిద్గురు

వలె చెదరునట్లుగా నేలతో వైచి యభర్వగర్వంబున నష్టర్వకంబు ప్రతిధ్వనభీ
కరఘోరం బగునట్లుగాఁ జేర్చి యార్చిన. 118

క. రక్కసుఁ డీబాలునిచేఁ, జిక్కెర మాకోర్కె నేఁడు సిద్ధించెర మా
మొక్కెడుమొక్కులు వేల్పుల, కెక్కెర యిన్నాళ్ళ కనుచు నింతులు ప్రీతిన్. 119

ఉ. గ్రక్కున నేఁగుడెంచి తరుఁ గాంచిన నందఱ నాదరించి యా
చక్కటి మున్ను దా నిడినచాపము నస్త్రనముచ్చయంబు ని
పెక్కఁగఁ జేరి పుచ్చుకొని యెప్పుడోకో వలెఁ గాంతు నంచు నల్
దిక్కులుఁ జూచునయ్యనుమతి గని పాదకలాముఁ డిట్టుయన్. 120

చ. 'తనులత వాడె మానె ముఖదర్పణ మొప్పుగుమిననేత్రముల్
ఘనవిరహాశ్రుపూరములఁ గాంతిఁజీసినత నొందె నూర్పుగా
ద్రవును వెదచల్లుచున్నది కఠోరమనస్కుఁడు బ్రహ్మ వాని నే
మని యిట దూఱువాడె వినుమా! యిటు నేయుట మానినీమణి! 121

క. అమృతమయం దగుదండ్రుని, యమలతనువు నాఁడునాటి కఱుగం బెరుగం
గమలఁగఁ జేసినబ్రహ్మకు, రమణీని న్నెట్లు నేయ రాకుండెడునే. 122

క. విను మది యట్లుండె నియం, బనివడి కొనివచ్చినట్టిఫలము గుడువ న
ద్దనుజాఁడు గళత్రయతముగఁ, జనియెను జనుపురికి మద్భుజా ప్రేరితుడై. 123

వ అని యుపలాంబించి తనతోడనె కూడ మంగళస్నానంబు నేయించి విమలాంబరా
భరణశోభితంబు గావించి గాఢాలింగనంబున నయ్యంగన నపగతక్షేకం జేసి. 124

చ. నరకునిఁ జంపి వానినదనంబున నున్ననృపాలకన్యలం
దిరముగఁ దెచ్చుకృష్ణునిగఁ తిక్కిలిఁజూడఁడుఁ దత్సతీతతిక్
వరుస లెల్ల ముంద రజవత్సవికూతురు నిర్లమించినం
దరమునఁ గాచి యుండినప్రధానియతుండు మనోగతంబునన్. 125

మ. ఒకభంగి నృపపుత్రుఁ గన్వోఱుగి యే నగ్రాటవు ల్పొచ్చి యీ
సుకుమారిం గొనిపోవఁగా దనుజాఁ డచ్చో నన్నుబోఁడోలి యు
త్సుకరీతిం గొనిపోయె దీనిఁ దుది మత్సూర్వార్థితోదాత్తన
త్సుకృతం బీక్రియఁ దెచ్చి యిచ్చెఁ దరుణిచూడామణిం గ్రమ్మఱన్. 126

క. అనుచుఁ దదీయద్వారంబునఁ బెరుగు డొకటి ద్రోచి పూర్ణేందుముఖం
గొనిపోయెఁగుంభి యపు డవ్వనితారత్నంబు శోకవహ్ని నెరియుచున్. 127

ఉ. ఈమనుజాధముండు నను నెయ్యెడ కీడ్చునో వీని గెల్వ నా
కేమిమతంబు గల్గు నని యిచ్చుఁ దలంచి యశోకహాసము

ల్లమునఁ దోచు ని ట్లనియె 'ముద్దియ చేపతె నీనుకొర్కి ర
మ్మా! మన మెట్లు లున్నఁ బెనుదర్శ్యు లెఱుగరు చచ్చునన్నయిన్.

128

ఉ. కావున నీవు మజ్జనకుఁ గాంచి న్వయంపరలబ్ధ యయ్యె నా
కీవనకాతీ యంచు జనులెల్ల నెఱుంగఁగ నన్నుఁ జూపి యా
భూవిభుమన్నన ల్గచుట బుద్ధియొ మ్రచ్చులు వోలె నొక్కెడఁ
బోవుట మేలొ మత్సురికిఁ బోదము రమ్మ వికార మేటికిన్.'

129

వ. అని వెడ్డువెట్టిన నతండు బేల్పుడి యట్లు చేసె నయ్యజవత్తుండు మహావార్ష చత్తుం
డగుచు వానికి నున్నతాననంబు వెట్టించి నభానదులం గలయ నవలొకించి యి
ట్లనియె.

130

ఉ. 'వాలుమగ ల్లహామకుటవర్ధకు లాధ్యులు శస్త్రమాస్తు ల
వ్యేళ నొకండు నాగగనపీఠినిబాఠెహంసయక్కునఁ
ప్రేలెడురత్నభూషణము వ్రేలను జూపఁగ లేక పాసి రి
లాలితకీర్తి నిత్యశుభలక్షణుఁ డొక్కఁడు దక్క నందఱున్.

131

ఉ. వానికి నవ్యధూమణి వివాహము పేయ నుపక్రమింప న
మ్మానిని తండ్రీ జూచి 'వినుమా! యొకవిన్నప మప్పు డెవ్వరుం
బూని యొనర్పలేనిపని బోరనఁ దా నొనరించె మద్వరుం
డైనయతండు వేఱ యితఁ డాతనిఁ గొల్పినబంటు భూపరా!'

132

క. అని యప్పావకలాముఁడు, దనుఁ జేపట్టినదిమొదలుఁ దా నచటికి వ
చ్చినమది తుదయుం గా దొరకొని యన్నియుం జెప్పె బూసగుచ్చినభంగిన్.

133

ఉ. చెప్పినఁ గూతుమాటలకుఁ జిత్తము ఘూర్ణిలఁ గుఃభిదిక్కు దాఁ
దప్పుక చూచె భూపతి యతండు గరంబులు మోడ్చి 'దేవ! యే
జెప్పెద విన్న నీతనయ చెప్పినమాటలజాడ యంతయుం
దప్పుదు నన్నుఁ గాదనుటఁ దావినఁ బోలదు గాని యందులొన్.

134

క. మొదలం దను నేఁ బడసితిఁ, దుదిఁ దనుఁ గొనిపోయిరట్టిపట్టానురునిం
గదనమున నేనె గెల్పితి, నుదతి బ్రచనెఁ గాని రాక్షసులమాయలచేన్.

135

చ అది మది నమ్మచే నచటి కల్పులు వోవఁగ లేరు నై న్యసం
పద మెఱయంగ నావెనుకఁ బార్థివశీఘర! నీవ రమ్మ చూ
పెదఁ గొనిపోయి యానెలపు భీషణమూర్తులు దై త్వు లాజికి
గదిసిరయేని నాకుఁ బని గాదు నుమీ! మునుముట్టఁ జెప్పితిన్.

136

- ఆ. సతులు ముగ్ధులైన జననాథ! మీరును, ముగ్ధులయ్య యెట్టిమూఢుఁ డైనఁ
దగిలి యొడ్డచేత తనచేతగాఁ జెప్పు, నయ్య రిత్తచంద్రుఁ డెల? 137
- సీ. అనిన నయ్యజవత్తుఁ డడుమతి చూచి 'యీమృతము లేమిగా ననియె?' దనియె
నబల 'యెయ్యది దృష్ట మనియె: దజ్జనకుండు కల్పితహంసికాగళసమర్పి
తాకల్ప మేమయ్యె?' ననియె: దత్తుత రాజు దిగి క్రవ్వుట గుంభినిక్కు చూచె
మొగ మెత్తి కొండొక ననియె నాతండు 'దీని కేమి మోసము గదా భూమియందు
- ఆ. నిట్టిపనులు పుట్టునే యుండెనే జూపఁగాదె?' యనియె నృపతి కల్ల కోపఁ
బదక మాజె నెచటఁ బడియెనో వెలఁ జెప్పుఁ డడుచు నిచ్చువాఁడ ననియె:గుంభి.
- ఉ. నావుడు నయ్యసత్యవచనంబులకు గలుషించి వీడు దో
హవిలమానసుం డెఱుంగ రన్యులు వీనిమనంబు వీనిదు
ర్భావము చూచుచున్నిగ్గఁ గడుపాపము సుష్టుని నేత్ర కట్ట మా
భూవరపుత్రి దాల్చె వఁక బొందఁగ బంధుజనంబు లందఱున్. 139
- మ. అజవత్తుం డిది పోలుఁ బోల దని కార్యకార్యనిష్పత్తికి
నిజ మూహింప నశక్తుఁడై యపుడు వానిం జంప నొంచు బరి
త్యజియింపవో మది నోడి తద్దయు నివాతం బైనచో సద్గుణ
వ్రజముం దోయము చేసి యున్న నుభయై వర్తింపుచుండెం బురిన్. 140
- వ. అంత నప్పానకలాముండు. 141
- క. తలయెత్తి చూచి తనలో, య్యలిఁ గానక యెదుర నడ్డమై యున్నచో
శిలఁ గని మది నదృశనం, చలములు దలకొనఁగ బహువిచారవివశుండై. 142
- చ. 'దనుజానివంకవాఁ డొకఁడు దాఁ బగ నీగఁ దలంచి పొంచి యే
జనుపథ మిట్లు చేసెనొకొ చంపెనొకొ గుణకాలిఁ గుంభి నే
మనఁ గల దాసుమిత్ర సుతుఁ డన్నపిఱుందఁ జరించునట్లు నా
వెనుకను వచ్చుచుండుఁ దుది వీడును నేమయి పోయెనో కదే?' 143
- వ. అని యతని సుద్దేశించి మఱియును. 144
- చ. కవలను బోలె నొప్పుచును గౌతుక మందఁగ నీస్వయంవరో
త్సవ మనుపేరు చెప్పి కడుదవ్వుగఁ దెచ్చె కృపాహినుండై
తిమిరి దురంతదర్శకలఁ దెచ్చె విరించి భవద్వియోగసం
భవపరితాప మేమిగతిఁ బాయునొకొ యని విహ్వలించుగన్. 145
- ఉ. ఆతనియార్చి జూచి మనుజాధిపనందన లందఱున్ మనః
క్రీతిగఁ దద్దణాపఠలు పేర్కొని యిట్లని వల్కి 'రేల యీ
భోజరాజీయము—9

- రీతి నధీరున ట్టవధరించెడు తాల్చి వహించి లెమ్ము నీ
యాతతభాగ్యసంపదకు నడ్డము గల్గునె యెందు నెన్నెడున్. 146
- క. ఆపదలు గాఁపు లండవు, చూపులకుఁ గులాద్రియట్టు చుట్టుకొనుఁ దుదికొ
రూ పేది విరిసి పోవు మ,హాపవనాహతపయోధరావలిభంగిన్. 147
- ప. కావున నిశ్చింతుండనై మ మ్మితవట్టువారిని నీవారినకాఁ బరిపాలింపు' మనిన నీవేళ
కిదియ కార్యం బనుచు నతం డంద యుండె నంత నొక్కనాఁ డొకకిరాతుండు
వేటమెయి వచ్చి యచ్చేరువ మెబంగుచుండి మున్ను కుంభి యనుమతింబట్టి
బలాత్కారంబునఁ దిగిచి తోడొనిపోవునప్పు డప్పడంతికరంబుననుండి యూడిపడి
తత్ప్రాంతం బంతయుం దనమయంబకాఁ బ్రజ్వలించునొక్క యనర్థరక్షంబు గని
పుచ్చుకొని యాశాబద్ధుండై మఱియు నే మేమివిశేషంబులు గందునో యని
పరికించుచు వాఁ డెదుర నగ్గండు గని యెట్టకేలకుఁ దిరుగఁద్రోచి యామార్గంబున
బిలుబు సొచ్చి చని ధనుర్ధరుం డగుపావకలోముం గని వెఱచి పఱవం దొడంగిన.
- చ. కనుఁగొని వానిభీతి యుండుగ న్నృదురీతి నెలుంగు నూపి గ్ర
క్కునఁ గదియంగ వచ్చి యిటుకుం జనుదేరఁగ నేమి కారణం
బనవుడు నక్కిరాతుండు యథార్థము చెప్పుచుఁ జేరి మ్రొక్కి త
ద్దనమణి వాని కీయఁ దనకామినిరత్నముగా నెఱుంగుచున్. 149
- చ. పొరిఁబొరి నొత్తుఁ గన్నులఁ గపాలయుగంబున నప్పళించుఁ జె
చ్చెర నధరప్రసక్తముగఁ జేయు గళంబునఁ గూర్పు గోర్పిచే
నురమున నున్ను దుడ్పుఁ గడునొప్ప మనోభవభూతశాంతికై
యరుదుగ రక్షపూస యఖిలాంగములం దిగమోపుచాడ్పునన్. 150
- క. 'ఓరత్నము! నాఁ డాతరుణీరత్నము నన్నుఁ బాసి నీవిచటను నే
పారఁగ నుండితి వే మన, మారాజీవాక్షిఁ గందుమా యింక?' ననున్. 151
- ప. మఱియు ని ట్లని వికర్పించు. 152
- క. అనితరసన్నిధి యగుమా,నిని నాకచ్చోట దొరక నేఁ జెచ్చెడుచో
ననుచితహేతుగుణంబులు, ఘనవిఘ్నచయంబు లగుట గానఁగ నయ్యెన్. 153
- చ. అని తనసాలిపోకకు నిరంతరచింత మునింగియు న్ననం
బునకును వైర్య ముంచి పువుఁబోడుల కందఱకుం దగం బ్రసా
దనము దగంగ నిచ్చి పనితానహితుండయి తత్పురస్సరం
బునఁ దనపట్టణంబునకుఁ బోయి ప్రణామ మొనర్చెఁ దండ్రికిన్. 154

- వ. ఇట్లు ప్రణామ మొనర్చినకుమారుం గొంగిలిండుగొని కరుణారసమిశ్రంబు లగు
నశ్రులు కన్నులఁ దొఱుంగ గద్గదకంఠుం డగుచు నతని కి ట్లనియె. 155
- క. 'ఇన్నాట్ల నిన్నుఁ గానక, కన్నులు గల్గియును లేనిగతి నుండితి నే
నన్నా! నీ కిటు నేయఁగఁ, జన్మే నీయట్టిసుగుణసంపన్నునకున్. 156
- క. పోయెడువాడవు తదభిప్రాయ మెఱుంగఁ జెప్పి పోవరాదే నీకై
రేయును బగలును జింతా,తోయంబులు వెల్లిరియఁ దోఁగితి పుత్రా! 157
- చ. అది యటు లుండె దైవము దయం జరుచెంచితి చాలు నింక నా
బ్రదుకు ఫలింఁచె గుంభి యట రాఁ డెట పోయెఁ దనూజ! యప్పుర
స్సదతులః బోలునీ రెవటినుందరు? లిచ్చటి కెట్లు వచ్చి రే
మి దయను? జెప్ప' మన్నఁ దమమిత్తనిపోకకు వెచ్చ నూర్పుచున్. 158
- క. అనుమతిప్రసంగ మెయ్యునియునుఁ దదవక గూహకుఁ జనుటయును నచోన్ నీ
వనితలః గనుటయుఁ గుంభిని, భునగుహవాకిటను నిలువఁగా నుంచుటయున్. 159
- ఉ. చెప్పి 'నృపాల ! యే నటులు చేసి గుహోద్గమనంబు నేయుచో
నప్పుడు మత్సదంబునకు నడ్డముగాఁ బెరుగుదు ద్రోచి యే
చొప్పుననొక్కొ యెవ్వఁడొకొ చొప్పుడ నేమివిధానో యయ్యయో
చెప్పఁగఁ జెట్ల లే నవటఁ జిక్కిరిఁ గుంభియు నెందుఁ బోయెనో. 160
- క. అచోటఁ గొన్నిదివనము, లిచ్చెలువలు నేను నుండ నీ యద్వనకుం
డచ్చటికి వచ్చి వెలువడఁ, దెచ్చిన వచ్చితిమి భాగధేయము 'పేర్చిన్.' 161
- క. అని చెప్పి తదనుమతి న,స్వనశాత్తుల నందఱు వివాహంబై నూ
తనమన్నధుఁ డనఁగ నతం. డనుదినమును మదనకేలి నలరుచునుండన్. 162
- చ. దిలిజవధాటిభావమునఁ ద్రొక్కినుడుకిభము లెల్లఁ బోవఁగా
నితనికి వై నదిక్కును నహీనదయామతిఁ జేసి మేనకా
నుతకును గల్లలాంఛనము చొప్పుడఁగా భునయోగవైభవో
న్నతి నొకయోగికాంత నృపనందనుపాలికి వచ్చె వేడుకన్. 163
- సీ. బాలారుణద్యుతిఁ బరగుజక్రవలలాగునఁ గావి బట్టలొఁ గుచము లమర
నంగజాతురగంబునంకవస్మలభంగిఁ జెలువంబులై వ్రేలుఁజేవులు మెఱయ
మరుఁ గన్నతల్లికి మందిరం బగుతమ్మివిరిలీల నెవ్వ్రాము విలసితముగఁ
గాముఁ జంపినవేడికంటికి వడ్డఁగించుచలిగంటికియి ఘాలిలక మమర
లే. నతనుఁ గ్రమ్మఱః బుట్టింపునొషధముల, చిప్ప నాఁగ భిక్షాపాత్ర యొప్పుమిగులఁ
జెలఁగి తన మ్రోల నిలిచినసద్ధవనితఁ, జూచి నృపసూతి గొబ్బున లేచి మ్రొక్కి.

ప. అక్కాంతచేతం గృతాశీర్వచమండై నబహుమానంబుగాః చెచ్చి కూర్చుండం
బెట్టికొనిన. 165

క. పెదవులు గదలెం గదలవు, రదనంబులు గాన వచ్చె రా వసుపాటిన్.
మృదువచనరచన లెనగగ, ముచిత యతనిహృదయకమలముం గరగించెన్. 166

ప. ఇవ్విధంబునం బూర్వరంగంబు లగు ప్రసంగంబులు చెల్లెం దదవసరంబున బావక
లొముండు. 167

లే. 'ఎచటనుండి వచ్చి లిందుల?' కనిన నయ్యగ్నిలోమునకును ననియె వనిత
'నకలభూములందు జరియింతు నే నిక్కడక్కడనగల గలచె యొక్కచోటు.'

క. అన విని 'నీవు చరించుచు, గనినట్టివి వింత లేమి గల?' పని యడుగఁ
గను మట్టు లైన జెప్పెద, నని యిట్లని చెప్పె దాపసాంగన ప్రీతిన్. 169

చ. అనుమతి నాగ నాట్యునగరాధిపుఁ డయ్యజవత్సవూతురా
కనకలతాంగిఁ దత్తమలగంధిని మున్ను స్వయంవరోత్సవం
బున పరియించిసాతఁ డెట పోయిననో మఱి యొక్క డేను బొ
మ్మని కొనివచ్చి తల్పిత్సవమక్షమున న్నదిరాక్షి నుంచినన్. 170

ఆ. వార లియ్యకొని వివాహంబు సేయ నుపక్రమింపఁ గొన్నివక్రభావ
లుచ్చరించి వీని నొల్ల వీఁ డెక్కడి, భర్త నాకు వీడు పాతకుండు. 171

క. నాపెరిమిటిఁ గనునంతకు, నీపాపాత్మకుని జూడ నే నిది మొదలం
చాపాలతి నేత్రపట్టం, బేపారఁగఁ గట్టియున్న దెవ్వఁడు పతియో. 172

ఆ. రాతిబొమ్మ కైన జైతన్య మొనరించి, కరఁగఁ జేయ వచ్చుఁ గాని మఱియు
రమణిడైన యంతరంగంబు గరఁగింప, నంగభవున కైన నలవి గాదు. 173

క. అని చెప్ప నాతపస్విని, విని రాజతనూభవుండు వెఱు గందుచు న
య్యవమతి నెవ్వఁడొకొ తో, డొని చని కడుదుఃఖపఱిచె గుల్పికవృత్తిన్. 174

చ. అని తలపోసి నెవ్వనమునందు జనించువియోగశోక ము
వ్వనితకుఁ దోచ నీక మృదువాక్యపురస్కరవస్తుసంపదల్
తనరఁగ నిచ్చి పంపి త్వరితంబున నయ్యజవత్సవప్రోక్షిం
జని కనియొక ద్వితీయనృపుచాడ్చున నద్భుతోటి గొల్వఁగన్. 175

ఆ. అందలంబుమీ ద నాతపత్రము పట్ట, వీరచామరములు వీవఁ గాను
నంబరాసులేపనాకల్పదీపుల, దేజ మెనఁగ నరుగుదెంచువాని. 176

చ. కని యతఁ డెవ్వఁ డంచు నడుగం బ్రజ లయ్యజవత్సవనల్లుఁ డం
చును దగఁ జెప్పఁగా నుఱక శ్రోతృపుటంబులఁ జొన్ని తేరణ్.

- గనుంగొని కుంభిగాఁ జెలిసి 'కానలలో నలనాడ యాదురా
త్తుని మృతుఁ గాఁ దలంచి వగఁ దూలితి ని ట్లగు బె ట్టెఱుగుదున్.', 177
- క. ఈతఱి నిట్టిగుణం బీ, నాతివలనఁ గల్గె గాన నా కిచట నవ
ఖ్యాతి వడ దయ్యెఁ గాకీ, పాతకుఁ డిదె కంటె యెంతవనికిం దొడఁగెన్. 178
- ఆ. నమ్మఁ దగదు పరుల నమ్మెనే నేజాతి, వాని నైన నమ్మవచ్చుఁ గాని
స్వర్ణ కారకుండు సర్వజగద్రోహి, కాన వాని నమ్మఁ గాదు తెలిసి. 179
- క. మాతండ్రి కిష్టసచివుం,డై తగఁ జరియించు నీదురాత్మకుజనకుం
డాతనికిఁ గలగుణము గా, కీతని కొకగుణము వచ్చునే యని తలఁతున్. 180
- ఉ. కావున మున్ను వీనికొఱగామి యెఱుంగక పెద్దఁ జేసి యే
రావున విశ్వసించు నకటా తన కీమన నెట్లు పుట్టె నిం
కేవిధ మాచరింతు నని యిచ్చుఁ దలంచుచు నుండఁ గుంభియుం
బావకలోముఁ గన్గొని నువర్ణునిఁ గాంచినపాముకై నడిన్. 181
- తే. తల్లడించుచు బెదవులు దడపుకొనుచు, బిలము వెల్పడఁ ద్రోవఁ జూపినదురాత్ముఁ
డెవ్వఁడొక్కొయిచ్చొటికి నేమి గుడువ, వచ్చెఁ గ్రియమాటివీఁ దంచువెచ్చనూర్చి. 182
- చ. హరహర మున్ను నాదగుమహాశ నిరాశముఁ జేసి లోకభీ
కరుఁ డగునైత్యుఁ డడ్డపడి కామినిఁ దాఁ గొనిపోయెఁ గ్రమ్మఱక
వెరపునఁ జెచ్చుకొంటి వెనువెంటనె వీఁ డిదె వచ్చె వీని నే
బొరిగనకున్న దక్క దనుబుద్ధి నిజాపులఁ బిల్చి యి ట్లనున్. 183
- క. 'ఈతఁడు మాతండ్రి వగతుఁ, డీతనిఁ గొనిపోయి యూరి కెడ దవ్వగుచోఁ
జేతులుఁ గాళ్ళును నఱకుం, డీతఁ డిచట నున్న మనకు నె గొనరించున్.' 184
- ప అని యల్లన చెప్పి యప్పావకలోముం దవప్రేలం జూపి పొండు పొం డని వారిం
దఱిమినం బోయి యంటంబట్టి కట్టికొని పట్టణంబు వెడలంగొని పోయి దుమ్ము
తారంభి యగునకుంబి చెప్పినట్ల ఖండించి వై చిపోయిన. 185
- క. బాపురె కై వమ న న్నల,కావధలము గుడుచుకొఱకు జనకుని సతులం
బాపి యిటు లొంటిఁ దెచ్చితె, కాపాపధి యెవ్వరింక సమకొల్పెదరో. 186
- ప. అని యక్కుమారుండు శోకించుచుండు సంత. 187
- ఉ. చేరువతోటవాఁ డొకఁడు కీఘ్రిగరిం జనుచెంచి వానియా
కారముఁ జూచి యాత్మ ననుకంప జనింపఁగ ర క్త మంతయున్
బోరనఁ బాఱ నె త్తికొనిపోయి లతావృతకాఖనీడఁ ద
న్నా రెడుపర్ణ తల్పమున నల్లనఁ బెట్టి క్రమక్రమంబునన్. 188

- ఆ. కాచి మందు వెట్టి కడుపార నశనంబు, చెచ్చి యిడుచునల్పదినము లందుఁ
బుండు లెల్ల మాన్చి పూఁదోటలలోనన, యొక్కయిల్లు గట్టి యునిచె నతని. 189
- చ. అతఁడు నతండు తండ్రియుఁ దదంగన తల్లియుఁ గాఁ దలంచుచున్
హితయుతబుద్ధి నవ్వన మనేకవిధంబులఁ గాచియుండు నం
తతకునునుప్రవృద్ధిని లతాతతి ప్రస్తుతి కెక్కె సీగతిం
గతిపయమానము ల్వెడలఁగాఁ గనుచాటు జనించెనో యనన్. 190
- ఆ. ఆకసంబు చుక్క లర్కొదయంబున, కడఁగి రూపరేఖ లడఁగునట్లు
కొండఱెనికూఁతు కనుమావచయకేళిఁ బోవుఁ బ్రతిదినంబుఁ బువ్వులెల్ల. 191
- ఉ. పోవఁగఁ జూచి మాలకరి భూపతనూభవుఁ జేరి 'పుత్ర! నీ
కావలి నెప్పుడు నెల్లితి గావు ప్రసూనము లానిమిత్తమై
జీవనభార మెల్ల నడచె న్నన కిప్పు డిదేమి పాపమో
పూ వనుపేరు మందు నకుఁ బోయిన జొప్పుడ దివ్వనంబునన్. 192
- వ. అని పల్కుచుం బోయిన నమ్మాట మఱివక మనంబునం బెట్టుకొనియుండి. 193
- చ. పనివడి పువ్వుచోరకులఁ బట్టుదు గట్టిగ నేటిరాత్రి యే
యనువున నైన నంచు నతఁ డల్లన నొక్కెడ డాఁగియున్నచో
ననిమిషకామిను ల్గాలువ నంబిక వచ్చె నిజాంఘ్రినూపుర
ధ్వను లెనఁగంగఁ బుష్పితలతల్ రభసంబున నెక్కి కోయఁగన్. 194
- ఆ. ల్రొక్కియున్న తీఁగె వ్రక్కవాసిన జాఱి,పడియె గౌరి వానియొడలిమీఁదఁ
దత్తదాబ్జయుగము దాకి కాపము వీడి, వచ్చెఁ బాణిపాదపనరుహములు. 195
- క. వచ్చిన నాన్వపపుత్రుఁడు, మ్రుచ్చుఁదగులువడియె ననుచు ముద్దియయడుగుల్
గ్రచ్చుఁ బట్టిన భయపడి, యచ్చెలువ నిజేశు సీశు నభవుం దలఁచెన్. 196
- చ. తలఁచిన నార్తరక్షకుఁడు దా నగు టేర్పడఁ జూపుమాడ్కిఁ జే
తుల డమరుత్రిశూలములతో గిటలంబున మోడ్పు తెప్పతో
గళమునఁ గప్పతో ముఖనికానముతోఁ దరుణేందురేఖచే
బొలు పగుమాళితో నలివిభూతిమెయిం జనుచెంచె శంభుఁడున్. 197
- వ. అంత నప్పావకలోముండు తనకరచరణంబులు వచ్చుటకు నచ్చెరువు నొందుచు
నన్నితంబిని యఖిలజగదంబ యగునంబికగా నెఱింగి సంభ్రమించుచు దిగ్గన లేచి
యవాఙ్మానసగోచరు లగుపార్వతీపరమేశ్వరులు దనకు దృష్టిగోచరు లగుట
యుఁ బరమానందంబున సాష్టాంగదండంబులు కుమర్పించి చేతులుమొగిడ్చి యిట్లుని
స్తుతియించె. 198

- సీ. 'శమదమప్రభృతు లాచారముల్ గాఁ గలఘనతపఃవీధులఁ గ్రాలువారు
యమనియమాదు లంగములు గాఁ గలయోగవిద్యలం దధికులై వెలయువారు
భయభక్తు లూఁకగాఁ బరగెడుదాన్యకర్తంబుపైఁ జిత్తంబు మరుపువారు
సత్యకౌచంబులు సత్సహాయంబుగాఁ బొలుచునిశ్చలబుద్ధి గలుగువారు
- తే. నిన్నుఁ గననేర రనెడుచో నెన్నిభవము, లందు నినుఁ గాన నేర్తురే యన్యజనులు
నిట్టిసిమూర్తిఁ గనుఁగొంటి నిపుడు నాదుభాగ్య మే మని చెప్పదుఁ బార్వతీశ!
- ఉ. నెయ్యపుఁగయ్య మైనతఱి సీవు హిమాద్రిజు దేర్వు బూని మే
నొయ్యన వంప జూటమున నుబ్బుమహానది ప్రాంత కోడి యా
తొయ్యలి దాన ము న్నొగి నెదుర్కొనఁ జేర్కొనరానివేడ్కతోఁ
జయ్యన నెత్తునీదు నెఱిజాణతనంబుఁదలంతు శంకరా! 200
- ఉ. ఆఱుమొగంబు లాతఁడు మదాత్మజుఁ డాతని ముద్దు సేయఁగా
నాఱుమొగంబులు న్వలయు నంబిక యేమను సీవుఁ గూడఁగా
నాఱుమొగంబులౌ నతి రయంబున రమ్మని సీవు నవ్వచుం
జేఱుట యోగివర్చులకుఁ జింత్య మగున్ ముఖపంచకోజ్జ్వలా! 201
- క. ఒకభాగమున సతీత్వము, నొకటఁ బతిత్వమును దాల్చియుండుట నిన్నుం
బ్రకృతిపురుషాత్మకుం డగునకలేశ్వరుఁ డంద్రు పరమసంయములు శివా! 202
- ప. అని మఱియు జయజయపూర్వశబ్దకంబుగా నయ్యాదిమదంబతుల దివ్యనామంబులు
'పేర్కొని ప్రస్తుతించిన నప్తుహాదేవుండు ప్రసన్నభావుండై 'వత్సా! నీ కొక్కవ
రం బిచ్చెద వేడు' మనిన నతం డిట్లనియె. 203
- క. 'ఓ పార్వతీశ! పరమద, యాపర! నేడు నినుఁ జూడ నబ్బుటచే నా
పాపము సుకృతం బయ్యెను, కాపము వర మయ్యె జన్మసాఫల్యముగన్. 204
- ఉ. కావున నింక నాకు నడుగ న్నర 'మెయ్యది మత్కరాంఘ్రిరా
జీవము లేను బొమ్మనినఁ జెప్పెర రమ్మనినం గ్రమంబునం
బోవను రా నొనర్చుము ప్రభూతమతిన్ భవదీయభవ్యసం
సేవ యొనర్చుచోట ననుఁ జెందఁగఁ జేయకు మంతరాయముల్'. 205
- క. నాపుడు నీయడిగినటుల, కావించెద నుండు మనుచు గంగాధరుఁ డా
దేవియుఁ దాను నమరకాం, తావలి గొలువంగ రాజతాద్రికి నేఁగెన్. 206
- క. ఆనమయంబునఁ బువ్వు, ల్లోసి నృపాత్మజుఁడు దండలును నెత్తులఁ గా
వేసఱక కట్టి కడు సం,తోసము నివ్వటిలఁ బొదివి తొలంగఁగఁ బెట్టెన్. 207

ఉ. ఇన్నిదినంబు లంఘింకరహీనత నొందియు నిష్ఠఁ దా జగ
తృన్నత యైనపార్వతి ప్రసన్నతః బుద్ధత నొందె భాగ్యసం
పన్నుఁడు పోయితం డనుచు బావకలఁమునిఁ జూడ వచ్చున
ట్లున్నతపూర్వకై లశిఖరోపరిఁ దోచెఁ బయోజబంధుఁడున్. 208

వ. ఇట్లు సూర్యోదయం బగుటయుఁ బుష్పలావికుండు వచ్చునప్పు డప్పావకలా
ముం డెప్పటియట్లు విగతకరవరణుం డై పడియుండి 'తండ్రీ! మనతోటపువ్వులు
చోరులపాలు గాకుండ నేఁడు సాసంగడిలచేత నన్నియుం గోయించి యాయి
తంబు చేయించినవాడ నవిగో కొనిపొమ్మని చూపిన సంతోషించి నాయన్న!
కంటిం బొమ్మని కొనియాడుచుఁ గొనిపొయె నిట్లు ప్రతిదినంబును గొనిపొవు
చుండ నొక్కనాఁ డతనిభార్య వచ్చి వాత్సల్యం బెసంగ నవ్వసుధేశనందనుడగ్గఱి
కూర్చుండి తల నివిరి యుపూలించి మఱియు నిట్లనియె 209

సీ. 'సుతుండ! ని న్నొకప్రాధుఁ జూడరా నెడలేదు మనయింట నెప్పుడుఁ బరులుగలవు
ప్రాధున నశనంబు పుత్రైంతుఁ గడుపారఁ గుడుతె దింపవు గదా గుడిసెలోన
నొడ లుమ్మలించిన నొకపూట జెలువలు నుండుమీ చనుచెంచి యూరుపోక
యన్న! నీమనికి మీయన్న దా నేతంటయును లేక నెప్పుది నున్నవాఁడు

ఆ. నాకు నీవె దిక్కు నాబుద్ధి వినుము నీ, సంగడిలలోన స్వర్ణకార
కుండు లేడుగా యతం డుండెనేని సేవంకనైవఁ గీడు వచ్చుఁజామ్ము. 210

అ. అనినఁ 'దల్లి! వాడు మనుజుండు గాఁడే యనర్థుఁ డేల యయ్యె నావ్రతకును
నివ్విధంబు నాకు నెఱింగింపవే' యని, యడిగె నన్నిలోముఁ డలివఁ జూచి. 211

చ. అడిగిన నవ్వధూటి 'తనయా! విను చెప్పెదఁ బెద్దవారిచే
నడరంగ మున్ను విన్నయిలిసానము కోమలభాస్కరుం డనం
బడునతఁ డొక్కనాఁడు తనబాలసఖుండును దానుఁ గూడి పే
రడవిఁ జరించుచో దుధిర మగ్గిరినుండి స్రవించుచుండఁగన్. 212

క. తరక్త మిట్లు దొఱుంగం, గారణ మేమియ్యెకొ దెలియఁ గన్గొనవలయున్
బోరనఁ బోదము రమ్మని, వారిరువురుఁ గొండ యెక్కి వచ్చుచు నెదురన్. 213

మ. కని రక్షతకపితృబిల్వబదరీఖర్జురపున్నాగచం
దనచించామ్రతమాలతాలవటపింతాలార్జునాశోకకాం
చనజంబీరకదంబనింబముఖవృక్షేజిచేఁ జూడ నొ
ష్టిఃఖుష్టాశ్రమమున్ సశితలజలాపేతాంబుజాగారమున్. 214

- క. కని కదియఁ బోవునప్పుడు, వనమంతయు హోమధూమవాసితముగ నె
కొని వేల్చి భవ్యతేజఃబున శిష్యులు గొల్వ నున్నమునిఁ గొండియ్యన్. 215
- క. అల్లంత నెదురుకట్టుల, నుల్ల మలరఁ గాంచి భక్తియైత్తు లగుచు ను
త్ఫుల్లముఖాంబుజములు శోభిల్ల నమస్కృతు లొనర్చి 'పేర్చినవేడ్కన్. 216
- చ. కదియఁగఁ బోవ నప్పురమకారుణికోత్తముఁ డాదరించి 'నె
మ్మదిని భవత్సమాగతసమచితసౌఖ్యము మాకు నబ్బుటన్
సుదివస మయ్యె నే' డనిన 'సూరిజనోత్తమ! యిట్లు లొనరి
చ్చెదరు భవత్సదంబులకు శిష్యుల మంతియ కాక వింతయే.' 217
- చ. అని యచితప్రసంగముల నచ్చటఁ గొండొక సేపు నిల్చి 'యో
మునివర! యీమహాగిరిని మున్నొని పాఠేడురక్తధార యేఁ
గనుఁగొని తన్నిమిత్త నుడుగం జనుచెంచి భవత్కృతాక్షమున్
గని కృతకృత్యతం బొరయఁ గంటిఁ బురాకృతపుణ్యసంపదన్. 218
- వ. కావునఁ దద్రక్తపూరం బట్లు కాలుటకుఁ గారణం బెయ్యది చెప్పం' డనిన నతని
కతం డి ట్లనియె. 219
- సీ. 'కలదు వికాల నాఁ గమనీయ మగు ప్రాంతు రాజు దానికి శంబరక్షేత్రముఁ
డత్యంతధార్మికం డాతనిపుత్రుండు సౌందర్యవంతుండు కాంభుఁ డనఁగ
నెగడువాఁ డొకనాఁడు మృగయార్థ మడవికి నేతెంచి మృగముల నేసి యేసి
యలసి మదీయాశ్రమాగతుం డగుటయు నతనికి నన్న పానాదు లొసఁగ
- ఆ. నతఁడు తృప్తి బొంది కలిపయదివసమున్, చెంది యస్తదీయసేవ చేసి
యేది యిష్ట మనిన నిలఁ బరకాయప్ర,వేశవిద్య తనకు వెడ్క యనియె. 220
- క. పృథివీపతిసుతోరిక, వృథ నేయక యే నొసంగి వీడ్కొలిపిన నా
ప్రసనపరాక్రముఁ డరుగుచు, బృథుగహ్వర మొకటి గాంచిన్రియపడిచొచ్చెన్.
- ఉ. చొచ్చి చనంగ భోగపతిచొప్పున నొప్పున్రవంతి యండఁగ
నచ్చటఁ గ్రుంకు వెట్టి వెన నవ్వలి కేగి బలీంద్రువీడు నా
నచ్చగుప్రాంతు గాంచి వెఱుఁ గందుచు నం దొకపేదరాలియిల్
చెచ్చరఁ జేరి యండఁ జెవిఁ జెందె పథామృదుగీతసాదమున్. 222
- చ. విని తలయెత్తి చూచి పృథివీపతిసందనుఁ 'డవ్వ! యివ్విధం
బునఁ జెలరేగి రాగరసపాదణ చూపెడుకీరవాణి యె
వ్వనిసలి నామ మెయ్యది ద్రువంబుగ నా కెఱింగింపు' మన్న ని
ట్లనునది 'యివ్వరంబు వనకాననుచేతఁ దపాబలంబునన్. 223

తే. పడసి విక్రమకేతుఁ డన్కడిదియనుర, శుక్రశిష్యుండు సమరపరాక్రముండు
దనుజుఁ డనుమాట గాని సద్ధర్మరతుండు, వానియిల్లాలు చరితాభిధాన గలదు.

సీ. ఆయింతిహాతు రీతాయంబు సేయలతాంగి యాంగిరస యనంగఁ బరగు
నిటమున్ను పెండ్లి లే దిది రూపయావనోదే కంబుపెంపున స్వేగ లేక
చెలికత్తియలఁ గూడి చలుమాణు సీరమ్యహర్ష్యంబుమీఁద నొయ్యార మెనఁగఁ
బాటల నాటలఁ బరిహాసరచనలఁ బూని వినోదించుఁ బ్రొద్దు పోక'

ఆ. యనిన శాంభుఁ డంగజాభీనమానసుం, డగుచు దనుజతనుజయందుఁ గాంత
యగ్గలించ నెవ్వఁ డబ్బినోకో నాదు, కోర్కీ దీర్పఁ జాలుగుణయుతుండు. 225

క. అని తలంచునంత రుదిత, ధ్వని వినిపించె నొకచోట ధరణిచుతుఁ డె
వ్వనియింటియేడుపు లని యవ్వనిత నడుగ నదియఁ జూచి వచ్చి యిటు లనెన్.

క. ఈపాడెడుపుఁబోడికి, రూపింపఁగ దాది యగుకరుణి మృత యైనె
వాపాయెద రనవుడు నతఁ, డీపరకాయప్రవేశ మెన్నటి కింకన్. 227

సీ. ఒకనికి నీవిద్య యొనఁగ నాతఁడు పోయి దాదిదేహంబునఁ దగ వసించి
మొదలింటి యట్టుల మెదలుచు వెరపుతో నామిఁదిప్రేమంబు నాటుకొలుప
నప్పు డేఁ గదిసి గాఢాలింగనాదుల నలరించి యాముగ్ధ నతివిదగ్ధఁ
గావించి నెయ్యంపుఁగయ్యంబు లొదవించి చయ్యనఁ చెలిసి ప్రసాదచిహ్నఁ

ఆ. గని సుఖాభిఁ దేలి కాక నామదిలొని, తృప్త యూర కేల తీటు ననుచు
వసరి వసరి యొక్కన్వర్ణకారకుపొందు, గాంచి వాని కట్ల కఱివి పుచ్చె. 228

చ. అతఁడును నేగి దాదియొడ లొదటఁ జొచ్చి యథోచితంబుగా
సలివకు నప్పటప్పటికి నాన్యపపు త్రునిరూపవైభవో
న్నతి వినిపించుచుండఁ గను దా వినుచుండఁగ దానిచిత్త ము
య్యతననిచేత నోటువడి యాటలఁ బాటలు వీటిఁ బోవఁగన్. 229

తే. గోర నేల వ్రాయఁచును కన్నీరు నినువఁ, బెరిగి యదియెఱుగాఁగను ధరణిఁబాఠె
నార గోర వ్రాయంగ నేఱయ్యె ననుచు, బలుకు నానుడి యిదియని తెలుపునట్లు.

క. ఆయబలయన్మిఁ గని పర, కాయస్థుం డగుసువర్ణకారకఁడు నిజో
పాయము తుదిముట్టె ననుచు, బోయి యెఱింగించె రాజపుత్రున కెలమిన్. 231

చ. అతఁడును నవిధంబునకు నచ్చెరు వందుచు నవ్యరూపో
భితుఁ డగునెయ్యనిం గదియఁ బిల్చి కవుంగిటఁ జేర్చి 'యన్న! నీ
కతమున మన్నథుకొ గెలువఁ గంటిఁ దదు త్తరకార్యసిద్ధి యే ..
గతి నొడఁగూడు నట్టిగతి గాంచి యొనర్చుము పొమ్మ' నావుడున్. 232

- ఉ. పయ్యన దైత్యరాజునతిసన్నిధి కేగి భవత్తనూజ కే
దయ్యము ప్రాకెనో మిగుల దాపము నొందుచు నాడునాటికే
దయ్యు దొడంగె నావుడును దద్దయు భీతిలి సెజ్జ డిగ్గి తా
బయ్యదొంగు జాఱు గచభారము నీడ మహారయంబునన్. 233
- క. చని తనకూతుముఖాకృతి, గనుగొని యిది యొందు గాదు కామవికారం
బని తెలిసి సముచితోత్తుల, దనర ననునయించి మఱియుఁ దగ నిట్లనియెన్. 234
- లే. 'సఖుల నైన ముందలయెత్తి చక్కఁ జూడ, నేర వభిమానశీలపు నీరజాక్షి !
యట్టి సీమాడ్కి యెవ్వని నైన నిపుడు, తగిలినట్టుల పొగిలెడుఁ దగునె తగుల.
- ప. అంతియ కల్గెనేని నిత చింతింప నేల నాతోడఁ జెప్పరాదే' యనిన నది లజ్జావనత
వదనాబ్జయై కనికరించి దాదిదెన వీక్షించినం దద్దేహగతుం దగునతండు వాతప్పుక
యిట్లనియె 'మేము దాదుల మన్నదాదులమాట లుత విశ్వసించెది రెట్లు ప్రకారాం
తరంబునం బరామర్శింప నవధరింపుదు గాక' యనిన 'నోహో ! యిట్లు పలుకందగునె
తెవులు దీక్షింప జాలుఁ గాక వెజ్జా కామదేవుండు గావలయునె యదియునుం
గాక నూఱునులకత్రాశ్చ గూడి యొక్కమోకు గానేర్చునే మాకు నీకంటె
నవశ్యు లెవ్వరు దీనివలన నాకు నవమానభారం బొక్కటియకాని తక్కుటిభారం
బు లెల్ల సీయదియె కావే' యనుచు దనుజమాత ప్రియంబులు చెప్పిన 'నిత చెప్ప
నేల నవ్యుటాల కంటిం గాక నాకన్నంత చెప్ప కేల యుండుదు నిది యెవ్వరి
యింటికోభనంబు తల్లి ! యాకర్ణింపు' మని యారాజకుమారుం డప్పురంబునకు
వచ్చుటయు వానికి నమ్రగుప దగులుపడుటయు నెఱింగించి మఱియును. 236
- క. 'తల్లి గలఫలము కూతుకు, నుల్లము రంజిల్లఁ జేయ నోపెడివరుని
దెల్లముగ నరసి తఱితో, నిల్లు నిలుప వలదె' యనుచు నేర్పడఁ జెప్పెన్. 237
- క. చెప్పిన నది తనమగనికిఁ, జెప్పి నృపాత్తజుని రూపజితమనసిజానికొ
రప్పించి తనతనూభవ, నిప్పించినఁ గూడి యుండి రిరువురు చ్చీలిన్. 238
- క. తదనంతరంబ దాదిని, వదలి ప్రథమతనువు చొచ్చె వాడుచు మఱి గొ
న్నిదినంబులకు నతఁడు తన,ముదితం గొని జన్తదేశమునకుఁ బయనమై. 239
- క. పోవఁగ నయ్యగసాలెయు, వావిరిఁ దోడరుగ నొక్కవనమధ్యమునకొ
గేవల పక్కఫలంబుల, ప్రావై యొకచెలగ యుండఁ బొడగని వేడ్కన్. 240
- ఉ. భామిని గోరె నానెలగపండులు గోయ నుపాయ మేది యా
భూమివనందనుండు దలపోసి పథంబునఁ జచ్చియున్న కా
ఖామ్యుగమందుఁ జొచ్చి తమకంఠున పృథ్వుము ప్రాకె నంతలా
నామనుజాధముం డతనియంగము సొచ్చి కృతఘ్నుచిత్తుడై. 241

- క. అకపి రాల్పి ఫలంబులు, వీకునఁ గొని వచ్చి యిచ్చి 'విమలాజ్ఞముభి' !
యీకానలలో మృగము ల, నేకంబులు గలవు మనకు నేలా తడయన్. 242
- ఉ. పోదము రమ్మ రమ్మనుచుఁ బోల్తుకఁ దాఁ గొనిపోవ దాని నొఁ
గా దన లేక శాంభుఁడు జగంబునఁ దిట్టనిట్టి క్రోఁతియై
గాదిలిపల్నిఁ గోలువడి కన్వదశం బడఁ బ్రాప్త మయ్యె ని
కేది తెఱంగోకో యనుచు నింతను నంతను గూడి పాఱఁగన్. 243
- ఆ. అతివ క్రోఁతిఁ జూచు నతనిదిక్కును జూచు, మర్నకర్త మైనమాట యతని
యందుఁ గల్గి కునికి సందేశావధు నిశ్చ, యించ లేక మోము వంచి నడచు. 244
- వ. మఱియు నెట్లని విత్కరించు. 245
- చ. తెరువున మమ్ముఁ గూడి చనుచెంచినమానవబాలుఁ డొక్కఁ డా
తరువులసీడ నప్పుడు ముదంబున నిద్రితుఁ డయ్యె వానిచో
పురయక వచ్చె నీతఁ డిది యారసి చూడఁగ నేమి మాయయో
నరపతి గాఁ డనంగ నగునా కనరాదు విచార మయ్యెడిన్. 246
- క. కానిమ్ము పొ మ్మది యెవరి, వైన శరీరంబు నృపతి యదియ కదా యే
మానియు మగఁడు చచ్చినచో నాతని మేనితోన చొరదే వహ్నిన్. 247
- వ. అదియునుంగాక యొక్కయితిహాసంబు గలదు. 248
- సీ. మును బావమఱుడు లిమ్ముల నంబికకు గండడల లీయ నిరువురతరుణు లపుడు
ప్రాధ్వింప నడేని ప్రత్యక్షమై వీరిప్రాణంబు లెచ్చెదఁ బాసి యున్న
బొందులుఁ దలలును బొందింపుఁ డనిన నానతులు వీడ్వడఁ గూర్చ నతని నతని
సంజీవితులఁ జేసి చనియె నన్విపరీతధర్తంబుఁ జూచి పెద్దలకుఁ జెప్పఁ
- తే. దనువునకు నెల్ల శిరము ప్రధాన మనుచు, భర్తృముఖులఁ దత్పతులకుఁ బతులఁజేసి
రంతకంటెను నిది దేహ మంతవట్టు, తొంటియట్టుల యున్నది దోష మేమి. 249
- క. శుద్ధపశువ యీనరుఁడు ని, సిద్ధమఖము గల్గినపుడు చేకొన నేనికొ
శుద్ధపశువు మా నరుఁడు ని, సిద్ధమఖము గల్గినపుడు చేకొనఁ దేనిన్. 250
- చ. అని నృపదేహధారి యగు నయ్యగసాలెను గూడి యుండె న
వ్యనిత పనుంధరాధిపుఁడు వానరదేహము నొందియు న్నదికొ
బనువడియున్నదైత్యునతఁ బాయఁగఁ జాలక యిండు లెక్కి తాఁ
గనుఁగొనుచుండ వాఁ డతనిఁ గాంచి మనంబున భీతి పుట్టినన్. 251
- క. కడు నలిగి యూరిలోపలి, పడుచుల రావించి యీయబద్ధపుఁక్రొఁతికొ
బడుకుల వైచుచు నిప్పుడ, పెడల నడిచి రండు నిలువ విడువకుఁ డిచటన్. 252

- మ. అనినన్ బొబ్బలు పెట్టుచుం దగులఁగా నాక్రొత్తి యింటింటికిం
జను గొందు ల్పూరఁ బోవు నొంటి చనినం జంకించుఁ బె న్నూతఁ గ
న్గొని భీతిల్లు నగభృ ప్రాఁతుఁ దరు లెక్కుం దిగ్గు నడ్డంబు వ
చ్చు నటంచుకొ మఱి వెక్కిరించుఁ గికురించుకొ డాగురించుం బొరిన్. 253
- క. పొడగానము లే మర్కట, మడఁచ ననుచు వెదకి వెదకి యలసినయెడ నె
క్కడనుండియేని గానం, బడుఁ గో యని యార్చి వెంటఁబడ వడి తొలఁగున్. 254
- క. ఇవిధమునఁ బుర మంతయు, నివ్వల నవ్వలను లేఁగి యెప్పటిరాలకొ
రువ్వంగ బెడి రయమున, నవ్వనచర మేఁగె దట్ట మగుకానలకున్. 255
- ఆ. అచటి నీరు ద్రాగి యారణ్యఫలముల, జాతరాగ్నిఁ గొంత జక్కఁ జేసి
విరహావహ్ని చేత వెచ్చుచు నీట వచ్చి, యొక్కశుకశవంబు నొనరఁ గాంచి. 256
- ఆ. ఆనరాధముండు వానరాకృతి నుంటి, నేని నన్నుఁ జూచి యెఱుఁగఁ గాని
యితరయాప మైన నెఱుఁగఁడు పక్షి నై, పోదు ననుచుఁ జీలుకబొంది సొచ్చి. 257
- ఉ. మక్కువ యెట్టిదో తనదుమానినిఁ గన్నుల నైనఁ జూతు నం
చొక్కటఁ బాఱఁ గీరతను పొంది వియద్గతి నాతఁ డవ్వ డా
చక్కటిఁ బచ్చ తోరణముచాడ్చున నింద్రుశరాసనంబున
ట్లక్కజమై తనుద్యులించయంబు జనావలి కింపుఁ బెంచగన్. 258
- క. అతనునకు నోడి శరణా, గతుడై తల్పేవఁగోరి కాకున్న మహా
పతిసుతుఁ డీగలఁ గీరా, కృతిఁ గైకొనియె నని బుధులు కీర్తింపంగన్. 259
- చ. చెలఁగుచుఁ బాఱి తత్పదససీమఁ జరింపుచు నుండ వాడు న
మైలఃతయఁ బన్నిదంబునకు మేషములం దలపెట్టఁ జూచుచో
మెలఁతుకమేష మాఖలునిమేషముఁ దాకి వధించె జూచి మొ
క్కలమున నాతఁ డాతగరుకాయము సొచ్చె జయాభిలాషియై. 260
- క. ఆతెఱసి గాంచి కాంభుఁడు, జాతిగఁ గీరత్వ ముడిగి కారీరఘం
డై తీ వ్రాధఁడమున నా, పాతకునిశిరంబు దునిమెఁ బాయనిశికున్. 261
- ఉ. అంతటఁ గోప మాఱక రయంబునఁ గాళ్ళు బట్టి వాని న
త్యంతబలంబున న్విసరి యంబరవీధికి వైచె వై చినం
గొంతుక క్రిందుగా నిచటికొండవయిం బడె నాటనుండియుకొ
వ్రంతలు గట్టి పాటు రుధిరంబు విగుప్పిలిగైరి కాకృతిన్. 262
- క. ఆర క్తపూర ముడుగక, కారింతుట మాన రవనిఁ గాలునిబంటుల్
ఘోర గలదె మిత్ర ద్రోహగంధులు ఘనుఁగునట్టియథువారిధికిన్. 263

- క. అనిన విని కోమలార్కుడు, మునినాథునిచరణపద్మముల కెరగి ముదం
బున సఖుండుఁ దాను గ్రవ్వుటి, చనె నిది పూర్వోద్దితప్రసంగము కొడుకా! 264
- సీ. కావునఁ గంసాలి కప్పుఁ డాతనితోడిచెలిమి గీడ్పఱచు నెవ్వలన నైనఁ
జెలులు చుట్టలు నాక చెఱుపంగఁ జూచు నెవ్వని నైన నించుక ప్రణము గనిన
నన్ను! నీ వెన్నఁడు నాజాలివానితోఁ బొత్తొనర్చుకు వానిపొంతక జనకు
వాడ తాఁ బ్రేమిని వచ్చెనేనియు నీవు గను విచ్చి చూడకు కదియ నీకు
- తే. మనిన మున్నిది కుంభి చేసిన యనర్థ మెఱింగి యిటు పల్కెనో బుద్ధిగఱవలసి
చెప్పెనో యెట్లుచెప్పినఁ జెప్పె గాక, నాకుఁ దార్కాణ యయ్యె నీనాతిపలకు.
- క. అని తనకుఁ గుంభి యొనరిం, చినకీడు దలంచి వానిఁ జెఱుపక యిట్లుం
డిన నేపురుషార్థం బగు, నని యూహింపంగ మఱియు నది యిట్లనియెన్. 266
- చ. 'మనపురి యేలు నాతనికుమారిక సజ్జనురాలు దానిపే
రనుమతి పేదసాదులకు నారసి యన్నము పెట్టుచుండు, నో
తనయుండ! నాకు నవ్వనితధర్మ మొకండు గొఱంత లేదు న
న్మఁగఁగొన దల్లితోడుక్రియఁ బ్రేమిని ముచ్చట లాడు నెవ్వడున్. 267
- క. ఆవనితారత్నము మన, పూవులు గొనుఁ గాని యొండ్లపువ్వులదెసఁ బో
దేవేళ నైనఁ బ్రియపడి, రావించును దానివలన బ్రతికిలిఁ జూపిన్! 268
- క. అనిన విని దీనివెరపున, ననుసంధింప నగుఁ గార్య మన్యోపాయం
బున సాధ్యము గా దని య,వ్వనజాననఁ జేరఁ బిల్చి వాఁడి ట్లనియెన్. 269
- ఉ. 'పంతము పల్కెద న్నినుము పార్థివపుత్రికి నాదుమాట యొ
క్కింతయు నీనులం జొనుపు మింతియ చాలును మున్ను నీకుఁ దా
నెంత ప్రియంబు సేయు నది యింతటి ముమ్మడి యైనఁ గాని నీ
వికటనుండి నాపలుకు లెన్నఁడుఁ బాటి యొనర్చుకుండుమా!' 270
- ఆ. అనిన 'నద్దిరన్న! యది మాట గాదు నీ, వెవ్వ రాలతాంగి గొప్ప రిట్లు
పలుకుఁ దగునె యందుఁ బ్రాపించుకాభిమెంతైన నొల్లఁ జూపు రన్న! వడుగ!'
- వ. అనిన నతొ 'డే నిత యదివేకినే! మనకుం గీడగుపనికి నిన్నేల పంపుదు? నేనుం
గొంచెంబ పలికితిం గాని యీప్రసంగంబు విన్న నది నీకు నతిప్రసాదంబుగాఁ
గట్ట విచ్చు ముమ్మాటికి నామాటఁ ద్రోపుసేయక చేయవలయు' నని యొక్కనవరం
బిచ్చి యిది గొనిపో మ్మని యి ట్లనియె. 272
- క. 'కొనిపోయి నీవు వెఱుపక, యనుమతి నేకాంతవేళ నల్లనఁ గదియం
జని కల దొకవిన్నప మని, మును చిత్తము సావధానముగఁ జేసి తుదిన్. 273

- ఉ. ఎప్పుటియట్ల పువ్వు లిడి యీనవరం బటు చూపు చూపినం
జెప్పెడిదేమి యారవణి చెడ్డధనం బది చేరినట్లుగా
నప్పుడు సంతసిల్లి యిది యవ్వల నెవ్వరు తెచ్చి రన్న నె
జెప్పుము పోయి రాఁ దడవు నేయకుమీ ఫలసిద్ధి గల్గెనున్. 274
- వ. అనిన నది యట్ల చేసె నారాజనందన తనమనంబున నద్భుతకోకహర్షంబులు
ముప్పిరిగొన నిట్లని వికర్షించు. 275
- క. 'ఇది నాతలనవరం బగు, నుదితార్కనిభూండు మల్పియుండు ప్రియమున నాఁ
డిది దాన పుచ్చుకొనియెఁ దనదునవరము నాకు నిచ్చె నచ్చినప్రేమన్. 276
- మ. గహనాంతంబునఁ గుంభిఁ దోలి నను నాకాశాభ్యగుండై దురా
గ్రహబుద్ధిం గొనిపోయినట్టిదనుజుం గాంతాసమేతంబుగాఁ
బ్రహరించె నివిడిపించె నన్నుఁ దుది నప్పాపాత్తుచెయ్యె న్నటా
గుహలోఁ జిక్కె నతండు వెల్వడియెనొక్కొ నాదుభాగ్యంబునన్. 277
- క. వెలువడి వచ్చి యతం డీ, చెలువ గృహము గూడవృత్తి జేరెనొ కాదే
నిల సినవరం బీకో, మలితనయఁనిఁ జేరు టేమి మార్గ మగునొకో. 278
- వ. అని చింతించి యాయెంతి యిట్లనియె. 279
- క. 'ఆపావఁడు సీతనుజుఁడొ, నీ పెంపుడుబిడ్డఁడొ' యనిన నిట్లనుఁ 'ద
ల్లి! వఱగడువున బొంకఁగ, నోవ నతనిఁ జెచ్చుకొంటి నొకచందమునన్. 280
- క. పెంపుడుగొడు కై నంతసె, పెంపు దఱగె నెట్లు జగదభేద్యుండు కృష్ణు
డింపారఁగ నందునకుం, బెంపుడుకొడు కగునొ కాఁడొ పెక్కేమిటికిన్. 281
- ఉ. పెద్దయుఁ గాల మేను మును బిడ్డలఁ గానక పెక్కు నోము లే
ప్రాదును నోచి నోచి నురపూజ లొకప్పుడుఁ జేసి చేసి నే
నెద్దియుఁ గాన నైతిఁ దుది నేమి తపంబుననో యితండు మా
యొద్దకుఁ జేరె వానిఁ గని యూఱుట గాంచితి మెల్లమెటలన్. 282
- ఉ. మమ్మ నతండు చేతినక్రమంబును జెప్పెద నంచుఁ గుంభి కో
వమ్మన వానిహస్తములుఁ బాదములు న్నెఱికించు టాదిగా
నమ్మదిరాక్షికి వరుస నంతయుఁ జెప్పిన నన్నిలోముగా
నెమ్మది నిశ్చయించి చెడునే యిటు గార్వ మపాత్రసంగతిన్. 283
- క. కుంభి యంట రాజుతెఱుగున, దంభంబున మెలఁగఁ గటకటా! ఖండితుండై
కుంభినికొడు కంట పొరలేడి, సంభోరుహభవునినేర్పు లాఱడిఁ బోవన్, 284

- క. అని మది బొగులుచు దానికిఁ, గను తనియఁగఁ గట్ట నిచ్చి 'కాంతా! విను నీ
తనయఁడు సద్గుణశీలుఁ డతనిఁ జూడఁగ మాకు నెవ్విధంబున నబ్బున్'. 235
- వ. అని పలికి తత్క్షణంబు. 286
- ఉ. బాతరపేరు చెప్పి రథసంబునఁ దల్లి కుఁ దాను గూడి యా
నాతుక త్రోవ చూడఁగ వనంబునకుం జని యగ్నిలోమప్పు
ధీశ్వలనాథు నవ్వికృతవేషిఁ గనుంగొని వృక్ష మెక్కి యిర్
చేతులు వ్రేల్చివట్టు లవశిక్రమానసయై వణింపుచున్. 287
- ఉ. 'హా! జగదేశవీర! భవదంఘ్రి'కరాజ్యము లెందుఁ బోయె నే
రాజులు నోర్వ లేనిబలురక్కను నోర్చినయట్టిసివు ని
స్తేజము నొంది యల్పునిగతిం గొఱిమాలినక్రక్తి-మీఁద నీ
యోజ ననాథుపాటు వడ నోగిత మైతె మదీయవల్లభా!
- 283
- క. ఘనసమరవిజయపటుగ, ర్వనిరూఢుని గాఁగ మున్ను వ్రాసినచే నె
ట్టన నినుఁ బఱిమొండెము గృమ్మని వ్రాయఁగఁ జేతు లెట్టు లాడెనొ విధికిన్. 289
- చ. కటకట! కుంభి నీకుఁ జెలికాఁ డని నీ వెనువెంటఁ ద్రిపుఁగా
నిటువలె నయ్యె నింక నిటు లేటికి మాటలు నిన్నుఁ జూడఁ గాం
చుటఁ గృతకృత్య నైతి' ననుచుక వెన దగఱ నేగి వానిఁ గౌఁ
గిటఁ గదియింపఁ దజ్జనని క్లేశము నొందుచుఁ జేరి యిట్లుచున్. 290
- క. 'అమ్మమ్మ! యేల బ్రతునెతి, యిమ్మనుజాధముఁడు పీఁడు నెక్కడిమగఁడే
యుమ్మలిక యుడిగి రమ్మా, కొమ్మ! వినియెనేనిఁ గుంభి కొఁపించు జుమి'. 291
- ఆ. అనినఁ దల్లిఁ జూచి యరయక లేనిరాజ్యంబు గాక పాపజాతి యైన
కుంభిఁ బెద్దఁ జేసికొని యుత్తమక్షత్ర, వంశజాతు నితని వదలఁ దగునె. 292
- క. నీమగనియు'పేక్షఁ గదా, నామగనికి నింత పుట్టె నాఁ డాతనితో ,
నేనుంటి నేను జెప్పిన, నామాటలు నమ్మఁ డయ్యె నను జుకించెన్. 293
- క. నావచనముతెఱఁ గప్పడు, నీ వెఱుంగవె కల్లతోను నిజ మొపునె పా
పావేళుఁ దగుకుంభికి, దా వెఱచి గదమ్మరాజు ధర్మము వదలెన్. 294
- క. మర్యాద లేనిరాజ్యము, నార్యజనులు లేనిసభయు నద నై సతఱి
గార్యముఁ గొననినచివుచా, తుర్యమును వ్యర్థ ముద్రు తొల్లిటిపెద్దత్. 295
- క. పో నున్నఁ బోక మానునె, రా నున్నది మున్ను నాపురాకృత మిట్టుల్
కానున్న చేల తప్పుచు, నే నెవ్వరి నింక నెగ్గు లెన్నఁగ నేలా! 296

క. నా కింక నితనితోడిద, లోకము నీ వరుగు' మనిన లోలాక్షి మదిన్
శోకించుచు జని చెప్పె మహీకాంతున కంతపట్టు నేకాంతమునన్. 297

ఉ. చెప్పిన నమృతీశ్వరుండు 'నీ! కొఱమాలినమొండివాని కే
చొప్పునఁ జిక్కెనో తరుణి చుట్టలలోఁ దలవంపు చేసె నా
చెప్పినమాట మున్ సరకు నేయక కుంభిఁ దొఱిగి యుండఁగాఁ
ద్రిప్పి విధాతృఁ డీదెనకుఁ దెచ్చెనె మెచ్చనివారిముందటన్. 298

క. ఇప్పుని యుక్తము గాదని, యప్పుడుచుకు బుద్ధి చెప్పి యదలుప కున్నన్
ముప్పుగు' నని యడిచివడుచు, నచ్చడ చని కూతుతోడ నజవత్తుఁ దరున్. 299

ఉ. 'అడిక దెచ్చుకొంటి తగునమ్మ! తనూభవ! యిట్లు లైన నీ
తోడిమూరికల్ నగరే! ధూతకళంకుని గుంభి నొల్ల కీ
మ్రోడున కీవు గూర్పు టిది మోగము గాదె తలంచి చూడ నా
తోడు మదీయబుద్ధి విను దుఃఖము గట్టకు మాకు ముప్పునన్. 300

ఆ. అనినఁ దండ్రి జూచి యనుమతి యిట్లు, 'నేటిమాట లాడె దెఱుక మాది
నీకుఁ గుంభి గాని నాకు వాఁ డయ్యమే, ధ్యంబులొనిక్రిమివిధంబు నుమ్ము. 301

క. ఈరాజకుమారుండు దనుఁ, గారవమునఁ బెరువఁ బెరిగి కడుఁ గ్రొవ్వి కడే
వారక వాఁ డిటు చేసెను, మీరీమొన లెఱుగ రిదియె మీదువిమర్శల్. 302

క. మీతో నాఁడును జెప్పనె, పాతకుఁ, డగుకుంభిమాట పాటిగఁ గొని మీ
రాతని నుపేక్ష చేసితి, రాతఁడు నఱికించె నితని నన్యాయమునన్. 303

లే. రాష్ట్రమున నైనపాపంబు రాజుఁ బొందు, షీలిపుపాపంబుమఱిపురోహితునిబొందు
మగువ చేసినపాపంబు మగనిఁ బొందు, శిష్యుపాపంబు గురుఁ బొందు నృప్తియందు.

ఉ. కావున వాఁడు చేసినయఘంబు భవత్కృత మయ్యె నింక నే
లా విరసోక్తు లూరక తొలంగుము భర్తయ నూవె భార్యకున్
దైవము వెఱ్ఱివాఁ డయినఁ దామసుఁ దైనను నంగహీనుడై
చేవ యడంగి యున్న నిరసెంతురె భర్తఁ బలివృతాజనుల్. 305

క. అని తన్నుఁ దూలఁ బల్కిన, యనుమతిమాటలకుఁ గలగి యజవత్తుండు ము
న్నును నిది యిట్టులు వల్కె ని,తనివలనం దెలియవలయుఁ దక్కఁగ యనుచున్.

ఉ. అవిధుఁ డగ్నిలోముఁ గదియం జని లేకువ యల్లసిల్లి 'నీ
వెవ్వఁడ వన్న! నీజనకుఁ దెవ్వఁడు! మత్సురి నున్నకుంభి దా
నెవ్వఁడు! నీకు నీవనిత యే మగుఁ! జెప్పఁ గదన్న! కాన లే
కిండ్రిఁ జిక్కు దుల్పెద మనేకదినబులనుండి నావుడున్. 307

- వ. తనపేరు తాను జెప్పవలసె నని విషాదంబు నొందియుం గాలస్వభావంబు గదా
యేమి నేయ వచ్చు నని తలంచి యిట్లనియె. 308
- క. 'పావకలాముడ నే నో, భూవర! యంభీరనృపతిపుత్రుడ నస్త
త్రేవకుడు కుంభి యనుమతి, నావనిత స్వయంవరంబునం బడసితి నేన్.' 309
- క. అని తనకు కుంభి యొనరిం, చినద్రోహము లెల్లఁ దెలియఁ జెప్పిన విని య
జ్ఞనాయకుఁ డాకవ్వుని, గొనిరం దని పనిచె నుభటకోటిఁ గినుకతోన్. 310
- చ. పనిచినఁ గాలకింకరులభంగి రయంబున నేగి ముచ్చుఁ బ
ట్టినక్రియఁ జూట్టుముట్టి 'చెనఁటి! చెడుకాలము వచ్చె నీకు ర'
వ్వుని వెనఁ బట్టి తెచ్చి నరాధిపుఁ డాతనిఁ జూచి 'చెల్లరా!
కనికరమేది యీ ప్రభువుకాకులుఁ జేతులు నిట్లు నేయుడే.' 311
- మ. అనినన్ 'శత్రుఁడు వీడు నాకు మృతుఁ జేయం జాల కిట్లేమి జే
సినఁ దప్పా? ననుఁ బట్టి తెచ్చి నభలా సిగ్గంతయుం బుచ్చె దే
మువచ్చున్ నృపు లెందు ముగ్ధులు గదా యజ్ఞానినే నేమి న
జ్ఞులన్ ద్రోహములేక చేయుచునికిన్ నైరితునే యెన్నడున్.' 312
- క. అని యాడి నడచుకుంభిం, గనుఁగొని కోపించి రాజు కడఁ జన 'కోరీ !
నిను సంతవానిఁ జేసిన, జనబలిసుతుఁ డితఁడు నోరు సావదె యుంకన్. 313
- క. నీ వెంత రోసి యాడినఁ, బో విడుతుమె నిన్నుఁ బట్టి పొరిగొందుము గా
కీవదరుటఱపు లిం కీ, రావున వెల నేయ వేమిటను గెల్పదురా? 314
- లే. చావుకల నైన నిండుక సత్యవాక్య, ముగ్ధింపుర నీ వన్న సూరకుండె
* గారుడినుచేతఁ జిక్కిన ఘనతరోర, గంబుచాడ్పున ముఖనికానంబు దఱిగి. 315
- సీ. అప్పుడు గొంద టీయన్యాయకిలునిఁ బట్టి కొఱ్ఱెక్కింపఁ బాడి యండు
కొంద టీతని నందునందులు చక్కుగా బాడిద నఱకింపఁ బాడి యండు
కొంద టీతనికండ లుండంద దిగఁజెక్కి భక్షింపు మని పెట్టఁ బాడి యండు
కొంద టీతనిఁ దలక్రిందుగాఁ గట్టించి వైచర్త మొలిపించఁ బాడి యండు
- ఆ. కొంద టీతనిఁ బచ్చిగుదియల మోదింపఁ, బాడి యండు మఱియు బహునిధములఁ
బలుకుపొరజనులకలం బుడిసి యంభీరసుతుఁడు కుంభిఁ జేరఁ దిలిచి. 316
- క. 'తమ్ముడ! యేమియు వెఱవకు, నమ్ముము ప్రాణమున కలుగ నాదన సవరా
ధ మ్మేమి కలిగి బొంకక, యిమ్ముజాధిపునియెదుర నేర్పడఁ జెపుమా.' 317
- లే. అనిన 'సర్వాపరాధి నే నధిపతనము!, నీవు పుణ్యాత్మకుండవు నీకుఁ దప్ప
మోప నే నెంతవాడ నాపాపమునకు, గడమ లేదంచు జాగిలఁబడియెఁగుంభి.

- క. కనుగొని యజవత్సునితో, ననుమతి 'యిద చూడు నీకు నల్లడ నని వచ్చిన ద్రోహిమాట నిక్కం, బని నను గోపించి తిప్పుడైన చెలిసెనే? 319
- క. అనువుడు ముడిపడుబొమ్మలం, గనలేడుకన్నులును నదరుకటములు నెగఁబాఱి నమిసలునై యతఁ డి, ట్టును భటులం గుంభిఁ జూపి యాడు గఱచుచున్. 320
- సీ. 'ఈపాపకర్మని నిప్పుడ కొనిపోయి పూరివెంటులు చుట్టి పురముచుట్టుఁ ద్రిప్పి తోఁకొని వచ్చి తెకతెక నుడికెడి యుక్కుకంబముతోడ నొత్తిపట్టుఁ డినుపరాగోల నిఱికించి యంతతో నన్యకాంతోపగూహననుభంబు వైబడి కొరినఫలము చేసేతన మనసారఁ గన్దొను' ననిన నతని
- ఆ తెగువఁ జూచి యనుమతీవల్లభుఁడు 'వీని, నిట్లు నేయకున్న నేమి దాపై? భరణివతులు చేయుదండనంబునకంటె, దక్కువయ్య జమునిదండనంబు. 321
- సీ. చేసినపుణ్యంబు చెడు మాటు వల్మీన నంధ్రు పెద్దలు వీనియఘము కొంత వెలితిగా నల్పశిక్షలు చేసి యది పంచికొన నేల! యింతయి కొవ మైన వీని మీదేశంబు వెడలఁ దోలింపు నంపంగ నీ నని నమ్మఁ బల్కినాడ' ననిన నట్టిద కార్య మని యజవత్సుండు శ్వానపాదాకృతిగానురంబు
- ఆ. గాల్చి వీధు లెల్లఁ గలయంగఁ ద్రిప్పి పో, ననువుఁ డనుచు నర్హ జనులఁ బనిచే వారు నట్ల చేసి వచ్చి ర ట్టునటఁ గం,సాలజాలివాఁడు చాలఁ గీడు. 322
- ఈ. అంతఁ బలివ్రతాగుణమహత్త్వముఁ జూచి సురత్ ప్రమోదిత స్వాంతత యొప్పుఁ గ్రొవ్విరులవాన గురించిరి భామమీఁద ది గ్ధంతిసమానబాహుబలగర్వితుఁ డాశిఖిలోముమీఁద ని శ్చింతులునై కనుగొని రక్షేషజనంబులు నవ్విశేషమున్. 323
- తే. ఆపు డజవత్సుఁ డిరువుర నందలముల,మీఁద నెక్కించుకొని యప్రమేయవిభవ మొనరఁ గొనిపోయి యొక పుణ్యదినమునందుఁబెట్టి నేయుడు నిశ్చలప్రేమతోడ.
- క. అనుమతి పావకలోముని, యనుమతిఁ జరియింపుచుండె నట యొకనాఁ డ జ్ఞపవనసతిమత నల్లనిఁ, గనుగొని కన్నీరు దోఱుగఁ గాఁ బలితోడ్పన్. 324
- క. ఎల్లకుమారికలను దను,వల్లభుల ననంతరూపవంతులఁ గన్నుల్ చల్లఁగఁ జూతురు దీనికిఁ, జెల్లంబో యిట్టిమగఁడు చేపజె ననగన్. 325
- సీ. ఆజవత్సుఁ డతివ కి ట్టును 'విధికృతము దప్పించ నెవ్వరు లేరు పృథివియందు నెట్లన్నఁ జెప్పెద నితిహాస మొక్కటి సౌమీరమేదినీశ్వరుకుమారి యతులితసౌభాగ్యవతి సుశీల యనంగఁ బరగుఁ దత్సతి పెండ్లి ప్రాయ మైన జెలియలికొడుకు కీఁ దల్లఁచు నాతఁడు దనయన్నపుత్రున కిత్త మను పథుట

తే. యిట్లు తమహాన జగడించి యింతి నెఱుగ, నీక మేనల్లునికి నిచ్చునిచ్చ నాశం
దశనిరప్పించియతరగేహమునఁ బెట్టె, నదియుండనయన్న సుతుంఁడెచ్చి యట్లయ్యునిచె.

క. హరిహరవిరించు లయ్యువ, సరమున నాకాశపీఠిఁ జనిచని యచోచ్చి
నిరువురఁ గని యిక్కన్యకు, వరుఁ డిది దెవ్వఁ డని శివుఁడు వనజజా నడిగెన్.

చ. అడిగినఁ బద్మజుండు దరహానవిహసముఖారవిందుఁ డై

‘యుండుపతిజూట ! యీతరుణి యొడ్డులపా లగుఁగాని యిందులూ

నడరంగ నబ్బ దెవ్వనికి’ నన్న మహాద్భుతచిత్తుఁ డౌచు ‘నీ

పడఁతుక యింక నేనరునిపా లగు నాతని మాకుఁ జూపుమా.’

329

ఆ. అనిన నూరిలూన నెనుపోతువై నెక్కి, వచ్చుచున్న యొక్కపిచ్చుగుంటుఁ
జూపి యితఁడు సుమ్ము సువలికి మగఁ డన్న, నగుచు విష్ణుదేవు మొగముఁ జూచి.

క. ‘వీటి కదా నీతనయుని, కొంటెతనము వీరి మాని కుటిలాలక న
క్కుంటునకు నిత్తు రట యిటు, నుటివిహా పెక్కునోళ్ళవారల మాటల్.’

331

క. అనినఁ జతుర్వదసుఁ డిట్లు ‘రమ్మా! పంచవదన! యనృతంబులు ప
ల్కునె ల్రచ్చ నన్నెఱుంగవె, విను మిది బొంకైన నీకు విఱిగినవాడన్.’

332

క. అనిన నిది నిజమొ కల్లయొ, కనుఁగొందము గాని నీదుగరుడునిచే న
వ్వఁగిది యవ్వల సీపం, గుని విడిసింపు మని చెప్పె గోవిందునితోన్.

333

క. చెప్పిన నది యట్టే యగుఁ, దప్ప దితనిసృష్టిచిత్రితానైపుణ మే
చొప్పో పరికింప మనుచు, నప్పక్షిప్రభునిఁ బనిచె హరియును బ్రీతిన్.

334

క. పనిచిన మహాప్రసాదం, బని యతఁ డాక్షణమ వార్ధి యవ్వల నొకకా
ననమధ్యంబున వైచె నతని వాడును నచట నుండి దైన్యం బెసఁగన్.

335

ఆ. ఎంత ప్రాద్దు కైన నే నాఱుగృహముల, కేఁగి పుణ్యకాంత లిడినహూడుఁ
గూరఁ గడుపుఁ బ్రోచుకొనుచున్నకవటి ని, చొచ్చటి కేల తెచ్చె మేటిభగము.

336

ఉ. తెచ్చిన నేమి సర్వజగతీభరణక్షముఁ డైన యచ్యుతుం
డచ్చుగ నెల్లజీవులకు నారసి యన్నము వెట్టుచుండు నే
నిచ్చట నొంటి నున్నతటి నేల తలంపఁడు జాతరాగ్నిచే
వెచ్చుచు నున్ననన్నుఁ దగవే తన కింత యుపేక్ష నేయఁగన్.

337

క. అని కడు నాక్రొశించున, తనిహృదయము నెగు రెఱింగి దామోదరుఁ డా
తనియూఁకలి దీర్పవనా, వినతాసుత నీకు బోదువే పా మ్మనినన్.

338

వ. అతం డరిగి పరికించుచు నప్పురంబున రాజునదసాభ్యంతరంబున ఘృతపాయసా
పూపాదివిభషారభంబులం గలబోనకావడి యొకటిం గని దానింగొనిపోయి యా
పిచ్చుకుంటు మ్రోల నిడి నీ వీయశనంబు భక్షింపు మనుచుం బల్కి పక్షీశ్వరుండు
క్రమణి పోయిన నతండ్లు.

339

- ఆ. బోనపుటికఁ జెఱవఁ బుష్పాస్త్రపాదిలోని, మోహనాస్త్ర మనఁగ ముగ్ధ యొకతె
యందులోన నుండి మందస్మితానన, ద్యుతులు దృఙ్మరీచితతులు పెరయ. 340
- క. గ్రక్కున వెలువడి తనచేఁ, జుక్కలగుదివోలె నున్నసురుచిరకరం
బక్కుదివియఱుత వైచుచు, దక్కక చేతండ్లఁబ్రాలు తలవైఁ బోనెన్. 341
- ఆ. అంతః బోక కాంచనాపాత్రమునఁ బెక్కురుచులు గల్లుభోజ్యునిచయ మిడినఁ
గంటి మంటి ననుచుఁగడుపారఁ గుడిచి యవ్వనితఁ జూచి యిట్లు లనియెనతఁడు.
- క. 'ఏ నెవ్వరు? నీ వెవ్వరు, మానిని! యిటు సేయు బేమి మత?' మనవుడు న
జ్ఞానన యిట్లనుఁ జెప్పెను, వీను బలర 'వినుము నాదువృత్తాంతంబున్. 343
- సీ. మాతండ్రి సౌవీరమండలాధీశుఁ డాతనిపేరు ధాత మాతల్లిపేరు
ధాత నన్నారాజు తనతోడఁబుట్టినయతివపుత్రున కిత్త మనిన నీక
తనయగ్రజానితనూజున కిత్తు నని పూని కైసేసి నాచేత సేనఁబ్రాలు
నీముత్తియపుఁబేరు నిచ్చి యాబోనపుటికఁ జేరి తెఱచుఁ గౌతుక మెలర్చ
- ఆ. నెవ్వఁ డతఁడు నీకు వృద్ధయేతుఁ డతని వరింపు మని రహస్యరీతి నిట్లు
పనిచె నతనిపీడుపట్టుకు' నిది నాప్రసంగ మనిన నాత్మఁ బొంగి యతఁడు. 344
- క. అవ్వల నెయ్యది తలఁవఁగ, నివ్వల నెట్లయ్యెఁ గార్య మిట్టిద నుచ్చా
యవ్విధి యెవ్విధిఁ బఱచిన, నెవ్వరికిని దొలఁగ రామి యెఱుంగఁగ వచ్చెన్. 345
- చ. చరణవిహీనుఁ డట్టై ఘనసాగరభీకరవీచికానము
త్కిరపరిభాంత మైననడుగడ్డకు వచ్చి నిజోదరాగ్నిచే
సెరియుచు నున్నయట్టితుది నెవ్వరికిం బడయంగరానిసుం
దరి యిది పల్ని యయ్యెడిని దైవముచేతల కడ్డ మున్నదే. 346
- వ. అని తలంచి యతఁడు యాదృచ్ఛికప్రాప్తవివర్తనపదల కచ్చెరువందుచుండె నంత
నిక్కడ. 347
- ఆ. లగ్నవేళ యైనలలనాలలామంబు, నరసి కాన కానరాధిసాధుఁ
డింతిమిఁదఁ గిసి యెచ్చోట దాఁచితి, పాప దెచ్చి నాకుఁ జూపు మనిన. 348
- క. గరుడుఁడు గొనిపోవుట య, త్తరుణి యెఱుంగుఁ గానఁ దనకు దప్పించుకొనన్
పెరవు దలఁచి యతనిముఖంబురుహముఁ గోపించి చూచి బోవముడి వడఁకన్. 349
- క. 'భూవల్లభ! నాకూఁతుకు, నీ వేమిటిదాన వసుచు నిష్కరభావతో
నీ పల్లనాఁడు పలికితి, కావున నది మొదలుదానిగతి యే నెఱుంగన్. 350
- క. ఆలని మగఁడని యున్నెడ, నాలిపలుకు నరకుసేయఁ డట తా మగఁడే
యాలే మఱి వానికి నది, జాలిం బడనెల పట్టిసామ్యంబునకున్. 351
- క. నీ వెఱుంగవె నీజీవన, మేవారికి నీన్న వాల్చయింపఁగ నేలా
నీ పట నీపుత్రిక యట, యేవిధి యట పాము మమ్ము నేలా. తడవన్. 352

- క. అని డగ్గఱమా టాడిన, విని మార్పులుకంగ లేక విఘటితకార్యం
 డును విగతోపాయుండునై, చనియె సతండు సతుల గెల్వ శక్యమె యెందున్.
- క. ముద్దియ చేతప్పి చనిన, నెద్దియుఁ జేయునది లేక యెల్లరు నగఁగా
 నిద్దులు పెండిలికొడుకులు, ప్రొద్దు గలుగ నూరు వెడలిపోయిరి లజ్జన్.
- ఉ. అవిధ మంతయుం గని మురాంతకుఁ డంబుజగర్భుఁ జూచి వీ
 రెవ్వరితోడఁ జెప్ప కిటు లేఁగెద రన్నఁ జతుర్ముఖంబులన్
 నవ్వుచు 'నోమహాత్మ! నృపనందన నీభటుఁ జేర నింక వా
 రెవ్వరివారలై నిలుతు చెచ్చట నొచ్చెము గాచె యుండినన్'.
- మ. అనినన్ వింటి గదా పినాకి మనతో నబ్బాసనుం డవ్వు డా
 డినమాటల్ నిజ మయ్యె మెచ్చఁదగుఁ జూడీ యంచు విష్ణుండు ప
 ల్మె నటే నాతనిఁ జూడఁ బోద మని పల్మెన్ ఫాలనేత్రుండు రం
 దనియెం బద్వజాఁ డట్లు మువ్వరును నుద్యత్ప్రీతి సంధిల్లఁగన్.
- మ. బ్రహ్మజరూపంబులు గైకొని పోయి యాదంపతులపరస్పరానురాగంబును వారు
 దమకు నొనరించునతిథినత్కారంబును జూచి మెచ్చి తమనిజరూపంబులు చూపి
 విష్ణుదేవుండు వానికి నున్నతపదంబులతోన పదంబు లొనంగె బ్రహ్మదేవుండు
 డానికి నైదువతనంబు చాల నిచ్చె మహాదేవుండు వానికిఁ బరమజ్ఞానంబు ప్రసా
 దించె నట్లు వరంబు లిచ్చి వైసతేయుచేత నయ్యిరువుర సౌపీరనగరంబునకుం
 బనిచి చతుర్ముఖచాతుర్యంబు గొనియాడుచు నతని పీడ్మొని మురాంతకపురాంతకులు
 యథేచ్ఛం జనిరి సుఖీలయుం దనపోయివచ్చినతెఱంగు తల్లిదండ్రులకుఁ జెప్పి తన
 పుగనిం జూపిన సంతోషించి ధాతృభూనాథుండు వానికి దండనాయకవట్టంబు
 గట్టిన నింద్ర సేనాధిపతియైన సేనాని తెఱంగున మెఱయుచుండె నట్లు గావున.
- చ. వగవకు బ్రహ్మకల్పిత మవారిత మెందును నన్న నిట్లను
 న్నగువ సుఖీల భర్తకు జసార్దనశంభుసరోజగర్భు ల
 చుచ్చగ వర మిచ్చిన ఊతనిఁ జూచి మదిం గృప వుట్ట వార లీ
 జగమున లేరొకొ కడు నసాధ్య మొకొ యిది యంచు నుండఁగన్.
- మ. అవిధంబుఁ జూచి భావజ్ఞుం డగుపావకలోముండు వీరి నింక వగవంప నేల సకల
 జనంబులమనంబులఁ బరికించుటకు నిన్నిదినంబులు నిట్లుండితి నింతట నానిజరూ
 పంబు చూపవలయు.
- చ. అని యటు లున్నయున్కిన. నిజాంఘ్రికరద్వితయంబు లొప్పుగా
 ననుపమలీల నొప్పి యతఁ డత్తుకు చూమకుఁ జేతు తెల్లి మ్రొ

క్కినఁ బరమాద్భుతంబు మదిఁ గీలుకొనంగను బెక్కుదీవనల్
మునుకొని యిచ్చి కోర్కి తుడ ముట్టెఁ గదే యని సంభ్రమించుచున్. 360

క. అజవత్సర డతని కి ట్లున, 'నిజస్వరూపంబుఁ దెలియ నేరము గడు న
క్కజ మైనది నీచందము, భుజచరణాగ్రంబు లెట్లు పొడమెను నీకున్. 361

క. నరుఁ డనఁగరాదు నినుఁ గిన్నరుఁడవో యత్సఁడవో త్రిదివనాభుఁడవో స్వర్గా
కరుఁడవో మరుఁడవో నీ పెవ్వరు నా కెఱిగింపు మనిన వాఁ డి ట్లనియెన్ 362

చ. 'నరుఁడనె కాని నేను సరనాయక! యన్యఁడఁ గాను నీకుఁ జె
చ్చెర నిడ సర్వముం దెలియఁ జెప్పెద వి' న్నని చెప్పె నమ్మహీ
శ్వరతనయుండు బైత్యపతిశాపముచందము శాపమోక్షముం
బొరసినలాగు నన్నిదినముల్ నిజరూపము చూప కున్గియెన్. 363

వ. ఇట్లు సెప్పిన. 364

మ అజవత్సరం డలరెం దదీయనతి యాహ్లాదింఁచె దద్బాంధవ
ప్రజ మానందముఁ బొందె భృత్యతతి భావప్రీతి సంధిల్లె న
క్కజ మీరాజతనూజభాగ్య మనుచుం గైవారము లేసె నీ
ట్టిజగ ద్రోహి గలండె కుంభి యని తిట్టెం బొరలొకంబు దాన్. 365

క. ఒడలు పులకింపఁ గన్నుల, నడరంగ బాష్పములు వదన మలరంగఁ గోర్కుల్
గడలుకొనఁగ ననుమతి యుప్పుడ పెన్నిధిగన్న పేదపాలిక మెఱిసెన్. 366

వ. ఇట్లు తత్సతీద్విగీయుండై యతండు రతిసమేతుం డగుమీనకేతుండునుబోలె
బొలుపొందుచు నాట్యనగరంబునంద కొన్నిదినంబు లుండి యొక్కనాఁడు తన
మామచేత ననుక్షాతుండై భార్యయుం దాను నిజపురం బగుదివిజపురంబునకుం జని
యంభీరమహారాజునకుం గుంభిసీమహాదేవికిం దండప్రణామంబు చేసి యనుమతిం
జూపిన నారాజపుంగవుండు నిజాంతరంగం బాశ్చర్యతరంగంబుగా నతని కిట్లనియె.

ఉ. 'నిలర ముద్దుకూన! నను నెప్పుడుఁ గన్ను మొఱిగి పోయె ద
వ్వెలుపుటింతులట్టియరవిందదళాక్షుల మున్నుఁ దెచ్చి తీ
బాలిక తెచ్చి తిప్పు డిద భావజాడేవియుఁ బోనిదాని నీ
లీల దలంప నచ్చెరువు లేమలఁ గందువఁ బెట్టి తెచ్చెదే.' 368

క. అనిన నతఁ డింక దాఁపఁగఁ, బని లే దంతయును జెప్పఁబడు నని చెప్పెన్
మును గుంభియుఁ దానును నటు, చను టాదిగఁ గల్లతత్వ)సంగము లెల్లన్. 369

ఉ. చెప్పినఁ గుంభినేతలకుఁ జిత్తమునం గలుషించి వాడు నీ
కెప్పుడు నాఁపుఁ డంచు తుది నింత యొనర్చెనె వేయుఁ జెప్పినం

- దప్పునె జాతిదోషము ప్రధానిపదంబున నిల్చినాడ మా
 త్రిప్పరితండ్రి నిం కతనిఁ ద్రిప్పుకయిండిన హాని పుట్టదే. 370
- క. అని యతనిగృహంబునఁ గల, ధనధాన్యాదు లగువస్తుతతు లన్నియుఁ జే
 కొని పదహీనునిఁ జేసినఁ, జని యాలును దాను నొక్కజనపదమందున్. 371
- ఆ. కుడువఁ గూడు కట్టుకొనఁ గోకయును లేని, యధమవృత్తి నుండి రట్ల కాదె
 గుణవిహీనుఁ డైనొడుకుచే నాపద, దనక కున్నె తల్లిదండ్రులకును. 372
- వ. ఇర్విధంబున వాని నవగతలేజుం జేసి యారాజు గుణధాముం డగుపావకలోము
 భూమిపాలనంబునకు నభిషేకంబు చేసి తాను దపావనంబునకుం జనిన నతండు
 సింహాసనస్థుడై దుష్టజననిగ్రహంబును శిష్టజనానుగ్రహంబును దనకు నిత్య
 కృత్యంబులుగా ననేకవర్షంబులు రాజ్యంబు చేసి పూజ్యం బగుశివసాయుజ్యంబు
 వడనె నని యప్పుశురత్నంబు పుండరీకంబునకుం జెప్పె నని. 373
- ఆ. బ్రహ్మరాక్షసునకు రత్నమండనుఁడు చె, పృథు యువవ్యసించె భోజపతికి
 సిద్ధుఁ డంచు నిట్లు చెప్పిన విని తననంతరప్రసంగ మడుగుటయును. 374
- చ. ప్రణమదశేషకల్పషరాగనిరాసపయఃప్రపూర! మా
 ర్గణగణనిర్గతానలభిభావరిశోషితసింధురాజ! భీ
 షణదశవక్త్రవక్త్రజలజప్రజచంద్ర! నమస్తలోకర
 షణపటువీక్షణశూరణ! గర్వితదానవమానమర్దనా! 375
- క. దుగ్ధాభిశయన! యదుకుల, దుగ్ధాంభోరాశిచంద్ర! దుగ్ధమరాళ
 స్నిగ్ధయశ! యశోదాస్తన, దుగ్ధప్రియ! గోపనదనదుగ్ధసుచోరా! 376
- భుజంగ ప్రయాతము.
 రమాహృత్పయోజాత రాజీవమిత్రా! తమాలాతసీపుష్పధా మాబ్జనాభా!
 యమూనంతతస్రాత్రయోగ్యాభిధానా, సచుద్యుత్థగాధీశతైలాగ్రధామా! 377
- గద్యము. ఇది వాణీశరప్రసాదలబ్ధవాగ్విభవ లిక్తనామాత్యసంభవ సుకవిజనవిధేయ
 అనంతయ నామధేయప్రణీతం బైనభోజరాజీయం బనుకావ్యంబునందు వ్యాఘ్రం
 బునకు ధేనువు పావకలోముచరితం బుపన్యసించుటయొక దదనంతరవ్యాపకంబు
 బైనకాంభోపాఖ్యానంబును బంగుండు రాజకన్యాసంగమం బగుట చెప్పంబడు
 టయు నన్నది పంచమాశ్వాసము.

శ్రీ భో జ రా జీ య ము

షష్ఠా శ్వాసము

యవతీమృదువచనర

సాయనపరిపూర్ణకర్ణ! శశినిభవర్ణ!

మాయాతీత! సువర్ణ

స్త్రీయాద్యంహోవిహిత! శ్రీనరసింహ!

1

వ. ఆవధరింపు నువ్వుహామతి యవ్వుహీవతి కి ట్టనియె నట్లు రత్నమండనండు చెప్పు
గోవ్యాఘ్రసంవాదకథావిశేషంబునఁ బావకలోముచరిత్రంబు విని 'చిత్రకాయం
బెటు వోయె నక్కడ విని బ్రహ్మరాక్షసుం డేమి చేసె నెఱింగింపు' మని భోజం
డడిగిన సర్పటి యి ట్టని చెప్పె నాప్రసంగంబు విని.

2

క. తా నెఱిగినకథ చెప్పితిఁ, బోసీకుండెడునె యింకఁ బులి యని మదిలో
నూసినసంతసమున నా, ధేనువు దాఁ జనవు మెఱిసి ధృతి ని ట్టనియెన్.

3

క. 'పావకలోమునిచరితము, భావ మలర వింటి వింకఁ బరువుము నన్నున్
రా వలయుఁ దిరిగి వేగమ,' నావుడుఁ బులి గోవుఁ జూచి నగి యి ట్టనియెన్.

4

క. 'ఏమిటికి నెట్టుకొనియెడు, సీమాటల నాకుఁ గడుపు నిండునె పుత్ర
న్యామోహ మేల విడువవు, నాముందటఁ బ్రదుల వచ్చునా నీ కింకన్.

5

ఆ. ఆకట సీవు నన్ను నడకించి పోఁ జూచె, దేను మోసపోను గాని గోవ !
యడవిలోన నున్నయంతకె పులి యింత, యెఱుక లేని దయ్యెనే తలంప.'

6

ఉ. నావుడు ని ట్టనుం గవెల 'నావచనంబు లనర్థకంబులే ?
సీవు వివేకశీలుడవు నీ కిటు లాడుట యుక్తమే? ననుం
బోవిడు మంట ని న్నొఱిగి పోవుటకే? పదివేలు చెప్పినన్
భూవలయంబులోఁ బలికి బొంకుటయుం బ్రతుకే తలంపఁగన్.

7

తే. అడి తిరిగినఁ జండాలుఁ డంధ్రుగాని, కులము చండాలుఁ డైనను గొఱుకలేడు
బొంక కున్నఁ జండాలుఁడె పోధరిత్రుఁ, బూజ్యుడనుమాట వివరయ్య! పులులరాజు! 8

- ఉ. అచ్చటి కేగి మత్తుతుని నర్థిం గనుంగొని తుఱి నిండఁ జ
న్నిచ్చి మనంబునం బొదలునేకటిఁ బాపి శరీర మంతయున్
ముచ్చట వోవ దువ్వి తగుబుద్ధులు చెప్పి కృతార్థులై వెనక్
వచ్చెదఁ గాదు కూడ దనిన స్వతి యడ్డము చెప్ప నేర్తునే. 9
- తే. అతిథినత్కారమునకంటె నధిక మైన, ఫలము లే దండు పెద్ద లిపట్టునందు
నీవ యతిథివి నాకు నీ న్నిచట డించి, పోయి రాకున్నఁ బాపంబు పొరయకున్నె. 10
- ఆ. కన్నకడుపు గానఁ గడుఁ దిన్న గాన నే, నతనిఁ బాసి దూర మరుగునట్టి
వేళ గాన వాని పీక్షించి రాకున్న, వగపు మాన దనిన వదల వైతి. 11
- క. నీ కిష్ట మైనఁ జాలుం, గాకట్టులు నేయు' మనినఁ గారుణ్యరసో
లేకంబై తనచిత్తము, వే కరఁగుడుఁ బుండరీకవిభుఁ డిట్లనియెన్. 12
- చ. 'కొడుకుఁ దలంచి నీవు గడుఁ గొందల మందఁగఁ జూచి గోవ! ని
న్నిడిచిన నాకటం దనువు నిల్వదు నాకు గృహంబు కేగి యే
తడవును గాని రావొ శపథంబులు చల్లక నమ్మఁజాల' నా
వుడుఁ బాలిఁ జూచి గోవు 'వినవో మదిలో ననుమాన మేటికిన్. 13
- నీ. ఇంటికి నేగి నే నిచటికి రాకున్న వెలఁదులనంగర్గ విడువలేని
యతి వోవుగతికి వ్యధ్యుల మని కూడి పాడి చెప్పెడిచోటఁ బక్షపాత
మయి బల్కునాతనిగతికి నిల్లడసొమ్ము నడగోలు గని త్రోచునతనిగతికి
జట్టియుఁ బెట్టియు సంఘటించినచోట విరియఁ దన్నినదువ్వనరునిగతికి
తే. మిత్రుఁడై పొత్తు గుడిచి యమిత్రభావ, మాచరించి లో నిచ్చినయతనిగతికి
గోవు లుపవాస ముండంగఁ గుడిచినతనిగతికిఁ జనుదాన శారూలగణవరేణ్య! 14
- ఉ. గోవులఁ దప్ప లేకయును గొట్టిన లిట్టినయాతఁ డేగలం
బోవుఁ బరాంగనారతికిఁ బొంచినపాతకుఁ డెందుఁ జొచ్చు ముక్
జీవిక మంది రాచపని చేయక పాఠినపంద యేగు నే
తావున కిన్నిచోట్లను బడం గలదాన ననత్య మాడినన్. 15
- ఉ. ప్రల్లద మాడి పెద్దలకు బాధ యొనర్చునతండు తండ్రికిం
దల్లికి మాటు పల్కెడునతండును నాణొని పచ్చి యొడ్లచే
నల్ల మెలర్ప మేయఁ జనుచున్నవృషంబు ననల్పునాతఁడుం
ద్రెడ్డదనట్టిదగ్గతులఁ ద్రెడ్డదు నే నిటురాక తక్కినన్. 16
- క. ఇల శిశ్రులకు ననేవృ, స్థల మొనఁగెడునతఁడు పూర్వదత్తములగువృ
త్తుల ద్రోచునతఁడుఁ జనుపద, ములు నా కగుఁ బోయి వేగమున రాకున్నన్, 17

- సీ. అపరాహ్ణవేశయం దలిగి యాఁగొని వచ్చి యడిగినఁ బెట్టక కడపువాని
గలికి నర్థాపేక్షఁ గన్నియఁ గొనిపోయి మనలకి నిచ్చుతామనుగతికిఁ
బాపంబు లేకయె పత్నిఁ బరిత్యజించినవానిగతికి నాశ్రితచయంబు
గ్రాసంబు లేక దుఃఖముల నొందఁగ ననద్యయ మాచరించినవానిగతికి
తే. ధారవోసినధన మొక తత్ప్రతిగ్ర, హీతఁ బలుమాఱు నడించుదాతగతికి
బోవుదాన నింటికిని నేఁ బోయి మరలి, రాక తక్కిలి నేఁ బుండరికవర్మ! 18
- క. అని శబధంబులు పలికిన, విని వ్యాఘ్రము 'నీవు ధర్మవిదురాలవు నీ
కెన యెవ్వరు ధేనువ! యే, నిను నమ్మితిఁ బోయి రమ్మనినఁ బటుబుద్ధిన్. 19
- చ. పులికిఁ బ్రదక్షిణించి తలఁపుం బలుకుకొ నదృశంబు గాఁగ న
స్థలితవిలాసయాన మెనఁగం బురకేఁగెఁ జతుస్త్వనంబులుం
బలసి పొదుంగు వ్రేగు పలువంగ గభీరవంబుతోడ వీ
ధుల నడయాడుబాలకులు దోరపుభీలి దొలంగి పాఱఁగన్. 20
- ఉ. ఆయతరీతిఁ దద్ధని రసాయనమై చెవి సోక నప్పు డం
బే యనుచుం బ్రతిస్వనము పెల్లంగఁ జాపుచుఁ బాటి ధేనువుకొ
దాయఁగఁ బోయి వేడుక నొడ లిదలింపుచు వాలమార్పుచుం
బాయక గుప్పచుం గుడిచె బాలవృషంబు నిజాంశదుగ్ధముల్. 21
- తే. కొడుకు చను గ్రోలుచున్నంతదడవుఁ దల్లి, యడుగు దిరుగక కదలక యన్యచిత్త
గాక వై నీగ సోకినఁ గదల కుండె, నెమ్మి బాహుధేయపు నిలిపినట్లు. 22
- చ. కనుగొని యప్పు డాగృహిణి కౌతుక మందుచు వచ్చి తద్దన
స్తనములచాయఁ జేరికలకం బటు సాచిన దాని నిండెఁ బో
మ్మని కొనియాడ నర్హ మగునట్లుగ నుజ్జును దాయి లేక చ
య్యనఁ బిలికెన్ సుధాసమనమంచితసారవయఃప్రపూరముల్. 23
- వ. ఆయ్యవసరంబున- 24
- సీ. పొట్టపొంగునఁ దల్లిపొది వాసి వీధికిఁ బాటి క్రమ్మఱుఁ బెద్దవరువుతోడఁ
దలయెత్తి చూచుచుఁ బలుమాఱుఁ దనుఁ దల్లి పిలువంగ నిటనటఁ బొలసియాడు
నిలమిఁద మో మిడి యే మేని మూర్ఖునుఁ బసివెట్టికొనుచుఁ దత్ప్రాంతమందు
నంతంతఁ బసివిడ్డ లడ్డంబు నుడిసిన జంకించి మిన్నంటఁ జొకళించు
తే. నిట్లు శ్రేణవక్రీడల నెనుగుచున్న, కొడుకుదానఁ జూచి కన్నీరు గుక్కు కొనుచు
'గటకటా! యిట్టిసెత్తురుఁగందు నిచటఁ వైచి పోవంగ వలనెనే నీచగతికి. 25
- ఆ. తల్లు లరుగుచేరఁ దనయాడుకొడెలు, సద్దమలాసురకి నెదురువాఱు
దాను గూడ పాటి కనమాతృహీనతఁ, జెలిసి విడ్డఁ దంతదలకఁగున్నె! 26

ప. అని శోకించుచు మఱియును.

27

ఉ. 'ఏ దనుఁ బాసి పోవు తెఱఁ గెద్దియఁ గానఁడు వీఁడు నెవ్వరిం
దాఁ దిరుగం దొడంగెఁ బులి తద్దయు నాఁకొని యొర్వలేక నా
మీఁద నసత్యదోష మిడి మిన్నక పోవునో యింక నాకు ని
చోచ్చ దడయంగ రా' దనుచు సూనుని డగ్గటి ధేను విట్టనున్.

28

క. 'నిన్నుఁ గని యిన్నిదినములు, చ న్నిచ్చితి నేను ఋణవశంబున నీక నీ
పెన్నెఁడు నన్నుఁ దలంపకు, మన్న! మమత్వంబు విడువు మన్న! మనమునన్.

29

క. మమకారంబు నహంకారము సంసారానుబంధరజ్జువు లని చి
త్తముల వివర్జితురు సం, యము లీవును నడుపుమా తదాచారంబున్.

30

క. అడకు మసత్యభాషలు, కూడకు గొఱగానివానిఁ గొంకక యొరు తె
గ్గాడిన నెదు రు త్తర మీఁ, జూడకు విని విననివాని చొప్పునఁ జనుమి.

31

క. ఒంటి చరింపకు పొలమున, నింటికిఁ గడుప్రాద్దు గలుగ నేతెంచుచు రా
పెంటఁబడి పొడుచుగోవుల, జంటః జనకు క్రయ్యబడకు సందడి యగుచోన్.

32

క. అంగజకేళికిఁ దివిరెడు, పుంగవులను మనరు కవిసి పారాడకు వీఁ
కం గాలు ద్రవువృషభము, లు గదియకు తెవులుగొంటులం గూడకుమి.

33

క. తొడుకు దినఁ బోవుపసరము, బడిఁ బోకుము తురగ గార్తభద్విరదాక్షుల్
నడచువధంబున కడ్డము, నుడియకు దుర్జనులు మెలఁగుచో నిలువకుమి.

34

క. నూతులదరులను లోతగు, పాతటికనవులను నెట్టివచ్చిక యెన్నుకొ
బ్రాలిపడి మేయఁబోకుము, మూలి నిడకు ముగ్ధసత్త్వములు గలసిటన్.

35

క. ఏను గలిగి యుండఁగ నెవ్వనికి నిను ముద్దుసేయ వాలాయ మగుకొ
గాని యిటమీఁద నెవ్వఁడు, గానికిఁ గైకొనక చుల్కగాఁ జూచుఁ జూమి.

36

క. చులుకన జలరుహతంత్రువు, చులుకన తృణకణము దూది చుల్కన నుమ్మి
యిల నెగయుధూళి చుల్కన, చులుకన మఱి తల్లి లేనినుతుఁడు కుమారా!

37

ఉ. కావున నిట్టిలాభువము గానుపకుండఁ బ్రభుత్వముకొ గుణ
క్రి వెలయంగ నజ్ఞులఁ జెంది తదీయహితోపదేశముల్
స్థివిమలాంతరంగమున నిల్పుము కాని నిరర్థగోష్ఠికిం
బోవకు మయ్య దుర్గములఁ బొందకు మయ్య వివేకహీనకన్.

38

చ. అని తగ బుద్ధిఁ జెప్పెడునిజాంబు గనుంగొని తత్తనూజుఁ డి
ట్లున 'నిది యేమి తల్లి! యిటు లాడెడు విప్రుఁడు నిన్ను నర్థకాం
క్ష నొకని కప్పెనో తనదుగాదిలిపుత్రికి నీ దలంచెనో
యొనయఁగఁ బుణ్యకాలమున నెవ్వరి కేనియు ధారపోసెనో?

39

- ఉ. నీ వెట పోయె దేను నట నీవెనుకం జనుదేరఁ జాలనే
గోవును గ్రేవుఁ దల్లి మఱుగుల్ల నొనర్చువివేకహీనుఁ డే
తావునఁ గల్గునే! కటకటా! నను డించి యశ్లేష్ట బుద్ధిమై
బోవుతలంపు నీ కెటులు పుట్టె విచారము చాలవోకదే.' 40
- మ. అనినఁ గ్రేవుమాటలకు మిక్కుటం బగునక్కటికంబు మనంబునం బొడమ నగ్గో
విట్టనియె. 41
- క. 'ఇద్విప్రవరేణ్యుఁడు నను, నెవ్వరికిని నొనఁగఁ డేన యేగెద వినుమం'
చవ్వివరము సర్వంబును, నవ్వత్సముతోడఁ జెప్ప నది కడుభీతిన్. 42
- క. పిడు గడిచినక్రియ నీటె, బొడిచినగతి గుండె పగిలి భూస్థలిమిఁదన్
బడి పొరలుఁ దన్నుకొను ను, గ్గడువుగఁ గన్నీరు నించు గడగడ వడఁకున్. 43
- క. 'దే' యనుఁ 'దల్లి! నీ వెట, పోయెద?' వకు 'నన్ను డించి పులివాతఁ బడఁ
బోయెదవే?' యనుఁ 'జెల్లం, బో?' యను 'నింకెటి బ్రతుకుసో నాకు' ననున్. 44
- క. ఇద్విధమున శోకింపఁగ, నవ్వత్సశీరంబుమిఁద నానన మిడి 'నీ
వెవ్వరికిఁ గాఁగ వగచెద, వివ్వలవనిజాలిపడఁగ నేటికిఁ బుత్రా! 45
- చ. అరుదుగ సత్యవాక్యము సహాయముగాఁ బులితేనినక్రగ
హ్వార మనుపెద్దత్రోవను రయంబున స్వర్గసుఖంబుఁ జూఱి
నరుగుచు నున్నదాన నిది హర్షము నొంచెడువేళ గాక దు
స్తర మగుశోకముం బొరయుదానికిఁ గారణ మేమి చెప్పమా. 46
- క. పుట్టినప్పటికే జావును, గట్టి పృథా మరణ మొందుకంటె బుధులకున్
దట్ట మగుకీర్తిసుకృతము, లిట్టలముగఁ గల్గుచావు లింపులు గావే. 47
- ఉ. శోకము దక్కి లెప్పు గుణశోభిత! నీ' వనఁ దల్లివాక్యముల్
గ్రేకొని తత్తనూభవుఁడు కంపము నొందుచు లేచి 'యక్కటా!
గోకులభూష! నీకు సమకూరెడుశాశ్వతపుణ్యలోకముల్
నాకు నగమ్యదేశములే? నన్నును దోఁకొనిపోయి' నాపుడున్. 48
- క. 'సంతతి యెడఁగెనంతన, నెంతటిపుణ్యగతు లైన నెడఁగెను నని నీ
ద్ధాంతము విను నాకమ్మఁడ! చింతింపకు మొక్కతెలివి చెప్పెద నీకున్. 49
- క. మఱుదు మహిఁ దల్లిదండ్రుల, బ్రతిదినమును బ్రోచు నన్నపానాదులచే
మృతు లైనపిదపఁ బితృదే, వతపూజలఁ జేసి వారి వదలక ప్రాచున్. 50
- ఉ. కావునఁ బుత్రజన్మము జగంబున భుక్తి నిత్యముక్తిం
ధావల ముద్దు నిచ్చుఁ గని భస్మత నొందిలి మత్స్యనిత్రవం

- కావలి నీకతంబున నిరంతరమై కొనసాగెనేని నా
దేవనివాస మాది యగునివ్యవదంబులు నాకుఁ జేకుఱున్. 51
- ఆ. ఇంకఁ బెనఁగ వలన దిచట నేఁ దడసిన, నచట నవృతవోష మావహిల్లు
దాన. జేసి యగు నధమలోక మంత నేయంగ నేల పనుపవయ్య నన్ను. 52
- చ. అని యిటు లెట్టకేలకు నిజాత్తజుతోకదవాగ్నికీల లా
య్యన పచనాంబువర్షమున నాఱుగఁ జేయుచు దాని నచ్చటం
గొనకొని యుండఁగా నిలిపి కూరిమితోఁ బులి యున్నయట్టియ.
వ్వనమునకుఁ రయం బెనఁగ వచ్చుచు నుండఁగ నంత నక్కడన్. 53
- వ. అప్పులి యిట్లుని వితర్కించు. 54
- క. 'పాటి గలదె పసరమునకు, ప్రేటలవం గదిసినపుడె విఱువక నే న
మ్మాటల బేలంబడితి మొగ, మోట దరిద్రత్వమునకు నొగి బొత్తయ్యెన్. 55
- క. తా నొకనిజమరిపాలెం, బూని పలికెఁ బెక్కుకపకములు కడఁపఁ దా
గానియదివోలె నాకొని, యే నిచ్చట నున్నిఁ దలఁప దెటువోయెనొకొ. 56
- క. పోఁ దడవు లేదొ క్రవ్వుటి, రాఁ దడ వది లేదొ యీశురభి యణకించెన్
మీఁ దెఱుగ నైతి నటమట, సీఁదించి యథేచ్ఛ జనియె నింకే మందున్. 57
- క. పులిచేతఁ జిక్కి యొకయి, మ్మల విడిపడిపోయి దానిముందటి కేగో
పులు మరలి వచ్చు నేలా, తలపోతలు నోరికండ తప్పెం దప్పెన్. 58
- క. ఏ దానితోడివలమున, నేదినమున నైన నొక్కయెడ నడరి గళ
చేదము నేయక యూరక, పోదునె యిటు గాక యున్నఁ బులిసే నేఱున్. 59
- చ. అని యుదరాగ్నిచే బరవశాత్త కయై ధృతిమాలి నెప్పునం
బునఁ దలపోయుచున్న పులిముందటి కప్పుడు వచ్చి నిల్చెనో
యనఁగ మహాద్భుతం బగురయంబునఁ దా బఱతెంచి ధేను వి
ట్టను 'నిది ప్రాప్తదాఁక గడునాకొని యేక్రియ నుండితో కదే. 60
- ఆ. ఇంతతాల్చి లేక యిల న్నిట్టియకృతంబు, లెట్లు సంభవించు నేరికైన
నీనిమిత్తమై కదా నాతనూజుని, బుజ్జగింపఁ గంటిఁ బురికి నేగి. 61
- క. నామన సొక్కటి యయ్యెను, నీమనసారఁగ భుజింపు నీ కే నధిక
ప్రేమమున నమర్పించితి, నామే నిదె పుర్యాగలికి ననుఁ బుచ్చవనా. 62
- ఆ. అనిర దానితెగువ కద్భుతస్వాంతుడై, పుండరిక 'మేను బట్టి పెరిగి
యింతవాడ నైతి నింత నిమ్మకటుల, నిట్టిధీరమతుల నెఱుగ నేయ. 63

ఉ. ఇట్టిమహానుభావులకు హింస యొనర్పి దురంతదోషముల్
గట్టికొనంగఁ జాల మఱి కల్గవె మాంసము లొందుచోట? నీ
పుట్టువునందు నన్ను ఘను పుట్టంగఁ జేసినయట్టిదై వ మీ
పట్టువఁ బూరి మే పెడినె? ప్రాణము లింత నె పోవుచున్నవే? 64

మ. అని యాధేయపుఁ జూచి 'సీవిమలసత్యప్రాధిక్' మెచ్చు వ
చ్చె నినుం జంపంగఁ జాల నీదుతల గాఢార్థ మిప్రాద్దు పా
మ్ము విజావాసము చేర నీసఖులు సమైదంబునుం బొంద నీ
తనయుం దత్తనురాగముం బొరయఁ జిత్తప్రీతి మై నొందగన్.' 65

వ. అనిన నప్పలికి నమ్మెద వి ట్లనియె. 66

క. 'మెత్తనిమనసే నాయది, యెత్తి యిటులు చూడ నేల యోపుణ్యుడ? నే
నిత్తనువు నీకు మును వాగ్దత్తము చేసినది కాదె కథ లేమిటికిన్. 67

అ. చనువు చెఱువ వైతి ననుఁ బోయి రానిట్టి, తదియ చాలుఁగాక యందరవహ్ని
వేగుచున్న నిన్ను విడిచి యే మని పోదు, గెలుచునంతదాఁకఁ గలదె పాడి. 68

సీ. ఉదరాగ్ని పెట్టున నొడలెల్ల శుక్కుమై వాతెఱి వరువట్టు వట్టఁ దొడఁగ
నకలేంద్రియంబులు వికలభావంబు చేకొనియె వీఁపున నంటుకొనియె గడుపు
ప్రాణంబు లాతురపడఁ జొచ్చె నిట్టూరకుండుదే ప్రొద్దు భానుండు గ్రంథ
బగలింటియుపవాసభారంబు దీఱి మద్రక్తమాంసముల నక్తమ్ము నేయు

అ. మంతఁ బుణ్యురాలనై యేను దివ్యచి, మానయానమున నమానమహిమ
తనర నిన్నుఁ దలఁచుకొనుచు నెప్పుదిఁ బోదు, సూర్యులొకమునకు నోమ్మగేంద్ర!'

క. అని గంగఁడోలు బిగియంగఁ, దనమెడ యెత్తుకొని కపిల దగ్గఱఁ జరుఁచె
చినఁ జూచి పుండరీకము, వెనువెరుకకె పోవుఁ గాని విఱువదు దానిన్. 70

సీ. 'కుడువంగ' రమ్మని తొడరి చుట్టముఁ బిల్వ 'నాఁకలి గా దొల్ల' నమఁచుఁ బెనఁగు
నతఁడును బోలె నాతతశోభనాంగియై తనరు నాధేయరత్నంబు దన్ను
భక్షింపు మని పట్టువఱువ నద్యోజ్ఞానకాలియై వరగుకార్దూలవిభుఁడు
దా నొల్ల నని చల్కఁ దమకాన నొకకొంతదడవు ముహుర్భాషితంబు లిట్లు

అ. జరుగుచుండ గోవునత్యవాక్కుద్ధికి, బులికృపానమగ్రబుద్ధికిని బ్ర
నన్నులైరి సురలు సాధువాదము లుల్ల, సిల్లె గగనవీధి నెల్లయెడల. 71

వ. అయ్యవసరంబున. 72

సీ. మనిచేత నఱుకుదు బడియున్న యెఱకలు మగుడఁ గాంచినమేరునగ మనంగఁ.
భవనుచే దూలక ప్రకటప్రభావంబు పడసినమేచకాశ్రం బనంగఁ

బొలసి యదృశ్యమై పోవక శృంగారమిశ్రమై యున్నట్లొప్పుట గనంగ
నుదువీధి జరియించు టుడిగి భూలోకంబు జూడ వచ్చినదొడ్డచుక్క యనంగ

అ. వైనలేయుం డలర వానివై దనదివల్ల, కాయ మమర మణియుం గొస్తుభంబు
సురమునందు నొరయ మురవైరి ప్రత్యక్ష, మయ్యె ధేవునకు వ్యాఘ్రమునకు. 73

వ. ఆదివ్యరూపంబుగన్దొని యత్యాష్టాదంబునంబొదలువృద్ధ యంబులతోనమ్మెదవును
నవ్వలియును నవ్వరుపోత్తము చరణసరసిజంబులు తమశిరంబుల ధరియించిన నవ్వ
డవ్వివాగవాహనుండు త్రివాహనుం డైనట్లుండె నవ్వికేవంబు చూచి యనిమిష
లిట్లని స్తుతియించిరి. 74

చ. 'కలవలం దమ్మలకొ సమవికాసము నొందంగ జేయుకొలంగ
న్నులు గలసికుం బొన్నును మనోజ్ఞరథంబును నాగతద్విరో
ధు లయినసికు నారయం జతుర్భుజ! చేయంగ రావె గోవునుం
బులియును శత్రుభావముల బోనిడి మైత్రి యొనర్చునట్లుగన్. 75

క. దైవం బాదిగఁ దిర్ఘ్న, గీవులు తుది గాంగఁ గలయశేషము నీయా
జ్ఞావిలసితవర్తనములు, గావే నీమహిమఁ జెలియఁగలరే యితరుల్.' 76

వ. అని కొనియాడుచుండి రంత నయ్యనంతుండు దక్కోవ్యాఘ్రంబుల గారుణ్యదృష్టి
నీక్షించి 'మీనచ్చుర్రంబులకు మెచ్చితిం జెటొక్కవరం బిచ్చెదవేడుం' డనిననవి
'దేవా! భవద్వివ్యలొకంబు మాకుం బ్రసాదించవలె' నని ప్రార్థించిన. 77

క. ఇచ్చితి ననుచుం జనియె వి, యచ్చరతతి పొగడ విష్ణుఁ డనియును జనియెకొ
జెచ్చెరఁ దమతమ నెలవుల, కచ్చుగఁ దుది నొదవెం గోర్కు లయ్యిరువురకున్. 78

వ. ఈగోవ్యాఘ్రనింవాదంబు విన్న నరులు మృగవన్నగాదిబాధలం బొరయరు
వెన్నుండు వారికిం బ్రసన్నుం డగు' నని చెప్పి మఱియును. 79

క. పసరం బండ్లు వివేకము, పస చాలనినీచు నట్టిపసరమ కాదే
వసుధపయి సత్యవాక్యం, బసదృశముగ నిర్వహించె' నని కడుఁ బ్రితిన్. 80

ఉ. మానుగ రత్నమండనకుమారుండు పల్కుడు బ్రహ్మరాక్షసుం
డానరనాథపుత్రువదనాబ్జము చూచి 'యటేని బొమ్మ ము
న్నీనిజ మే నెఱుంగ నిట నిక్కము రా నొకమాట పల్కు మి
చోప్ప నుదరాన్ని నేను గడుకోషిం కుండఁగ రమ్మ గ్రమ్మఱన్.' 81

వ అనిన విని యతం 'డేమి పల్కుదు?' ననిన వాఁ డిట్లనియె. 82

క. 'కుడువఁ దొడఁగునెడ నాఁకటఁ, గడుఁ దూలంచు నలిగి వచ్చి గ్రాస మడిగిం
గడవునకఁడు పడుపాటులఁ, బడుదు ననము పోయి ఘరలఁ బడి రాకున్నన్.' 83

ఉ. నావుడు నట్ల పల్కుచుఁ బ్రణామ మొనర్చి పురంబు కేగి నం
దావనినాథుతోడ నతఁ డంతయుఁ జెప్పిరఁ దల్లడిల్లుచు
'దైవము ! యెంత చేసి తిది తప్పఁగఁ ద్రోయ నుపాయ మెన్ని వి
ప్రావళిమాటలుం జెనఁటి యయ్యెనె కార్యము తప్పెనో కదే. 84

చ. పిలువుఁడు చంద్రశర్మ' నని భీతి యెలర్పఁగఁ బిల్వఁ బూచి 'యో
యలఘుఁడ ! పుష్పగంధియుదయంబుఫలం బిదె తాఁకె' నంచు మూ
ర్ఖిలిన నతండు శైత్యజలసేచన నాతని సేదఁ జేర్చి 'బె
గ్గిలకు నృపాల నేఁ డితనికిం గ్రహముల్ శుభదంబు లన్నియున్.' 85

చ. అనవుడు 'మన్ను మీవచన మాదట నమ్మి కదయ్యు ! యట్లు చే
సినఁ దుది నింత పుట్టె నరసేయక చెప్పఁగదయ్యు ! నాఁడు న
జ్జనపతిచేత నాతనికి సత్కన్యరూఢి యెఱింగి యుండియుం
జన దని మాన్పలేని యఱజాలికి శోకము నేఁడు పెద్దయే.' 86

చ. అని తనఁ దాన దూఱుకొను నాత్మజు గొంగిటఁ జేర్చు బాష్పముల్
నినుచుఁ 'దనూజ ! నీ దయననిద్రపుమేనికి నెట్టిపాట్లొకా'
యనుఁ దల యూఁచు 'బాపు విధియా' యను 'నితకుఁ జెచ్చితే' యనుక
'వనరుహసంభవుండు మును వ్రాసినవ్రాతలు దప్పునే' యనున్. 87

సీ. 'అదె కంటె భవదంబ యంబికలొనుగాఁ గల్గునంతకపురాంగనలవంత
మనబంధుజనులయఁజ్ఞులికంబు వీక్షించితే చూచితే నన్నుఁ జేటవడఁగ
మమ్ము నందఱి శోక మగ్నులఁ గావించి యరుగంగఁ బాడియే యన్న ! నీకు
నందుఁ బోవక మాను మాబ్రహ్మరాక్షసుం డేమి గోరినఁ జెచ్చి యిత్తుఁ గాని

ఆ. నిన్నుఁ బరుష జాల నీవు నాయొద్దనె యుండ వచ్చు !' యుచ 'నితండు లేని
పిదప నాకు నేటిల్లదు?' కనుఁ 'బుత్రశో', కంబ పొమ్ము మిగులఁ గడిది' యనుచు. 88

క. ఇవ్విధమునఁ బలవింపఁగ, నవ్వక నవ్వినటు లాననమృతులు గడుకొ
నివ్వటిల రత్నమండనుఁ, డవ్వనుధాధిపునితోడ నలరుచుఁ బబ్బున్. 89

ఉ. 'ధీరత లేనివానిక్రియఁ దేజము పెంపఱ ని ట్లలందురం
గారణ మేమి యస్థిరము గాదె తలంప శరీర మిట్టిచో
నూరకపోవుకంటె నొకయోగ్యుండు శోరి భుజించు టొప్పదే
బోరనఁ బుపు నేఁ బలికి బొంకఁగఁ జాల నృపాలశిఖరా ! 90

తే. కులము వెలముంపఁ బుట్టికొడుకు కొడుకు, గాక కులనాశముండు కొడుకా తలంప
వసుధ నేకల్పము లేనివంశమునకుఁ, గల్పముఁ బొందఁ జేయ యుక్తంబె నాకు.
భోజరాజీయము—11

- క. శతతూపాధిక దీర్ఘిక, శతవాప్యధికంబు గ్రతువు శతయజ్ఞసము
న్నతుఁ డొక్కనుతుఁడు దత్తుత, శతకంబున కెక్కు డొక్కసత్యోక్తి నృపా.
- వ. కావున నీకు నస్తావృతు లైనకొడువల నెందఱు నైనం బడయవచ్చుఁ గాని నకల
జగదుద్ధారకం బగునత్యప్రతంబు, ఘటియింప వచ్చునే నన్నింక నంకిలి సేయక
నిష్కలంకచిత్తుండవై యుండు మేఁ బనివినియెద' ననిన నజ్ఞవిభుండు. 93
- క. పొవ్వునఁగ మనసు రాక మొగవ్వుట దిగవైచి వలుక గద్దించిన కం
తమ్ము గడుగద్దదంబుగఁ, బిమ్మటి గొనుఁ గన్నునీరు పెల్లగ నించున్. 94
- ఉ. అంతట రత్నమండనుఁ 'డహస్పతి పశ్చిమదిగ్ధరాధర
స్రాంతము కేఁగెనేనిఁ దనపంతము దప్పు నసత్యవాదినై
యంతకుప్రొలి కేఁగి బహుయాతనలం బడఁ జాల' నంచు భూ
కాంతుని దాన వీడుకొని క్రమ్మన నంబిక జేరి యి ట్టునన్. 95
- తే. 'తొయ్యలికేదల్లిదండ్రులుఁ దోడఁబుట్టుగులును నుతులును గారు ను వ్వులఘుచరిత!
పలియె యిహలోకమందును బరమునందు, గాడసౌఖ్యంబు లొనఁగెడుకర్తనుమ్ము 96
- వ. కావున నీరాజోత్తమునిచిత్తంబునకు వచ్చునట్లుగా మెలంగు మమ్మ!' యని చెప్పుచు
నచ్చొట్టు వాని యట పోయి. 97
- ఉ. నవ్వుచుఁ బుష్పగంధివదనంబు గనుంగొని 'యోలతాంగి! ము
న్నెవ్వఁడు చెప్పె నీవు జనియించిన నాటిఫలంబు నేఁడు నా
కర్షిధ మంతవట్టు నిజ మయ్యె మహాపురుషుండు వానికై
యవ్వనభూమి కేఁగెద రయంబునఁ బొమ్మను చెప్ప వచ్చితిన్.' 98
- చ. అనిన 'ననిష్ఠము ల్గని యుపాయబలంబునఁ ద్రోచుఁ గాక న
జ్ఞుఁడధముండువోలెఁ గనునన్నను జాప నుపక్రమించునే
విను నృపనందనుండవు వివేకివి చక్కనివాడ వాత్తయా
వనుడవు నేఁడు నీకుఁ దగవా యిటు పల్కుఁగ నాదునన్నిధిన్.' 99
- వ. అని పుష్పగంధి పలికిన నారాజనందనుం డిట్లనియె. 100
- క. 'ఇదె వచ్చెదఁ జన నిమ్మని, సదమలమలి, బలికినాడె శపథ మతని శే
మొదలనె బొంకెడు బ్రతుకును, బ్రదుకే పూఁబోడి! పక్రభాష లుడుగుమా.' 101
- క. అనవుడు 'నేమని పల్కితి, వినవలయుం జెప్ప' మనియె వెలది యతం డా
తనితోడఁ దాను మును పుల్కినశపథక్రమము దానికికొ వినిపించెన్. 102
- క. విని నృపకన్యారత్నము, తనమదిఁ దలపోసి చూచి దానికి నొక కీ
ల్గనియెను బుద్ధి చతుర్ధణ, మనుట సతులయందు నిశ్చితార్థ మనంగన్. 103

వ. ఇట్లు గని యయ్యెపాయంబువలనఁ దనమగనియపాయంబు పాయు నని నిశ్చయించి. 104

ఉ. 'బొమ్మ నృపాలపుత్ర ! తలపువ్వులు వాడక యుండ నెప్పునికీ
ర' మ్మచుపుష్పగంధిచచనంబులకుం దరహాసభాసురా
స్య మ్మలరంగ నాతఁడు వెనఁ జనుచుండఁగఁ బౌరకాంక్ష లో
'యమ్మో! చూచితే యతనియాలికి నారయ నెట్టిగుండెయో. 105

ఆ. రోగయుతుఁడు గాఁడు రూపహీనుఁడు గాఁడు, వృద్ధు గాఁడు దుర్వివేకి గాఁడు
పడయరానిరాచపట్టి నేమని పుచ్చె, బ్రహ్మరాక్షసునకు భక్షణముగ.' 106

క. అనువారు 'తల్లిదండ్రులు, మునుకొని చెప్పంగ వినియు మొఱికుండై వ
చ్చినపిదప నిల్చుంగను నంగన వశమా చనినఁ జనియెఁ గా' కనువారున్. 107

క. నాఁ డెల్లవారు 'నీపూఁబోడి వలదు మాను మనఁగ బుయిల్పోడక తాఁ
దూడరియై తఱియఁబడినవాఁ డితనికి నేఁడు వగవ వల' దనువారున్. 108

సీ. 'పుట్టినప్పుడె యింత పుట్టు మీఁదట నని యిట్లు చెప్పితే పురోహితులరాజ!
యిదె నుమ్మ నాపుత్రియదయంబుఫల మని తప్పక చెప్పితే ధర్మనిరత!
మూలంబు వినియును మొగ మిచ్చమాటల కేల బేల్చడిలి భూపాలతిలక!
కడిదిన్పుత్యపు పుష్పగంధియై చనుచెంచి నీమన్ని గొనియె నే నృపతనూజ!

ఆ. యనుచు నల్లబ్రహ్మజునిఁ బుడరికాధిపతిని నందభిభుని నతనిమతునిఁ
బేరు గ్రుచ్చి పలుకువారు 'వా రేమి పేరుదురు ప్రాప్త' మనుచు నుండువారు.

వ. ఇతైఃకంగనం బెక్కండ్రు పెక్కువిధంబులం బలుకుచుండ నారత్నమండనుండు
వివాహగమనోన్ముఖుండునుం బోలె నుముఖుం డయ్యును నింద్రదత్తప్రముఖులగు
సఖుల వీడ్కొలిపి చంద్రకర్తాదు లగుమేదిసీనురులకు నమస్కరించి నిలిపి తదాశీ
ర్వాదంబులు తోడుగా నొక్కరుండును వెడలి యరుగునవ్వు డప్పురంబు కొనల్య
నందనుం డరణ్యప్రవేశంబు పేయ నరుగునవ్వుటియయోధ్యాపురంబునుం బోలి
యుండె నవ్వు డాపుష్పగంధియుం దనయుపాయంబు నెరవంబుని వానివెనుకనె
యొక్కతెయు నింత నంత నరుగుచుండె నంత నిక్కడ నప్పహాపురుషుండు 110

చ. 'అదె యపరాధిఁ గ్రుంకె నినుఁ డాఁకలి మిక్కుట మయ్యె నాకు వాఁ
డిదె యరుఁడెంతు నంచుఁ జని యిప్పుడుఁ జేరఁడు రాక తక్కినం
బ్రిదులఁగ నీక రాజును బురిం గలమర్త్యుల నెల్లఁ బట్టి మిం
గుడు' ననుచుండ నయ్యెడకు గొబ్బున వచ్చె నృపాలపుత్రుడున్. 111

- ఉ. వచ్చిన నమ్రహాత్మకుడును వానిరి దత్తరుకాభి డిగ్గి చే
వచ్చి నృపాత్మజుం గదిసి వానిశిరోహరాశి యొక్కచే
జెచ్చెరఁ జూట్టి పట్టి యొకచే మొగ మెత్తి గళంబుచాయకుం
దెచ్చె మొగంబు దంష్ట్రికలు డీటుచు సుత్కటసంభ్రమమునన్. 112
- వ. అంత నయ్యతివ తనపతిప్రాణభయంబు తప్పింప నిదియ యవసరంబని యూహించి.
- క. 'భిక్షుం చేహి' యనుచుఁ గమలాక్షి యతనియెదుర నిల్చి హస్తము లెత్తక
వీక్షించి యతఁడు 'నీ కేభిక్ష' మనినఁ 'బెట్టు పురుషభిక్షం' బనినన్. 114
- చ. విని యతఁ డాత్మఁ జోద్యపడి వీఁ డిటుఁ గ్రమ్మతి పచ్చనట్లుగాఁ
బనిపడి యేను గొన్నపరిభాషయె నాకు మరల్చి యివ్వధం
బున నను గెల్చె నీసతి ప్రబుధులు లే రనవచ్చునయ్య భూ
మి ననుచు నాతని నివ్వడిచె మెచ్చి సులించిరి మువ్వడికొ సురత్. 115
- వ. అయ్యవసరంబున. 116
- సీ. అదె ప్రభాకరబింబ మది ప్రభాకరబింబ మైన రాలిరి యేల కానవచ్చు
నదె చంద్రమండలం బది చంద్రమండలం బైనఁ గలంకంబు గానఁ బడదె
యదె రోహణాచలం బది రోహణాచలం బేని వియద్విధి నేల మెలఁగు
నదె తటిత్సముదయం బది తటిత్సముదయం బేని నదృశ్యమై యేగకున్నె
- అ. యనుచు జనులు విస్తయము నొందఁ దనదివ్య, లేజ మఖిలదిశలఁ డీటుకొనఁగ
మహికి నేఁగుదెంచె మహాసీనువైభవస్థాన మైనవరదీమాన మొకటి. 117
- వ. అప్పుడు బ్రహ్మరాక్షసుండు తనవికృతరూపంబు విడిచి దేవరూపంబు గైకొని 'మీ
నిమిత్తంబై కదా నాకుఁ బుణ్యలోకంబులు సిద్ధించె' నని యారత్నమండనపుష్పగం
ధుల దీవించుచు నద్దివ్యవిమానం బెక్కి యప్పరోగణంబులు గొలువ నింద్రసభకుం
జనియె నవ్వధూవరు లిరువురు నిజపురంబునకుం జని నందమహీనాథునకు బంధు
యూధంబునకుఁ దమగమనాగమనంబులక్రమంబు చెప్పిన విస్తితులై వీని కిది
పునర్జన్మంబు పొమ్మర్చి వీఁ డెవ్వరిచేతను దిట్టువడనికాలంబునకు నిట్టియాపద తరి
యించె నని వరమానందంబును బొంది విప్రవాక్యంబు నిక్కంబుగదే యని కొని
యాడుచుండి రటు గావున. 118
- క. కుడుపుతటి నలిగి గ్రాసం, బడిగినఁ దనకుడువదొడఁగునశనం బైనె
పడినొసఁగంగా వలయుట, యడర మహాపురుషుచేత నభిమత మయ్యెన్. 119
- చ. అనపుడు భోజా 'డిట్టియితిహాసము నే నెఱుంగంగ నేర నిం
కనొకటి నాకు నిన్నడుగఁగా వలయు' గృహమేధి కర్షపుం

అని సదనాగతాతిథిసవర్యయకా తెలిపించెఁ జిత్త మె

మునివర! యందుఁ గల్లు ఫలము నివరింపఁ గదయ్యో' నావుడున్. 120

క. 'భోజనృపా! విను మతిథికి, భోజన మిడునతని కొదవుపుణ్యమహిమ యం
భోజభవుఁ డైన నెఱుంగఁడు, నాజగమున నిత నంత నా నెచ్చోటన్. 121

సీ. ఈయర్థమున కొక్కయితిహాస మేను జెప్పెద నొక్కవిప్రుఁడు సదమలాత్ముఁ
డతనికి మువ్వరు నుతు లుత్తములు వారు పితృమాశృభక్తులై పేర్చి యుండు
రగ్రజన్తులఁ గొల్తు రనుజా లగ్రజాలును ననుజాలు బాటించు రనుదినంబు
నందులో జిన్నవాఁ డలిధర్మకిలుఁడై విప్రుల కకనంబు వెలయఁ బెట్టు

ఆ. నట్లు జరుగుచుండ నష్టేలు చూడఁ జాలక విధాత దుదిఁ గలంచె ననఁగఁ
గతిపయాబ్జములకు మృతుఁడయ్యె నవ్విప్రుఁ డతనియతివ తోన యనుగమించె.

క. తల్లియొఁ దండ్రియు నీక్రియఁ, జెల్లినఁ బరలోకవిధులు చేసినతుది న
య్యిల్లు చెడకుండఁ దమలో, నుల్ల మలరఁ గలసి మెలసి యుండిరి కొడుకుల్. 123

క. ఆవృథు నయ్యనుజన్తుఁడు, తప్పక యతిథులకు నన్నదానము వినయం
బొప్పఁగ నిడు నది గారణ, మెప్పుడు సిరి గదల దతనియింట నృపాలా! 124

ప. ఇట్లు జరుగుచుండ నొక్కనాఁ డాతనివది నెలుఁదమమఱుది ప్రియవాదితనంబుచూచి
కనుకుట్టుఁదనంబున నతనిధర్మంబునకు విఘ్నంబు గావించఁ దలంచి తమపురుషు
లం జేరి నభేదంబుగా నిట్లనిరి. 125

ఉ. 'అత్తకు నేము మార్పలక మాయమచిత్తములోనివారమై
వత్తుము పెద్దవారు గలవారికి నన్నియొం జెల్లుఁగాక నే
డిత్రతీ మమ్ము బుచ్చి పని యెప్పురు గొందురు మిమ్ము జూచి నో
రెత్తఁగ నోడి యేవలకు తెన్నఁడుఁ జెప్ప మెఱింగి యుండియున్. 126

క. ఇంతట నెఱిఁగెద రొండే, నంతట నెఱిఁగెదరు గాక యని యుండఁగ మీ
రెంతట నెఱుంగరు బ్రతికెడు, పంతమె యిది మీకు నేము పగవారలమే. 127

క. ఒకనాఁ డైనను మాతో, నొకయాలోచనముఁ జేయ కూరక మోమె
త్రిశానుచుఁ బోదురు మీ రాం, డ్రకు మగలకు నిట్టి వేఱదంబులు గలవే. 128

క. మగఁ డెఱుంగ వలయుఁగాదేక, మగువ యెఱుంగ వలయుఁ గాకమనుగడతెఱుగ
మ్మగువయు మగఁడును వెలిగా, జగమున సంసార మెట్లు జరగును జెప్పుఁడీ. 129

ప. అని పలికి తమతోడికొడలిం బ్రసంగించి. 130

క. 'పని పంప వెఱుతు మాదిడ, పని యెప్పుడు చేసి చేసి పాయవడితి మె
వ్వనిరాజ్య మని యెఱుంగదు, తనచేతకుఁ దోడు మమ్మఁ దప్పలు పట్టున్. 131

- క. తా మాకు న క్త యైనది, యామజుడయ్య మాకు మామయై వర్తించున్
మే వయ్యరువురచేతను, బామిలఁ బడలేము *నారిపాపులభంగిన్. 132
- ఉ. పాటుల పేరు చెప్పకొని బానెడుపన్నును బాయనంబు నై
దాటువనంట్లవంటకము నాజ్యముఁ గవ్వునిహరగాయలన్
జూజులు దించు వారసతిచొప్పున గోళ్ళను మీటుకొంచుఁ †మా
తో రొదగొట్టు నీదగరతోఁ బడఁజాలము వేయి చెప్పినన్. 133
- ఉ. వితరిలాగు మానఁ డతఁ డెవ్వరి నైనను విల్చి పెట్టు మీ
రాతని కొక్కమాటయ్యను నడ్డము చెప్పఁగ లేరు జీవనం
బీతెజ్జై న నేమి గల దింతయు నిప్పుడు గాసి కాదె మీ
రాతనితోడియంశమున కర్హులు గారె విచార మేటికిన్. 134
- క. తనగడన లేదు మీతెచ్చిన యది తోడ్తోన వ్యయముచేసెడి నింకీ
తనితోడపొత్తు పదివేలును వచ్చె మనకు విభక్తులను గావలయున్. 135
- క. కాకున్నను జీవనరుచి, మీకుఁ గలుగునంతదాఁక మీపెట్టినచో
నేకరణి నైన నుండెద, మీకస్తులఁ బడఁగఁ జాల మెన్నానై యెన్. 136
- ఉ. ఉప్పుడి సొమ్ము గానఁ దనయోపనయంతయు నన్ని వంకల
స్నెమ్మడి బాణఁ జల్లుచును నీలైడుఁ దాన ప్రదాత నంచు ని
క్కమ్ముగ వేటు పడ్డతుడిఁ గానఁగ రాదె యతండు పొందులా
భముల కెల్ల మూల మనుపాటిగ నాలును దాను నుండఁగన్. 137
- క. తనయాలను దానును గుడు, వను గట్టను నిట్టియాయవస్థలఁ బడ నే
మును మీరును నటె చాలం, దనిసిలి మీబ్రతుకువట్టు దయ్య మెఱుంగున్. 138
- క. అనవుడు 'నది యట్టిద యగు', నని యొండొరు మోము చూచి యన్నయుఁ దమ్ముం
డును నైకమత్తమై తమ, యనుజాని వే ర్పెట్టఁదలఁచి రట్టిద కాడే. 139
- లే. అన్నదమ్ములు దమలోనఁ బిన్న పెద్ద, వరుస లెటిగి యథోచితపరస్పరముల
మెలఁగుచుండుట తమయాంధ్ర సొలపుమాట, లోలిఁ జేవఁబడ్డపిమ్మట నేల జరుగు.
- ప. ఇట్లు కృతనిశ్చయమై యొక్కసమయంబున నాద్విజాలు నిజానుజాం బిలిచి దేశ
కాలవిశేషోపన్యాసంబు మొదలుగా సముచిత ప్రసంగంబులు తోలుత నలిపి తద
నంతరంబ యి ట్లనిరి. 141
- ఉ. 'ముందటిభంగి గాదు కడుమూర్ఖులకనంబులు పెద్దయింటిలో
నిందటియోజయ్యం. జెలుచు నేవని కైనను బొడ్డు వంప. లే.

దందుకుఁ దోడు చీను చిటుకన్నను వాడుకు వచ్చుచుండు నీ

నుందరిలాగు లేవలనఁ జూచిన లెస్సలు గావు తప్పుఁడా!

142

క. నీవును మనకలిమి యెఱుంగు, దేవారికి నైనఁ బెట్టు టిదిబుద్ధియై నీ

కావిధ్య పెన్న తోడిది, గావున వల దన్న మానఁగా నేర్చెదవే.

143

సీ. చుట్టాలు దలలెత్తి చూడంగ మనలాన జగడించుచుండుట తగవు గాదు

చెప్పెద మొకబుద్ధి చెవియుఁ జెక్కు నెఱుంగకుండఁ బ్రేత్తక మైనయొడమె గలది

వంచి యిచ్చెదము నీపా లేర్పడినమీఁదఁ బిలిచి యెవ్వరికైనఁ బెట్టుకొనుము

నీవును నీయాలు నెవ్వడిఁ గడుపారఁ గుమవుఁడు కట్టుఁడు తోడుఁగుఁ డిట్లు

ఆ. గాక యెన్న మేము కడిపెఁడుబిడ్డల, వారె మెట్లు బ్రతుకువార మనుజ!

నీ నెఱుంగ కుండ నేవంక నైనను, గలుగురల్కి గలచె తెలుపు మాకు.'

144

చ. అనవుడుఁ జిన్నఁబోయి యతఁ డానన మించుక వంచి వీర లి

ట్టుపట మహీనురావలికి నన్నము పెట్టుట మాన్వఁ గాదె యే

మనినను మానఁ జాల నని యాత్మఁ దలంచుచు వారిమోము గ

న్తోని యొకకొంతసేపటికిఁ గొంకక వికముతోడ నిట్లునున్.

145

ఈ. 'ఇంతకుమున్ను నావలన నేమపరాధములైనఁ గంటిరే

యింతటిలోనివారలు కదే మహి మీరును నన్ను మున్ను మ

న్నింతురు గాన మోకతన నిల్పిరిఁ గా దనునంత గల్గె నే

మంతన మేల వే టిడుండి మాటికి మాటికి మాటలేటికిన్.

146

క. ఎప్పుడు నహజన్తు లగుట, దప్పెడునే వేఱు వడుట తప్పే మున్నీ

చొప్పిలఁ గలదియ కాదే, యిప్పుడు నిర్ణయము సేయుఁ డీ' రని వల్కన్.

147

ప. ఇట్లు తమలో నంచాదించి యయ్యన్నదప్పులు మువ్వరు విభక్తులై పిన్నాతని

నొంటిచేసి పెద్దవా రిద్దఱు నొద్దికయై కలసి యుండి రట్టుండియుఁ గుటుంట

భారంబునందు బ్రుంగుడుపడి దానమానంబుకందువ లరసికొని తిరుగ నెపోయెంగాని

వరోపకారంబునకు నవకాశంబు లేదయ్యె నతం డొంటి యయ్యను దొంటియట్లు

తనపట్టిన వ్రతంబు వదలక యన్నదానంబు సేయుచుండె నంతనాపెద్దవారియందు.

చ. శిశువులు కూడు కూ డనుచుఁ జెందఱి వందఱినీయ నాఁడువా

రశనము లేక క్రొవ్వుచెడి యంటలు గట్టి చరించుచుండ దు

ర్దకలకు నెల్ల మూలమయి తా రొకయప్పుడు నీరెలుంగుతో.

మకకము లట్లు తూలుచు నమర్థలమోములచ్రేలుచుండగన్.

149

లే. పిన్న యయ్యను గుణముల బెద్ద గాన, వానిజీవన మేమియు పానపదక
యందు నయ్యన్ని గన్దొని గుండె లెల్ల, గుట్టచుండంగ వదిలెలు కుంది కుంది.

చ. మగల మొగంబు చూచి యజుమాత్ర యుఁ జేదఱికంబు లేక ఖ్యా
లిగ మనుచున్నవాఁడు భవదీయకనిష్ఠుఁడు వానిఁ బట్టిపా
లు గొనఁగ రాచె ము న్నతఁడు. లోన నడంపఁగఁ బోలు సొమ్ము మీ
కగపడ కున్న రాజునకు నైన మొఱిో యని చెప్పఁ జాలరే.

151

మ. అని పల్కుచు నతనియతివ నుద్దేశించి యాకన్నులకల్పికి ధన మెట్లు గూడనే
యని గునగునలు వోవుచుండుదు రీకుటిలప్రసంగంబు లెఱుంగ కతండు సౌజన్య
ధనుండుగావున విశేషతిథులయందు నపుత్రకళత్రఁబుగాఁదనయ గ్రజద్వితయంబు
రావించి తనపంక్తి నకనంబు పెట్టుచుండు నవ్వగువయు మగనిమనసులోనిదయై
మెలంగుచుండు బ్రాహ్మణోత్తములు ప్రతిదినంబున నతనిగృహంబున నాహారంబు
గొని దీవించుచుం బోదు రిట్లు చెల్లుచుండ నొక్కనాఁ డాగృహస్థునితో గృహిణి
యి ట్టనియె.

152

క. 'మీరెల్లప్పుడు విప్రస,మారాధనతత్పరాత్మలయి వారల కా
హారములు పెట్టుచుండుదు, రారయ నందు నగునీధి యది యెద్దియొకో.'

153

క. ఆనవుడు 'దత్తల మింటి,తని యేను మున్ను విన్నయది లే దబలా!
నను నీ విత్త డడిగితి గావునఁ జెప్పెద విప్రపుంగవులు రానిమ్మా.'

154

చ అని తనయింటి కద్దినసమం దరుడెంచినవిప్రజాలి క
య్యనఘుండు పుత్ర సాన్నితము లైనపదార్థవయంబుతోడ భో
జన మిడి వారు తృప్తులయి చల్లనినీడ వసించి యుండ న
వ్వనితయుఁ దాను వారలకు వందన మొప్పఁగఁ జేసి యి ట్టనున్.

155

క. 'ఊహించి మాకు నొకనం, దేహము వాపుటకు నరుగుడెంచితిమి మహా
త్సాహమున విప్రవర్యుల, కాహారము పెట్టునుకృత మది యెట్టిదియో.

156

క. మా కేర్పడ నానతి యీ,రే కృపతో ననుడు వార లిందఱు మది నా
లోకించి కొలచి గానక, మూకత్వము దాల్చి రపుడు మూఢులభంగిన్.

157

ఉ. వారలఁ జూచి 'విప్రు లిటువంటిమహాత్ములు మీ రెఱుంగరే
యూరక యుండు బేతెలివి యుక్తివిహీనులభంగి' నావుడు
స్వారలలోన మేటి యగువాఁ డొకవిప్రుఁడు 'విప్రజాలి నా
హారము పెట్టినట్టిఫల మన్యు రెఱుంగరు భూసురోత్తమా!

158

- వ. వరదుండు కాళికాపురనివాసుడు నాఁ దగువిశ్వనాథుఁ డే
తరుణి వరించు నట్టిహిమధామనిభాసన శీతసానుమ
ద్యురజ యెఱుంగుఁ బో'వ్వునిన వాఁ డది తీర్థము స్వార్థముం గదా
యరిగెద నంచు గ్రక్కునఁ బ్రయాణము నైకొని భార్య కి ట్టనున్. 159
- క. 'కాళికి నేగెద నని పర,దేశం బనుతలఁపు నీమదిం బొసఁగకు మ
క్షేత్రగతి దిరిగి వచ్చెద, నోశశధనపదన! యోడకుండుము నెమ్మిన్. 160
- క. ఆకొని వచ్చినవిప్రులఁ, దాఁకింపక యశన మిడుము తత్పరమతి న
జ్ఞాఁకలి సేయకు కుడువం, దోకొని రా వర్ష మగుతిథుల మనవారిన్.' 161
- వ. అనిన విని 'యన్నియు మీరు చెప్పినట్ల చేసెద నది యట్లుండనిండు. 162
- క. సౌలయక యన్నం బిడుమి, జలజభవాన్వయుల కనుట చాలదె యజ్ఞాఁ
కలి సేయకు మని యేకా, పలికితి'రని యడుగ సలికిఁ బతి యి ట్టనియెన్. 163
- కా. 'ఆహారాధిక మైన మండు నిలలో నయ్యగ్నిదేవుండు స్వ
ల్పాహారంబున మండు విప్రుండు మరువ్యక్తేజిచే నాఱుఁ ద
త్సాహాధీశునిమంట భూసురశిఖం జల్లార్పఁగా లేదు హ
వ్యాహారాదులు దానఁ బో పాలియు నల్పాన్నప్రదం డెయ్యెడన్. 164
- వ. కావున గృహస్థుం డతిథికి నల్పాశనంబిడుట యొప్పు దీప్రసంగంబున కొక్కయితి
హసంబు గలదు చెప్పెద నాకర్ణిపుము. 165
- ఉ. తొల్లి నృపాలు డొక్కఁడు చతుర్జలరాశిపరీతభూతలం
బెల్లను ధర్మమార్గమున నేలినవాఁడు యథోక్తదక్షిణాల్
పెల్లగ నిచ్చి యాగములు పెక్కు లొనర్పినవాఁడు ధీజనో
త్పల్లసరోజమిత్రు లగుపుత్రుల గాంచినవాఁడు నల్వరిన్. 166
- క. ఎన్నఁడును రోగ మాతని, యున్నారను లేదు వానియెడ లొప్పుఁ బా
ర్వశ్నైకసేడిచందమ్మునఁ, గన్నులు వెలిదమ్మివిరులగతిఁ జెలువొందున్. 167
- వ. ఇట్లు రాజపుంగవుండు జగదేశమందరుండై రాజ్యంబు సేయుచుండఁ గొంతకాలంబు
చనినదివ జరాభారంబు తోరు బగుటయు. 168
- ఆ. కలయ నరసె పెండ్రుకలు స్రుక్మైఁ జర్తంబువీఁపు వంగె బొమలు ప్రేలబడియె
గన్ను లనువు దప్పెఁ గదలె దంతంబులు, కణిక లడఁగె శిరము పడఁకఁ దొడఁగె. 169
- వ. మఱియు నెప్పున్నజేనికి మజ్జనభోజనాదివ్యవహారసంచారంబును శయనాసనా
ద్యారోహణావతరణంబును బరాయత్తం బై కాని పరగ నేరనిపాటిగా నపాటంబు
పాటిలై నంత. 170

- క. ఆదురవస్థకు నోర్వక, 'యోచైవమ! మరణ మేల యొసంగె' యనుచున్
వేదించునృపతియొద్దకు, నాదరమతి నారదుడు రయమైన వచ్చెన్. 171
- ఉ. ఆకనిరాక భృత్యనిచయం తెఱిగింప నెఱిగి భక్తితో
జేతులు మోడ్చి 'యోభువనసేవిత! వార్ధికదుఃఖ మేదఁ బ్ర
సీతగలిం ద్రివిష్టవముఁ జెందెడుమార్గముఁ జెప్పు' మన్న నా
భూతలనాథుఁ జూచి మునిపుంగవుఁ 'డొక్కమతంబు చెప్పెదన్. 172
- క. ఆవసీసురులకు నన్నుం, బవసీకా! పెట్టు నెవ్వఁ డట్టాఁకలిగా
నవనివయి నతఁడు పద్మి, ద్భవుఁ డైనను బొలియఁ జాము తక్షణమాత్రన్. 173
- చ. వలసిన సీవు నోధరణివల్లభ! యట్టుల చేయు' మంచు నా
జలజభవాత్తజుం డరిగెఁ జయ్యన నానరనాథుఁడట్లు వి
చ్ఛలవిడిఁ జేయుచు న్నఱియుఁ జావక యుండె ననేకవత్సరం
బులు మునివాక్యముల్ వృథయ పోయెఁ గదే యని యుగ్గడించుచున్. 174
- అ. క్రమ్యుఁగఁ బద్మగర్భసంభవుఁ డేఁగు, చెంచె నంతఁ గొన్నిదివసములకు
నతనిఁ జేరి పల్కె నవసీతుఁ 'డయ్య! మీ, చెప్పినట్ల యేను జేసి చేసి. 175
- క. వేసరిలిఁ జావు రాదట, చేసిడి దేమి? యని పలుకఁ జిఱునవు ముఖో
ల్లాసముఁ జేయఁగ నిట్లను, నానందమివర్వఁ డతని కాదర మెసంగన్. 176
- "హ్లో. యస్యస్త్పత్యాచ నామోక్త్యా, తపోయజ్ఞక్రియాదిమ
న్యాసం సంపూర్ణతాం యాతి, సద్యో వందే త మచ్యుతమ్." 177
- క. ఇమంక్ర పతనకక్షిఁ ద, పమ్ములు యజ్ఞములు మొదలు బహువిధవిధులకొ
బమ్మినకొఱఁతలు పరిపూ, ర్ణమగు నది నీదువాక్కునకుఁ దేవు గదా! 178
- క. అనినఁ బరింపుడు ననియెను, జనపతి నిని 'విష్ణుమంత్ర సామర్థ్యము ద
ప్పునె యదియె నువ్వె తద్దో, పనివృత్తి యొనర్చె దానఁ జా వేల యగున్. 179
- అ. హరుఁడు నివము మ్రింగునప్పుడు నామత్ర, యము జపించి కాదె యమరుఁ డయ్యె
నందులోన మొదలి దగునచ్యుతాఖ్య నీ, జిహ్వా నుండె జముఁడు చేరఁ గలఁడె. 180
- చ. అగ్నిస్తంభంబు పట్టకొని మడ్డు దివిచిన ట్లయ్యె నయ్యా! సీవు చేసినచేత' యని
పలికిన నవ్వసుభేతునకు ముదిమి యంత యసహ్యంబు గదే యని మనంబునంగృహ
పట్టి యతనికి మగడఁ బ్రాయంబు ప్రసాదించి విరించుతుండు విజయంబు చేసి
నట్లుగటంజేసి విష్ణువరాయణత్వంబును సత్పురుషసందర్శనంబును నేమేమి మేలొనర్ప
వని చెప్పి విప్రుండు వెండియు ని ట్లనియె. 181

- ఆ. అతడు మంత్రశక్తి నని బోయె గాక కామన్న మృత్యుబాధ నొందకున్న
కాన కుడువఁబెట్టి కంచ మాఱిడి గొను, కంటె మిగుల బాతకంబు లేదు. 182
- క. అని చెప్పి యాతఁ డరిగిన, పనితారత్నంబు విప్రవరులకు నన్నుం
బనుదినము పెట్టుచుండఁగఁ, గని విష్ణుఁడు దానిచిత్తగతి యరయంగన్. 183
- క. సర్వదరిద్రతఁ జేసిన, నుర్వీసురకాంత యేమియును బెదరక దాఁ
బూర్వగతి దప్పకుండ న, ఖర్వాశనపాకయత్న కాతుకవృత్తిన్. 184
- ఆ. గాఢ తెఱచి చూచి కలబియ్య మన్నియఁ, బెగిన నందుఁ జొచ్చి తిరుగువారఁ
దుడిచి నులిపి యొక్కదోసఁ డుండిఁ బెచ్చి, వారిజాక్షి వండి వారమోపె. 185
- మ. హరి యవ్వేళఁ బలివ్రతాహృదయసారాసారసంశోధకుఁ
ధరలో నిట్టివిధంబువా రగుట తథ్యం బంచు నూచించున
ట్లురుపిఁదాపరిత ప్రదేహుఁ డయి నిట్టూర్పుల్ జనింపంగ దు
స్తరయానంబునఁ గోల యూత గొనుచున్ దా వచ్చె నచ్చోటికిన్. 186
- ప. ఇట్లు వచ్చి కూర్చుండఁబడి కంఠగతప్రాణుండు వోలె దద్గ్రహభిత్తి నొత్తిగిరి
యున్న యస్మిరజసాధుకపటవేషంబు చూచి కేవలవిప్రుండు గా వగచి యితం
డెంతదవ్వులనుండి వచ్చెనోకదే కడు డస్మియున్నవాఁ డని తత్తఱించుచు నతని
యడుగులు గడిసి తాలవృంతానిలంబున నేద చేర్చి 'తండ్రీ! నీ వెవ్వ రెందుండి వచ్చి
తెటపోయె దేమి యిచ్చ' యనిన నతం డయ్యరివ కిట్లనియె. 187
- సీ. 'ఒకచోటఁ గాదు నాయునికి యెచ్చట నైన నుండుదుఁ జా మ్మనాథుండ నేను
ననుఁ బ్రీతి నిందు రమ్మని పట్టెఁ డశనంబు పెట్టుధర్మప్రాణి పుట్టునొక్క
యని యెందుఁ జరియించు నతివ నేటిప్రయాణమున మహాతపముచే ముట్టఁబడితి
నేమి నేయదు నింక నీయస్థిరపుడేహ పెట్టు గా నున్నదో యీయవశ్య
- ఆ. 'కేది గలియె నాకు నేమియు నిచ్చగా,' దనుచు మాటమాట కధరపుటము
దడుపునొనుచు డప్పి వడుచు నీరల్లలో, జెప్పె దైన్యరసము చిప్పిలంగ. 188
- క. విని కరుణాయత్తం బగు, తనచిత్తమునందు నతని దైవము గాఁగన్
గొని తైలాభ్యంగదులఁ, దనుశోషణ ముడిపి భక్తి దై వాఱంగన్. 189
- క. 'కడు నాఁజొంటిరి లెం'దని, వడిఁ గదలేదళము పఱచి పనితారత్నం
బొడికముగఁ గూడుసూరలు, నిడునంత ననేకనిపు లే తెంచుటయన్. 190
- ప. అప్పు డప్పీప్రరూఢశోభితుం డగువిష్ణుం డప్పిప్రవనితం జూచి యిట్లును 'మీ
రన్నదాకంబు నేయదు రని విని యిందు వచ్చి వెట్టివాడే నైతి నాదేహం బడిచి

వడియెడు నీచేసినయన్నం బల్పం దీవచ్చినమహానుభావులం జూచితి గదా వీరల
దీవనాగ్నులు దావాగ్నిబడబాగ్నులకంటె నతిశయించి యున్నయని నీ వేమిట
నారెచవవు చెప్ప' మనిన నవ్వనిత 'తండ్రి! నీప్రసాదంబున నన్నియు సమకూరెడుం
గాక కొంచెపడియెడునే వారివని కింత చింతింప నేల మీ రారగింపు' డనిన నతం
డి ట్టనియె.

VEDANTA DESIKA

191

క. 'తుట్టిడితులై వచ్చిన, సత్పురుషులఁ గనియఁ గుడువఁ జాగనె హస్తం
బుత్పలహాచన! న న్నిటు, తాత్పర్యవిహీనుఁ జేయు దా యిచ్చోటన్.' 192

క. అని యజుచేతనె యాహా, శనముం బట్టుకొనియున్న చలమరిఁ గని య
వ్వనిత చలంపని నెవ్వన, మున విప్రుల కర్హ్యపాద్యములు దగ నిచ్చెన్. 193

చ. అనదృశలీల నవ్వనిత యంబుఘటావళిక్రింద నున్నయ
య్యిను కటు చేటలం జెరిగి యిం పగుదియ్యము చేసి వేడ్కతో
నెనరులఁ బోసి వండి వెర వేర్పడ నయ్యశనాబు భూదివో
కసులకుఁ బెట్టెఁ గ న్దనిసి గ్రమ్మన నాకలి దీటునట్లుగన్. 194

క. తీరి నిట్టిది కాదె పతివ్రత లెటు గన్పనినఁ గాదు వారికి నలదె
వతమునకు వేటు గలదే, పతివ్రతామహిమ కెద్ది ప్రతి యూహించన్. 195

సీ. ఉదయవర్ధత మెక్కనుండ భానునిఁ దొల్లి వారించినది పతివ్రతయకాదె
హరిహరాబ్జుల మువ్వరుఁ దనూజులఁ జేసి వాలినయది పతివ్రతయకాదె
జముఁ బట్టి మగనిప్రాణము మామకన్నులు రావించినది పతివ్రతయకాదె
ప్రజరెల్ల మ్రొక్కంగఁ బలిఁ గూడి వినునీధి వర్తించినది పతివ్రతయకాదె

అ. సత్యకౌచములకు జన్మదేశము పతివ్రతయ కాదె కాస్తమతమునందుఁ
గాన మహిఁ బతివ్రతానుభావము పేర్చి, నభిరుతింపఁ గలరె యన్యజనులు. 196

వ. ఇట్లు పతివ్రతాతిలకం బావిప్రసమూహంబునకు నాహారంబు నెట్టిన. 197

ఉ. అసతిచిత్తకుద్ధికి ననాకులబుద్ధికి మెచ్చి నిష్ఠఁ డ
బ్బాసనుఁ గన్నకమ్మికి నిజాలయమై చెలువొందు నాభిలో
క్రిసతి కున్నిట ట్టనఁగఁ జెన్నగువక్షముతోఁ గృపామృతా
వాసకటాక్షకోభి యగువక్త్రముతోఁ బొడచూపె నయ్యెడన్. 198

లే. అట్లు పొడచూపి 'యతివ! నీయంతరంగ, మరయుతలఁపున వచ్చి నీయందు నేమి
కొఱతయును గానలేనై ని గుణగరిష్ఠు, రాల వీవు ని న్నితరులు పోలఁగలరె. 199

క. మెచ్చితి నీ కే నొక వర, మిచ్చెద వేడు' మని యాసతిచ్చె నిభుఁడు 'మీ
రిచ్చువర మెందుఁ బోయెడు, నచ్చువుఁగృప నారగింపు' డనియె వనితయన్. 200

- మ. అనిన 'స్విష్టుండఁ గాని మానవుండఁగా నబ్బాక్షి! గ్రాసార్థమా
త్రుంగఁగాఁ జూచితి నన్ను' నావుడును జేతుల్ మోడ్చి యాసాధ్యి యి
ట్లున నభ్యాగతు లెల్ల విష్ణులని యే నన్నుంబు వెట్టంగఁ గై
కొనుచు న్నేఁ డిటు లానతిచ్చె దిది నీకున్ ధర్మమే నాయెడన్. 201
- క. అన్నము పెట్టెడునతఁడుచు, నన్నము గొనియెడునతఁడు నయ్యన్నము నో
యన్నా! నీదుస్వరూపము, యన్న మతీయు నీవు గానియదియుం గలదే. 202
- చ. అదియును గాక లేమి ఘనమై గృహకృత్యము సాగఁకున్నచో
ముదుకదనంబు వైచికొని మూర్ఛ ముసుంగుచు వచ్చి ముంగిటం
జదికిలఁబడ్డయప్పుడ నిజుబుగ నీదగువివృతమాయగా
మదిఁ గని యన్నదాన మతీ మాటలు నేర్తునె నీదుసన్నిధిన్. 203
- ఆ. ఆరగింపవయ్య కూరలు చల్ల నారంగ జాడ్యవడుప్రసంగ మేమి
నీవు గుడువ కున్న నీవిప్రవర్త్యులు, గుడువ రింతచేయఁ గూడునయ్య. 204
- క. నావుడు నవ్విభుఁడు యశో, దావాసమునందు శబరియాలయమునఁ గుం
తీవరగృహమునఁ బోలెం, గేవలవార్షమున నారగించె దనివిగన్. 205
- చ. అరుదుగ నవ్వీశేషమున నాధరణీసురకాంతముంగిటం
గురినె సువర్ణవృష్టి యభుకుంజరయూధవిభంజనోగ్రకే
సరి యగునాజనార్దనుఁడు సాధ్యుఁ గనుంగొని 'యింకనేనియు
న్వర మొక టిత్తు వేడుము ధృవంబుగ' నావుడు నిలి యిట్లుచున్. 206
- చ. 'అతిథిముఖంబునందు భవదర్శన నిచ్చలుఁ జేయు నట్టి
నల్లియును శక్తియుం బడసి మానసదుర్లభ మైననీదున
ద్గతి మది గాంచునట్టిఘనగౌరవముం గృపనీయు చేపఁ
తుపికిఁ గళత్రపుత్రసహితంబు సుఖిస్థితి సుండునట్లుగన్'. 207
- చ. అని వేడిన నట్ల యిచ్చి యచ్చుతుం డుత్పత్తితుం డయ్యెలనాగయుంబ్రతి
దినంబు నతిథిపూజ గామించుచు భర్తృభాషితంబుచొప్పునఁ దప్పక విశేషతిథులుం
దమబావలను దోడితోడఁడ్రుచు వారిబిడ్డలను రావించి యశనంబు పెట్టుచు వసు
మతియపొలెం . దాల్చి గలిగి మెలంగు చుండె నంత నక్కాంతమగఁ డత్యంత
దూరం బరిగి యొక్కనాఁడు పదత్రాణార్థం బొక్కచర్మకారకసదనంబుచక్క
టికిం జనిన నతం డిట్లునియె. 208
- క. 'ఎందుండి రాక మీ రిట, కెందుల రేకార్యమునకు నేఁగెద రది నా
కుం బెలియఁ జెప్పఁ' దనవుడు, మందస్థితలలితవదనమండలుఁ డగుచున్. 209

- చ. 'తిరముగ దక్షిణాంబునిధి తీరమునం దొకయూరనుండి యే
బరగఁగ నొక్కసంశయము పాపుకొనం జనుచున్న వాడ శం
కరగిరిజానివాన మగుకాళిక' నావుడు 'నట్లయేని నో
పురుషవరేణ్య! నేఁడు గడుఁ బుణ్యుడ నైతి డద్వదీయసేవనన్. 210
- క. అడరఁగ నే నాజాహ్నువి, నడిగితి నని చెప్పి నాకు నయ్యుత్తర మే
ర్పడఁ జెప్పవయ్య యే నీయడుగులకెరగెద మహీసురాన్వయతిలకా! 211
- చ. అనవుడు విప్రుఁ డియ్యకొని యచ్చటు వాని క్రమప్రయాణభే
లన మమరంగ సోమశకలద్యుతిశోభిజటాకలాపరం
జనుఁ డగుపార్వతీకుప్రియనద్రము నాఁ దగుకాళికొ ముదం
బునఁ జని జాహ్నువీసలలపూరము చొచ్చి పవిత్రగాత్రుడై. 212
- కా. ఈకాసుం బరమేశు ఫాలనయమక హేలాజితానంగు గౌ
రీకుం గేశవతల్పభూషణుఁ ద్రిలోకేశు న్నియల్కేశు న
క్షేత్రోదంచతు భుక్తిముక్తిఫలదున్ గీర్వాణనిర్వాహకుం
గాశీనాయకు విశ్వనాథుఁ గొలిచెం గారుణ్యపుణ్యాకృతిన్. 213
- క. కరదారగమనపాతక, హరునకుఁ బ్రణమిల్లి బ్రహ్మహత్యాహరణే.
శ్వరుఁ బూజించి యగ్రస్త్రేశ్వరుఁ గొనియాడి యచలేకు పలగొని మ్రొక్కెన్.
- సీ. కరమర్ధి బాతాళగరశేశ్వరునిఁ జూచె నన్నపూర్ణేశ్వరు నాశ్రయించె
మొగిని బరాఙ్ముఖు ముక్తికు భజించె యవిముక్తనాయకు నభిమతించె
బాపసంహరలింగరూపంబుఁ గాంచె మహాపాతకధ్వని ననుసరించె
బంచవక్త్రేశ్వరుభవంబు చొచ్చె బరాళరేశ్వరునకుఁ బ్రణతుఁ డయ్యె
తే. బరతురామేశు సోమేశు భార్గవేశుఁ, బుత్రకామేశు భీమేశు వృత్రసంహ
రేశు విజయేశు నలకూబరేశుఁ దుంబు, రేశు సేవించె నాదివిఘ్నేశుఁ గొలిచె. 215
- క. పంచమహాపాతకగజ, పంచాననుఁ డైనదండపాణిమహేశుం
బాంచాలి భానువిష్ణు న్నుదంచితతాత్పర్యమున నతఁడు దర్శించెన్. 216
- క. ఆకాళగంగకును భూలోకవధము సూపి శిష్టలోకాభిరుత
శ్లోకం డైనధగీరధ, భూకాంతుఁడు గొల్పిశివుని బొడగని మ్రొక్కెన్. 217
- క. కనియొఁ ద్రిలోచనలింగము, ననలేకు నుపాస్తి చేసె నవ్వరుణేశుం
గొనియాడె మహామాయకు, వినయవినమితోత్తమాంగవిసితఁ డయ్యెన్. 218
- ప. మఱియు నాకాళిగరమునందు యోగపీఠారూఢ యగువికాలాక్షి కామాక్షి మహా
దుర్గి వనదుర్గి మంగళగౌరి చిత్రసుంటాదేవి కాళికాదేవి మైదులంగాఁ గలుగుక

స్థానంబులును లోలార్కవృద్ధార్కసాంబాదిత్యమయూఖాదిత్యపురస్సరం బగు
సౌరస్థానంబులును నాదికేశవమీదుమాధవజగన్నాథబలభద్రులు లోనుగాఁ గల్లు
వైష్ణవస్థానంబులును గమలేశ్వర భర్తృహరీశ్వర నీలకంఠేశ్వర త్రిలోకేశ్వర మా
తంగేశ్వర మణిగర్జి కేశ్వర గంగాసీసంగమేశ్వర మల్లికార్జున త్రిపుటమల్లికార్జునా
మృతలింగకేదారలింగప్రధానంబు లగుశివలింగస్థానంబులును భగీరథాశ్వమేధమణిక
ర్జి కామైత్రావరుణపంచనదీపిష్ఠులికాతీర్థసహితంబు లగుభాగీరథీతీర్థవిశేషంబులును
నమృతకుండ పితృకుండ కపాలమోచన పాపమోచన వృషభధ్వజ జంబుకేశ్వ రేష్ట
కామేశ్వర ఘంటాకణ్ఠేశ్వరేశ్వర గంగాప్రముఖంబు లగుపుష్కరణీధేదంబులును
ధర్మకూప హరిశ్చంద్రేశ్వరకూప వృద్ధకాకేశ్వరకూప కాలభైరవకూపప్రభృతు లగు
పుణ్యకూపంబులు నాదిగాఁ గల్లునానావిధవిష్ణుప్రదేశంబులు నిరీక్షించి కాలభైరవ
భూతభైరవుల నుపాసించి తదనంతరంబు.

219

ఉ. బొందులు వేఱు గాని తలపోయఁగఁ బ్రాణము లేక మృద్ధిలం
గొందఱు లేతమాట లవి కూరిమిచట్టున నంచుఁ బ్రాణముల్
బొందులు నేకమై రవఁగఁ బొల్గుకంకరుని నృపాని న
స్పందితభక్తిమైఁ గదిసి బ్రహ్మణులంగవుఁ డానతాంగుడై.

220

అ. అచట. గొన్నిదినము లతఁ డాభవాని బ్రార్థించుచుండఁ దద్గతిష్ఠనిష్ఠఁ
జూచి మెచ్చి తనదుశోభనాకృతిఁ జూపి, గౌరి యొక్కనాఁడు కరుణతోడ.

221

క. 'ఓవిప్రుండ! నీ వేవని, నై వచ్చితి చెప్పు' మనిన నతఁ డిట్లును 'ద
ర్శి! విను మే నొకధర్మము, నీవలనం దెలియ వచ్చి నీకృపఁ గంటిన్.

222

ఉ. ఈపురి నేఁడు నాఁ డనక యెప్పుడుఁ దప్పక యన్నదాన మే
రూపమునందు నైన నొకరుండును నాఁజొనకుండునట్లు గాఁ
దీపెనలారఁ బెట్టుదఁట దేవి! తదీయఫలంబు చెప్పుమా
యీపరమార్థ నిర్ణయము నెవ్వరుఁ గానరు నీవు దక్కఁగన్.

223

క. *మాగేహమ్మనకును నృభ్యాగతులై కూడినట్టియవనిమరుల నే
నీగతి నడిగితి నెవ్వరు, నోగిరిజా! పల్కులై రయోగ్యులపోలెన్.

224

ఉ. వారలఁ జూచి యేను గరవారిరుహంబులు మోడ్చి నిల్చి మీ
రూరక నాదుప్రశ్నకు నిరుత్తరులై యిటు లుండ నేటికై
బోరనఁ జెప్పురే తెలియఁ బోలనిదే యిది నావుడు స్తుతాం
భోరుహ మెత్తి యం దొకప్రబుధుండు నాడనఁ జూచి యిట్లునున్.

225

* మాగృహమున కొకనాఁ డ, భ్యాగతుడై కూడినట్టి యవనిమరుల నే,

నీగతినడిగిన నాతఁడు, నోగిరిజా! పల్కుడయ్యె యోగ్యత లేమిన్. చి. ని. పా.

- క. ఈయర్థ మితరు లెఱుంగరు, కాయజులిపుదేవి యెఱుంగు గాశీపురికిం
బోయి తదీయనిశేషం, బాయంబికవలనఁ దెలియు మని పల్కుటయున్. 226
- క. చనుచెంచితి నాశోక్కిరి, ననురూపముగా భవద్వచోమృతపూరం
ఋన నిరుపుము నానీనులు, సనకసనందాదియోగిజనుతతచరితా! 227
- చ. అనిన నప్పుర మేళ్వరి యతని కి ట్లనియె. 228
- చ. 'ఎయఁగ నన్న దానఫల మీశ్వరుఁ డొక్కఁ డెఱుంగునేనిగా
కనయము నొడ్డెఱుంగుదురె గట్టిగ నీకు వినంగ నిచ్చయే
ని నొకయుపాయమే నిపుడు నీ కెఱిగించెదఁ జేసి చూడుమా
వనరుహసంభవాన్వయవివర్ధన ! తేటపడుకొ సమస్తమున్. 229
- చ. ఆయుపాయం బెట్టిదనిన. 230
- ఉ. వారణగంగ నాఁగ హిమవద్గిరిచేరువఁ జూడ నొప్పుఁ బె
పారఁగ నొక్కపుణ్యనది యానదిబొంత ననంతవైభవ
స్ఫూర్త నొక్కచో)లమరుఁ బన్నుగ హేమవతంబు నాఁగ నం
గీరుఁడు నాఁగ నొక్కనృపకేసరి యప్పుర మేలు మేలుగన్. 231
- క. ఆవనుధావల్లభునకు, దేవి యొకతె సుమతి నాఁగ భృతిమతికాంతి
శ్రీవిలసద్దోరవముల, తావై పరిభక్తిచే దృఢులై మెఱయున్. 232
- క. ఆదేవి సంతతి ముకొ, లేదు పరియు నేకభామినీవ్రతుండై ను
పాపింపఁడు మఱి భార్యల, నాదంపతు లున్నయెడకు నరుగుము విప్రా! 233
- క. అరిగి యథోచితవేళం, గర మురురాగమున వారిఁ గదిసి ధరిశ్రీ
భరణక్షముఁ డొకతనయుండు, హరిసత్పుండు మీఠుఁ బుట్టు నని చెప్పు తగన్. 234
- ఆ. పుట్టినపుడ నజ్ఞదుట్టును బెఱవారు, జనని యాది గాఁగ సకలజనులు
తోలఁగియుండినప్పుడొలుతఁ జూడఁగ నిచ్చి, నుతునిఁ దివదమారుచూడుఁడనుము. 235
- చ. అని యొడఁబాటు చేసికొని యాశీశురత్నముఁ జేరి యేకతం
ఋన నడుగంగ వాఁడు దెలుపు స్వీకరంబుగ నన్నదానశో
భవసుకృతంబుచోప్పుచుఁడ బార్వతి చెప్పిన నద్భుతాత్ముండై
'పసుపుము పోయి పచ్చెదఁ గృపారసమానన!' యంచు జయ్యునన్. 236
- చ. వలగొని మ్రొక్కి నేత్రకరవారిజసంజ్ఞల నాభవాని వీ
దొలుతుఁ డునఁ ప్రణామములు గోరి యొనర్చి 'భవత్కటాక్ష మె
వ్వలనను నాకు రక్ష' యనువాక్యముతోడఁ దదీయసద్వముకొ
తెలువడి యొక్కరుండు కడువేడుక నుత్తరభూమి కేగడున్. 237

క. అవిశ్రుం డొకచోటఁ జొచ్చి వని ఘోరారణ్యమార్గంబునం
దీవ ల్లాశ్వము జుట్టఁ దొట్టునడుచు దిక్కేది విభ్రంతుఁడై
పోవం బోవఁగ నొక్కబోయ గని యీపుణ్యార్థుఁడేయూరికిఁ
బోవం బోయియొ త్రోవఁ దప్పె ననుచు బూర్ణానుకంపానుతిన్. 233

ఉ. అతనిఁ జేరఁ బోయి 'వసుధామర! యేపురి కేఁగె దీవు భ
ద్రోతనుఁ డస్తవర్షతగతుం డగుచెఱచె బభంబు దూర మీ
రీతి నరణ్యమధ్యమున రేయి చరింప వశంబై యెట్టిని
రీతిలకైన వన్యమృగబృందము మైమయిఁ బోవ నిచ్చునే.' 239

క. అనవుడు నాబ్రాహ్మణుఁ డా, వనచరులతో 'నేను హేమవతపురమునకుఁ
జనుచుండి త్రోవ దప్పితి, నెనయఁగ నాత్రోవ చూపు మేఁగెద' ననినన్. 240

క. ఏటికి వేగిరవడ నీ, పూట నిచట నిలిచి జేపు పోవఁగ రాదే
మాటలఁ దప్పితి తెరు విచ్చోటికి నామడకు బడియెఁ జున్నది' యనినన్. 241

చ. అని తనపొడుచేసికడ కాతనిఁ దోఱొని బోయ యి
ట్లను 'నివె పొట్టికందులును నన్నులు నున్నవి క్రొత్తకుండ లే
దనఁ! యుపాయ పెద్ది కడు నాఁజొని వచ్చినవాడ వీవు నీ
పనిచినయట్ల చేసెదఁ గృపానుతి నానుతి యిచ్చు' నావుడున్. 242

క. 'నీ సౌజన్యమున మదా,యాసము సర్వమును బాసె నంతియ చాలుఁ
గ్రానేచ్చలేదు నీవు వృథానంకటపడకు సౌఖ్యతర మిది నాకున్.' 243

చ. అని యతని నూఱిడించి యవ్విశ్రుండు తనకలశోదకంబున సాయంకరణీయంబులు
దీర్చి కూర్చుండునెడ నక్కిరాతుండు రెండునొప్పల చాఱిబియ్యంబును జేసెయుం
దెచ్చి యిచ్చిన నవి భగవదర్పితంబు చేసి యుపయోగించి యాప్యాయనంబుగా
నుదకంబు గొని కృతాచమనుండై పర్ణతల్పంబున నుపక్రమించిన. 244

క. 'కూరమృగంబులు గల మీ, ఘోరాటవి నిచట నిద్రఁ గూరుట గొఱగా
దీరును మత్సరియును బొడవారినమంచెపయి నుండు' డని యెక్కించెన్. 245

చ. ఇట్లెక్కించి యెక్కిరాతుండు. 246

ఉ. తా నొకవిల్లు నమ్ములును దాల్చి ముదంబున నిద్ర గాచి యా
చేనికి దుష్టనక్షత్రములు చేరకయుండ నదల్పుచుండ న
చొచ్చి నరుణోదయం బగుట చూచి యొకించుక కన్న మోడ్చె నా
లోనన యొక్కబెమ్మలి విలాలత వచ్చి వధించె నాతనిన్. 247

- క. అప్పులి గవిసెయప్పటి, చప్పుడు విని యక్కిరాతసలి మేల్కొని వా
తప్పక యొక్కశరాబున, జెప్ప నరిది గాంగ దానిజీవము గొనియెన్. 248
- కా. ఆవిప్రుడును నష్ట బిట్టులికి యత్నాకంఠముం బొంది వా
పోషం జొచ్చె లతాంగి వె నృతవి విప్రు దేర్చె బద్ధ ప్రియుం
డావార్త ల్వని వచ్చినట్లు కరసంఘాగ్రంబునం జీకటుల్
పోషం ద్రోచుడు దోచె నాదిమదిశాఘామిధ్రశృంగంబునన్. 249
- క. అక్కరణిఁ దరణి యాకన, మెక్కినఁ జెలు పెక్కె దిక్కు లిందీవరముల్
స్రక్కె విలసిల్లెఁ దమ్ములు, జక్కవపులుఁగులకు విరహజవ్యధ వానెన్. 250
- ఉ. అంతఁ గిరాతకాంత వగ నందెడువిప్రుని జూచి 'తండ్రి! యే
నింతకు నోచి యుండ నిది యేరికి వశ్యమె తప్పక ద్రోవ ని
శ్చితత సేగుఁ డాతపముచే గడుఁ జిక్కెద రింకనైన న
ల్లంతనె పోవుత్రోవలె యుదగ్రమహాగ్రమృగప్రక్షిప్తముల్.' 251
- చ. అనిన నతండు 'నాకుఁ దగవా! యిటువంటి పరోపకారి నెం
దునుఁ బొడగాన సీతఁడు మృతుం డగుటే గనుగొంటిఁ జూచి యే
మని చనువాడ మిన్నక యథావరకంఠ్రము సేయ' కంచుఁ బే
ర్చిన కృపతోడఁ జేయఁ బనిచెఁ దనానక్రియ వానిమేనికె 252
- క. వనితయు నప్పుడు పలితో, ననుగమనము చేయఁ బూని యావిప్రుని న
వ్వనఘామి పెడలునంతకు, ననిసి మరలి వచ్చి చేయునదియై నిర్వెన్. 253
- వ. అతండును దాని నూరార్చి 'నీ నేర్పువిభాబున నితనికిఁ బరలోకక్రియలు నిర్వ
ర్తింపుము నాకుం బోవలయు' ననిన నవిప్రుమాటకు నబ్బోటి యిట్లనుఁ 'దండ్రి!
నీ వీయరణ్యమార్గంబులు ము న్నెఱుంగవు ని న్ననిసి వచ్చెదం బద' మని ధనురస్త్ర
పాణి యగుచు నాకుశ్రోణి యతనిం దోడ్కొనిపోయి గతాగతజనంబులవలన
నిరంతరసంకులం బగుహేమవతపురంబు తెరువు చూపి యతని వీడ్కొని వచ్చి
పచ్చమాసుం డగుచున్నతనభర్తం జూచి యే నిట వచ్చెద నిలువు మని నస్తీతంబు
గాఁ బల్కుచు నయ్యగ్నియందుఁ బ్రవేశించె నంత నక్కడ. 254
- ఉ. హేమవతాభిధానపురి కేగి మహీసురుఁ డాన్యపాలచూ
డామణితో రహస్యపుటెడ న్నను పార్వతి చెప్పినట్లు చే
తోముద మొప్పుగాఁ బలికి ధూతకళంకతఁ గొన్నిమాసముల్
సోమకళాధరాలయము సొచ్చి జపం బొనరించుచుండగన్. 255
- ఉ. పుట్టె దనూజుఁ డాన్యపతిపుంగవు దేవికిఁ బుణ్యవేళ న
పట్టునఁ దత్తఱింఛుఛును బాణి యధోచితభంగి నేగి 'మా

చుట్టము! కన్న విచ్చి నను జూడుము చెప్పము విప్రజాతికిం
బెట్టినయన్నదానమునఁ బేర్చుఫలం బని వేఁడె విప్రుడున్.

256

చ. కలకల నవ్వుచున్ శిశుశిఖామణి యిట్లని చెప్పె నట్లు 'ఁ
శ్రులకుఁ బ్రయత్నపూర్వముగ భోజన మిడ్డఫలంబు చెప్ప నా
యలవియె మీ రెఱుంగరె యనంతఫలప్రద మన్నదాన మేఁ
దెలుకుగ నేల వేఱె యొకదృష్టము చెప్పెదఁ జిత్తగింపుఁడా.

257

ఉ. మీ రలనాఁడు పంకరుహమిత్తుఁడు పశ్చినువాగ్ని లోనికిం
జేరెడువేళ మద్భవాము చేరినఁ బెట్టితి నింతదేనియం
జేరెఁడుచాఱబియ్యమును జిత్త మెలర్పఁగ దానఁజేసి బృం
దారకరాజ్యతుల్య మగుధారుణి యెలుట కిట్లు పుట్టితిన్.

258

ప. అని పలికి యర్చకుడు పూర్వజన్మంబునం దాను గిరాతుడై యుండిననాఁ డత
నికిఁ జేసిననాత్కారంబుకొలదిఁ దెలిసి మఱియు నిట్లనియె. 'అయ్యా! యయ్యల
దానంబువలన నాకిట్టియనల్పఫలంబు సిద్ధించె నీవు నిరంతరాన్నదానకిలండవు నీ
కెంతటిఫలంబు గల్గునో యది యాపరమేశ్వరుండె యెఱుంగుం గాని యన్యు
రెఱుంగ లేదు నీవు విచ్చేయు' మనిన నాన్విజాతుడు ప్రీతుడై.

259

క. అంగిరుని దగ వీడ్చొని, యంగీకృతనుప్రయాణుడై ముక్తిపుర
ప్రాంగణ మగుకాశీపురికిం గర మనురాగమున మగిడి చనుచెంచెన్.

260

ఉ. క్రమ్మఱ నాభవానిపదకంజయుగంబు శిరంబు సోఁక మో
దమ్మనఁ జాఁగి మ్రొక్కి 'పనితాలికంబ! భవన్తతంబునం
గ్రమ్మఱ నేఁగి యాశిశుముఖాబున నే వినఁ గంటి నన్నదా
నమ్మఫలం బగణ్య మని' నావుడుఁ బార్వతి ప్రీతి నిట్లనున్.

361

క. 'విను విప్రో'త్తమ! నీవచ్చినవని సిద్ధించె నింకఁ జేరుము భవదీ
యనివాసమ్మనకు గృహస్థునకుఁ బ్రవాసైకవృత్తి దోషము నుమ్మి.

262

క మఱి యాశ్రమస్థు లెల్లను, వఱలుగృహస్థాశ్రమంబువారి న కానం
బఱతెంతురు తమ దగునకృణ దీర్చుకొనంగ నొండుగతి లే కునికెన్.

263

చ. ప్రతులు గృహస్థువాకిటికి వచ్చి యథోచితపూజ గానరే
నతనిగృహస్థధర్మమది యంతయు నివ్వల ముద్రు వెండి య
య్యతిధికృతాఘనంచయము లన్నియు నాతనిఁ బొందుఁ దత్పరం
చితనుకృతంబు లయ్యతిధిఁ జెందుఁజూమి పరమార్థ మారయన్.

264

- క. గృహపతి లేనిగృహం బది, గ్రహపతిరహిత మగుదినముగలి మధ్యంబై
మహిమ చెడి యుండుఁ గావున, బహుచింతాలశలఁ జిక్కునడక యరుగుమా.
- చ. అనవుడు నట్ల కాక యని యంబిక వీడ్కొని యాత్మభూమికిం
జనియెడువేడ్క నివ్వటిల జాహ్నువి దాటి మహీసురుండు నె
మ్మనమున నల్లయంత్యజునిమాట దలంచి యజేమిచంద మో
కనుఁగొని పోదు నంచు నెనకంబుగఁ గ్రమ్మఱ నిచ్చి యిట్లఁకున్. 266
- క. 'ఓదేవి! వినుము ని న్నొక, మాదిగవారి డడిగె వానిమాటకుఁ గలదే
యేలైన నొక్కయుత్తర, మాదట నెఱిగింపు నాకు నరుగఁగ వలయున్.' 267
- మ. అనినం గంగ నిజాంగదీప్తినిచయం బవాహిసీమధ్య మె
ల్ల నలిస్నిగ్ధముగా నొనర్చు నయనోల్లాసంబు మందస్థితా
ననకాంతిం బొదలించఁ గంకణరవోన్నాదంబుతో హస్త మె
త్తి నయం బారఁగఁ బల్కు 'నోద్విజ్ఞాఁడ! యర్థిక్ వింటి సీవాకృముల్. 268
- డి. శీలగుణోన్నతుం డమలచిత్తుండు మల్పియ సేవకుండు చం
దాలుఁ డనంగ రా దతిదృఢవ్రతుఁ డాతనికొ శుభంబె నా
మేలును జెప్పు మాతనికి మిత్రజ లోనగుపుణ్యవాహినీ
జాలముతోడ విశ్వపతినిన్నిధి నెప్పుని బయకుండుదున్. 269
- మ. అని గంభీరపంబునం బలుకుపుణ్యాకారిణి బ్రీలిఁ గ
న్గొని విప్రుండు కరాబ్జము ల్లాగిచి 'సీతన్ మ్రొక్కెదన్' దేవి! యే
జనులుం గానరు నీదుదివ్యతన వస్త్రధాగధేయంబు పెం
పున నేఁ గంటి భవత్కటాక్ష మెలమిం బొందించె నాడెందమున్. 270
- క. వాఁడును గేవలపురుషుండు, గాఁ డెవ్వఁడో యంత్యజుండు గాఁ గతమేమో
పోడిగ వినవలయు నినుకొ, వేఁడెదఁ జెప్పు' మని జాహ్నువినిబ్రార్థించెన్. 271
- మ. అట్లు ప్రార్థించి యడిగిన నవ్వుహానది యతని కి ట్లనియె 'దొల్లి గౌతమీసింధునమీ
మంబున నొక్కపసులమందయుండ నొక్కనాఁ డయ్యేటివంట నీటివడిం బడి
యొక్కగర్భిణి కర్మటివచ్చి యచ్చో నొక్కబొక్క గావించుకొని యుండుడు
దానిమీఁద నచటిగోపాలుఁ డొక్కపాలకడవ యడిన నది ప్రమాదంబునం బగిలి
తత్పదేశంబు జొబ్బిం దడిసె నంత. 272
- క. ఆకర్మటిగర్భమున న, నేకంబులు పుట్టె బిడ్డ లీనుచు మృతయై
ప్రాక యది యేఱుకతముననో క్రమ్మఱ బ్రలికి యుండె నొగి గర్మటియన్,

- ఆ. అట్లు పుట్టి పిల్ల లాదుగల్గారంబువలనఁ దోఁగి కత్తు వలుచుచున్న
మంచిమృత్తికఁ దిన మఱిగొన్నిదినముల, నంతవట్టు దెగిన నరుచి పుట్టె. 274
- ఉ. అందొకయర్థకంబు దమయన్తుకు నిట్లను 'నాదుజిహ్వా కే
చందమొ మున్నువోలె జవి చాలదు మృత్తిక రోగ మెద్దియొం
బొందదు దీపనాగ్నియును బుట్టక మానుట లేదునాకయో
యిందఱి కి ట్లయో తలఁప నేమి యుపద్రవమో తలఁపఁగన్.' 275
- చ. అనపుడుఁ బుత్రుతోడ దరహాన మెలర్చుగ నెండ్రితేమ యి
ట్లను 'వినవన్న! వట్టి! యిది యచ్చపుమంటిగుణంబు గాని తోఁ
చిన దొకదోష మేమియును జెప్పఁగఁ జొప్పుడ దొక్కకారణం
బున రుచిపుట్టె యామిసిమిపాఁయినఁ గ్రొత్త యొనర్చె జిహ్వాకున్.' 276
- ష. ఆనియన్తున్న మున్ను పయఃపూరంబువలన రుచిపారం బగుటఁ జెలిపి 'నీవు పుట్టిన
కోలె నదియ నేమిచి పెరిగితి గానఁ గేవలమృద్భక్షణం బెఱుంగ వట్లు గావున
నీ కిప్పు డిది యరుచి పుట్టె' ననిన విని వెఱుంగుట యప్పిల్లి తల్లి కి ట్లనియె. 277
- క. 'పా లని చెప్పెద వది దా, సేలాగున నుండు దాన నెనసినయొజం
బాలం మీత మధుర మది, గ్రోలెడువారికిని జవులు గొఱుకయె చెవుమా. 278
- ఆ. పాలు లేనివానిబ్రతుకు నిరర్థంబు, పాలు గల్గువాడు చాల భోగి
పాలు మనకు నేయుపాయంబునందు సిద్ధింఁచుఁ దల్లి నాకుఁ జెలుపు' మనిన. 279
- క. 'సురలోకమునకు నమృతము, నరలోకంబునకుఁ బా లనఁగ నీరెండుకొ
నరిచేసె బ్రహ్మ యల్లుల, కరయంగఁ దత్సఖుంబు లబ్బునె కొడుకా! 280
- ష. అనిన నది మఱియు నిట్లనియె. 281
- క. 'నరలోకం బెటువంటిది, సురలోకం బెట్టి దీవు చూచితె మనమం
దిరములసాటివి యానో, విరచితగతి నింతకంటె విస్తీర్ణములో. 282
- క. ఆందుండెడువారికి మన, చందమొ రూపములు వేఱెచందమొ నా కా
చందము వివరింపు' మనిన, నందనుమాటలకుఁ దల్లి నవ్వుచుఁ బల్కిన్. 283
- క. 'మన ముండెడుదొక్కలకును, మనకును సుపమేయమాత్రమా వారలభ
వ్యనివాసస్థలములుఁ దద్విప్రుతాకారములుఁ జెలియ విను మట్లయినన్. 284
- క. నాక మనఁ బరగు దివిజాల, లోకములో మఱియు సూర్యలోకము మఱి భూ
లోక మనఁ బరగు మనుజుల, లోకము మన మిప్పు డున్నలోకము పుత్రా! 285
- చ. చరణము లూరుపు ల్బ్రతువచక్రము లానతనాభు లంచితో
దరములు పీనవక్షము లుదారభుజంబులు కంబుకంఠముల్

- సురుచిరవక్త్రవద్దములు శోభితవత్సలు ఘోజకర్ణముల్
శిరములుఁ గేశపాశములుఁ జెన్నగుమేనులవారు దేవతల్. 286
- క. దేవతలకు విను మదిమియుం, కావున లే దెన్నఁడును బ్రశస్తగుణాభ్యుత్
కావున నిమానయానులు, నైవిహరింపుదురు వా రుదాత్తప్రీతిన్. 287
- క. జరయును రుజయును నరులకు, దొరకొనె నని కౌని యాకృతులు దలఁపఁగ ని
ర్జ్వలట్ట నరులు వారికిఁ, గరితురగాందోళికలును ఘనవాహనముల్. 288
- వ. కావున నట్టిప్రభావంబు లొక్కొక్కసుకృతవిశేషంబులం గాక యూర కెట్లు
సిద్ధించు మనము పూర్వజన్మంబున దూరీకృతసుకృతుల మగుట నిట్టిదుష్టజన్మంబు
వాటిల్లె' ననిన విని 'జననీ! నీ కిట్టిపరమజ్ఞానం బేమి విధంబునం గలిగె నెఱింగింపు
మనిన వాని కిట్లనియె. 289
- కా. 'ఏ నాగౌతమిలోన నుండునెడ నయ్యేటం గృతస్మానులై
నానాదేశసమాగతద్విజ్ఞులు నానాధర్మము లైష్వచో
నానారీతులమాట లేను వినుట న్నా కిట్టియత్యుత్తమ
జ్ఞానం బచ్చెఁ బురాణగోష్ఠి కెనయే సౌఖ్యంబు లాం డెవ్వియున్. 290
- ఆ. అందుఁ గానరానియర్థంబు లే దిది, ధర్మఫణితి యిది యధర్మసరణి
యని యెఱుంగ వచ్చు నవివేకి కైనను, నదియ చూపె తలఁప నాత్మహితము. 291
- మ. విను మయ్యుత్తమగోష్ఠియందుఁ గొడుకా! విశ్వంధరం గల్లు పు
ణ్యనదీతీర్థవిశేషముల్ తెలిసె నెన్నం బెద్ద యాగంగ త
ద్విసృతస్నానఫలంబునం గలుగుఁ జూప్వే పుణ్యలోకంబు లే
వ్వనికిం జొంద నశక్య మెనయవి దుర్వారప్రచారంబుగన్. 292
- క. ఆనవుడు 'భవదుపదేశంబున దట్ల! నాకు వేడ్క పుట్టెడు నన్నుం
బనువుము గంగాస్నానంబున కీదివనములు రిత్తపోవక యుండన్.' 293
- ఉ. నావుడు 'నద్దిరన్న తగునా యటు వల్కు నరణ్యముల్ ఘన
గ్రావము లేఱు లూళ్ళు నగరంబులు నా బహుభంగు లైనయా
లోచల నేఁగ నీవశమె లొక్కవె గోమహిషాదిగోగ్రస
త్త్వావళి గంగ యొక్కడ త్వదాలయ మెక్కడ వెట్టివాడవే. 294
- చ. ఆది యటు లుండె నీశిశువు అందఱు నిం కిట వచ్చువేనవికా
బ్రదుకుట నన్న మాపడియవట్టున నీళ్ళును నింకు గౌతమీ
నది మనప్రాంతపట్టు జడనంబున నచ్చటి కేగి యున్న నే
కొడవయు లేదు రం' దనుచు గొమ్మవఁ దోకొని పోయెఁ బిల్లలన్. 295

- క. అపిల్ల లామహానది, నాపోవగ మధురతోయ మని యథేచ్ఛ
వ్యాపారంబుల నుండంగ, నేపారంగ దత్తనాణా డి ట్లను మఱియన్. 296
- ఉ. 'నీ కిదె చాగి మ్రొక్కెద ననిందగుణాన్బదమూర్తి వేను గం
గాకమనీయలోయముల గాయము దొప్పగఁ దోచి యెత్తి య
స్తోకపురాకృతాఘములదొంతులు సర్వము గూలఁ దన్నుదుం
గాక భవ త్తనాభవతఁ గాంచియు నిర్వ్యవసాయి నొందునే. 297
- క. నాతెగువకుఁ దగ నీవును, నోతల్లి! యనుజ్ఞ యొసఁగు మొయ్యనఁ జని ను
స్నాతుండనై మనయన్వయ, జాతులకును బుణ్యలోకసౌఖ్య మొనర్తున్.' 298
- ప. అని నెట్టుకొని పల్కినం గర్పటి 'యక్కా! యేమియు నెఱుంగనినావెట్టి
కూనకు గంగామాహాత్మ్యం బేల చెప్పి బేల నైతి ' నని వత్సాత్తాపంబు నొందుచు
దాని కిట్లనియె. 299
- క. 'యోగులుఁ గాశీప్రాణ,త్యాగులు నేమిగలి గాఁతు రనురాగముతో
నాగతి వారిదివసంబున, నీగౌతమిఁ గ్రంథవారి కేర్పడఁ గల్గున్. 300
- క. ఈగౌతమి మును పుట్టెను, భాగీరథి వీదవఁ బుట్టె ఫల మొసఁగెడిచో
నీగౌతమియే యెక్కుడు, భాగీరథికంటె నంధ్ర ప్రాజ్ఞులు పుత్రా! 301
- క. అట్టిసునపుణ్యవాహిని, నట్టింటనె యున్నయది మనకుఁ బెఱునదులం
బుట్టెడులాభం బెట్టిది, పెట్టి గడే భూమిఁ దిరుగ విడువు దురాశత్.' 302
- చ. అనుడుఁ బథప్రయాస మది యల్పమె దూరపుఁ దీర్థ మారయకొ
ఘనము సమీపతీర్థమునకంటె ననం బొగడొందు గౌతమిం
గన్ఁగొనఁ గల్గె నేడు మఱి గంగయుఁ జూడంగ నబ్బు టొప్పడే
జనని! కృతాంకరాయములు చాలుఁ జలంబొ ఫలంబొ చెప్పమా.' 303
- ఆ. అనినఁ గొడుకుమాట కడ్డంబు చెప్పంగ, నలవి గాక యుండి వెలది వలికె
'దీర్థయాత్ర నేయఁ దివురువారల నడ్డ, పెట్టి పాప మేలి కట్టుకొందు. 304
- ఉ. పిన్నపు గాన నీవలని ప్రేమము నాకధికంబు గాన నే
నిన్నియఁ జెప్పి చూపి తుది నేమిటనుం గడ గాన నైతి ని
న్నెన్నడు చూతు నింక నెటు లేగెదవో పరభూములందు నాఁ
కొన్నఁ బథక్రమంబు మదిఁ గూరిన నన్నుఁ దలంపుదో కదే. 305
- ఉ. గంగకు నేగి నీసుతునిఁ గంటిమి నెమ్మది నున్నవాఁడు మా
నంగడి వచ్చి వచ్చి యొకచక్కటికిం బయనంబు చేసె నో.

- యంగన నేట నెల్లిటను నాతడు వచ్చు దలంకకుండు మం
చుం గర మర్థి జేపనిజనూత్తులు వీనుల కెన్నఁ డబ్బునో. 306
- ఆ. నీవు గంగ కేఁగి నిరపాయదేహివై, మరల వచ్చి లేని మనకులంబు
వారి కెల్లఁ దీర్థవాంఛ జనించు బో, చిత్తవృత్తులందుఁ జిన్నివడుగ! 307
- ఆ. బా మ్మనంగఁ జాలఁ బో కని మాన్వంగఁ, జాల నీకు నెట్లు పోలు నట్లు
చేయు' మనిన నతఁడు చిఱునవ్వు నవ్వుచు, మాతయడుగులకు నమస్కరించి. 308
- క. తమ్ములఁ గొఁగిటఁ జేర్చుచు, నెమ్మి యలర బుజ్జగించి నిలుపుచు నచోష్ఠిఁ
ద్రిష్టరుఘవదద్దురముల, నమ్మలిఁ గొని గౌతమికిఁ బ్రశస్తాంజలియై. 309
- క. ఆనది వెడలి నమంచిత,యానంబునఁ గొంతనేల యరుగఁగ నొకచో
ప్రానిపయనుండి చూచె మహానిష్ఠురమూర్తి యొకవిహంగము దానిన్. 310
- క. చూచి పఱతెంచి యెడిసి య,గోచరవేగమున నెత్తుకొనిపోయి నమి
పాచలకలవయఁ దినియెకొ, వాచవి కలరుచును వానినంజుడు పెలుచన్. 311
- బ. ఇట్లు తిని యాఖగం బెగసి పోయె నాకర్మఱికుమారుండును నట్లు మరణంబు
నొంది గంగాయాత్రలు నేయువారలు విధివశంబున నడుమనె మృతిం బొందిరేని
జన్మత్రయంబునఁ దద్దర్శనంబు సిద్ధించు ననుట సిద్ధంబు గావునఁ దదనుకూలంబు
గా నొక్కమహిపాలుకీలారంబుగోవులలో నొక్క గోవుకడుపున జన్మించె నంత.
- క. ఆరా జొకనాఁ డాకీ,లారమువనిఁ జాడ వచ్చి లావణ్యతను
శ్రీధరుచుల నొప్పి సింహాకి,శోరముక్రియ నున్నకేపుఁ జూచి ముదమునన్. 313
- పీ. గోపాలకులతోడ భూపాలుఁ డిట్లు 'నిదె కంటిరే తనయాడుతోడె
లకు లేనికాంతియుఁ బ్రకటితరూపనంపదయును మిక్కిలి యదఱుఁ గలిగి
విషమలోచనుఁ డెక్కువృషభవల్లభునకు వాని నే మపునొక్కొ మనుధమిఁద
నన మీఱు గలిగి యున్నది దీని నాఁబోతుఁ గావింపఁ దగు నాలకదువులొన
- ఆ. నింక దీనితల్లి నెన్నఁడుఁ బిడుకకఁ, డిదియ చున్న గుడిచి బ్రదుకుఁ గాని
యనిన వారలును మహాప్రసాద మ్మని, ప్రీతితోడ నట్ల పెనుపఁ బెరిగి. 314
- సీ. చెలఁగి కాల్చివీసిన నిల వ్రక్కలై భుజంగమరాజుతలరత్నములు దోఁప
వెన జుంకె వైచిన వసుధాధరేంద్రగవ్వారముల మారులు బిట్టదరివడఁగఁ
గొమ్ములఁ గోరాడి చిమ్ముచో నెగసినఘనగండశిలలు మేఘములు దాఁక
జేదఱు గొని పాఱుచోఁ దరుశ్రేణు లుద్ధరవాతహతి బోలెఁ దుమురు గాఁగ
- ఆ. దనకు నెదురులేని ఘనసత్త్వనంపద, నలరి గోపికాచయంబులొని
గోపకృష్ణనట్లు గోరక్ష్మములలోన, వృషభ మధికసౌఖ్యవృత్తిఁ బెరిగె. 315

- క. కరువునఁ బోసినవిధమున, నరుదుగఁ దనరూప మెట్టి దట్టిన కాఁ ద
త్సరభులు గ్రేపుల నీనఁగ. బొరిఁబొరిఁ నే బేటఁ గదుపుపొదు పగుడెంచెన్ 316
- క. ఈ తెఱఁగునఁ బెక్కెడులు, బ్రాతిగ భోగించి తనిపి పదపడి వృషభం
బాతను వొకమృగవతికి న,నాతంకప్రీతి నొసఁగె నాహారముగన్. 317
- క. మఱి కొంకణదేశంబున, నెఱసిన సితదత్తనామనృపతికి సుతుడై
గుఱి లేనిపరమగుణముల, పఱలై దృశ్యభవముందు వంజరుఁ డనఁగన్. 318
- క. వంజరుఁ డఖిలాశ్రితశుక, పంజరుఁడు విరోధిభయదబాహుబది
కుంజరుఁ డభిరామయశో, మంజరుఁ డన నొప్పె నతిసమాజనవృత్తిన్. 319
- ఉ. అతని పెండ్లి సేయుటకు నై సితదత్తవిభుండు రాజక
న్యాతిలకంబులం దడవునవ్వ డతండును దండ్రితోడ 'న
య్యా! తనువోషము ల్పాలియునట్లుగ జాహ్నువి కేగి యందు ను
స్నాతుడఁ నై నినుం గొలువఁ జయ్యన వత్తునె వేడక పుట్టెడున్.' 320
- క. అనవుడు 'నే నెట్లు దలఁపఁగఁ, దనయుం డెటు నలఁచె బాపు దైవము! యొకే
మని చల్కుదు సితఁడు పొసఁగనికొరికఁ గోరె నెట్లు గా నున్నదియో? 321
- సీ. ఇల నెందుఁ దల్లిదండ్రులకు గారామారఁ బెరిగి నానాఁటికి గురులవలన
విద్య లన్నియు నేర్పి విహితమార్గమున వివాహమై సంతానవంతుఁ డైన
తుదిఁ గదా మనుజుండు దూరతీర్థము లాడ నరుగుట తాపనవరులతోడి
సంసర్గ ప్రతములు నలుపుట యిది ధర్మపరిపాటి వీని సువక్రమంబు
తే. గాఁగ నెవ్వఁడొకొ వియద్దంగమిఁది, వాంఛ పుట్టించె శైతవావస్థయంద'
యనుచుఁ దలపోసి నాదు ప్రయత్న మెల్ల, నింక నెవ్వరి కని చేష్ట లెడలి యడలి.
- వ. ఇంచుకనేపు విచారించి యానృపనత్తముండు దనకుమారోత్తముడెనఁ గన్ముఖ
నవలొకించి. 323
- క. అక్కటిక మెనఁగ ని ట్లనుఁ, 'జెక్కడిచిను బాలు పడుచుచిన్నవడుగ! నీ
వెక్కడ గంగాస్నానం, బెక్కడ పసిబిడ్డ వేమి యెఱుంగుదు చెపుమా. 324
- క. విను మిలియ వలసిన బోరన విప్రోత్తములఁ బనిచి రావించెదఁ బా
వన మగుగంగాతోయము, పనివడి సీయరుగునంతపని యున్నదియే.' 325
- క. అని పుత్రస్నేహంబునఁ, దనుఁబల్కినఁ దండ్రితో నతం డిట్లునఁ 'బ్రా
గ్జనోదాత్తశుకృతవాసన నూనినమానసాంబుజము వికసించెన్. 326
- సీ. 'ధర్మకర్తము సేయుదానికి నిది ప్రాయ మిది కాల మని వాలయింపఁ గలదె!
తనయోపనంకయఁ దగిలి, యొనర్చుంగ నట యబ్బినంకయం నబ్బె గాక

చేయార ధర్మంబు చేయఁ గాలము లేదె యనుచు నేమటి యున్న నజానితలఁపు
తనచేతిలోనిదే ధర్మచ్చ గలుగుట యల్పమే కలిగినయది నిరర్థ

అ. కంబు చేసికొనుట కర్తవ్య మే నేత్రహీనుఁ డైనయాతఁ డెట్లు లున్న
నుండఁ గాక తనకు రెండుకన్నులు గల్గియుండి యంధునట్లు యుండఁ దగునె. 327

క. నీవెఱుంగనిధర్మస్థితి, భూవర! మఱి కలదె నన్నుఁ బుచ్చుము త్రిజగ
త్సావని యగుగంగానది, కేవిఘ్నముఁ జేయ వలవ దిచ్చో' ననినన్. 328

క. 'అన్నన్న! యేల నీ కీ, పిన్నొడలికి నలవి గానిపెనుఁబోకలు నే
నున్నంతకాలమును నా, కన్ను లెదుర నుండవన్న కథ' లేమిటికిన్. 329

క. అని తన్ను నివారించిన, జనకునితో నతఁడు 'నన్నుఁ జను నీ కున్నం
జనవర! నీమీఁద నభో, జన ముండుదు' ననుచు గెంటనము లాడుటయ్యన్. 330

సీ. ఏఁ దిన్ను వల దని యెన్ని చెప్పిన మానఁ దని వంప నేఁడాది కాఱునెలల
కైనను గ్రమ్ము నరుదెంచు బలిమి నేఁ డడ్డపెట్టితి నేని నశన ముడిగి
వేగంబె ప్రాణము ల్విడుచు నీరెంటియందును వీనిఁ గాళికి బనుచువనియె
టాసఁగి యున్నది యని వసువస్త్రధాన్యాదికముగఁ బాఠేయంబు గలుగ నొసఁగి

౨. పరిజనముల నుచితభంగిఁ దో డిడి కొంద, అవనినురులఁ గూర్చి యవిష్టభుండు
తనకుఁ బ్రణతుఁ డైనతనయ్యని నాశీర్వదించి నీడుకొలిపెఁ దగువతోడ. 331

క. ఈవిధమునఁ దనుఁ బాసియు, భావంబునఁ బాయ కున్న బాలునిరూప
శ్రీవిధవము వలంబులు శో, కావేశమతిం దలంచు నశ్రులు నించున్. 332

క. నాయనుఁగుఁదనయ్యఁ డింతకు, నేయెడ కరుగు ననుఁ దొల్లియెఱుంగండుప్రవా
సాయాసం బను నేనును, బోయెదఁ గా కనును గడచి పోకున్నె యనుక. 333

ఉ. అకనిక్షేమవార్త లనయంబున నా కెఱింగించునద్దణో
పేతుఁడు గల్గునొక్కో యనుఁ బెద్దలు నెవ్వగ నొందుచుండ నీ
రితిని దూరదేశము చరించుట గా దని త్రిప్పి తెచ్చి నా
చేతికి నిచ్చునత్సుకృతచిత్తుఁడు చొప్పుడఁడొక్కో నే డనున్. 334

క. ఇన్నా శ్శేద్ధియు నెఱుంగము, శ్రొన్నైలక్రియఁ గ్రాలుముద్దొకొడు కరిగిన నేఁ
డిన్నియును దోఁచ వయ్యెడు, నెన్నఁ డతినిఁ గన్నులార నేఁ జూతు ననున్. 335

క. ఇవిధమునఁ దలపోయుచు, నివ్వటిలెడుపుత్రశోకనిష్ఠురవహ్నిక
గ్రవ్వు చెడ నెరిసి జీవం, జ్వేభుఁడు దొఱంగె న్వజను లాక్రందెఁడన్. 336

తే. అనిన విప్రుండు గంగకుఁ దనకరాఁబు, బాతములు మోడ్చి 'యోతల్లి! యాతఁ డట్లు
పుత్రశోకంబుచే మృతిఁ బొంద నేమి, కారణము గల్గెఁ జెప్పవే కరుణ' ననిన.

వ. విని దరహాసితానన యగుచు గ్రమ్మవానది యచ్చహిదేవున కి ట్లనియె. 338

- క. 'తడ వయ్యె ననక చెప్పం, బడియె ననఘ! నీవు నన్ను: బ్రహ్మక్షముగా
నడిగెను కావున విను మే, ర్నడఁ జెప్పెద నాన్మృపాలుప్రారంభంబున్. 339
- చ. కలఁ డొక బ్రాహ్మణోత్తముఁ డకంశితచిత్తుఁడనేకవత్సరం
బులు పరమేశుఁ గూర్చి వనభూమిఁ దపోధనవృత్తి మున్నవాఁ
డలవడ నొక్కనాఁడు దనయాశ్రమమందు సుఖాననస్థుఁడై
విలసితబుద్ధి నొక్కఁడును వేదము వేడుక నుగ్గడింపఁగన్. 340
- సీ. నడుచుచో నూరులయొడికంపు మెఱుంగులు నరిఁ బొఱుటాకులనంది నిగుడఁ
బులిసన్గలంబుతోఁ బురుడించుజనునంబు వడిఁ బేదకొనుట వడఁ కొనర్చు
సిభకుంధయుగళంబు నేపు దింపఁగఁ జాలుచిగువుఁజప్పులు క్రొత్తజీఁగి దలిర్చు
విద్యుదంకురములు వెదచల్లునిధమునఁ గ్రాలుఁగన్నులఁ జూపుగములు పాలయఁ
లే. గ్రీడఁ బందివై తొడరినకృతకశబర, పనిత క్రీడార్థ మచటికి వచ్చె ననఁగ
వన్యకాకఫలార్థమై వచ్చె నొక్క, చెంచుబెలనాగ మైదీఁగెమించు దొలఁక. 341
- క. అవ్వనజాననచూపులు, పువ్విలుతునితూపులై తపోధనువృద్ధయం
బవ్వలికి వెడల నాఁటిన, నవ్వేళ నతండు బ్రతుకు టద్భుతమయ్యెన్. 342
- ఆ. అట్లు మరునిబారి కగ్గమై యాతాప, సోత్తముండు దానిచిత్తవృత్తి
యెఱుంగ లేక కదిసి యఱిముఱిఁ బైకడఁ, దరుణి కోకమున నదల్పివైచె. 343
- మ. 'అమితక్రోధులు నాదుబంధుజను లుద్యద్బాణబాణాననా
దిమహాశస్త్రనిరూఢు లూర్జితమదోద్రిక్తాంగ లీకానన
ద్రుమవల్లినీచయప్రచేతముల నెందుం దార యున్నారు వి
ప్ర! మదిన్నీ దగునాగడం బెఱిగినం బ్రాణంబు పోఁ జేయరే.' 344
- ఆ. అనిన నొడుపు తప్పినట్టిసర్పమువోలె, నప్పు డంబకముల నిప్పు లంరుల
దానియాననంబుఁ దప్పక చూచి 'దుర్జాతి! భాష్టు మెచ్చ వైతి నన్ను. 345
- ఉ. ఏ నినుఁ గోరి డగ్గఱిన నిచ్చు యెఱుంగక రేచుకుక్కచం
దానఁ గఠోరభాషల నదల్పితి కావున నీవుఁ గుక్కవై
యూనినకిన్నితో మొఱుంగుచుండు తపస్సులఁ జూచి యంతటం
గాని భవన్తనోమదవికారము పో' దని యిచ్చె కాపమున్. 346
- క. అటుగాన నాఁటఁ గోలెను, జటాభసితధారు లై నసత్పురుషుల నె
చ్చటఁ గనినను శునకము శ్రుతి, పుటములు చీదఱులువోవ మునుకొనిమొఱుంగున్. 347
- ప. అట్టి దారుణకాపంబునకు భయంబడి యప్పడంతి యతనిసమక్షంబున. 348
- క. గడగడ వడఁకుచు నశ్రులు, వడియఁగఁ జేదోయి మొగిచి 'సామీ! కోపం
బుదుగుము కాపంబునకును, విడుమర యెన్నఁ డగుఁ జెప్పవేకృపతోడన్.' 349

చ. అనవుడు 'నీకు నేను దగ నంచు గదా యిటు చేసి లింక నీ
శునకశరీరచిహ్నములకు జూడగ నీ డగుగండుగుక్కతో
సెనయ నుఖించి గర్భము వహించి తనూభవు గాంచి తన్నులిం
గనలెడుశోకపావకశిఖావలి గ్రాగక కావ మాటునె.'

350

వ. అని యాశండు మఱియు నారసి శోపంబున కాపంబునకు నవధి చెప్పినవాడై
యథేచ్ఛం జనియె నాచెంచులేమయు నసారం బగుసారమేయత్వంబు నొంది
యెన్ని చెప్పిన జక్కటికి రానియవివేచితంబువోనివక్రప్రచ్ఛంబుతో లుబ్ధు
నడిగి యలబ్ధమనోరథం డగునర్థవిధంబున జెవు లడచిసొనుచు నెటయేనియుం
దిరుగుచు గఱపుకాలంబునాటిబడుగుచందంబున గుడిచి వై చినపత్రభాజనంబు
లకుం గడిసి తద్దలోచ్చిష్టంబులం బొట్ట బ్రోచిసొనుచు బహుజనద్వేషివిధంబున
నింటింటికి జని చీ యన మరలి పోవుచు దూషకువిధంబున నెవ్వరిం బొడగనినం
దొలంగి తలయేఱు వట్ట మొలుంగుచు ననూయాగ్రస్తువిధంబున గులంబువారి
తోడన శ్రోధించుచు వరువుడువిధంబున గాముకులతో నెదురుపడం దా గాట్టా
డుచు నవ్వగొని తీర్పులేక కులలపడుగడుసరివానివిధంబున మైథునాంతరంబున
నొండొంటి నంటుకొని సకలజనంబులకు నవహాసాస్పదం బైనసరియాక లం
డుచు నిట్లు రోతల కెల్ల నూత లగుచేతలం గొంతకాలంబు గడపి గర్భిణియై
యొక్కకొడుకుం గని సకలజనులం దెగడ నిసర్గన్నేహంబున వానితోడం జెర
లాడుచుండె నంత నొక్కనాడు

351

క. సితదత్తుఁ డడవిలోపలఁ గలిపయబరివారుడై నుభవ్యాపార
స్థితి నుండఁగఁ బౌరులు దన, నుతులకుం దగ నెగ్గు సేయఁ జూతులొ యనుచున్.

క. ఉఱక యెదురేగి మూకకు, నుఱకి మొలుంగుకొనుచు మిగుల సుగ్రాకృతియై
కఱపం బైకొనఁ బెల్కుఱి, పఱచిరి తప్పటులు రాజాపట్టుకుఁ బెలుచున్.

353

ఉ. అనరనాథుం డప్పు డచలాత్మకుడై దల యెత్తి చూచి యీ
శ్వానము కేమి మూడె నని చాపము ద్రిప్పుచు నొత్తికొంచుఁ బోఁ
బో నొకచక్కటిం దనదుపుత్తునిఁ గూడినఁ జూచి రేఁగి యీ
కూనకునై కదా మొఱిగిగొంచు మముం గఱవంగ వచ్చెదన్.

354

క. దీనిఁ బొరిగ్గనక యూరక, పో నని బాణంబుఁ దొడిగి భూపాలకుం డా
కూనఁ బడనేసెఁ దచోచ్చ, కానలమున నెరియుచుం దదంబు యిటు లనున్.

355

క. 'ఈకన్నులు దెఱవనిశికు, వేకి డొనరించె నీకు నిట నృపవర! నీ
పీకావ కేగుడెంచుట, నా కీశోకంబు గట్టనా నిర్దయతన్.

356

- క. భూమి బుత్రన్నేహము మా, నవజాతికె కాక లేదె నరసాయక! మీఁ
దు విచారింపక చేసితి, తనిలె: గదా నీకు బెట్టివపు కాపము దాన్. 357
- ఆ భూప! నీవు నింకఁ బుత్రశోకమునకు, జాపు' మనుచుఁ దీవ్రకాప మిచ్చె
శునకవనిత యతడుఁ విని యద్భుతస్వాంతః, డగుచుఁ దిరిగి పోయె నాత్మపురికి.
- క. పదపడి తచ్చునకాంగన, హృదయంబున శోకవహ్ని యెనుగం బుత్తుం
బొదువుక కన్నుల నీళ్లుం, గదురంగ ని ట్లుచుచు పగవఁ గాఁ దొడఁగె నొగిన్. 359
- సీ. 'అంటినఁ గంఠెడునట్టిని మెత్తనియొడలికిఁ జిచ్చఱిపిడుగువోని
నుగ్రాస్త్ర మెక్కుడచుండి సంగ్రహ మయ్యె నాముద్దకూన! యేనరపతియును
విషినభూములు చొచ్చి వేట లాడెడుచోటఁ గ్రూరసత్త్వంబులఁ గూల్చుఁ గాక
యదయ్యెడై తోడగి కుక్కురపోతముల కల్గఁపాపకర్ముడు భూమిపైని గలఁడె
- ఆ. యెవ్వ రెవట నున్న నే మని నే నూరుకుండ నేర నైతి నుఱికి వారిఁ
గఱవఁబోయినంత వెఱిపింపఁగాఁ బోయి, వెఱచినట్లు లయ్యె నుఱక నేఁడు'. 360
- క. అని విలపించుచు వేఁడుఱు, గొని యూరక మొట్టివెట్టుకొనుచు వనం బె
ల్లును దిరిగి తిరిగి యొకచో, శునకము పడి చచ్చెఁ బుత్రశోకాతురశన్. 361
- క. ఆదోషము గొని మునుగుటఁ, గాదే సీతదత్తుఁ డట్లు కాయము దొఱఁగెన్
మేదిని నన్యాయరతుల, నాదైవం బేల చక్క నరుగఁగ నిచ్చున్'. 362
- చ. అనవుడు విప్రుఁ డిట్లనియె' నాతఁడు చచ్చినవార్త యెక్రియన్
వినియెను వంజరుండు విని వీటికి వచ్చెనొ రాక కాళికిం
జనియెనొ వానివర్తనముచందము నా కెఱిగింపు' మన్న ని
ట్లుఁ దటిసిలలాహు యగునాదివిజాహ శీతభావలన్. 363
- క. 'సీతదత్తుఁ డన్విధంబున, మృతుఁ డగుటయు మంత్రివరులు భృత్యులును బురో
హితసామంతాదులు సమృతి నాలోచించి యొకమత్యం బెనుగన్. 364
- క. ఈవార్త చెప్పి వంజరు, నేవిధమున నైనఁ ద్రిప్పియిటతోడేరం
గావలయు ననుచు ధరణి, దేవతలం బనుప వా రతిత్వరితగతిన్. 365
- ఉ. అతనిపాలి కేగి 'సుగుణాకర! నీజుకుండు నిర్ధర
నాతములోని కేఁగె మనరాజ్యము కెవ్వరు దిక్కు లేరు నీ
వీతఱి దీర్ఘసేవ కిటు లేఁగుట నీతివధంబె వైరిధా
శ్రీతలనాధు లిం కిట మదింపరె శిక్ష యొనర్ప కుండినన్. 366
- ఉ. క్రమ్మఱ రమ్మ' నావుడుఁ బ్రకంపితుడై నృపసూతి శోకబా
ష్పమ్ములు గ్రమ్మ ని ట్లును 'సృపాలుండు నెవ్వనినుండి యుండి ప్తా

- బామ్మల నుజ్జగించె ననినం గడు నడ్డుత మయ్యె నేమి మా
గ్రమ్మన నింత పుట్టె వివరగా వలయున్ వివరించి చెప్పుడా? 367
- క. అని వంజరుఁ డడిగిన ని, ట్టని 'రా రాజా నిను వలవ దని చెప్పంగ
వివర యిటు లరుగుచెంచిన, నినుఁ దలఁచి తలంచి మేనినీవిభుఁ డీల్లెన్.' 368
- క. అనిన వినియకట! నాకై, తనప్రాణము విడిచెఁ దండ్రి తత్పురి కే నే
మని వత్తు గంగ కరిగెడ, నని వెల్వడి వచ్చి మగుడ నర్హం బగునే. 369
- సీ. మీ రేగుఁ డగ్నిసంస్కార మారాజోత్తమనకు సమంత్రకముగ నొనర్పుఁ
డయ్యెనీచయంబు చయ్యనఁ బుత్రైండు గంగాజలంబులఁ గలిపి యతనిఁ
జీరతరమోక్షలక్ష్మీసమన్వితునిగా నొనరింతు నటు నేయకుంటి నేని
నతనిపుణ్యోదరమందు జన్మించినయీబుబుబు బూరక యేల లీలు' 370
- ఆ. ననిన వార లిట్టు లనిరితండ్రిది చావు, వినియు వెనుక చేసి చనఁగ నగునె
యింత దొడ్డవాడ వేల వివేకహీనతకుఁ జొచ్చి' తనిన నడఁడు గినిసి. 370
- క. 'ఎక్కడిపితృచరణము మఱి, యెక్కడిరాజ్యంబు గంగ కేఁగెడుచో' మీ
రిక్కడ విఘ్నము చేసెద, రెక్కడిబ్రాహ్మణులు మరలుఁ డే రా నొల్లెన్. 371
- వ. అని విడియ నాడిన నతనియోగ్రహంబునకు నిగ్రహపడక సామోపాయంబునఁ
గార్పంబు గొన వలయు నని యవిప్రు లి ట్టనిరి. 372
- చ. 'అనఁకు! కుమారవంద్ర! తగునయ్య! మదిం గలుషింప భూమి నెం
దురు మనఁ జెప్పువాడ పగతుం డనుమాట ధృవంబు చేసెదే
విను మొకమాట చెప్పెదము పీనుల నించి ఘటించి చూడు మె
వ్వనికేఁ బురోహితోక్తి యనివార్తము కార్యము నిర్వహించుచోన్. 373
- క. దేవర లేనిగుడియు నర,దేవుఁడు లేనట్టివసుమతియు నక్షాఘ్నం
లై వేగమె చెడిపోవుం, గావున నీ పుండియును దగవె యిటు నేయన్. 374
- సీ. మాతృపిహీనులమాడ్కి నేపఱి యున్న పౌరులమదిలోనిభయము వాయుఁ
దెఱవాకిటికిఁ బొంచి తిరుగుశ్వాసంబులగలి నున్నవైరులగర్వ మడఁగఁ
బ్రియురాక గోరెడుబింబోష్ఠిక్రియ నున్నరాజ్యలక్ష్మికి ననురాగ మెనఁగ
జవ మేది యున్న నాజ్ఞాచక్రమునకుఁ గ్రవ్వుఁ బ్రవర్తనశక్తి నెఱవఁగలంగు 375
- ఆ. నీ కుపగత మైనవృషతి సింహాసనంబున పనించి మయ్యఁ బ్రోవు మయ్య
యథాలతీర్థఫలము నఱచేటిలోనికె, వచ్చు సంశయింప వలదు నీవు. 375
- క. సంకల్పభంగ మగు నని, శంకింపకు మానవులవశమై చైవికమై
య్యంకిలి పడియెడ్డుపనులకు, సుకటపథు టదియు నొకవిచారమై చెపుమా! 376

సీ. ఏము ధర్మస్థితి యెఱుంగనివారమే మానూట నీకు నమ్మగఁ దగఁజె
మీతండ్రి మమ్ము నేరితి మన్నించు నీవును నట్లకాఁ గనుఁగొనఁగఁ దగఁజె
ప్రాధికృతులగఁ జేయు చని దోష ముపింప నేల యీవలననిజోలి నీకు
నంటియ వలసిన సుతతి వడసి రావ్వు మునుకు బుత్తు బట్టుబు గట్టి
తే. వీడవఁ బోయిన నడ్డపెట్టెదమె రాజపుత్ర!' నావును వీరు చెప్పట హితంబు
గానఁ బోవుట గా దని కడఁకతోడఁ, గాఁకెదు రుండి కృతనమస్కారుఁ డగుచు.

క. 'క్రమ్యః బనినియెదఁ జూ, వ్వు! భవతేనీవ' కనుచు నచ్చపుభక్తి
మమ్ముఁ దలంచుచు నాత్మపురస్థునకుం జనియె వంజరప్రభుఁ డెలమిన్. 378

వ. ఇట్లు చని సితదత్తమహీభర్తకుఁ బితృకృత్యంబులు యథోచితంబుగా నొనర్పి
యొక్కశుభదినంబునఁ బుణ్యనదీజలాభిషేచనపురస్కరంబుగాఁ బట్టుబు గట్టుకొని
యప్రతిహతప్రతాపంబు దీసింప ననేకవర్షంబులు భూమి యేలుచు ధామిని యను
కామినియందు సుగ్రహోచరు డాచుడుదగ్గరరాక్రముం డగుకొడుకు గని వాని
మీఁద సకలసామ్రాజ్యభారంబులు బెట్టి నన్ను దర్శించి తపోవనంబునకుం జని.

ఉ. వేసవికాల మాతపమువేడిమిఁ గాలినతాలమీఁదఁ బ
ద్మాసనలీలఁ గైకొనుచు నంబుదవేళ నుదాసనాజ్ఞుండై
వేసట లేక ఘోరతరవృష్టినిఁదోఁగుచు శీతకాల మా
యాసము నోర్చి పెన్నడుఁగులందు వసించుచు బెక్కువర్షముల్. 380

ఉ. ఉగ్రతపంబు సేయఁ బురుహూతుఁడు తద్దయు భీతుడై మనో
నిగ్రహ మావటిల్లఁ దననిర్ణరరాజ్యము వోవు సీనరేం
ద్రాగ్రణిచేత నింక నని యచ్చరలేమలఁ బిల్చి మీరు ప్ర
త్యగ్రతనూవిలాసములు దక్కక చూపుఁడు వానిముందటన్. 381

క. ఆనందున మరుఁ డిట్లుక, రాసన మందుకొని యలరుటమ్ములు వైవై
నేని యతనికప మంతయు, గాసిగ నొనరించుఁ బొండు గ్రమ్మన ననుడున్. 382

వ. నిజకటాక్షజితజగత్త్రితయలయ్యును నయ్యతివ లతనితపఃప్రభావము తమకు నసా
ధ్యం బగుట యెఱింగి గర్వంబు దక్కి యి ట్లనిరి. 383

ఉ. 'దేవవరేణ్య! మావలనఁ దీరెడుకార్యము గాదు వంజర
త్వావిభుఁ డుగ్రకాసనుఁడు గాని తలంపఁగ భూతలంబునం
గేవలరాజు గాఁ డచటికిం బనుపాపఁ దలంచిలేని సుం
భావన చేసి నారదునిఁ బంపు నమస్తము చక్కనయ్యెడున్'. 384

చ. అని యిటు లప్పరోవనిత లాదటఁ జెప్పిన నమ్మలించి య
మ్మనిపతిఁ గాంచి వచ్చి న్నృపముఖ్యుఁ డొనర్చుతపంబుఁగిరియుం

దనమదిలోనిభీతియును దప్పుక చెప్పి 'భవద్గురుండు నా
కనిమిమరాజ్య మిచ్చె నది యచ్యుల కేర్పడకుండఁ జేయుచు.' 385

క. అనిన నతఁ డతని కి ట్లను, 'ఏను మిది యెంతటివని యని వెఱచెనవు విధికో
బనుపుము నాతో నిప్పుడ, చని యాతని బేలుపఱతుఁ జయ్యున' ననుచుకో. 386

క. విధిఁ దోఁజొని చని నారదుఁ, డధికతపోవృత్తి నున్నయవనిపుహృదయా
బుధిశాఁ తారసి వాసపుఁ, డధీరమతి గాక తనకు నాపద గలదే. 387

ఆ. తపము సేయ రాదె ధరణి నెవ్వరికిని, మూగవానియెదుట ముక్కు బఱట
రాని చంద మయ్యె రాజ్య మెవ్వని కెంత, యధిక మాతభీతి యడరుఁజుము. 388

ఆ. ఇతఁడు శివునిఁగూర్చి యేకాగ్రచిత్తుడై, యుగ్రతపము సేయుచున్నవాఁడు
హరుఁడు మెచ్చి తనకు వర మిత్తు ననిన దే, వేంద్రప్రదని యాకఁ డేల యడుగు.

క. అమరత్వము నింద్రత్వము, కమలభవత్వమును సరకుగాఁ గొన రత్వ
త్తమశివలోకానందవదము గోరెడుచరమశ్రేవధర్మవిధిజ్ఞాల్ 390

ఉ. ఐనను నింద్రుతోడ మరుజాధిపుబుధి గలంతు నంచు నా
తో నిట తెచ్చితి ని్విధి నదోషవధంబును నొక్కకార్యముం
బుని యొనర్చు నంచుఁ దలపోసి జగద్ధితమున్ స్వకార్యమున్
గా నొకత్రోవ చిత్తమునఁ గల్గొని యవిధితోడ ని ట్లనున్. 391

ఆ. 'ఏను వీనిచిత్త మెఱిఁగితి నింద్రవదంబు గోరి కా దితండు తపము
సేత శివునిఁగూర్చి చేయుచు నున్నాఁడు, వీనిఁ జెఱుఁచ బాడి యానె నీకు? 392

వ. అయినను నీకవంబు దేవేంద్రునిచిత్తంబునకు రాదు మనము పనివడి వచ్చియు
నితని నిచ్చోటం గదల్చుక పోవుట యెత్తు చాల దన్నింటికిం దగ నొక్కయుపా
యంబు చెప్పెద నీ చేరువం బుణ్యనదులు లేవు గావున నీవంజరం బనిచి యాశ్వర
జటావిభూషణం బగుదివ్యతటిని నిటకుం చెచ్చెన దాసంజేసి యతనికిం గీర్తి ను
కృతంబులు గలుగు మనకార్యంబును సిద్ధించు నీవు సితదత్తనృపతి యాకృతి
గైకొని యీ యంతరిక్షంబున నదృశ్యరూపంబున నుండు నే నితనినమ్ముభంబునకుం
బోయి యిట్టివిధంబున సంభాషించి దానికి సాక్షిగా నిన్ను నాహ్వానంబు చేసెద
నీ వప్పుడు వంజరంబునకు దృష్టిగోచరుండవై మేదినికిం డిగ్గి యిట్టివిధంబునం బల్కు
మని కఱివిన నియ్యకొని యాతం డట్ల యుండె నంత. 393

ఉ. ఉన్నతకారదాళ్లరుచి నొప్పెడు మేను తటిద్యైకాకృతిం
జెన్నెనలారుకెంజడలు చే నొకవీణెయు మర్త్యకోటికిం
గన్నులపండువై మెఱయఁగా దివినుండి తపఃప్రభావన
వన్నుండు వచ్చె నారదుఁ డభంగుఁడు భంజరుఁ డున్నచోటికిన్. 394

- ఉ. వచ్చిన నర్హ్యపాద్యములు వావిరి నిచ్చి నమస్కరించి 'మీ
వచ్చుటజేసి నేడు మునివల్లభ! పుణ్యుండ నైతి నేను మీ
వచ్చినకార్య మెయ్యది ధ్రువంబుగ నా కెఱుంగంగ వచ్చునే
నచ్చున సానతిం' దనిన నాబుషి రాజతపస్వి కి ట్టచున్. 395
- చ. 'విను మొకనాఁడు దండధరువీటికి వేడ్కయ పోలే నేఁగి యా
తనిసదనంబునందు సుచితస్థితిఁ గొన్నిదినంబు లుండుచో
ననుఁ గని యేమి చెప్ప నయనంబుల బొమ్మకఁగంబు లొల్కఁగాఁ
దనవడుపాటు లన్నియును దప్పక చెప్పె నొకండు దినకఱ్ఱ. 396
- క. నీ వెవ్వండ వని యడిగిన, నే వంజరుఁ గన్నతండ్రి నిల సితదత్త
త్తావిభుః డనువాడ మదీయావస్థ యెఱుంగఁ జెప్పు మయ్య యతనికిన్.' 397
- ఉ. ఇన్నిదినంబు లే నీచట నెవ్వరుఁ గాననిచోటఁ జిక్కి యో
యన్న దురంతఘోరనర కాదులచేఁ గడు వేఁగుచున్నచో
నిన్ను మదీయభాగ్యమున వేడు గనుంగొన వచ్చె నాకు నీ
మన్ననఁజేసి నానెగులు మానక పో దని చాఁగి మ్రొక్కినన్. 398
- ఉ. ఏ నిటు లంటి నీతనయఁ డిస్థితి చెప్పిన నమ్మ నమ్మఁ డ
జ్ఞానులు భూమివాసులు నిజంబును గానరు గాన భానుమ
త్సానునితోడఁ జెప్పి నినుఁ దోఁనిపోయెద నీవు వచ్చి నీ
మానునితోడఁ జెప్పు మనుచుం గొని వచ్చితిఁ జూడు మాతనిన్. 399
- క. అని మీఁదు చూచి 'సితద, తనరేళ్వర!ర' మ్మనిన సతనియాకృతి దా
ల్పినవిధి చయ్యన వచ్చినఁ, గని ఘనో కాన్నిచే ముఖము డిల్లపడన్. 400
- క. సాష్టాంగ మెఱిగి వంజరుఁ, 'డప్తదికావలయవలయుతావనియును సం
తుష్టిగ నేలినరాశపు, కప్పదకకుఁ బ్రాప్తమైతె కడవటఁ దండ్రి!' 401
- చ. అనుచు సభాష్టుండై నిలువ నాతనిఁ గొఁగిటఁ జేర్చి 'పుత్ర! నీ
తనవిభవంబు గానక కదా మృతి వాటిలే నాఁడు నేడు నిక
గనుఁగొనఁ గల్గె నాకు ఘనకారుణికోత్తముఁ డైనయిమ్మహా
మునికృప! నంచు మత్తకము మూర్కొని యి ట్లట దీనభాషలన్. 402
- క. 'మును రాజ్యాంతము నరక, మ్మనుట యథార్థమ్మ కాని యన్యతము గాదో
తనయ! విను మేను సర్వము , గనుఁగొంటిఁ గృతాంతభటనికాయముచేతన్. 403

- క. జగమున నింతటిపుత్రుడు, తగల గల్గియు నాయవస్థ దఱగక యున్నట్
నగరే ప్రాజ్ఞు లపుత్ర, స్వగతిరాని యనుచదువు చదివిన బుత్రా! 404
- క. నాభాగ్య మెట్టిదో నిను, నీభంగిని దూఱవలనె నిప్పుడు నాకు
శోభన మొనర్ప దలంచిన, నోభవ్యచరిత్ర! చేయు మొకకార్యంబున్.. 405
- ఉ. ఈయెడ నాశరీర మిడి యేగెద శంకరుమాళి నున్నయే
టీయెడ కేగుచెంచువెర వీ వానరింపుము తజ్జలంబు ను
తాగ్గయము పోకక బుణ్యగతి గాంచెద నిష్పనిసేత నాక కా
దీయెడ నున్న సప్తసుల కెల్ల బ్రియంబు సుమీ తనూభవా! 406
- క. కావున నిష్పని మఱవక, కావింపుము బ్రతుకు పెద్ద కాలం బనుచున్
దీవించి కృత్రిమాంగము, దావైచి యదృశ్యుడగుచు దద్విధి చనియెన్. 407
- ఉ. అంతట నమ్మసింద్రుడును నానృపు వీడ్కొని యింద్రుపాలి క
త్యంకరమంబునం జని ముఖాబ్జమునం జేఱునవ్వు దోచ 'వృ
త్రాంతక! యంతయుం బదిల మయ్యెఁ జూమీ మనకార్య మింక ని
శ్చింతక నుండు మీ' వనుచు జెప్పె సమస్తము విస్తృతంబుగన్. 408
- మహాస్థగర. విని దేవేంద్రుండు భాస్వద్విమలతరవిభావిస్ఫురన్నిరజోద్య
ద్ధనరీతిం గన్ను లెల్లఁ వఱలఁ దనమనోవ్యాధికిన్ వీడుతో లి
చ్చి నిజాస్యాంభోరుహం బూర్జితతనువిలసచ్ఛ్రీకి నాధారమై యొ
ప్పు 'సమస్త్యంద్రత్వ మిచ్చో' బనుపడుట భవద్బంధుసంపత్తి గాదే. 409
- క. కా కున్న నింతకార్యము, నా కెవ్వరు తీర్పక గలరు నారద! పుణ్య
శ్లోకుడవు నీవు నీకృప, నేకొఱతయల లేక జగము నేలందు నింకన్.' 410
- క. అని తను భూషించిన నయ్యనిమిషవలె వీడుకొని మహాముని ప్రీతిం
జనియె' నని గంగ చెప్పిన, విని విప్రుడు సెప్పునమున విస్మితుఁ డయ్యెన్. 411
- మ. అని సిద్ధం డలభోజరాజునకు ని ట్టైతిహ్యముం జెప్పె నం
చననూయాతనయుండు చెప్పిన మహాంబు దానందముం బొంది మో
డ్చినకే లొడలఁ జేర్చి నమ్ముడయి "తండ్రీ! యే గృతార్థుండ నై
తి నెఱింగించు గదే తదుత్తరకథల్ తెల్లంబుగా" నాపుడున్. 412
- చ. త్రిభువనపండ్రి! దానవసతీగళమంగళసూత్రభంగ! ది
గ్విభునముదాయ పేనిక! రవిద్విజరాజునునేత్ర! సర్వలా

క భరిత! యోగిహృద్విమలకంజమధువ్రత! సూర్యకోటి స

న్నిభ! యిభరాజరక్షణ! ఫణిద్వివదద్రినివాసభాసురా!

413

క. కరుణారసభరితాంతక, కరణా! నుకపింద్రచితకవితాచరణా!

శరణాగతజనభయపరి, హరణా! దివిజగణసంత తార్పితచరణా!

414

ఇంద్రవజ్రము. శ్రీరాజతల్పీకృతసింధురాజా!, స్వారాజనీలామలచారుదేహా!

గోరాజరాజానలగోవిలాసా!, శ్రీరాజపత్నీహిమసింహాక్షిరీ!

415

గద్యము. ఇది వాణీవరప్రసాదలబ్ధవాగ్విభవ తిక్కనామాత్యసంభవ సుకవిజనవిధేయ
ఆనంతయనామధేయప్రణీతం తైనభోజరాజీయం బనుకావ్యంబునందు గోవ్యాఘ్ర
సంవాదకథావిశేషంబు విని బ్రహ్మరాక్షసుండు పనుప రత్నమండనుండు నిజపురం
బునకుఁ బోయిపచ్చుటయుఁ దదీయోపాయంబున నపాయంబు దరలుటయు నన్న
దానఫలాకర్ణసార్థంబు బ్రహ్మణుండు కాశీయాత్ర చేయుటయుఁ బరివ్రతామాహా
త్మ్యంబును జర్తకారసంభాషణంబును భవానీసమాశ్రయంబును తదనుమతంబున
విప్రుపునరభిగమనంబును గిరాతదర్శనంబును శిశూవదేశంబును గంగావిప్రసంవా
దంబును పంజరుజస్త్రయప్రశ్నయుఁ దత్తపోవిఘ్నార్థంబు నారదుండు విధి
నచోటువాసి చని యింద్ర పీఠాన్ని యథేచ్ఛం జనుటయు నన్నది షష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీ భో జ రా జీ య ము

స త్త మా శ్వా స ము

శ్రీ తపిపులారస్సల!

యా శ్రీ తజన పాజాత! యానందసుధా

మి శ్రీ తమానస ! నిగమప

రి శ్రీ తఫల పాకరూప! శ్రీ నరసింహ!

1

ఉ. శ్రీతి యెలర్పగా నవధరింపు భవద్విమలాంశజాండు వి
ఖ్యాతతపోమహాత్ముఁ డగునత్రితనూభవుఁ డానతిచ్చు నా
భూతలనాథుతో నిటులు భోజనిభుం డడుగంగ సిద్ధుఁ డ
త్యాతతయుక్తిఁ జెప్పెను సమంచితపుణ్యకథాప్రసంగముల్.

2

చ. వనరుహగర్భసంభవుఁడు వంజరుఁ డా నటు బేలు పుబ్బి యిం
ద్రునికడ కేఁగి యవ్విధము రూఢిగఁ జెప్పి యథేచ్ఛ మేఁగె నం
చనిమివసినధురత్న మటు లాదటఁ జెప్పినఁ జోద్య మంది నె
మ్మనమున విప్రుఁ డట్లు వినుమా యటమీఁదటిగోష్ఠి చెప్పెదన్.

3

క. ఆవిప్రుఁడు కేలు మొగిచి, 'దేవీ! మఱి వంజరక్షీతిపుఁ డేక్రియ గా
రీప్లభుఁ బ్రార్థించి న, భోవాహిని నెట్లు తెచ్చె భూమికి?' ననినన్.

4

క. 'కంజభవాన్వయదీపక!', వంజరుచరితంబు భువనవర్ణ్యము విను నీ
కుం జెప్పెద' నని యాభవ, భంజని యి ట్లనుచుఁ జెప్పె బ్రాహ్మణుతోడన్.

5

చ. 'గురునకు ముక్తిత్రోవ సమకూర్చెదఁ బొమ్మని పోయి క్రొంచభి
ద్ధురునకు మామయై పరగుకొండకు దక్షిణభాగమందు భా
నుర మగుపుణ్యదేశములు చొచ్చి తపం బొసరింపఁ జొచ్చె న
చ్చెరువడి యెల్లవారలును జేరి కనుంగొనుచుండునట్లుగన్.

6

నీ. నాతోడినవతియై మీతండ్రిజడలలో నుప్పొంగుచదలేటియొమ్మ దఱుగఁ
దొలిఁదొలి గౌతముం డలఘుతపశ్శక్తిఁ గొనిపోయె నుర్వికిఁ గొంతసిరు

మఱి భగీరథుఁ డనుమానవాధీశుండు గొనిచన్న నీటికి గొలది లేదు
ఇంకఁ జిక్కిననీటి నీవంజరజీతీం ద్రుఁడు గొనిపోయినఁ దొడుసు మాలి

ఆ. యుండ వచ్చు నీతఁ డొనరించుతపమున, కడ్డపడకు మని గణాధిపతికి
గౌరి బుద్ధి చెప్పెఁ గాక కాకున్న విఘ్నంబు కాదె యతనికార్య మనఁగ. 7

క. తొల్లిటితపసులకంటెను, బల్లిదుఁ డీతండ్రి పో తపశ్శక్తి ననం
బెల్లగుదృఢనిష్ఠ సలుప, నుల్లంబున మెచ్చి శంభుఁ డొదవెడుకృపతోన్. 8

చ. ఉరగవిభూషణంబులును సుగ్రగజాసురచర్మ వస్త్రముం
గరమున నొప్పుకూలమును గంతముకప్పును ఫాలభాగముం
దరుదగుమోడ్పు తెప్పయును నోదలగంగయు జూటకోటిపైఁ
బరగుశకాంకరేఖయును బ్రతిగ నాతని మ్రోల నిల్చినన్. 9

చ. కనుఁగొని మేన నెల్లఁ బులకంబులు జూఁదుకొనంగఁ గన్నులన్
నినుపులు గాఁగ బొమ్మములు నివ్వటిలంగ బహు ప్రమాణముల్
గొనకొని చేసి భక్తిరసగుంధన మొప్పుఁ బ్రహృష్టగద్గద
స్వనమున వంజరుం డవుడు సంస్తుతి సేయఁ దొణంగె శంభునిన్. 10

లయవిభాతి. 'ఒడల నొక లేమయును జడలఁ బెనువెల్లియును
నడుగక వసించు బెఱుబొడవులకు నెల్లం
బొడవనఁగ నొప్పు మెయిబొడవునకు భూతి దగు
తొడవుగ నొనర్చి బెడఁ గడరునిను భక్తికొ
విడువక తలంచునతఁ డెడపనిముక్తిపురి
కొడయఁ డగు నంచు నదె తడఁబడక నేఁడున్
దొడఁగి శ్రుతి మ్రోయు నది పెడచెవులఁ బెట్టి చను
గడువరికి నేది గతి కడపట నుమేకా !

లయగ్రాహి.

వాచవులు లోనగుమఱేచవులు నేనటుల ద్రోచి కడువప్య మగులోచవికిబుద్ధి
వే చొనిసియీచవికి నేదవియుఁ బెట్టననిచూచియిఁకొన్నచవి బ్రోచుభవదీయా
నీచకరుణామృతనిషేచనశుభంబునకు వాచకముగాఁ బ్రభుమూచన యునర్పం
జూచుగరుభాషణము నీచవుల నింపరుట గోచరమె నీమనసు నాచికొన రుద్రా !

లయహారి. జపములకుఁ జొరక మఱి తపములకుఁ జనక మదిఁ

గపటములు విడిచి నీనుఁ గృపజులయి వేఁడన్

విప్రులతర మగువరమకృప చిగురు నిగుడఁ బెఱు

నెవములకుఁ దొడి వఱవ కపుడు నిజరూపం

మపములకు మిగిలి యతినిపుణగతిఁ బొరలు మృదు

లపితముల నెనఁగ నధికపుమహిమ చూపన్

సుభద్ర మగునుగతి గని యవగతదురితు లగుదు

రవరిమితవిధములను ద్రిపురదనుజారీ!

13

క. అని బహుభంగులఁ బొగడెడి, జనపతికిఁ బ్రసన్నుడై భుజంగాభరణం

దనుపముకరుణామృతమున, నెనసినకనుదోయి మెఱయ ని ట్లని వల్కన్.

14

ఉ. 'మెచ్చితి నీతపంబునకు మేలుగ నొక్కవరంబు వేడు మే

నిచ్చెద' నన్న నాతఁడు గిరీశున కి ట్లనుఁ గేలు మోడ్చి 'మీ

మెచ్చున కెంతవాడ నను మీపదభక్తులలోనఁ గూర్చి యీ

యచ్చున నానతిచ్చుభవదాదరణం బిది గోటి సేయజే.

15

చ. పితృహితబుద్ధిఁ జేసి భవభీకర మీశిరమందు శాశ్వత

స్థితిఁ జెలువొందును త్రమనది న్నహికిం గొనిపోవఁ గోరి వ

చ్చితి మిము నాశ్రయింపఁ గృప సేయుడు' నాపుడు 'నట్ల కాక యి

చ్చితి' ననియెన్ శివుం డపుడు చెచ్చెర నే నిటు లంటి వానిలోన్.

16

ఉ. 'ఓమనుజేంద్ర! నీవెనక నుద్దవడిం బఱతెంచుదాన నీ

వామహాసీయవేగమున కంకిలి సేయక తూఁగ నొసినం

గామికస్థి పొందు దటు గానితెఱు గది గల్గెనేని నే

భూమికినైన నేఁ దొలగి పోదుఁ జూమి యిదె చాటి చెప్పెదన్.'

17

చ. అనవుడుఁ గేలు మోడ్చి వినయంబు నయంబును దోచ నాతఁ డి

ట్లను 'నిటు చుక్క నేల జగదంబ! భవ ధ్వునపేగ మెక్క! డే

జనువిధ మెక్క! డ ట్లయినఁ జాలఁ జూచున్! వదియవ్యాచ్యమున్

విను మిపు డేను ని న్నికటి వేడెద నెగుగఁ బట్టకుండినన్.

18

ప. అది యెయ్యది యంటేని జవనత్వసంపన్నం బగునొక్క వాహనంబు నమహర్ము

కొని తదారూఢుండైన నిన్నుఁ గొలిచి వచ్చెద నీయుక్కచనువు నాకు నొసంగ

వలయు నట్లు సేయక యితరోపాయంబున మోస పుచ్చెద ననినఁ దల్లి! యేన కా

దీమాఁడులోకంబులయందు నిన్ను గెలువ నెవ్వండు గలండు.

19

ఉ. విష్ణుపదంబునం బొడమి విశ్వమునుం గబళింపఁ బూనున

స్విష్టసిమాయచోటె బెనుపెట్టువయై చనుదెంచునీదువ

ర్థిష్ఠత చూచి భ్రాంతి లయి దేవత లందఱుఁ దల్లడిల్లుతే
విష్ణువదనీ! భవప్రియుండు నీతభయుండు శివుండు తక్కంగన్.

20

ఉ. కావున నీమహామహిమ గానంగ నెవ్వరు నేర్తు రమ్మ నీ
జీవన మీఁగ త్రితయజీవచయంబులకుం దలంపఁగా
జీవన మిట్టిసేవు ననుఁ జేకొని కాచుట పోల దమ్మ! నీ
సేవకొఁటి కెన్నఁడును జెందంగ లేవు కదమ్మ దుర్దశలో.

21

ప. అని ప్రార్థించినం బ్రీతచేతస్క నగునాచేత ననుజ్ఞాతుం డగుచు నమ్మహిమా
ఘండు.

22

ఉ. అక్కడఁ బెక్కువత్సరము లవిష్ఠఁ డర్థిఁ దపం బొనర్చుఁగా
వెక్కిననిష్ఠఁ జూచి మురవిద్విఘ్నఁ డాతనికిం బ్రసన్నుడై
పొక్కిటితమ్మితోడ నీరి బొందినవక్షముతోడ నాదరం
బెక్కినచూడ్కితోడ వర మీఁ బచరించినకేలుదమ్మితోన్.

23

ప. ఆదేవదేవుండు తనదివ్యరూపంబు చూపిన నతండు సర్వాంగాలింగితమహితలం బగు
దండప్రణామంబు చేసి లేచి నిలిచి మోడ్కుంగేలు ఫాలంబున మోపి యిట్లని
స్తుతియించె.

24

దండకము. 'శ్రీకామినీచారువృత్తస్తనాలింగితోర్ధ్వలుక్ శంఖచక్రప్రభాకోభిహస్త
ద్వయుం బీతవస్త్రావృతోద్ధన్వితుంబోజ్జ్వలన్ సంతతోజ్జ్వంభణాంభోజనాభ్యంత
రాశం ద్రిలాక్ష్మకనరక్షణాత్యంతదక్షుక్ సరోజాక్షు నక్షీణసంపన్ను నిన్నుం
బ్రశంసించునన్నాలకల్ నాలుకల్ సీచరిత్రంబు లాలించునాకర్ణముల్ కర్ణ
ముల్ సీశుభాకారముల్ చూచునానేత్రముల్ నేత్రముల్ సీమహాతత్త్వచింతా
బుధిం దేలునచ్చిత్తముల్ చిత్తముల్ సీపదాంభోజసంసేవ రంజిల్లునాహస్తముల్
హస్తముల్ కాక కా కున్న నందొందుమే లేమియున్ లేమి తెల్లంబు గాదే భవ
దృక్తిహీనాత్మకల్ నేయునాచారముల్ ఘోరిసీరాకరానేకవర్షంబులై యూపర
క్షేత్రనిక్షిప్తబీజంబులై భస్మమధ్యంబునం బెట్టుహవ్యంబులై యుగ్రకాంతార
వాటిం బ్రకాశించునక్కముదీసార్థమై పోవు నంచున్ బురాజార్థవేదుల్ యథా
వాదులై మాటికి న్మాటికి న్మాటి చెప్పంగ నవ్వాకృతము ల్విసులం జేర్పఁ దా నొల్లక
జ్ఞానసాంద్రాంధకారంబులో డింది నిస్సారసంసారకూపంబునం గూలి యాకాశ
లాంతర్నిమగ్నత్వముం బొంది నానాఘదుష్టాహింసదమ్మలై నిర్లతప్రాణులై యాత
నాదేహులై కాలపాశంబు లత్యుత్కృష్టశ్లేశముంజేయఁ దల్కింకరాశృష్టకేకాగ్ర
లై దుర్గతిం ద్రల్చి వెల్గింప దిక్కెవ్వరుక లేక శోకానలకూలంబు బ్రేలునక్క

శలం జెప్పఁగా నేల నీదాసదాసానుదాసత్వముం బూని దుష్కర్తముల్ చాసి
 నద్భుతీచే బూని చిత్తంబు వక్త్రంబు గాత్రంబు నాఁ గల్గునీమూఁడురూపంబులం
 బాపముల్ చెందఁగా నీక నీకందువల్ నద్గురూక్షిప్రశంసత్వనిష్ఠాగతిం గాంచి
 నేవించుపుణ్యుల్ త్రిలోకీకరణ్యుల్ వరేణ్యుల్ గదా వారిచారిత్రముల్ చెప్ప
 నప్పద్మజుం డొండె నాశేషం డొండె సమర్థుండుగా కొండు మర్త్యుండుశక్తుండె
 నీదాసు లాదోషరాసుల్ నమస్తంబు విధ్వంసముల్ చేసి నిర్భాతభూమాన్నికీలం
 బులం బోలి వర్తిల్లు టొక్కండకా దాశ్రితశ్రేణినిం గర్హనిర్మత్తులం జేసి భాసిల్లు
 చున్నారు తత్కారణంబై భవద్దాసమూలంబునం జేసి ధర్మార్థకామాపవర్గంబు
 లక్లేశమార్గంబునం బొందఁగా వచ్చుటల్ నాకుఁ దోచెన్ భవద్వివృతాదార
 విందంబు డెందంబునం గూర్చి యర్పింపఁగాఁ గల్గుసౌఖ్యంబు దా నెట్టిదో యేను
 మర్త్యుండ నజ్ఞానచిత్తుండ నిన్నుం బ్రశంసింప నుత్తండఁగా నైన నీసత్కృపాదృ
 ష్టుధాతుర మత్యంతముం దోరమై నాచెన స్వామిలుటంజేసి యే నిన్ను వర్ణించుచు
 న్నాండ నీవాడ నై నాడ న న్నింక నేవంకనుం బొచ్చెపోకుండ రక్షింపు రక్షింపు
 పక్షిధ్వజా! రక్షితాండవ్రజా! యాదినారాయణా! భక్తసంరక్షణోపాయపారా
 యణా! సర్వలోకాధినాథా! రమాప్రాణనాథా! నమస్తే! నమస్తే! నమః'

25'

వ. అని ప్రణవించువంజరస్థపాగ్రణిఁ జూచి నమస్తసత్కృపా
 వననిధి యాజగన్నిధి నవసీతవక్త్రసరోజ మొప్ప బో
 రన నఖిలామరాభయకరం బగుతత్కర మెత్తి యిందు ర'
 మ్మని తగఁ జేరఁ బిల్చి 'భవదాగమనార్థము చెప్ప' నావుడున్.

26

వ. ఆదేవోత్తమునకు నానరదేవోత్తముం డి ట్లనియె.

27

చ. 'సరసిజనాభ! యోనిగమనస్సుత! నీచరణారవిందనుం
 దరమకరందబిందువు గదా నియదాపగ!తజ్జలంబు శం
 కరుండు శిరోవిభూషణముగా ధరియించె బ్రియంబుతో సుధా
 కరశకలంబు క్రొన్నురువుకై వడి నొప్పంగఁ దత్తటంబునన్.

28

ఆ. అది యసాధ్య మొరుల కాగౌతముండును, నాభగీరథుండు నధిక మైన
 తప మొనర్చి కనిరి తద్విశేషంబ యర్థించి మద్గురుండు పంచె నన్ను.

29

ఆ. యాతనాశరీరుఁ డై వరకాగ్నుల, నొఱిగి తన్నివృత్తికొఱకు నన్ను
 నిట్లు పంచె గాననెడనేయ నోడి ముక్కంటిఁ దగిలి విడుపుఁ గంటి నేను.

30

వ. అప్పుడాగగం యపాంగదీప్తు లాలయ న న్నవలోకించి మత్ప్రవాహవేగంబునకు
 దగ నీపు మందటం దెరువు వెట్టకున్న నే నెటయేసియుఁ బోదుంబొప్పున్నఁ దలంకి

తల్లీ! నేను బాదచారి నై నీచిత్తంబు రా నడవ నోప నొక్క వాహనంబు నెక్కి
వచ్చునట్లుగా నెల వీవలయు నని ప్రార్థించిన నట్లు నమ్మలించెం గావున. 31

క. నీవారి గెలువ నీవల, నీవారిక కాక ధారుణీవలయుములా
నేవారికి మఱి శక్యమె, యోవారిజనాభ! నాకు నొసంగు భగేంద్రున్.' 32

వ. అనిన నిప్పుని దీర్చి రమ్మని యాభక్తపరాధీసుండు నిజాధీశుం డగు వివతానూను
నియోగింప నాభూరమణుండు కృతాచమనుండై వచ్చి తదారూఢుం డగుటయ్యె.

సీ. ఉంకించి యెగయుచో నుభయ పార్శ్వంబులవర్వతంబులుచు గంపంబు నొందఁ
బతువిత్తేపణ ప్రాధిమ నెఱుఱుచో గారాకులట్లు మేఘములు దూలఁ
గమనీయబహుచిత్ర గతుల నేపారుచో నురవిమానంబులు కూరిలిలఁగ
నిద్దంబుఁజూపులు నిగిడించుచో శంభుతోడవుపాములకుఁ దల్లడము గదుర

లే. గరుడగమనుండు వచ్చెన కాఁ దలంచి, నెమ్మి దళుకొత్తఁ బ్రమథగణముతోడఁ
గదలి బాలేందుశేఖరుం డెదురు నడవ, నిగిడె గరుడుండు కైలాసనగముపైకి. 34

క. ఆలోనన వంజరుఁ డిరు, గేలును దల మోపిఁగొని యకృత్రిమబుద్ధిన్
భేలాగతి ని ట్లను నా, కైలసుతో పేతునకు వృషభకేతునకున్. 35

క. 'గురుహితముపొందె నీ దగు, చరణాబ్జము లాశ్రయింపఁ జనుచెంచినచోఁ
బరమేశ! నీవు నా కొక, వర మిచ్చితి వొసంగు మేను వడిఁ జనుచుండన్.' 36

చ. అనిన శివుండు మెచ్చి దరహస మెలర్ప జటాకలాపబం
ధన మెడలించి 'మధ్యతుఁ డితం డెటు దొఱిని పోయె నందుఁ బో'
మ్మని తగ నానతిచ్చుడు మదంశము డిగ్గి దిగంతరాశిమూ
ర్జనముగ మ్రోయుచుం గదలినన్ జయవెట్టి రశేషజీవులన్. 37

ఉ. భర్తజటాకలాప మనుప్రావృడుదారపయోధరంబు ని
ర్నిర్గతమై విశుద్ధతటిసీఘసవృష్టి సమగ్రసంభ్రమా
నర్గళమై మదీయగురుఁ డాదిగఁ గల్గిశిత్ప్రవృత్తసు
ర్వర్గముఁ లోచు నింక నని వంజరుఁ డెంతయు సంతసిల్లఁగన్. 38

ఆ. వ్యోమకేశుజడలనుండి యవ్యాపిని, కుష్మిగంతు కొనినఁ గ్రుంగె ధరణి
గిరులు పడఁకెఁ గలగె శరనిధుల్ ఫణిరాజు, శిరము వంచె దిశలకరులు చెల్వె.

ఉ. అట్టియుదగ్ర వేగమున నానది దూఱె రసాతలంబు నేఁ
బుట్టియు సీయధోగతులఁ బుణ్యులఁ జేయక యెట్లు పోదు న
న్నట్టును బోలె బెట్లెగనె నంతటిలోన మదీయు లర్హు లీ
పట్టున నీకు నంచు నురభర్తకుఁ జెప్పఁ గడంగెనో యనన్.

- క. తదవసరమ్మున నృపలియఁ, బదపడి త్రోవ యిడ కున్నఁ బాథోరయసం
పద నిం కెట చనునో యీ, నది యని యద్దిక్కు తాడు న్నకు జూపుటయన్. 41
- క. మిన్నుదలఁ బాటె భగవతి, యన్నదియును బాటఁ దొడఁగె నవని యద్రువ నే
మున్నో తా మున్నో యని, పన్నిదమునకు గడఁగూడి పాటినభంగిన్. 42
- క. గరుడుం డెటు మెలగిన నృపురమ నదియు నట్లు తాను బాటు నుపాయాం
తరమునఁ బగ నీగుదు నని, యురవడి వెనుదగిలి పాటుసురగేంద్రుగతిన్. 43
- సీ. ధరణి యంతయు మన్ను దఱఁగి వేసినమాడ్కిఁ బాథోరయంబున బాయవడఁగ
నడలన నోదానఁ బడువనగ్గజములకరణిని దరిగడ్డ లురలి పడఁగఁ
దఱిమెన సంధించి మెఱిమినక్రియఁ దట్టుదు మకోటు లున్దాలితములు గాఁగ
ఘనవజ్రపాలిఁబోలె దన కగ్గ మైనతైలములు వేగంబె తుత్తుమరు గాఁగ
లే. వై నలేయువత్తోత్కటధ్వనియుఁ దనక, డళ్ళపెనుప్రాంతయును దిక్కుటంబుఁబర్చు
బాటె గృతి మన్నపుక శేబరముదాఁక, నవ్వుచానది నకలజనాద్భుతముగ. 44
- క. అకటిఁ గృతకశవం బిట్టై తత్సంస్కర్షణజేసి యంబరగతిఁ బ్ర
ద్యోతనబింబము కెదురై, యాతని దీవించుకొనుచు నప్పుడ చనియెన్. 45
- క. అది కపట మయ్యు భావన, కిది దా నిక్కువమె కాన యింద్రునిపురి నె
మ్మది నున్ననృపతిముఖ్యుండు, ముదితుఁ డగుచు బ్రహ్మలోకమునకుం జనియెన్. 46
- వ. అయ్యవసరంబున. 47
- ఉ. వంజరుఁ డొక్కయేఱు గొనివచ్చె మదాశ్రమభూమి కంచుఁ దా
రుం జతురత్వముల్ చెలఁగ రూఢిగ స్నానము లాడ నాపగా
సంజనకాంత్యులై రచటిసన్న ను లందఱు భూజనంబు లో
జు జనుచెంచి యద్భుతరసంబులఁ దోగించుఁ దోగి రానదిన్. 48
- ఉ. వంజరుండుం గృతార్థుఁ డయి వాహనరాజము డిగ్గి భక్తితో
సంజలి చేసి నీల్చి 'జగదంబు ఫలించె మనీయచాంఛ' నీ
ద్ధాంజనదృష్టిఁగై కొని మహానిధి గాంచినసాధకుండు వో
లెం జిరసౌఖ్యముల్ పడనె లెన్నగ మజ్జనకుండు నీకృపన్. 49
- చ. పరహితసచ్చరిత్రు లయి పాపము లెల్లఁ దొఱంగి వేగ నీ
కరుణ నశేషభూజనలు గాంతురు ముక్తిపదంబు నింక నీ
వరుగుము స్వేచ్ఛ యైనయెడ' కంచు బ్రణామ మొనర్చ నానలే
శ్వరలిలకంబుపేర నది వంజర నాఁ జని చొచ్చె గౌతమిన్. 50
- క. అకని పీడ్కిని యవ్విస, తాతన యెడు సరిగె నాగదాధుకడకుం
బ్రీతుఁ డయి చనియె వంజర, భూతలగ్నాథుండు నొకతపోవసమునకున్. 51

క. ఇది వంజరము మహానది, యుదయము నకలేష్టదము మహాపద్రవశాం
లద మిది యెవ్వరు వినినా, జదివిన నిష్టార్థసిద్ధి సమకూరు వెనన్. 52

ప. అనిచెప్పిన నవ్విప్రపుంగవుండు గంగ కి ట్లనియె. 53

ఉ. 'ఈమహిళానఁ బూర్వమున నింద్రునికీక సరిగాఁ దలంప ను
ద్దామఖగేంద్రుడై యధికదర్ప మెలర్ప నశేషనిర్జర
స్తోమసమాశ్రయం దగుచతుర్భుజవాహన మైనయన్నతుం
డీమనుజేంద్ర మోచుటకు హేతువు గల్గెనె పో మహానది!' 54

చ. అనిన ధరామరోత్తమున కానది యి ట్లను 'విత్తలేక గ
ల్లునె మహిమీంద నోషధులకుం జననక్రియ విష్ణు సాధ్యసా
ధనములు లోనుగాఁ గలుగుద్వంద్వము లెల్లను హేతుపూర్వమై
చనుఁ బరమార్థ మిప్పులకు శాస్త్రచయంబులు నిట్లు చెప్పెడిన్. 55

ప. కావున నీకుం దదీయహేతువు చెప్పెద నాకర్ణింపుము. 56

ఉ. గారవ మొప్పు నవ్విభుండు కర్కటిజన్తమునాఁడు నన్ను నిం
పార భజించు వేడుకఁ బ్రయాణము గైకొని రాఁ బభంబునం
గ్రూరవిహంగమం బొకటి హంకక చంపుట వింటి గాద త
ద్దారుణకల్తవం బొదవె దార్హ్యనకుం బరిభృత్యపథధిన్. 57

అ. అనఘచరిత భృత్యుఁ డపరాధి యైనఁ ద, తాస్మిమి దండ్యుఁ డనుట శాస్త్రమతము
కాదె యదియ నువ్వె కారణం బయ్యె వంజరుని మోవఁ బఠీసత్తమునకు. 58

ప. అని చెప్పి మఱియు ని ట్లనియె. 59

క. 'విప్రవరా! నీ యడిగిన, యాప్రశ్నల కుత్తరంబు లగుకథ లత్యం'
తప్రకటము చేసితి హృద, యప్రీతిగ నింక నేమి యడిగెదు నన్నున్.' 60

చ. అనవుడు గంగఁ జూచి వినయంబునఁ జేతులు మోడ్చి విప్రుఁ డొ
జనని! భివద్వచోమృత సునంగత పుణ్యకథాప్రసంగముల్
వినియును నామనంబు దనివి న్వసియింపదు వంజరక్షీతీ
కునియటమీఁదివ ర్తనముచోప్పును జెప్పంగదమ్!' నావుడున్. 61

క. 'విను విప్రవర్య! వంజరుఁ, డనఘుండు నాకుఁ బ్రియభక్తుఁ డాభూపతివ
ర్తన మంతయు వివరించెద', నని యి ట్లని చెప్పె నమృతానది ప్రీతిన్. 62

చ. గురునకు నిత్యముక్తి యొడఁగూర్చితఁ బొమ్మని యూఱిడిల్లి యా
నరపతి నిశ్చయం బగుమనంబును బూని తపంబు నేయుచో
సురపతి క్రమ్మఱి దిగులు పొచ్చి యుపద్రవ మాచరింప నీ
వెర వొనరించెనో యనఁగ వేలుపులేమయ పోనికామినిన్. 63

- క. ఒక్కతె దోడ్కొని యచటికి, నొక్కమహిమరుడు నొక్కయ్యర్వీశ్వరుడున్
జొక్క మగునొక్కవైశ్యుడు, నొక్కచతుర్థుండు వచ్చి యొండొరుఁ గడవన్. 64
- క. ఆమనుజాధీశునకుఁ బ్ర, కామము లొనరింప నతఁడు నలుగురఁ గని 'మి
రిమగువయ్యఁ దగ నిచటికి, నేమిటి కి ట్టరుగుచెంచు బేర్పడఁ జెప్పఁడా.' 65
- ప. అని యడిగిన నతనికి బ్రాహ్మణుం డిట్లనియె. 66
- చ. 'అనయము వేశ్య యాతరుణి యాతఁడు త్నత్రియుఁ డేను విప్రుడన్
విను వణిజుండు వాఁ డతఁడు వెల్లయు నల్వరుఁ దొల్లి దీనిది
క్కునఁ జరియించుచుండుదుము కొండొక కాలము చెల్ల నింతి మా
మనములఁ గల్గుప్రేమపరిమాణ మెఱుంగఁ దలంచి యి ట్టనున్. 67
- ఉ. 'సీరును బాలుఁ బోలె మననెయ్యము తియ్యము నొంది నేడు సొం
పారెడు మీఁద నాశోకటి యైనఁ బదంపడి యే మొనర్తు రో
మీ' రని యొత్తి చూచుటయు మేలుగ విప్రుఁడు 'సీకు నన్నిసం
స్కార మొనర్చి శల్యములు జాహ్నునికిఁ గొనిపోదు నే' ననన్. 68
- ఉ. 'చచ్చినతోన చత్తు ననె త్నత్రియజాతుఁడు' వైశ్యుఁ 'డర్థమున్
వెచ్చుము సేయువాడ' ననె 'విప్రముఖుఁబున మించికాస్థముల్
దెచ్చి దహించువాడ' ననెఁ దంపున నాలవజాలియాతఁ డీ
యచ్చునఁ బల్కునప్పలకు లాదటఁ గైకొని యుండు నింతియున్. 69
- ఆ. అంతఁగొంతకాల మరుగ నాయంతి కృతాంతుప్రాలి కరిగె నతఁడుఁ దోన
చచ్చె నితఁడు ధనము వెచ్చించె వాడు దహించె నేను శల్యసంపయంబు. 70
- సీ. గంగకుఁ గొనిపోయి కలుపుచో గంగ ప్రత్యక్షమై 'సీవు బ్రాహ్మణుడ వకట
ఈద్ర శల్యములు దెచ్చుట నీకుఁ బాడియే?' యనిన నేఁ బూర్వవృత్తాంత మెల్లఁ
జెప్పి 'నాయొడఁబాటు దప్పక యిట్లు దెచ్చితి నేమి సేతు నయ్యతివరూప
మచ్చొత్తినట్లు నాయంతరంగంబునఁ బాయకున్నది మరుబాణములకు
- ఆ. దెప్ప మైతి ననుచు తెప్పలఁ గన్ననీరపుడు గ్రుక్కికొనుదుఁ గృప దలిర్ప
నస్థివయముమీఁద నాగంగ యొకమందు; వైవ నిది పునర్వపంబు నొంచ. 71
- క. ఊరాంబుధిఁ దరువఁగ మును, శ్రీరమణి జనింపఁ దోన శితకరుండున్
బోరన పుట్టినక్రియ నీ, భూరమణుండు పుట్టె బాలితిపుట్టుకతోడన్. 72
- ఉ. అంత నదృశ్యమై చనియె నాదివిజాపగ యేను వేడ్క ని
య్యంతికరంబు పట్టఁ గర మెత్తఁగఁ దా నెడ సొచ్చి దీనితోఁ
బంశము దక్కి మున్ను ఘనపావకకీలల మేను వైచి యీ
యంతరమందు నీకుఁ గుటిలాంక నొచ్చున చని పోదునే. 73

ఆ. వలదు తొలంగు వెట్టివాడ వయ్యెద వీల,తాంగి గదిసి తేసి యనిన నన్ది
సంచయంబు పుణ్యజలములఁ గలిపి ప్రాణములు మగుడఁ బడసివాడ నేను. 74

అ. నానిమిత్తమునను మానిని యిచ్చోట, బ్రతికె నింతితోడఁ బరిణమింతు
నట్టవదనమిఁదియభిలాష విడిచి నీ, కిష్ట మైనయెడకు నేఁగు మంటి. 75

వ. అనిన నతం డుదరి యాకసంబు దాకి యేమీ కొంకక యింకను నిట్ట పల్కుమా
నాచేతికొలది చూతు గాని యని భుజాస్ఫాలనంబు నేయుచు నిలిచి యదలెప్ప
నేనును నాథతోత్తరియంబు నడుమనం జుట్టుకొని నెట్టుకొని యుండితి నవ్వు
డీతనుమధ్య మధ్యస్థయై మమ్ము వారించి నామనోనేత్రంబులకు మీ రిరువురు
నొక్కవిధంబు కాని భేదంబు లేదు వాదంబు దక్కి మనపురంబునకు నన్నుం దోఁ
కొనిపోయి నలుగురు చెప్పినట్లు పొండని పల్కె నంత. 76

క. ఇట్టిద యగుకార్యం బని, గట్టిగ నింతిఁ గొనిపోయి కతివయతిథులం
బట్టణము సొరంగఁ గోమటి, సెట్టియు నీరెడ్డికొడుకుఁ జెఱి యొకవలనన్. 77

చ. కనుఁగొని హర్ష చిత్రపులకంబులు మేనుల నివ్వట్టిల్ల నీ
వనితకునై కదా ధనము వంచన నేయక పాఱఁ జల్లిలిం
బనినడి చేగకట్టియలు బండ్లకుఁ బూన్చితి నంచుఁ దారు చే
సినవను లుగ్గడించుచును కీక్రుగలిం గదియంగ వచ్చినన్. 78

డి. చేరకుఁ డింతి నెవ్వఁ డిటు చేరినఁ బ్రాణముమీఁద వచ్చు నం
భోరుహసంభవాన్వయండు పూజ్యుఁడు గాన నహించి యుంటిఁ గా
కారయ నన్య లెంతటిబలాధికు లైనఁ దృణీకరింపనే
మీర లెఱుంగ రిట్లు పులిమీసల నుయ్యల లూఁగ వచ్చునే. 79

క. అని యారాజకుమారుఁడు, కినిసి పలికె నపుడు వారికిని మాకును నీ
వనితకు వాదము ముదిరినఁ, జని చెప్పితి మపురంబునభవారలకున్. 80

వ. చెప్పిన విని యాసభాసదు లందఱు నొండొరులమొగంబులు చూచి యీముడి
మాచేతం దీరదు తత్పురసమీపంబున నొక్క రాజుని యున్నవాఁ డతనిచేతఁ జక్క
నగు నంధుఁడొం డనిన మిమ్ముఁ గాన వచ్చితి' మని యంతవృత్తాంతంబును జెప్పి
యన్విపుండు మఱియు ని ట్టనియె. 81

క. 'మానలుపురవర్తనములు, వీను లలర మీరుఁ దొలుత వింటిర కాదే
యీనారీరత్నము మా,లో నెవ్వరి కర్హ మగుఁ దెలుపవే కరుణన్.' 82

మ. అని భూదేవుఁడు పల్క వంజనరేంద్రాధీశ్వరుం 'జేను జె
ప్పిన మీ రందఱు నవ్వలించెదరె యీబింబోష్ఠి మీలోన నొ

- క్కనిసా వుయ్యోడి గాన మాన రితరుల్ కామాతురస్వాంతులై
పెనగం బడ్డ నమంద మయ్యోడు జుడి పెన్సరులై నావుడున్. 83
- క. 'వినుతయశా! తగవునకుం, జవి యోడిన నరుండు ముదిసి చచ్చిన వగవం
బని లేదు బుద్ధిమంతుల, కనునానుడి వినమె యింత యన నేమిటికిన్. 84
- తే. మీరు నిఖిలార్థవేదులు మీరు చెప్పినట్లు గా దని త్రిప్పంగ నగుచె మాకు
ననుచు నందఱు నేకవాక్యముగఁ బల్కు, వారిజనఁ జూచి యారాజవల్లభుండు. 85
- సీ. 'భూలోడి నెక్కటిఁ బుట్టించుటకు హేతు వైతి గావునఁ దండ్రి వగుదు విప్ర!
వనజాక్షిపుట్టులోడన నీవుఁ బుట్టితి కాన సోదరుడవు క్షత్రియుండ!
యవతి యీల్గినఁ బూని యుత్తరక్రియలు సేయుటఁదనూజుడవు వైశ్యుండ! నీవు
లలనకు నున్నకాలము కూడుఁ జేరయు నడిపి చచ్చినఁ గట్టె లిడుటఁజేసి
- తే. నీవు భర్తవు గాఁ దగుఁ జూవె శూద్ర!,' యనుచు వివరించి చెప్పిన నతనిమాట
విని రయంబున శూద్రుండు వికచవదనుడగుచు నయ్యింతఁ జేపట్టె నాక్షణంబు.
- చ. కనుఁగొని యున్నమువ్వరును గామకరానలత ప్రచిత్తులై
కనలుచుఁ బోలుఁ బోల దని కాన కితం డొక కాఁపువాని కే
మని కొనిపోయి నిక్కరుజుండై నవపల్లవకోమలాంగిఁ గ
క్కునఁ దగ నిచ్చె మానికముఁ గ్రోలికి నిచ్చినమూఢుకైవడిన్. 87
- తే. ఎంత చెప్పిన నావగింజంతభూతి, పూయువానికి గుమ్మడికాయయంత
వెట్టి గల దనునార్యోక్తి వినమె తోల్లి, యితనియవివేక మది వేఱె యెన్న నేల.
- చ. ఆదియును గాక పేరడవులందు మృగంబులఁ గూడి యున్న వె
ముదుకని కెట్టుపుట్టుఁ దుదిముట్టిననాగరికంపుఁజందముల్
వదలక తోడఁ జచ్చుట నువర్ణము దానమునేత ప్రేతరా
ట్నదనము చొచ్చి యున్నసరిఁ జయ్యనఁ చెచ్చుట యెందుఁ బోయెనో. 89
- క. మోపెడుకట్టెలు గాల్చినకాపే యర్హుఁ డగునటె జగన్తోహనలి
లాపరిచయవృద్ధిప్రీతివ్యాపారాపాంగ మైనయంగనఁ గవయన్. 90
- ప అని కోపోద్రేకంబు నైరింపం జాలక యాపెద్ద నుద్రేకించి 'యోయీ! నీవుమావేడ్క
చెటిలిచితి గావున వనితానిమిత్రమై వహ్నితవుండవు గ' మ్మని బ్రాహ్మణుండును 'నీ
దయితకు నీవు బ్రాతవు గ'మ్మని క్షత్రియుండును 'నీకళత్రంబునకు నీవు పుత్రుం
డవు గ'మ్మని వైశ్యుండును కావంబు లిచ్చిన నెడ సొచ్చి యాశూద్రుండు వారి
కి ట్టనియె. 91
- క. 'ఓహో! యిటు నేత గురు, ట్రోహ మగుట గాన నేరయం గదె 'కామాం
ధోహి' నవశక్యత్యవలం, కూహింపంగ నిక్క మయ్యె నుడుగక మాచేన్, 92

- లే. ఇచట మీరిచ్చుకాపంబు లెన్నియైన, నాక కానిండు సత్యవ్రతైకీలుఁ
డితఁ డరపరాధుఁ డగు త్తమియింపుఁడనఁగ, నతని వారిందివారి కిట్లనియెవిభుఁడు.
- ఆ. 'కాముకునకుఁ బాపకర్తన కవివేకి, కవనిపలికిఁ గోపవివశమలికి
మదవిజృంభితునకు మద్యపాంకుఁడై గ్రూర, చేతనునకుఁ దగవు చెప్పఁ జనుదు. 94
- వ. ఆదియునుం గాక సకలద్వంద్వములు విడిచి సమలూప్త కాంచనుండనై యుండియు
మీతో భాషించినదోపం బూర కేలపోవు నైనను మీకు నాచెప్పినట్లగుం గదా
యని వాలాయించి యడిగినప్పు డియ్యకొని యిప్పు డిటు చేత నా భాగ్యంబ కాక
మీ గేమి సేయుండు రోపితిరేని కాపంబులు క్రవ్వుటివులు డంతకు శక్తులు గారేని
నూరక పొం' డనిన వారు 'తండ్రి! వేసరినవాడు వెలంగుమీఁద వేసీళ్ళు చల్లి
నట్లు నిలుపోపక పలికితిమి గాక నిన్ను శపింప మే మెంతవార' మని యుపచారో
క్తులు పలుకుచు దుస్సి పోయిరి గాని కాపంబులు మరలింప నోపరైరి శూద్రుండు
నతనిచేత ననుజ్ఞాతుండై యానలియుం దాసును నిజగృహంబునకుం జనియె వఱి
కొండొకకాలంబు ననుటయు నొక్కనాఁడు. 95
- క. ఆవనమున కొకభూపతి, భావ మలర వేట వోయి ప్రత్యక్షభవా
నీదిభుండో యన నొప్పెడు, నావంజరుఁ గాంచి నమ్రుండై యుచ్చోటన్. 96
- ఉ. కొండొకసేపు తద్విమలగోష్ఠి మఖించుచు నుండి యీచ్చపా
లుండు మహానుభావుఁ డని లోకమువారలు చెప్ప నెప్పుడున్
విండును మున్ను నాకు నిద నేడు నిదర్శన మయ్యె నన్ను నీ
తండు గృతార్థుఁ జేయఁడె ముదంబున మత్పరి కేగు దెంచినన్. 97
- వ. అని తలంచి. 98
- క. ఆతనిఁ దనపట్టణమున, కాతతథక్తిఁ గొనిపోయి యతనికిఁ బరిచ
ర్యాతంత్ర మొనర్పఁ దనూ, జాత సుతుప నలినివాతనదనమునందున్. 99
- క. ఆరాజుచేత నతఁ డటు, లారాధితుఁ డగుచు నుండె నంతట నొకనాఁ
డారామారత్నము దన, చేరువ మెల్లఁగంగఁ గోర్కి చిగురొత్తుటయున్. 100
- సీ. అగ్ని డెందము సాయకాగ్నిచే బ్రేల్పినయతులప్రతాపుఁ డీయంగజాండు
మండెడువజ్రంబు బెండుగాఁ బురుహూతుఁ గలఁచినవీరుఁ డీకాయజూడు
నాచారనిధి యైనయజునితాలిమి వమ్ము చేసినయధికుఁ డీది త్తజూండు
హరునిదిచ్చణకంటిపురుటి వదల నేలు పఱవినబలియఁ డీభావజూడు
- లే. తనకు వదలైన మెయిమెయి జనఁగనిచ్చునయ్య యితరుల ననఁగనయ్యవనివిభుని
వ్రతము లన్నియుఁ గొనిపోయి పఱదఁ గలిపి, చిత్త మంతయు గసిడిసి చేసివిడిచె.

- ఉ. * అప్పుడు వాని నెవ్వనమునందుఁ గడుం దమకంబుచీకటుల్
ముప్పిరి గొన్నఁ దొట్టుపడి ముందర గానక పుష్పకోమలం
దప్పక చూచుఁ జూచి యటు దగ్గఱు దగ్గఱి స్వాభిలాషముం
జేష్టు దలంచు సుత్తలఁపు సిగ్గులచే టని కొంత చింతిలున్. 102
- వ. మఱియును. 103
- ఉ. ఇన్నిదినంబు లింద్రియము లే పఱు దాపనవృత్తి నుండఁగా
నన్నుఁ గదల్చు లేవు మదనా! మదనాగనమానయాన కీ
కన్నియ కేసు లాఁబడినఁ గార్తుక మందితె యొప్పు నొప్పు నె
ట్లన్న నరుండు తోడు గల యచ్చడ తాఁ బగ నీఁగ కుండునే. 104
- వ. అని యిట్లు దలపోసి విప్రాదికం బగువిటత్రయంబువలన నైనకాపంబులు దప్పుఁ
త్రేరేచ నాగొంతి నతిక్రింది జూచి వ్యంగ్యీరితి నతం డిట్లనియె. 105
- క. 'మెక్కుచెఱుగుల నా కి, ట్లెక్కుడుపరిచర్య చేసె దీ వెప్పుడు నిం
కొక్కటియ నుమీ కడము, జిక్కినయది తెలిసికొమ్ము శితాంశుముఖ!' 106
- చ. అనవుడుఁ గేలు మోడ్చి వినయంబున నిట్లను నాలకాంగి 'మ.
జ్జనకుండు మీపదాబ్జములు చల్లన కాన భవత్సమీపముం
దునిచిన నున్నదాన మఱి యొం డన నేరక సన్నశిశ్నరా!
కనుఁగొన సర్వముం గడమ గాక యొకం డని చెప్ప నున్నచే. 107
- ఱ. ఏను బాల నగుట యెఱుంగరే నాయందుఁ, గడఁగి కొఱత లెన్నఁ గలరె మీరు
నోలఁ దప్పు లైన నొప్పులుగాఁ జూడుఁ, డిట్లు లవధరింప నేల యనఁను! 108
- ఉ. నావుడుఁ జెక్కు మీటి 'నలినస్ఫుటలోచన! మాట లేల నీ
యావనలక్ష్మీకిఁ భటుండ నైతి ననుం గరణింపు' మంచు వాఁ
డూవిసఃసారుచుం బిలువ నుత్పలగంధియు 'నోమహాత్మ! నీ
కీవిధ మెట్లు చొప్పడియె నే నొకబ్రాతియె నీదుకొర్కికిన్. 109
- సీ. ఆలోలమందానిలాధూతలతమాడ్కి నినుఁ గాంచి హర్ష కంఠనముతోడ
రతిపు: బుష్పవహారమునఁ బ్రీతునిఁ జేయుగలిగె గల్గిచూపులు గడలుకొనఁగ
మృదులతల్పము డిగ్గి యెదురేఁగుజెంచుచో నంజలు చెవులకు విందు సేయు
సరసభావారంభ సంరంభయగురంభ పరిరంభస్థాభ్యుసంపదలఁ బొదలి
- తే. చిరతపఃక్షేపల మెల్లఁ జేపఱుంగఁ, ద్రిప్పు ము మ్మెన్నఁడును లేక త్రిదశపరుని
పట్టణమున నెచ్చితోఁ బ్రాంతకావ, వై వసంపంగఁ బ్రాప్తుడ వనఁను! నీవు. 110

* అప్పుడు వాని నెవ్వనమునందుఁ గడుదమకించి ముచ్చటల్, చెప్పుఁగఁ గోరుఁ
గోరియును జేరు శరీరనిజాన్యవద్దముల్, తప్పక చూచు...చి ని, పా.

ఉ. అట్టిమహాపదంబునకు హానిగ నీదుతపఃప్రభావ మి
పుట్టునఁ గోల్పడం దగునె భవ్యుడ! నావుడు నాతఁ డిట్లును
'గట్టిడిమన్నధుండు ననుఁ గాఁతీయఁ బెట్టుట కోర్వఁ జాల నీ
పుట్టువునందు నాకు నినుఁ జొందఁగఁ గల్గుటె యింద్రభోగముల్. 111

ఉ. కావున నన్నుఁ గైకొనుము కాదనునంతియ కల్గెనేని రం
భావిభవోపగూహనము బ్రతిగఁ జెప్పితి కాదె యిప్పు డా
త్రోవకు నైన నన్ బనుపు తొయ్యలి! నీమనసార నింతలా!
నావుడుఁ దల్లడిల్లి నరనాథునకుం బ్రణమిల్లి మెల్పునన్. 112

ఉ. 'కన్నియ నేను ధర్మగతి గామి యెఱింగియు నిట్లు లానలీఁ
జన్నె?' యనన్ 'లతాంగి! యిది క్షత్రియవంశమునందుఁ జెల్లు నా
కిన్నియుఁ జెప్ప నేల నను నేలఁ గదే!' యను వంజరుండు ము
న్నెన్నడు లేనినింద యిది యెట్లగునో యనిశాలు బాలయున్. 113

ఉ. కొమ్మపదారవిందములకుం బ్రణమిల్లె విభుండు మేనఁ గం
పమ్మ దలిర్ప నప్పడఁది 'పాపము గట్టకు పాశ్చివేంద్ర! నీ
విష్మయి నిల్చి వేగవడి యీలుపుపెం పెడలించి పోవఁగాఁ
దిమ్మటిమాట కోర్వ ననుఁ బెడిది గ మ్ములైన మే లగున్.' 114

వ. అనిన నతం డిట్లునియె. 115

క. 'ఇది గాంధర్వవివాహము, నుదలీ! మన కిప్పుడు సాక్షి సూర్యుడె' యన 'నో
ముదుకండ! నీకొద దీతిన, వదలెడ వే నొట్ల' ననుఁ బ్రవాళాధరియున్. 116

క. 'ఏ నేల నిన్ను వదలుదు, మానిని! యనుమాన ముడిగి మన్నింపుము నా
చే నొకకవళము గొను' మని, దానియడిగి నట్ల చేసె ధరణీపతియున్. 117

వ. ఇత్రేణుంగన నత్రైణవచిత్రంబు మెత్తం జేసి చిత్రజనుభాకేళిం దేలి యుండం దనివి
వోక యాకన్నియ నెత్తుకొని పరదేశంబున కరిగి యొక్కవిచిత్రదేవాలయంబునందు
నయ్యిండువదన నునిచి గ్రాసార్థం బాసమీపగ్రామంబునకుం జనిన నం దొకవార
నారీపరిచారిక వచ్చి పరిణతవయస్కుండయ్యై వళివలితంబులం బొరయక తరుణ
వయస్కుండపోలె నున్న యన్నరనాథుం జూచి 'మాయక్క యొక్కడనేని యొక
చక్కనివాఁడు గల్గినంగాని కేవలనరమాత్రుల నెల్ల నంగికరింపదు నేడితనింజూసి
యమ్మచ్చెకంటిచేత మెచ్చు పడయుదు' నని తలంచి యతనిం దోడ్కొనిపోయిన.

ఉ. అతనిఁ జూచి వేళ్ళయఁ దదాగమనోచితభాషణాదులం
బ్రీతునిగా నొనర్పి యధరీకృతమన్నధుఁ డిద్విటుండు నేఁ
భోజరాణీయము—14

- డితఁడు నాకుఁ జొప్పుడునె యే నిల నింతకృతార్థ నాదునే
నాతికిఁ జారుభర్తయ ధనంబులు సొమ్ములు వేయు నేటికిన్. 119
- ఆ. ఇతనిఁ దడవు గాఁగ నిచ్చోట నిలువను, వీనిమనసులొనివితదనము
పాయఁ ద్రోవ నేయుపాయంబు గలవోకో, యుచితభంగి యయ్య నుండవలయు.
- క. అని తలఁచి వెండివలకయుఁ, గనకపుసారెలును రత్నఖచితములై పే
ర్చిన పాదకలును చెప్పించి నృపాత్తము నెత్త మాడఁ జేసిన సతఁడున్. 121
- క. 'సీతోడ నాడఁ దీరదు, నాతీ! నానాతి నేడు నావెంట నతి
ప్రీతిఁ జనుచుఁచి క్రొలిన, మేత యగుచు నొంటి నున్న దే బోవలయున్. 122
- క. అనిన విని 'సీతు నిప్పుడు, వనితలు లే రనుట గాదు వచ్చినపిదప
న్ననసార విష్టసుఖవ,ర్తనముల నొక్కింతసేపు దడయుట కీడే. 123
- క. పోయెదవు గాని రమ్మని, యాయంబుజనేత్ర దనకరాకర్షణముం
జేయుడు నొం డన నేరక, కాయజూరిగోలఁ దగులుఖగమును బోలెన్. 124
- క. అటలకుఁ నోర్చి ము న్నొక, బోటి నటుల చెచ్చివోసుట చూడక నృపుఁడ
య్యాటలకుఁ జొచ్చె నిం కే,యాటలకును నోడఁ డనఁగ నయ్యంగనతోన్. 125
- క. అప్పుడు సలియును బలియును, మెప్పుగ సమదృష్టినుండి రుచితాసనులై
కుప్పనఁగూరలుగా మరుఁ, డప్పువృత్తులతోల లేయ నద నయ్య ననన్. 126
- క. ఇతలేతరాగ్రభాగ,స్థితి నెత్తపుసారె లూమై జిత్రజనమరో
చితముగ నప్పుడొనర్చిన, ప్రతికోటలతోమ్మ లనఁగఁ బ్రవృత్తములై. 127
- వ. అంత నావామాతీ దనవామహ స్తంబునం బలక దాటించుచు. 128
- సీ. నిజదృక్పథోరికానికరంబుతోరిక సమహార నృపవక్త్రచంద్రుఁ జూచు
నరుణబింబాధరాధరణాయితంబులై దంతంబు లరదోఁపఁ బంత మడుగు
సతఁ డిచ్చుచుధురోత్తరామృతపూరంబు శ్రోత్రయుగ్మమునకుఁ జూతి విడుచు
మనుజులరాగంబు మన కేల మరుఁడ రాగంబు ను మ్మనుచు వ్యంగ్యముగఁ బల్కుఁ
- ఆ. బాసికలఁ గరాజ్ఞవాసనఁ బోరయించు, రమణుఁ గలయఁ గుల్కి రత్నఖచిత
కంకణములు మొరయ గల్గిన వైచు న,పులకమీఁద సరసభాష లెనఁగ. 129
- క. దళవిధములనెత్తంబుల, శశిముఖి యే నెత్త మశేగఁ జయ్యన నది త
ద్యుత మగు ద్యూతవిధిజ్ఞులు, ప్రశంస యొనరింప నాన్వపతి లజ్జింపన్. 130
- ఉ. నట్టలు రెండుఁ దాన జతనంబునఁ జేకొని యున్న యిండులం
గట్టి నృపాలుసారెలకుఁ గా లిడ నెందునుఁ జోటు లేక యు
న్నట్టుగఁ జేసి యెట్టిసమయంబున నొడ్డిన సారెదిక్కు గ
సెట్టి దృఢాస్త్రవేదిగలిఁ బెక్కుగఁ దాఁకఁగ వైచె వైచినన్. 131

- ఉ. ఓటమి మీఁద వైచుకొని యూరక పోవుట యెత్తు సాల ది
య్యాట యవశ్యముం గెలుతు నంచు జలంబున నాడు నాడి యా
యాటయు నోడు నోడి యురియాడు నిజాంగన యున్నయున్గికిం
బాటలగంధితో గెలువఁ బాటలు యుండమికిన్ విభుం డెదన్. 132
- వ. ఇవ్విధంబున నమృతీపాలునకుఁ గాలవిడంబుబు సిద్ధించె నంతఁ బౌరకాంత యొ
కర్తు యొక్కపనివెంట నారాజపుత్రి యున్నదేవగారంబునకుఁ బోయి. 133
- క. పూచినతంగెడువోలె మృదీచినిబిడమణిగణస్ఫురితభూషణలీ
లాచుతురిఁ జేలవొందెడి, నాచపలాక్షిఁ గని యదృశ్యాత్మిక యగుచున్. 134
- ఉ. 'ఎక్కడనుండి వచ్చెనొకొ యీనవసీరజ్జోమలాంగి తా
నిక్కడ నొంటి నుడుఁ గత మెయ్యదియో శశిమాళిహాళిపై
నెక్కినయేటితోడఁ గలహించి హిమాద్రిజ యల్లి వచ్చి యీ
చక్కటి నిల్పెనో' యనుచుఁ జప్పుడు సేరుక దాయఁ బోయినన్. 135
- అ. బెదరి చూచులేడికొదమచూపులఁ గీడు, పఱచునట్టితనదు మెఱుంగుజూపు
లడర నెదురు వచ్చి యప్పొరకామిని, తోడ నిట్లు లనియెఁ దోయజాక్షి. 136
- క. 'ఎందులదానవు? వెలఁది! ననుం దా నిటు డించి మన్ననోనాయకుఁ డేఁ
గెం దదవు గలగు రాఁ డే, చందమొ కానవు గదా యిచట నెచ్చోటన్. 137
- మ హర్షిద్వేషము దక్కి మన్నభుండు రుద్రాక్షంబులన్ భూతియుం
బరగం దాల్చి తదీయనత్కృపకుఁ దాఁ బాత్రుండు కాఁ బూని ను
స్థిరభక్తిం జరియింపఁ జొచ్చె నన నక్షీణాద్యుతిం బొల్పు నుం
దరదేవసుం డతఁ డేమి యయ్యెనొ కదా! తట్టి! తలం కయ్యెడున్'. 138
- చ. అనుచు వివర్ణవక్త్ర యగునానృపపుత్రిక నూఱిపించి కా
మిని 'యొకదిక్కు చన్నతుని మిన్నక క్రమ్మఱి వత్తురమ్మ! పో
యినపని గ్రాక భానుఁ డజె యిమ్ములఁ బశ్యేమవాగ్ధికిన్ రయం
బునఁ జనుచున్నవాఁడు తమముం గడుఁ బెల్లగు నింకఁ బైవయిన్. 139
- క. చోరులు వత్తురు గాదే, క్రూరమృగావళులు పచ్చు గుడిబోవల నీ
వీరేయి యొంటి నున్ని వి, చారము గా దరుగుడెమ్ము చయ్యన నాతోన్. 140
- చ. ఎదురుగ వచ్చు నీదుహృదయేశుడు నంతట రాక తక్కినన్
నుదతి! మదీయగోహమున నుప్తి వహించుట భార మైనఁ గాం
తెద నతఁ డెందు నున్న' నని చెప్పెర నచ్చలక్షిఁ గొంచు న
మ్ముడునలి యెఁగ నంత నృపముఖ్యుండు వచ్చి యదృష్టభార్యుడై. 141

- ఉ. చిత్తము జల్లన న్నిగులఁ జేడ్పడుఁ బెద్దయుఁ గన్నునీరు చే
నొత్తుచుఁ జూచు నదైనలు నూరక యిట్టును నట్టుఁ బాటు నె
త్తెత్తి పొరింబొరిం బిలుచు నెవ్వరు పల్కిన నాలకించు డ
గ్గుత్తిక పెట్టు నెట్లగునొో యను నెక్కడికేగెనో యనున్. 142
- ఆ. ఏను బోయి తడవుగా నున్న నబల యిచ్చోట నాకు నెదురు చూచి చూచి
యొంటి నుండ వెఱచి యూరిలోనికి బోవఁబోలునుచుమఱియుఁబోయివెడకు.
- ఆ. నిప్పు ద్రొక్కినట్లు నిలువఁ డెచ్చోటను, నాఁడుమునుకు గని మహాశతోడఁ
గూడఁ బాటి తేఱినఁ జూచు చూచి య,పొల్లలతి గాకయున్నఁ బుల్లపడుచు.
- చ. పలుమఱుఁ దన్నుఁ జూచి మఱి పౌరజనంబులు వీరి వెఱ్ఱి నా
నలయక పీఠులందు నిటు లాఱడిఁ ద్రిప్పురుచున్న యప్పుహి
తలపతిచంద మంతయును దా విని తొల్లిటివారకాంతయున్
వెలయఁగ నాతని దిలిచి వేగ వివేకము నివ్వటిల్లఁగన్. 143
- క. ఉపచారోక్తుల నాతని, యుపతాపము డిందువఱచి యొయ్యెయ్యనఁదా
నుపకూహనాదిసుఖముల, నపరిమిత ప్రీతుఁ జేయ నతఁ డట్లుండెన్. 146
- ఉ. అక్కడఁ బేదరాలినిలయంబున నానృపపుత్రి నెవ్వగం
బొక్కుచు మేర లేనితలపోకలఁ దూలచు నుండ నొక్క నాఁ
డక్కమలాక్షిఁ గన్గొనియె నవ్వర మేలెదురాజనీవకుం
డొక్కఁడు వాడు పోయి యదియున్న తెఱు గెఱిఁగించె భర్తకున్. 147
- ఆ. 'అవధరింపు దేవ! యయ్యంబుజానన, యొప్పుచూడ నేత్రయంగము చాల
దాలతాంగిగుణమా లభినుతింపఁగ నొక్క, జిహ్వ చాల దేమి చెప్ప నింక. 148
- సీ. కమల మొక్కట నల్లగలువలు రెంటు భృంగములు పెక్కింటు శంఖము నొకంటు
బినుకాండములు రెంటు బసిడికుండలు రెంటు నొప్పార సృజియించె నొక్కనగము
ఘనరథాంగద్వంద్వకంబునఁ గమనీయరంభామృదు స్తంభరాజయంగ
కమున మన్నభశరగౌరవ్యయంబునఁ లల్లవయంగమునఁ బరగఁ జేసె
- ఆ. నొక్కనగము రెండు నొగిఁ బొందుపడఁ గూర్చి, పిడికిలించి పట్టి నడుముఁ జేసె
నఱుఁడు నాఁగ నింతి యవయవోత్పాదన, లీలఁ జెల్లు నవ్వశీత్రయంబు. 149
- క. అవ్వనజాయతలోచన, యెవ్వరిసొమ్మై చరించు నివ్వసుమతిలోఁ
బుద్ధిలుకుఁ డతఁడఁ కా కొకఁ, డవ్వల మఱి కలఁడె' యని మహాశగఁ జెప్పెన్.
- క. ఆరాజు వానిచే నటు, లారాజీవాయతాక్షియోవనవిభవం
బారఁగ విని మదనాస్త్రవి, దారితవృద్ధయుఁ డయి తగవు తలఁపనిమదితోన్. 151

- క. ఆపడఁలఁ బిలిచి తెండని, వైవై దూతికలఁ బనుప భయ మందుచు 'శో
పాపపుడైవను! తుది న, స్నీపాటులఁ బడఁగఁ చెచ్చితే యిచ్చటికిన్. 152
- ఉ. తల్లినిఁ దండ్రె బాసి కులధర్మము చూడక వెట్టిదాననై
యిట్లుచు బట్టు డించి యిటు లేటికి వచ్చితి వచ్చి మన్ననో
వట్టభు నిందుఁ గోల్పడితి వాఁ డిటు కెప్పుడు వచ్చు నింకలోఁ
గల్గిరిబ్రహ్మ యేది గలిగా నొనరించెనో యేమి చేయుదున్. 153
- క. ఈనృపతి పాపకర్తుం, డే నీతనిసమ్ముఖమున కేమని పోదుకొ
మానము వెలి యగుప్రాణము, మానియలకు నేమి బ్రతి మహి నూహించున్. 154
- క. అని తలఁచి యబల దూతీ, జనముల కి ట్లనియెఁ 'గొంతనైరణ వలదే
కనుమఱుగు లేక యూరక, తనవలసినచోట్ల మెలఁగుతరుణులు గలరే. 155
- ఉ. ఎప్పుడు ప్రాప్తు గ్రుంకెడినో యింనుక నైపుఁడు మీనృపాలులోఁ
జెప్పుఁడు వేగ మేల కడుఁ జేరువ నున్నది కార్య' మంచుఁ దా
నప్పని కియ్యకొన్నయటు లాడినఁ బోయిరి వారు నాఁటిరే
యప్పటుబుద్ధి బుద్ధియుతు లాదట మెచ్చుఁ దొఱంగె దేహమున్. 156
- క. పుడమి నపప్రథ యగునెడఁ బడఁలెకి దేహంబు విడువఁ బాడియ కాదే
సడికంటెఁ జావు మే లను, నొడువు పురాతనము గాక నూతనపదమే. 157
- వ. ఇట్లాసతి మృతిపొందుట విని యవ్వునుజేంద్రుం 'డిది యెట్టి పరివ్రతయొకాక, నా
చేసినభార్య్యంబునకు లజ్జించి ప్రాణంబు లుజ్జగించె' నని వశ్యాత్మాపంబు నొందుచు
నెట్టకేలకు నారాత్రి గడపి ముఖసాఁడు దానికి నగ్నిసంస్కారంబు నేయ నియో
గించె నావృత్తాంతంబు గర్హకర్ణి నాకర్ణించి వంజరుం డది తనయింటియ కాఁజోలు
నని యాందోళించుచు వచ్చి చూచి నిశ్చయం బగుటయు. 158
- క. మగువ విరహవేదనఁ గను, మొగిచినగలిఁ జచ్చె నింతమోసపుఁ గార్యం
బగునె యని యార్పఁ దొడఁగిన,వగిది నృపతి గన్నునీరు పఱిపె సొదపయున్. 159
- వ. ఇట్లు శోకాక్రాంతుం డగుచు నమ్మహీకాంతుం డిట్లని విలాపించు. 160
- ఉ. 'హా! మదిరాక్ష! నన్ను మదనానలకీలలఁ గ్రా గుమంచు నీ
నీమహితానలార్చులకు నీతను వాహులిఁ జేసి నేఁడు ను
త్రాచుపురాంగనాజనకదంబముతో విహరింపఁ బోయితే
కామిని! నన్ను డించి చనఁ గా దని బుద్ధిఁ దలంపవే కదే.' 161
- వ. అని విలాపించి. 162
- చ. 'నలినదకాక్ష! నీవు నలి నావెనుకం జనుచుంచి నాకుఁ జే
రెలమి యొనర్చి లెప్పు డిటు లీ వమరావలికిం జనంగ నే

- నిలుచుట సంతమే యిపుడు నీవెనుకం జనుచెందు' నంచుఁ బా
రులు వెఱఁ గండఁగా నుటకే ను క్కుక వంజరుఁ డాచితాగ్నిలోన్. 163
- ప. ఇట్లావిప్ర కాపంబునకు ననురూపంబుగా నతండు మృతుం డగుటయు నావేశ్యయు
నానిమి త్తంబై కదా వీ రిరువురు ని ట్టై రని తాను నయ్యగ్నియంద కూలె నమ్మవ్వరి
మరణంబులకుం గారణం బైయుండి యే సూర కుండుట ధర్మంబు గాదని దాసియుం
దదనుగమనంబు చేసె నంతయు విని. 164
- క. ఆరా జచ్చెరు వందుచు, నారాజసరోజముఖుల యస్థులు గంగా
వారిఁ గలిపి రం డని తన, వారిం బనుపంగఁ బోయి వారును నొకచోన్. 165
- ప. ఒక్కవిప్రుండు పెద్దకాలంబు దేని పురశ్చరణంబు చేసి తత్ప్రసాదంబున సంచేపని
వడసి యుండుట యా ప్తవరంపరవలన నెఱింగి యతనియున్నెడ కేఁగి తమలెఱుంగు
చెప్పి 'విప్రా! నీవు పెద్దయు నాయూసవడి గడించినదివ్యవస్తువునకుం దాత్కాలికంబై
యత్యంతనుకృతప్రదం బగుప్రయోజనంబు సిద్ధించె వీరలప్రాణంబు లెత్తు మిదియ
నీదగునావధంబునకు నిదర్శనంబు నగు' నని ప్రార్థించిన నతం డట్లు చేసిన. 166
- క. తారము క్షేష్ఠయు లత్సేయుఁ, దారాధీశుండు నెవ్విధంబున దుగ్ధాం
భోరాళిఁ బుట్టి రట్టుల, యారమణులు నతఁడుఁ బుట్టి రావధకక్షిన్. 167
- ఆ. ఇట్లు పుట్టి యతనియింటి మన్నధవికా, రావలొకనంబు లడర నతని
చెట్ట పట్టఁ బోవ 'బట్టకు పట్టకు, పొలఁది! నీకుఁ దోడఁబుట్టు నైతి. 168
- ప. న న్నింక వరించుట యుచితంబుగా దూర కుండు' మనిన వెఱఁగువడి యుండె నంత
శవ్వేశ్యయు నాలా గె ట్టిన నతండు దాని కి ట్టనియె. 169
- క. 'ధర్మాధర్మ భంబుల, మర్త మొకని కొకఁడు చెప్పమాటయ లోకం
బర్తిలిఁ గొని తెలియ వలదె, కర్మాకర్మకయు క్తి గనియెడువనికొన్. 170
- క. మదిరాక్షి! వినుము నీవును, మదంగనయు దాసియును సమంబు నుమీ నా
'హృదయమున' కిప్పు డనవుడుఁ, బొదలెడుతోపమున రాజపుత్రిక పలికెన్. 171
- ప. 'ఏ మేమీ గుడ్డు దింటయుం గాక గూడెక్కి కూసెద వీవేశ్యయు దాసియు నీ
కన్నుల కెంత ప్రీయ మైన నయిరి కాక నాకు నవతుగా నిట్లు పలుక నెట్లు నో
రాడె నీవు నన్ను వరించునప్పు డన్యకాంతానంగమంబు నేయ కుండుటకును నన్ను
వదలకుండుటకును జేసినశవధంబును గాడుపఱచితి పాపకర్తుఁడా! నీవు శుద్ధా
త్ముడవైన నిన్నియలజ శ్శేల వచ్చు'నని నిషేధించి పలికి యంత నిలువక. 172
- క. 'విండుము బొంకెడుపురుషుని, జండాలుం డనఁగ నీవు క్షత్రకులుండవై
యుండియు బొంకితి గావునఁ, జండాలత నొందు' మనుచు కాపం బిచ్చెన్. 173

- క. అన వంజరుండు 'వనితా!', నిను గదిసిన నట్ట యగుదు నీవును నను జే
రిన నట్టులు కా వలదే,' యనుచు బ్రతికావ మిచ్చినట్లుగఁ బల్కెన్. 174
- ఆ. పలికె తపము శేయుతలఁపున వనభూమి, కరిగె నదియు నొక్కయడవి కరిగెఁ
ఁగాచి వేశ్య వనరుచును బోయె నింటికి, దాని తనదువెంటఁ దగిలిరాఁగ. 175
- వ. మఱియుఁ గొంతకాలంబునకు నొక్కనాఁ డవ్వంజరుండు నిజానుష్ఠానంబులు దీర్చి
వన్యఫలంబు లనుభవించునప్పు డం దేమి విశేషంబు సోఁకెనో మస్తకంబు మొదలు
కొని సకలావయవంబులందును నొక్కపార యూడి నర్పంబుకుమనం బూడిన
దైన వక్షాసమాశ్రబాలందై. 176
- సీ. పుడమి పాన్పుగఁ బడి యడుగులు మృదువాతకంపిత నవహల్లకములభంగి
నందంది కదలించు నరవిరిదమ్ములతమ్ములౌ తనదుమాస్తమ్ము లెలమి
నాడించు వెడ యెడ్చు నంతన యుడుగు ను గడ్డుగు నూకరలిచ్చు నాలకించుఁ
గలువఱేకులనందిఁ దలచూపుఁ జీటుమీలకైవడి వెడమోడ్చుంగన్న లవరుఁ
- ఆ. గొంతతడవు నిదుర గూరు మిన్నక నప్పు, మేలుకను విరక్తికిలునట్లు
చలన లేక చూచు శరణస్తుజన్మంబు, బోలెఁ దనదుబాలలీల మొలయ. 177
- వ. అంత నతనిశాంతయు బై వవశంబున నావైల్లోన నరుగుచుండి యతనిం బొడగని
వీఁ డెవ్వరివాడో వీనితల్లిదండ్రు లెట్లెఱుగో యామిషార్థంబు పక్షిరాక్షసులం
డెవ్వరేని వీనిం గొనిపోయి పోయి చేతప్పి పడవైచిరో కాక యిందు రాకకుం
గారణం దేమి యని నలుదిక్కులం బరిచరించుచునెత్తుకొని యరంబుననొత్తుకొని.
- క. మే శెంతయుఁ బులకింపం, గా నప్పుడు ప్రాణనాథుఁ గొంగిట నిడి న
దైన మది సంశయించుచు, వానిం గొనిపోయి పెంచె వనిత ముదమునన్. 179
- క. దినదిన మొక్కొకకళగాఁ, బెను పొంచెడుచంద్రుమాడ్కిఁ బెరిగె నతం దే
డనిమిదిదినములనాటికి, మనసిజాకైవడి నలిసుకుమారాకృతితోన్. 180
- వ. ఇట్లు నవయావనుండై యావనితపై నివ్వటిల్లుతనోర్పివిత్పిరించి దానికిట్లనియె.
- ఉ. 'మాతవు నీవు నిన్నుఁ గని మానస మారయ నేమి పాపమో
నాలి యధర్మ లక్షణమునం జొరఁ బాఱెడు నోజ లేక నా
శీతల శేల పుట్టెనొక యేగతి కేగుదునొక్కొ' నావుడుం
జేతులు మోడ్చి యవ్వనిత చెచ్చెర నిట్లని పల్కె వానితోన్. 182
- ఉ. 'నీవు శిశుత్వ మొంది యవనిం బడి యుండఁగ నెత్తుకొన్న మ
ద్యానము నిట్ల యై వెఱుగుపాటు జనింపఁగఁ దెచ్చి పెంచితె

దేవ ! నిజంబు చెప్పుము మదీయమనోహరుఁ డై నవంజర

త్వవిభునట్ట తోచెదవు కావు గదా యనుమాన మయ్యెడున్.' 183

ఆ. అనిన నతఁడు దెలిసి 'యనుమాన మేటికి, వంజరుండ నగుదుఁ గంజనయన !

వెడలఁబడితిఁ బొమ్ము విప్రాదు లగువారి, మూఁడుకాపములను ముక్తి వడసి.' 184

న అనిన నయ్యతివ యతని కి ట్లను 'విప్రాదు లనువా రెవ్వరు ? వారు నిన్ను శపింపం

గారణం దేమి ? నీ నిప్పుడు కాపవిముక్తుండ నైతిఁ బొమ్మునుట యేమిటం జేసి ?

యనిన నవ్విటచతుష్టయంబు వనితావాదనిమిత్తంబునం దననమ్ముఖంబునకు వచ్చు

టయుఁ దాను దీర్చినతగవు శూద్రునకుఁ దక్కఁ దక్కినమువ్వరిక ననహ్యం

దైనం గోపించి కాపము లిచ్చినతెఱిగనుం జెప్పి మఱియు ని ట్లనియె. 185

క. 'సీతోడఁ జచ్చి క్రమ్మఱ, సీతో జన్పించి పిదప సీవు పెనుచుగా'

సీతనయుఁడనై పెరుగుట, నోతరుణి ! త్రికాపముక్తి నొందితి నంటిన్.' 186

శ. అని చెప్పుచు నెటకేనియుం, జన నుద్యోగించురాజునత్తముఁ గని య

వ్యసిత మతి బెదరు గదుర నతని కి ట్లను మోమునందు బైన్యము దోఁచన్. 187

కి. 'ఝషగర్భంబునఁ బొడమిన, ఝషకేతుని : గాంచి సంతసము నొందినయా

ఝషకేతువనితఁ బోలితి, ఝషకేతునమాన ! చూడు నక్కృప నమ్మన్. 188

మ. అని తొల్లి మన్తభండు నిటలనేత్రు నేత్రవన్నీవలన నమసిననాఁడు శరమాయా

డంబరుం దగుశంబరుం డంబరమార్గంబునఁ బఱిచెంచి తత్సతి యగురతి నతిత్వరిత

గతి నెత్తుకొనిపోయి యంతకపురంబున వైచుకొనిన నది మాయావతి యనుపేరం

దహ్నగతం బొక్కటియు వెలిగాఁ దక్కటిపను లన్నియుఁ దానయనుసంధించుచు

స్వసంకల్పకల్పితయు స్వమూర్తినదృశయు నగునొక్కకృతకవనిత నతనికొర్కి

దీర్చి నప్పుటప్పటికి నియోగించుచుః దనపాలివ్రత్యంబునకు హాని లేకుండ నిట్లు

చరించుచుండఁ బెద్దకాలంబునకు ద్వాపరాంతంబున నఖిలభువనావనగుణభ్రాజి

ష్ఠం దగునిష్ఠండు కృష్ణుండై పుట్టిన నవ్వుణ్యమూర్తికి రుక్తిణీదేవీకి గాముండు

ప్రద్యుమ్నుండై పుట్టుట శంబరుండెఱింగి యాశీకువుం గొనిపోయినముద్రమధ్యం

బునఁ వైవ నొక్కమీను మ్రింగె నది యొక్క. వేటకానిచేతందగులంబడి యాశంబ

రునకు వాఁడు కానుకగాఁ దెచ్చి యొప్పింప మాయావతిచేతం దఱుగంబడు

నప్పుడు శుక్తిమధ్యంబునం బొల్చుముక్తాఫలంబునుం బోలె నాధునజతరహ

రంబున నున్న బాలిని గని యతనిగూడవృత్తి నెత్తుకొనిపోయి యద్దేవి రహస్య

ప్రదేశంబున నునిచి పెనుచుచుండ నతండు సంప్రాప్తయోవనుండై శంబరు వధి

యించి శంబరారి యనుపేర నిజసతీయోగసౌఖ్యంబు లనుభవించుచుండుట

జెప్పునప్పురాతనకథారూపంబు దీపింప నాడిన నతం డి ట్లనియె. 189

- ఆ. 'నలినపదన! యల్లనాడు నీ వాడిన, మాట మఱచి తెట్టు మాలతనము
వచ్చు నన్నుఁ జేర వచ్చిన నే నింత. కోర్కె నింక నూరకుండనిమ్ము.' 190
- క. అని యతఁడు విడియనాడిన, 'ననఘా! యింతనెగు లైన నతులితసత్యం
బున కువఘాతిక మయ్యెడు, పని కొడఁబడుదురే వివేకపరిణతు లెందున్.' 191
- ఆ నన్ను వదిల కుండ మున్ను చేసినబాసఁ, పలఁచ వైతి గాన దానఁజేసి
సొలసి నిన్ను నట్లు పలికితి నీవు నా, పలుకు లింత యెగ్గు వట్టఁ జనునె. 192
- వ. అది యట్లుండనిమ్ము. 193
- మ. నరకం బైనను నాక మైన మది నానందంబు గావింపదే
పురుషం డింతియుఁ దానుఁ గూడి చనినకొ భూమిశ! చండాలుడు
స్తరభావం బది నాకు నీకు నమమై సంధిల్లుఁ బ్రారబ్ధముల్
పరిభోగం బధికంబు లౌ బెఱుగవే పౌరాణిక ప్రాక్తిమై. 194
- క. కావున మన మెట్లైనను, దైవకృపఁజేసి బ్రతికెదము గాని ధరి
శ్రీవర! నాకారిక వృక్ష, గావింపకు' మనుచు మ్రొక్కెఁ గన్నీ రొలుకన్. 195
- చ. నృపతియుఁ దత్కుఁతూహలము నెమ్మిఁ గనుంగొని యాత్మఁ దద్దయుం
గృహ చిగు రొత్త నాశశిముఖం దగఁ గొంగిటఁ జేర్చి మేన ద
ట్టపుఱులకల్ జనింపఁగఁ దొడంగి మనోభవకేళిఁ చేర్చి నా
నెవమున నంత్యజాకృతులు నెట్టనఁ దాల్చిరి వార లిద్దఱున్.' 196
- ఉ. నావుడు విశ్రుఁ డిట్లు లను 'నాకమహనదితోడ వంజరం
డావల మూఁడుజన్తములయభృటఁ గోరెను యుష్పదీయసే
వావిమలాత్మఁ డట్టై తుది వంజరఁ చెచ్చుట యీది గాఁగ నే
లా వివిధంబు లైనవృక్షలం బడఁ బొచ్చెఁ దపంబు పెంపఱున్.' 197
- చ. అనిన 'నతండు ముక్తి వడయకొ నమయం బరుఁడంచె గాన యా
తనకేఁ బురాకృతంబు లగుదారుణకర్తము లొంద నివిధం
బున నభుముక్తి గావలనె భూసురసత్తమ! యట్లు గాక త
క్కిన భవబంధముల్ తెగునె కేవలకర్త నిబద్ధదేహికిన్. 198
- ఉ. కావున పాడు యీ త్రియుఁడు గాని తలంపఁగ హీనజాతి గాఁ
డోవసుధామరేంద్ర! యతఁ డున్నదకుం జని చెప్పు మయ్య నా
జీవనగౌరవం బటులు చెప్పిన నప్పుడు వాడు ముక్తఁడై
'పొవుఁ బ్రియాసమేతుఁ డయి పొమ్ము నమస్తము విస్తరించితిన్.' 199
- క. అని గంగానది చెప్పిన, విని విశ్రుఁడు 'తల్లియేఁ బని య్రుడ బైతికొ
బనివినియెద' నని మ్రొక్కుచు, జని కలిపయతిథుల నతనినదనము చేరెన్. 200

- ఆ. అతడు నతనిరాక కత్యుత్కృతప్రీతి, దనర నెదుర చూచు చునికిజేసి
కన్నయదియు మొదలు గాఁగ సాష్టాంగదండప్రణామములు గడంగి నేయ. 201
- క. ఉర్విసురపర్యుడు నా, శిర్వాదము లానరఁ జేసి స్థితపదనుండై
'గీర్వాణుల కెన వచ్చున, భర్వగుణఁడ వీవు నవతు గలదే నీకున్. 202
- ఉ. ఏను భవన్నియోగమున నేగిలిఁ గాకికి గంగలోఁ గృత
స్నానుఁడ నైతి నీ దగువచస్థితి చెప్పితి నప్పవిత్రతో
నానది దివ్యతేజ మొలయం దనరూపము చూపె మందహా
సానకాంతితోడ నయనామలరోచులు మేళవింపఁగన్. 203
- క. తనుఁ జూచిన యట్టులకా, ననుఁ జూచి ప్రహర్ష మంది నాభృత్యుఁ డతం
దనితరసదృతుఁడు సుమ్మి, యని ప్రస్తుతిం జేసె నమృహానది నిన్నున్. 204
- ఆ. అట్లు ప్రస్తుతించి యతఁడు సేమంబున, నున్నవాఁడె నామనోస్థితియును
జెప్ప మతని కనియె నప్పు డే ని ట్టంటి, గంగతోడఁ గరయుగంబు మొగిచి. 205
- ఉ. సీకరుణారసంబునకు నిక్కముగా నిటు ప్రాప్తుఁ డైనను
శ్లోకుఁడు పీనజాతుఁ డని చూడఁగ రా దతఁ డెట్టిపుణ్యుడో
నా కెఱింగింపజే యనిన నాకమహానది సీ ప్రభావముల్
త్రైలోని చెప్పి వీడ్కొలిపెఁ గంటిమి నీ వగునదృతక్రియల్. 206
- సీ. గాఢసీహారంబు గప్పినఁ దప్పునే మార్తాండబింబుస్ఫూర్తిపెంపు
నీటు వైఁ గదిసిన నాఱంగ నేర్పునే ప్రకటితదావపాపకనివేడి
మనోక ముడిచినఁ బస చెడిపోవునే తనరునర్హ్యరత్నంబుకాంతి
భూరితైవాలంబుఁ బొదివినఁ బొలియునే విలసదంభోరుహవిభ్రమంబు
- లే. దైవవశమున నీకుఁ బ్రాప్తవ్య మైన, ఘోరదురితంబు నీఁగెడుతొఱకు నిచట
నంత్యశాకృతి నొందినయంతలాన, వర్జ్య మగునీతపోమహత్త్వంబు చెడునె. 207
- క. కంకుఁ డయి ధర్మజాఁడు పల, లాంకుండై వాయుజాఁడు బృహన్నలయై ని
శ్శంకుఁడు పార్థుఁడు హయగో, కింకరులై కవలుఁ దొల్లి గెలువకె దినముల్. 208
- క. వంజరుఁడ వీవు నీచే, వంజర యనఁ బరగెఁ గాజె వసుమతి నంహా
భంజని యాదిమగంగ స, మంజునగుణహార! నీవు మఱి యల్పుఁడవే. 209
- వ. అని యవ్వీపుండు పల్కె, ప్రస్తుతవాక్యంబు లతనిచండాలత్వంబునకు సుచ్చా
టనమం త్రంబులై శివసారూప్యపదకారణంబు లగుటయు. 210
- సీ. బహుభుజంగమభోగభారంబుక్రియ చూళి నురుజటాజూట, మచ్చెరువు గాఁగ
కకలేందుమధ్యక్షరిక రేఖగతి మోద్యుగన్ను ఫాలమున కక్కజము గాఁగ

రజతాద్రితై మంచు గ్రమ్మినపగిది భస్మపుణ్ణాత యొడల విస్తయము గాఁగ
ధ్రువతటిత్పుంజంబు భువి నిల్వఁ బొడిచినపోల్కిఁ ద్రిశూల మద్భుతము గాఁగ
తే. లలితగజదైత్యచర్మంబు వెలయ భూరిభుజగభూషణరాజవిన్నూర్తి యెనఁగ
నోలిఁ జుండాలవేషంబు నుజ్జగించి, శంకరాకార మొందె వంజరవిభుండు. 211

చ. అనిమిషంబు లప్పు డర్థిఁ గొనియాడఁగ నాడఁగ నస్పరస్పతుల్
పనిపడి కిన్నరాంగనలు పాడఁగ జూడఁగ నెల్లవారలం
గనకవిభూషణాంబరసుగంధనముజ్జ్వలమూర్తిఁ దాల్చెఁ ద
ద్వనితయు నావిమానగతిఁ దాఁ గదిసెం బలివామభాగమున్. 212

వ. ఆయ్యవవరంబున. 213

ఆ. కష్పరంపుఁ బ్రతిమ కైలాసనగరంబు, నొద్ది పాదరసముముద్ద యనఁగ
నాన్యపాలుపాలి కతిచిత్రగతులలో, వచ్చి నిలిచె వృషభవల్లభుండు. 214

వ. అట్లు నదాశివలాంఛనలాంఛితుండును నంగనానమన్నితుండును గోరాజవాహనుండును
నై యారాజపరమేశ్వరుండు. 215

సీ. దుగ్ధాబ్ధిలోఁబలిదోడ్డముత్యము లెల్ల రాసిగాఁ గొనివచ్చి పాసికొల్క
శరదభ్రవితటికి శాశ్వతస్థితి యిచ్చి యొకచోటన బ్రహ్మ యునిచెనొల్క
శరంగు డెన్నఁడు లేక గరివడ్డలేమంచు బెచ్చి యున్నతముగాఁ దీర్చికొల్క
విమలలోచను మోచువృషభేంద్రుఁ డంకటఁ దనియకీమూర్తియుఁ దాల్చెనొల్క

తే. యనఁగ ధవళప్రభాసమై హరినివాస, మై సమస్తాఘసంతానమై యతీంద్ర
లాలితోల్లస మైనకైలాసమునకు, నేఁగెఁ బ్రమథు లంతంతఁ ద న్నెదురుకొనఁగ.

వ. అట్లు గావున. 217

క. సత్సంగతి గడుఁ బుణ్యము, సత్సంగతి సేయవలయు సత్పురుషులకున్
సత్సంగతి గని వంజరుఁ, దుత్సుకమతి నభవుపురికి నొప్పుగఁ జనఁడే. 218

క. ఆరాజేంద్రుం డట్లు శివసారూప్యపదంబు నొంది చనినతెఱుగఁ గ
న్నారఁగఁ జూచుచునికిఁ బెంపారఁగ నవ్వెపుఁ డిట్లు లని వర్ణించున్. 219

ఉ. 'నిమని చెప్ప వచ్చుఁ బరమేశ్వరభక్తులనచ్చరిత్రముల్
తామసులట్ల యుండుదురు ధారుణిలో మఱి శంభుపాలి కు
ద్దామత నేఁగుచోఁ దమప్రతాపముఁ దేజముఁ జెప్పఁ జేట్లై
భూమిఁ బొగడ్త కెక్కి తమపాఁడిమి చూపుదు రెల్ల వారికిన్. 220

క. పుట్టువుల కెల్లఁ గడపటి, పుట్టువుగా నిట్టతుండు పుట్టినదానం
గట్టిగ నంత్యజ్ఞుఁ దని 'పే, రెట్టివిశేషార్థ మయ్యెనే యీతనికిన్.' 221

* శరంగుడెన్నఁడు లేకగరివడ్డ మంచురాలేర్చి యున్నతముగాఁ జేర్చి కొల్క.

మ. అని వర్ణించుచు దద్దిచిత్రసుమహత్వాధిక్య మూహించి నా
రనివేడ్కల్ చిగురొత్త బాష్పజలధారాధాతగండవ్వయం
బును రోమాంచనమంచితాంగకములుం బ్రోత్ఫుల్లవక్త్రజ్జమున్
వినతాకంపితమస్తకంబుం దగ నవ్వప్రోత్తముం డుండంగన్. 222

ఉ. పౌరులు చేరి 'యోవరమపావనమూర్తి! భవత్సమాగమం
బారయ నెట్టిదో యీచటియంత్యజాఁ డిప్పుడ ముత్తుం డయ్యెం బా
కేరుహసూతివో పృవభకేతుండవో వారివో కదయ్యె నీ
వారినకాఁ దలంపు బుధవత్సల! మ'స్తుని పల్కి రందఱున్. 223

క. ఆపల్గుల కతఁ డిట్లను, 'నోపారశ్రేష్ఠులార! యొప్పుగ వినుఁ డే
నావద్ద జళివవిష్టుల, లోఁపల నెవ్వండనుగాఁ బలుకు లేమిటికిన్. 224

క. విప్రుండ నే నయ్యంత్యజాఁ డాప్రమథాధిపతిభక్తుం డాతఁడు తనధ
ర్మప్రాభవమున నియ్యెడ, నప్రతిచిత్రలేఖండై వారాద్రికిఁ బోయెన్. 225

క. వినుఁ డతనిమహిమ చెప్పెద,' నని తనకాశీప్రయాణ మాదిగ మఱి యా
తని మోక్షము తుదిగాఁ గల్గునడిమివృత్తాంత మెల్ల: గొనకొనినీచెప్పెన్. 226

ఉ. చెప్పినఁ బ్రీతులై యతనిఁ జెచ్చెరఁ దోఁకొని పోయి బూరెలం
బప్పును నెయ్యి పాయసముఁ బక్వఫలదులు నేత్రత్పప్తిగాఁ
గుప్పిరి మున్ పథశ్రమము గూరినమేనికి దప్పి దీటున
ట్లప్పురివిప్రముఖులు ప్రియంబునఁ గొని యేగె నాతఁడున్. 227

మ. ఇట్లేగి తనపురంబు చేరి యాత్మగతంబున. 228

ఉ. 'కాళికిఁ బోవఁ గంటి మణికర్ణికఁ గ్రుంకిడఁ గంటి నేను వి
శ్వేశ్వరుపదాబ్జసేవఁ బరమేశ్వరినత్కృపఁ జాలఁ గంటి న
క్షేత్రగతి' హిమాచలముక్రిందటిభూములు చూడఁ గంటి న
చోప్ప శివువక్త్రజులు లగునూత్త లాగి నిద్రింఁ గంటిఁ జేటగన్. 229

ఆ. అక్కజంబు లైనయట్టివిశేషంబు, లర్థిఁ జూడఁ గంటి నచట నచట
తిరిగి వచ్చి జన్మదేశము చొరఁ గంటి, మంటి' ననుచు సాతఁ డింటి కరిగె. 230

క. భయభక్తిసంభ్రమంబులు, రయమున ముప్పిరి గొనంగఁ బ్రణిమిల్లినయా
ప్రియసతి నుచితవచనసంభయములఁ దగ గారించి సౌహార్దవతిన్. 231

ఉ. ఇమ్ములఁ గాళికాపురికి నేగెడునప్పుడు సందునుండి య
య్యమ్మికరంపునకు హిమవద్ద సమీపము కేగినప్పుడు
గ్రమ్మరి వచ్చునప్పుడును గన్నవిశేషము లింతతోడ మో
దమ్మునఁ జెప్పి విప్రుఁ డది దానును జెప్పి నిహరంగముల్. 232

వ. ఇట్లన్యోన్యవిశేషభాషణంబులం గొండొకనేపు వినోదింది యెల్లదానంబులయం
దును నన్నదానం బసమానం బనియును నందు సిద్ధిచుపుణ్యం బగణ్యం బనియును
నెఱింగిన వారై యాదంపతులు తదీయాచరణంబులు తమకు శరణంబులుగాఁ బ్రవ
ర్తించుచు ధనధాన్యనమృద్ధియుఁ బుత్రపౌత్రాభివృద్ధియుం గలిగి బ్రతుకుచుండి
రని చెప్పి సర్వటిసిగ్గుండు. 233

సీ. అన్నంబు బలకరం బన్న మాయఃస్వృద్ధికర మన్న మత్యంతకాంఠికరము
తనుఁ జంప వచ్చినఘనశత్రునకు నైన నన్నంబు బంధుత్వ మావహించు
నన్నంబువలనన యమరులు ప్రీతులై పరులకుఁ గోరినవరము లిత్తు
రన్నదానముఁ బోల వన్యదానంబులు ధరణిలోపల నెల్లదానములకు

ఆ. ఫలము సరిగఁ జెప్పఁబడుఁగాని యన్నదానంబునేతఁ కీఫలం బనంగ
నబ్బభవుఁడు నోపఁ డటం గాన నీవును, నన్నదానపరుఁడ వగుము భూప! 234

క. ఇది సీయడిగినప్రశ్నకు, సదమల మగుచు తరంబు జనవర! యే బో
యెద' ననిన సాతఁ డిట్లును, 'నిది తగవా మిము భజించు టిట్లునటకు నే. 235

సీ. ఆఖలదానములందు నన్నదానంబు విశేషంబుగా మీరు చెప్పుచున్న
వారు తత్ఫలములవలనను జేరెడుననువు పేరును మీరె యగుటఁజేసి
తత్ప్రతిగ్రహముసేతకు మీరె యద్వైత లారయ నిష్ప డవ్వేళ యయిన దదియుఁ
గాక మీయందును గనఁగ నామీఁదియనుగ్రహం బధికనమగు మగుటఁ

లే. బరిహరింపక నావిన్నపంబు మీరె, లవధరించంగఁ దగు' నన్న 'నవనినాథ!
యింత చెప్పంగ నేల నే వింతవాడ, నయ్య ప్రతభంగ మగు నని యంటిఁ గాక.

ఆ. నృపకులాభిదండ్ర! నీ వింత నెట్టుకొనంగఁ ద్రోచి పోవ నాకుఁ దగదు
వినఁగ వలయు నాదువిధమును నీకు నట్లుగుట నొకయంపాయ మవధరింపు. 237

చ. అనఁగ! భవద్వధావిమలహస్తసరోరుహదత్తభిక్షయం
దనఁగఁ వేడి నాల్గుదనంబులభిక్షయుఁ గాంచి యివ్విధం
బునఁ గలపంచభిక్షయును భూపవరా! భవదీయపక్షి నిం
పెనయ భుజింతు నొండనకు మిప్పని దా నుభయార్థముం జూమి. 238

ఉ. అచ్చటఁ దెచ్చుభిక్షయు నరాధివ! నీయశనంబు గాదె నీ
వచ్చుటఁగూర్చి బ్రోచుమనుజావలిసొమ్ము భవద్దనంబు కా
కెప్పటనుండివచ్చె నిది యిట్టిదకా మది నిశ్చయింపు నా
కెచ్చున విమ్మ' నావుదును 'నిట్టిదృఢవ్రతుఁ డెందుఁ గల్గినే. 239

క. కట్టంగ వలవదు వ్రత మది, పట్టినఁ దుది విడువ వలదు పట్టినవ్రత మే
కట్టన వదలక జరిపెడి, నట్టిజనులు పూజ్యు లనిమిషమిళితై ననన్. 240

ష. అని కొనియాడుచు నచ్చనుజేందుం డనుమతింప నతం డట్లు చేసె నట్టిరువురు నా
హారంబులు గొనినతదనంతరంబు. 241

క. భోజమహిపతిచేతం, బూజితండై యరిగె సిద్ధపుంగవుడు నరేం
ద్రా! జగతి నన్నదాన, భాగిజ్ఞుం డయ్యె నానృపాలవరుండున్. 242

చ. వినుము నరేంద్ర! భోజపృథివీతలనాఘనిరాజ్యలీలయుం
బొనరు దదీయకాలమునఁ బుట్టినయట్టివిశేషరీతులుం
గొనకొని నీదుకర్ణములకు న్వికదంబుగ విస్తరించిలిక్
మనునిభుం డవ్విభుం డతనిమార్గము తక్కినవారి కమ్మనే. 243

సీ. మొదలిసామోపాయమున సర్వభూప్రజాపరిపాలనము సేయుఁ బాడితోడ
నడరి రెండవయంపాయం దై నభేదముఁ బచరించుఁ బుణ్యపాపములయందు
మొగిఁ దృతీయోపాయ మగుదానవిభవంబు నెఱుపు నశేషార్థినికరమందు
నటఁ జతుర్థోపాయ మైనదండక్రియ యడరించు మృగయావివరమందు
తే దనకు నెందును నెదురు లేకునికేజేసి, చతురుపాయములకు నిట్లు గతి యొనర్చు
నార యితఁడంచు నీతిజ్ఞు లాదరింప, బుధవయోధిసుధాంశుండు భోజవిభుండు. 244

సీ. చర్చింప రెండవచంద్రుండు మూఁడవయశ్వీని నాలవయగ్ని దేవుఁ
డైదవలోకపాలాఖ్యుఁ డాఱవపాండుసంతాన మేడవచక్రవర్తి
యెనిమిదయగునస్తునీశు డాతొమ్మిదయగు భోగిపతి పదియవనిరించి
పదునొకొండవచక్రపాణి పండ్రెండవశూలి పద్మాడవసూర్యుఁ డనఁగఁ

ఆ. దనరుఁ గాంతి రూపమునఁ బ్రతాపమున సత్యమున భర్తచరిత నాజ్ఞ శుచిని
భూరిన క్షయమునఁ బ్రబుద్ధతఁ గలిమిని, భూతిఁ దేజమునను భోజవిభుండు. 245

ఉ. ఆరసి వీరు వీ రని కృతాదియుగంబుల మూఁటియందు నిం
పారఁగఁ బేర్కొనం గలుగునట్టిఘను ల్లల రెప్పుచో బహు
త్వారహణోత్తమతో కలియుగంబున భోజవిభుండు సద్గణా
కారుఁ డొకండ కాని మఱి కల్గఁడు తత్పద్మశుండు భూవరా! 246

తే. శీరఘోరితఘటము కర్పూరయంతక, రండ ముద్యదిందుదుర్లి రమ్య మైన
కైరవాకర మనఁగ జగంబు మెఱయు, భోజవిభునిత్యకీర్తి విస్ఫూర్తిఁ జేసి. 247

చ. ఆవిరళకీర్తినిత్యుండు సమంచితనత్యుండు శ్రీప్రయాగమా
ధవకరుణావలోకనసుధారసజన్తుండు కామినీజన
ప్రదీపలచిత్రజన్తుండు ప్రభాకరతేజుండు భోజుఁడొప్పు వై
ష్ణవశుభయాగలక్షణవిచక్షణుండై చిరజీవనోన్నతిన్. 248

క. ఆభినవభోజుఁ డనంగఁ, బ్రభవించె దనూజుఁ డానృపశ్రేష్ఠునకున్
శుభలక్షణాలలితుండు శ, శుభయంకరుఁ డార్యసన్నతుండు ధీయుక్తిన్. 249

- క. నెట్టన భోజానికడుపునఁ, బుట్టినపుత్రుఁ డెట యవ్వభునిచారిత్రం
బెట్టి దన నేల పులికిం, బుట్టినకూన యెట వేడి పులు మేసెడినే. 250
- చ. అవనికిఁ జందనంపుఁగలయంపి పయోధికి ఛేనచిహ్న వృ
క్షవితతికిం బ్రసూనతతి శైలచయంబునకుఁ నితాభ్రగౌ
రవ ముడువీధికిఁ సురతరంగిణివెల్లి యనంగ నొప్పు భూ
భువనబిడఁజూఁ దైననవభోజానికీర్తి మనోజమూర్తియై. 251
- ఉ. ఆతఁడు గాంచెఁ బుత్రుల ననంతగఁజాఢ్యులఁ దత్తనూజులుం
జాతిగఁ గాంచి రాత్త జూలఁ జారు యశస్సుల వారలుం దనూ
జాతులఁ గాంచి రున్నతవిచారుల నీక్రియ భోజవంశ మ
త్యాగతకీర్తి నొప్పె భరతాన్వయసన్నిభమై జగంబునన్. 252
- క. ఈభోజరాజచరితము, భూభువనమునందు నిఖిలపుష్కాస్పదమై
శోభిల్లు నధికతేజో, లాభంబుల నిచ్చు శ్రోతలకు వక్తలకున్. 253
- వ. అని భోజరాజీయంబు నెయ్యంబున నాద్యంతంబు నత్యంతహృద్యంబుగా నుప
న్యసించి. 254
- సీ. అత్రిపుత్రుండు పవిత్రచరిత్రుండు వితతతపోమార్గనతతపధికుఁ
డక్షానదురుఁ దలిజ్ఞానసారుఁ డంతర్వేది విదళ నాఖర్వబలుఁడు
జీరతరాయుష్షుంతుఁ డురుతరస్వాంతుఁ డప్రాంగయోగప్రియాసంగతుండు
లక్ష్మీనివాసుండు లక్ష్మీనిరాసుండు నిఖిలాశీత్రవ్రాతసుభకరుండు
- ఆ. నజఃఁ డచలుఁ డనఘుఁ డజూఁడు దత్తాత్రేయ,మునివరుండు దనకు వినతుఁ డైన
మహుని వీడుకొల్పి మహితకృపానృజ్ఞ,రీచు లెసగఁ బుఘులఁ బ్రోచుచుండె. 255
- క. దత్తాత్రేయప్రాక్రము,దాత్తసుకృతభోగవిశ్రుతసుసీతిపథా
యత్తంబై యితిహాసము, శ్రోతగదే భూమి ననుచుఁ గొనియాడంగన్. 256
- క. ఆచక్రవాళ మాపు, ధీవక్త్రం బాళకాంకతిగ్మయూఖా
బాచకురాన్యముఖాఖిల, భేదర మగుఁ గాత నాదుకృతిరత్నము దాన్. 257
- సీ. అఖిలజగత్ప్రేవ్యమై భూమిపై నవహోబలముదా నెందాఁక వెలయుచుండు
నాతీర్థమందుఁ బ్రఖ్యాతమై భవనాశనీనది యెందాఁక నెగడుచుండు
నామహానదిపాంత నత్యంతపూజ్యమై గరుడాద్రి యెందాఁకఁ గదలకుండు
నయ్యదిక్రిశిఖరంబునందును నెందాఁక శ్రీస్వసంహస్వామి స్థిరత నుండు
- ఆ. నన్నదీయకృతియు నందాఁక సంతత, శ్రావ్యమై సమస్తసభలయందు
విస్తరిల్లుఁ గాత వివిధకథానూత్న,రత్న భూషణాభిరామ మగుచు. 258

- క. గోవులకును బ్రాహ్మణులకు, భూవలయములొనిపుణ్యపురుషులకు నభీ
ష్టవాప్తి యొదవుఁ గావుత, దేవార్పితఁ డగున్మసింహదేవునికరుణన్. 259
- చ. అని జగదేకవంద్యునకు నాదినృసింహున కిందిరామనో
వనజమధువ్రతేంద్రునకు వారిజనాభునకున్ సరోజిహ
చనునకు సూరిలోకనుతచర్యునకున్ భవబంధజాలమో
చనునకు నేను నీవిమలనక్కుతి కానుకఁగా నొనర్పితిన్. 260
- క. నన్ను భవద్భృత్యులలో, నెన్ని దయాదృష్టిఁ జూచి యిది మొదలుగ నీ
వెన్నెఁడు వదలకు మిది నా,విన్నప ము ట్టైన నఫునివృత్తుఁడ నగుదున్. 261
- చ. సరసిజవత్త్రనేత్ర! భవసాగరబాడబీతిహోత్ర! ని
ర్జరపరిచార! రాత్రిచరసంఘవిదార! విఘాతపాతహో
త్కర! సుకృతార్థిశైరవసుధాకర! యాశ్రితపారిజాతసు
స్థిరవరదాత! యోగిజనసేవిత! కాస్తపురాణభావితా! 262
- క. అవయవయుతపరతత్వాః, భువన త్రితయాంతరాత్స! పూర్ణమహత్త్వాః!
భవనాశనకటిసీతీరవిహారా! భాస్వదిందిరావనికీరా! 263
- తోటకవృక్షము చందనకుంకుమసంయుతవత్స! కుందకుకుట్టలతోమలధామా!
వందితభక్తజనప్రియ! యోగా, నంద! యహోబలనాథ! నృసింహ! 264
- గద్యము. ఇది వాణీవరప్రసాదలబ్ధవాగ్విభవ తిక్కనామాత్యసంధన సుకవిజనవిధేయ
అనంతయనామధేయ ప్రణీతం బైనభోజరాజీయంబనుకావ్యంబునందు వంజరుండు
నిటలాక్షసీరజాత్పులఁ బ్రత్యక్షంబు చేసికొనుటయు విష్ణుప్రసాదంబునఁ బతంగా
ధిపుఁ దనవశంబు చేసికొనుటయు వంజరమహాప్రవాహవరంబును వంజరుకడకుఁ
దమ తగవు దీర్చుకొన వచ్చి బ్రాహ్మణత్వ త్రియవైశ్యులు శపించిపోవుటయు నృప
కన్యాసంగమంబును ద్రికాపానురూపఫలానుభవంబును విత్తపునరాగమనంబును
శివసూరూప్యసంధియు నన్నదానవిశేషాకర్ణనంబును సర్పటి పంచభిక్షాన్న సేవయు
భోజుం డన్నదానవరాయణుండై రాజ్యంబు సేయుచుఁ బుత్రపౌత్రాదిసంతాప
సమ్మృద్ధి బ్రవృద్ధి నొందుటయుఁ దత్ప్రసంగంబులు విబుధకుముదవనాశ్రయం
డగుదత్తాత్రేయం దుపన్యసింప నఖిలధరాభారవహుం డగుమహుండు విని కృతా
ర్థుండై నిజస్థానంబునకుంజనుటయు నీభవ్యకావ్యస్ఫూర్తిపరిపూర్ణి నొంది ప్రహ్లాద
వరదుండును భవనాశననదీతీరవిహారంబును నైహికాముష్మికమఖిల భ్రమంబును
నహోబలతీర్థభర్తయనగు ప్రసన్నలక్ష్మీనృసింహదేవునకు విన్నవించుటయు నన్నది
సర్వంబును సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

